EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

În opera unui scriitor atît de conştient de sensurile pe care le implică arta sa, precum şi de limitele meşteşugului scriitoricesc, ca elveţianul Friedrich Dürrenmatt, nimic sau aproape nimic nu e întîmplător... Dramaturgul e atras de genul romanului „poliţist“, găsind într-însul un mijloc de expresie pentru anxietăţile omului într-o lume în care pîndeşte crima, ca şi pentru reflecţiile scriitorului care a cumpănit îndelung asupra dialecticii tragicului şi grotescului.

NICOLAE BALOTĂ

Lei 6,25

69

1968

FRIEDRICH DÜRRENMATT JUDECĂTORUL ŞI CĂLĂUL

CM

FRIEDRICH DÜRRENMATT

JUDECĂTORUL ŞI CĂLĂUL

COLECŢIA MERIDIANE

CM

Desenul copertei:
Iacob Dezideriu

Friedrich Dürrenmatt

Judecătorul și călăul

Editura pentru Literatură Universală

București — 1968

JUDECĂTORUL ŞI CĂLĂUL

În româneşte de
Mara Giurgiuca

Friedrich Dürrenmatt

DER RICHTER UND SEIN HENKER

Benziger Verlag, Einsiedeln

În dimineața zilei de 3 noiembrie 1948, Alpfons Clenin, polițistul din Twann dădu peste un Mercedes albastru oprit la marginea șoselei, în locul unde drumul dinspre Lamboing (un sat de munte din Tessin[1]) iese din pădurea cheilor străbătute de rîul Twann. Era ceață, ca de obicei către sfîrșitul toamnei, și Clenin trecu mai întîi pe lîngă automobil fără să-l ia în seamă, numai după aceea se întoarse. I se păruse, cînd își aruncase privirea în treacăt spre geamurile aburite, că cel care o conducea se prăbușise peste volan. Bănuia că e beat, fiindcă judeca după aparențe, ca un om cumsecade ce era. De aceea nici nu avea de gînd să i se adreseze oficial, ci să-i vorbească de la om la om. În timp ce se

[1] **Canton în sudul Elveției.**

îndrepta spre automobil își zicea că are să-l trezească, să-l ducă cu mașina pînă la Twann și să-l pună să-și comande la Hotel Bären o cafea neagră și o supă de făină, ca să se dezmeticească ; căci interzis era numai să conduci beat mașina, nu și să dormi, beat fiind, într-o mașină trasă la marginea drumului. Clenin deschise portiera și-i puse străinului mîna părintește pe umăr. În aceeași clipă își dădu seama că omul era mort. Avea tîmplele străpunse de un glonț. Abia atunci observă Clenin că portiera din dreapta era deschisă. În mașină nu se prea vedea sînge, iar paltonul cenușiu-închis al mortului nu părea mînjit. Dintr-un buzunar al paltonului ieșea, lucioasă, marginea unui portofel gălbui. Clenin îl trase afară și constată fără nici o greutate că cel ucis era Ulrich Schmied, locotenent de poliție din Berna.

Clenin nu știa bine ce are de făcut. Era polițist rural și nu i se ivise încă un caz atît de îngrozitor. Alerga de colo colo pe marginea șoselei. Cînd soarele, care se înălța pe cer, străpunse ceața și lumină cadavrul, Clenin simți că-l trec fiori. Se îndreptă spre mașină, ridică de la picioarele cadavrului pălăria cenușie de fetru și i-o îndesă în cap, ca să nu-i mai vadă tîmplele sîngerînde. Numai așa se mai liniști.

Se duse iar de cealaltă parte a drumului, cea dinspre Twann, și-și șterse sudoarea de pe frunte. Apoi luă o hotărîre. Îl împinse pe mort pe locul alăturat, îl potrivi cu grijă, să stea drept, legă corpul neînsuflețit cu o curea de

piele pe care o găsi în interiorul mașinii și se așeză la volan.

Motorul nu mai funcționa, dar lui Clenin nu-i fu greu să conducă mașina pe panta povîrnită a șoselei pînă la Twann, dinaintea Hotelului Bären. Acolo umplu rezervorul cu benzină fără ca vreun trecător să-și dea seama că omul distins și nemișcat de lîngă el e mort. Faptul acesta îi conveni lui Clenin, căruia nu-i plăcea să stîrnească vîlvă, așa că nici el nu suflă o vorbă nimănui.

În timp ce gonea cu mașina de-a lungul lacului, către Biel, ceața se înteți din nou și soarele dispăru cu totul. Se făcu beznă ca în ziua de apoi. Deodată nimeri într-o coloană nesfîrșită de automobile care, din cine știe ce cauză, înaintau cu mult mai încet decît le-ar fi impus ceața ; pe Clenin îl duse gîndul, fără să vrea, la un convoi mortuar. Mortul ședea lîngă el, țeapăn, doar din cînd în cînd, la cîte un hop dădea din cap ca un chinez bătrîn și înțelept, de aceea polițistul nici nu prea mai îndrăznea să depășească celelalte mașini. Ajunseră la Biel cu mare întîrziere.

Ancheta de fond se deschise la Biel, iar la Berna tragicul caz fu încredințat comisarului Bärlach, care de altfel fusese și superiorul victimei.

Bärlach trăise multă vreme în străinătate și se remarcase ca un bun criminalist la Constantinopol, apoi în Germania. Ajunsese chiar șeful poliției judiciare din Frankfurt pe Main, totuși se întorsese încă din '33 în orașul său natal. Motivul întoarcerii sale în patrie nu era atît dra-

gostea pentru Berna, pe care o numea adesea mormîntul său de aur, ci o palmă pe care i-o trăsese unui înalt funcționar al noului regim de pe atunci din Germania. La Frankfurt se vorbise mult despre acest act de violență, iar la Berna fusese considerat, în raport cu situația politică din Europa, întîi revoltător, apoi condamnabil, deși oarecum de înțeles, iar în cele din urmă chiar ca singura atitudine posibilă pentru un elvețian ; dar asta abia în '45.

Prima măsură pe care o luă Bärlach în cazul Schmied fu să ordone ca întîmplarea să nu fie dată în vileag cîteva zile — și pentru ca ordinul acesta să fie executat, trebui să facă uz de toată forța personalității sale.

„Se cunosc prea puține amănunte, apoi, oricum ziarele sînt cea mai inutilă născocire din ultimii două mii de ani", zicea el.

Bärlach, după cum se părea, își punea mari speranțe în procedeul acesta, al păstrării secretului, spre deosebire de „șeful" lui Dr. Lucius Lutz, care preda și un curs de criminalistică la universitate. „Șeful", în a cărui familie stabilită la Berna se simțiseră urmările binefăcătoare ale unei moșteniri lăsate de un unchi din Basel, abia se întorsese dintr-o călătorie în cursul căreia vizitase poliția din New York și Chicago și era înspăimîntat de „stadiul primitiv al mijloacelor de apărare împotriva crimelor din capitala confederației helvete", cum îi spusese fără ocol directorului de poliție Freiberger, în timp ce se întorceau împreună cu tramvaiul acasă

Bärlach — după ce mai avu o convorbire telefonică cu cei din Biel — se duse chiar în dimineaţa aceea la familia Schönler de pe Bantigerstrase, unde locuise Schmied. O luă la vale prin Altstadt şi trecu Nydeckbrücke pe jos, ca de obicei, căci, după părerea lui, Berna era un oraş mult prea mic pentru a te folosi de „tramvaie şi aşa mai departe".

Strada întortocheată, cu trepte, o urcă mai anevoie, căci trecuse de şaizeci de ani şi, în astfel de împrejurări, îşi simţea vîrsta; în curînd ajunse însă în faţa casei unde locuia familia Schönler şi sună.

Îi deschise chiar doamna Schönler, o femeie scundă, grasă, destul de distinsă, care-l pofti îndată înăuntru, fiindcă îl cunoştea.

— Schmied a trebuit să plece azi noapte în interes de serviciu, spuse el. A trebuit să plece cu totul pe neaşteptate, aşa că m-a rugat să-i trimit ceva. Vă rog să mă conduceţi în camera lui, doamnă Schönler.

Gazda încuviinţă din cap şi porniră pe un coridor, trecînd pe lîngă un tablou mare, cu ramă aurită, masivă. Bärlach se uită la el şi văzu că e o reproducere după *Insula morţilor* [1].

— Şi unde se află acum domnul Schmied? întrebă femeia aceea îndesată în timp ce deschidea uşa camerei.

— În străinătate, răspunse Bärlach privind în tavan.

[1] Tablou de Arnold Böcklin (1827—1901), cunoscut pictor elveţian.

Odaia era la parter și prin ușa ce da spre o terasă se vedea un parc mic, cu brazi bătrîni, cafenii, probabil bolnavi, judecînd după stratul gros de cetină care acoperea pămîntul. Părea să fie cea mai frumoasă cameră din casă. Bärlach se apropie de masa de scris și privi din nou împrejur. Pe divan zăcea aruncată o cravată de a mortului.

— Domnul Schmied e desigur la tropice, nu-i așa, domnule Bärlach ? întrebă proprietăreasa curioasă.

Bärlach tresări.

— Nu e la tropice, e ceva mai sus.

Doamna Schönler căscă ochii mari și plesni din palme deasupra capului.

— Doamne, doar n-o fi în Himalaia ?

— Cam așa, răspunse comisarul. Aproape că ați ghicit.

Deschise apoi un dosar ce se afla pe masa de scris și îl puse repede sub braț.

— Ați găsit ceea ce trebuie să-i trimiteți domnului Schmied ?

— Da, am găsit.

Bärlach mai privi o dată împrejur, dar nu-și mai opri ochii asupra cravatei.

— E cel mai bun chiriaș din cîți am avut, și niciodată n-au existat povești cu femei sau mai știu eu ce, ținu să-l încredințeze doamna Schönler.

Bärlach se îndreptă către ușă.

— Din cînd în cînd am să mai trimit cîte un funcționar sau am să vin chiar eu. Schmied are

încă o serie de documente importante aici și s-ar putea să ne fie necesare.

— Credeți că domnul Schmied o să-mi scrie o carte poștală din străinătate ? mai întrebă doamna Schönler. Știți, fiul meu colecționează timbre.

Bärlach se încruntă și, privind-o gînditor, spuse cu părere de rău :

— Nu prea cred, fiindcă din astfel de călătorii, făcute în interes de serviciu, nu se scrie. E interzis.

Doamna Schönler plesni iar din palme pe deasupra capului și spuse cu deznădejde :

— Multe mai interzice și poliția !

Comisarul plecă bucuros că iese în sfîrșit din casa aceea.

Se duse să prînzească nu ca de obicei la Schmiedstube, ci la restaurantul Du Théâtre, unde, cufundat în gînduri, răsfoi, apoi citi atent dosarul luat din camera lui Schmied ; după ce se plimbă puțin pe Bundesterrasse, se întoarse către ora două la birou ; acolo află că trupul neînsuflețit al lui Schmied și fusese adus de la Biel. Nu ținu să-l vadă însă pe fostul lui subaltern, nu-i plăceau morții și de aceea îi lăsa de cele mai multe ori în pace. Ar fi fost bucuros să nu-l vadă nici pe Lutz, dar trebuia să se supună ordinului. Încuie așadar cu grijă în sertarul mesei

de lucru dosarul lui Schmied, fără a-l mai răsfoi, își aprinse o țigară și se îndreptă spre biroul lui Lutz, deși știa că șeful se supăra de fiecare dată cînd își lua libertatea să fumeze față de el. Lutz nu îndrăznise însă decît o dată, cu mulți ani în urmă, să facă o remarcă în privința aceasta, dar bătrînul, dînd disprețuitor din mînă, i-a răspuns că zece ani de zile a fost în serviciul turcilor, și, la Constantinopol, a fumat întotdeauna în birourile superiorilor, afirmație care avea cu atît mai mare greutate, cu cît nu putea fi verificată.

Dr. Lucius Lutz, socotind că nu se întreprinsese încă nimic, îl întîmpină nervos și-i făcu semn să se așeze pe un scaun comod de lîngă masa lui de lucru.

— Nici o veste de la Biel ? întrebă Bärlach.

— Deocamdată nimic, răspunse Lutz.

— E de mirare ! exclamă Bärlach. Doar s-au pus pe lucru cu furie.

Bärlach se așeză, privind în treacăt tablourile de Traffelet atîrnate pe perete, niște desene în peniță colorate care înfățișau soldați, cînd cu generalul în frunte, cînd fără general, mărșăluind sub un steag mare, fîlfîitor, cînd de la dreapta la stînga, cînd de la stînga la dreapta.

— Iată o nouă dovadă că în țara asta criminalistica e încă în fașă, începu Lutz. Te cuprinde tot mai mult groaza. Mi-a fost dat să văd multe în canton, e drept, dar felul cum socotesc nimerit oamenii de aici să se comporte față de un locotenent de poliție mort pune într-o lumină atît de proastă capacitatea profesională a poliției

noastre rurale, încît şi acum mai sînt tulburat, nu pot să-mi revin.

— Liniştiţi-vă, domnule doctor Lutz, replică Bärlach. Poliţia noastră rurală va şti desigur să-şi facă datoria la fel de bine ca şi poliţia din Chicago. O să descoperim noi cine l-a omorît pe Schmied.

— Ai vreo bănuială, comisare Bärlach ?

Bärlach îl privi lung pe şef apoi zise, în sfîrşit :

— Da, domnule doctor Lutz, bănuiesc pe cineva.

— Pe cine ?

— Asta nu pot să v-o spun încă.

— Interesant ! exclamă Lutz. Ştiu, comisare Bärlach, că întotdeauna ţi se pare mult mai frumoasă o acţiune care contravine legilor de căpetenie ale criminalisticii moderne, ştiinţifice. Nu uita însă că vremea nu stă pe loc, şi nu va da înapoi nici în faţa celui mai vestit criminalist. Am văzut la New York şi la Chicago crime cum nici măcar nu vă puteţi imagina aici, în scumpa noastră Berna. Iată că acum a fost asasinat un locotenent de poliţie, cea mai bună dovadă că pînă şi în localul siguranţei publice a început să se simtă prăbuşirea. În astfel de cazuri trebuie să intervii energic, fără a ţine seama de nimic.

Bärlach răspunse că aşa şi făcea.

— Atunci e bine, mormăi şeful şi tuşi.

Se auzea ticăitul pendulei din perete.

Cu mîna stîngă Bärlach îşi apăsă uşor stomacul, iar cu dreapta stinse ţigara în scrumiera

pe care Lutz i-o pusese dinainte. Spuse apoi că de multă vreme nu-i prea mergea bine cu sănătatea, că medicul, cel puțin, se arată foarte îngrijorat. Are adesea dureri de stomac. De aceea îl roagă pe doctorul Lutz să-i dea ca ajutor pe cineva care să poată conduce cercetările în cazul Schmied. El, Bärlach, are să se ocupe de chestiunea aceasta, a asasinatului, mai mult de la masa de lucru. Lutz fu de acord.

— Pe cine ai vrea să-l iei de ajutor ? îl întrebă el.

— Pe Tschanz, răspunse Bärlach. E drept că se mai află încă în concediu, dar e în cantonul Berna, și poate fi rechemat.

— De acord ! se învoi Lutz. Tschanz e un om care se străduiește întotdeauna să fie la înălțime în materie de criminalistică.

Îi întoarse apoi spatele lui Bärlach și, ducîndu-se la fereastră, privi în Waisenhausplatz, care era plină de copii.

Deodată îl cuprinse o dorință nestăpînită să discute cu Bärlach despre importanța criminalisticii moderne, științifice. Se întoarse, dar comisarul nu se mai afla acolo, plecase.

Deși era aproape cinci, Bärlach se hotărî să se ducă încă în după-amiaza aceea la Twann, la locul crimei. Îl luă cu el pe Blatter, un polițist înalt și burduhănos, care îi plăcea fiindcă tăcea într-una. Acesta avea să conducă și mașina. La Twann îi întîmpină Clenin cu priviri îndîrjite, așteptîndu-se să fie mustrat. Comisarul îi strînse însă mîna prietenește și îi zise că îi face plăcere

să cunoască un om care gîndește cu propriul său cap. Clenin fu mîndru de aceste vorbe, deși nu prea înțelegea ce vrea să spună bătrînul. Îl conduse către locul crimei, pe șoseaua care urca spre Tessenberg. Blatter tropăia în urma lor, îmbufnat, fiindcă mergeau pe jos.

Lui Bärlach i se păru tare ciudată denumirea Lamboing.

— Denumirea germană e Lamlingen, îi explică Clenin.

— Așa da, zise Bärlach. E mai frumos.

Ajunseră la locul crimei. Partea din dreapta a șoselei, cea dinspre Twann, avea un parapet de zid.

— Unde se afla mașina, Clenin?

— Aici, răspunse polițistul indicînd locul. Aproape în mijlcoul drumului. Și, fiindcă văzu că Bärlach abia de privește într-acolo, adăugă: Poate că ar fi fost mai bine să las pe loc mașina cu mortul în ea.

— Cum așa?! exclamă Bärlach, privind în sus, spre coamele stîncoase ale Munților Jura. Morții trebuie îndepărtați cît mai repede, nu au ce să mai caute printre noi. Ai făcut foarte bine că l-ai dus pe Schmied la Biel.

Bärlach se apropie de marginea șoselei și privi în jos, spre Twann. Între el și vechea așezare de munte se întindeau numai vii. Soarele apusese. Șoseaua se strecura ca un șarpe printre case. În gară staționa un lung tren de marfă.

— Și jos în vale nu s-a auzit nimic, Clenin? întrebă Bärlach. Doar orășelul e foarte aproape, ar fi firesc să se audă orice împușcătură.

— Nu s-a auzit decît motorul duduind toată noaptea, dar nu s-a gîndit nimeni la vreo nenorocire.

— Desigur, nici n-avea de ce. Își îndreptă din nou privirile către vii. Cum e vinul de anul acesta, Clenin ?

— Bun. Cînd o să coborîm, puteți să-l gustați.

— Bine zici, aș bea cu plăcere un pahar de vin nou.

Deodată simți sub piciorul drept ceva tare. Se aplecă și ridică o bucată mică de metal, lunguiață, turtită la un capăt, pe care o ținu între degetele lui uscate. Clenin și Blatter se uitară curioși la ea.

— Un glonte de revolver, spuse Blatter.

— Sînteți extraordinar, domnule comisar ! exclamă Clenin uimit.

— A fost o simplă întîmplare, zise Bärlach și porniră la vale, spre Twann.

Se pare că vinul nou nu i-a priit lui Bärlach, fiindcă, după cum mărturisi a doua zi, a vomitat toată noaptea. Lutz, pe care îl întîlni pe scări, fu sincer îngrijorat de starea sănătății lui și îl sfătui să se ducă la medic.

— Bine, bine, mormăi comisarul și declară că medicii îi plac chiar mai puțin decît criminalistica modernă, științifică.

Ajuns în biroul său, parcă se simți mai bine. Se așeză la masa de scris, descuie sertarul și scoase dosarul găsit în camera celui asasinat.

Era cufundat încă în lectura lui cînd i se prezentă, pe la zece, Tschanz care se întorsese din concediu încă în ajun, noaptea tîrziu.

Bärlach tresări, deoarece în primul moment avu impresia că se apropie de el Schmied, care murise. Paltonul lui Tschanz, ca și pălăria lui de fetru, semănau întocmai cu ale lui Schmied. Numai fața îi era altfel, avea o față rotundă, blîndă.

— Bine că ai venit, Tschanz, zise comisarul. Trebuie să discutăm în legătură cu cazul Schmied. Ai să preiei dumneata cercetările, căci eu sînt cam suferind.

— Da, răspunse Tschanz. Știu.

Luă apoi un scaun, îl trase lîngă masa de scris a lui Bärlach, se așeză, și-și puse brațul stîng pe tăblia ei. Dosarul lui Schmied era deschis pe masă.

Bärlach se lăsă pe spate, proptindu-se de speteaza scaunului.

— Dumitale pot să-ți spun, începu el. Am văzut de la Constantinopol la Berna mii de polițiști și buni și răi. Mulți nu erau cu nimic mai buni decît biata pleavă cu care înfundăm închisorile de toate felurile, atîta doar, că, din întîmplare, se aflau de cealaltă parte a legii. Dar despre Schmied n-am ce zice, era un om și jumătate. Ne întrecea pe toți. Avea o minte limpede, știa ce voia și nu vorbea despre ceea ce știa decît atunci cînd era necesar. Ar trebui să

ne fie un exemplu, Tschanz, căci ne întrecea cu mult.

Tschanz, care se uitase pînă atunci pe fereastră, întoarse încet capul spre Bärlach și răspunse :

— Se poate.

Comisarul își dădu seama că nu era convins.

— Despre moartea lui nu știm prea multe, continuă bătrînul. Tot ce-am găsit e glontele acesta.

Puse pe masă glontele găsit la Twann. Tschanz îl luă și îl privi.

— E de la un revolver militar, spuse el și îl înapoie.

Bärlach închise dosarul din fața lui.

— În primul rînd nu știm ce căuta Schmied la Twann sau la Lamlingen. În orice caz nu s-a dus la Bielersee în interes de serviciu, căci aș fi știut și eu. N-avem nici un motiv ca să socotim cît de cît plauzibil drumul lui acolo.

Tschanz, care nu prea asculta ce spunea Bärlach, puse picior peste picior și observă :

— Știm doar cum a fost omorît Schmied.

— Cum așa ? De unde să știm ? întrebă comisarul destul de mirat, după cîtva timp.

— Mașina lui Schmied are volanul pe stînga, și dumneavoastră ați găsit glontele pe partea stîngă a drumului, privind din mașină ; apoi s-a auzit la Twann zgomotul motorului duduind toată noaptea. Schmied a fost oprit de asasin cînd cobora de la Lamboing spre Twann. Probabil că îl cunoștea, căci altfel n-ar fi oprit. A deschis portiera din dreapta ca să-l ia, apoi s-a

așezat din nou la volan. În clipa aceea a fost împușcat. Schmied nici n-a bănuit, desigur, ce intenție avea omul care l-a omorît.

Bärlach rămase iar o clipă pe gînduri, apoi zise :

— Am să-mi aprind totuși o țigară. Și, îndată ce și-o aprinse, continuă : Ai dreptate, așa trebuie să se fi petrecut lucrurile între Schmied și ucigașul lui, nu te contrazic. Cu toate acestea, însă, rămîne încă nelămurit ce căuta Schmied pe șoseaua dintre Twann și Lamlingen.

— Ar trebui să se țină seama, spuse Tschanz, și de faptul că Schmied era îmbrăcat pe sub palton în ținută de seară.

— Nici n-am știut, se miră Bärlach.

— Cum, n-ați văzut mortul ?

— Nu, nu-mi plac morții.

— Bine, dar scrie și în procesul-verbal.

— Procesele-verbale îmi plac și mai puțin.

Tschanz nu mai spuse nimic. Bärlach constată totuși :

— Faptul acesta complică și mai rău cazul. Ce căuta Schmied prin cheile rîului Twann, în ținută de seară ?

— S-ar putea totuși, dimpotrivă, să-l simplifice, răspunse Tschanz. Desigur că în Lamboing și în împrejurimi nu se prea găsesc mulți care să aibă posibilitatea de a da o recepție la care să se meargă în frac.

Scoase din buzunar o agendă mică și spuse că e a lui Schmied.

— O știu, dădu din cap Bärlach. Nu se găsește în ea nimic important.

Tschanz îl contrazise :

— Schmied şi-a însemnat ziua de miercuri, 2 noiembrie, cu un G. Şi în ziua aceea, cu puţin înainte de miezul nopţii, a fost ucis, aşa presupune medicul legist. Tot un G. mai e notat în ziua de miercuri, 26 noiembrie şi apoi în ziua de marţi, 18 octombrie.

— G. poate să însemne orice, replică Bärlach, un nume de femeie sau indiferent ce altceva.

— Că ar fi un nume de femeie e greu de presupus, zise Tschlanz. Pe prietena lui Schmied o cheamă Anna. Şi Schmied era statornic.

— Nici despre existenţa ei nu ştiam nimic, recunoscu comisarul, apoi, văzîndu-l pe Tschanz uluit de lipsa lui de informaţie, continuă : Pe mine un singur lucru mă interesează, şi anume : cine l-a omorît pe Schmied.

— Fireşte ! zise politicos tînărul, apoi scutură din cap, rîzînd, şi exclamă. Ciudat om mai sînteţi, domnule comisar !

— Eh, sînt cotoi bătrîn, îmi plac grozav şoriceii, spuse cît se poate de serios Bärlach.

Tschanz nu ştiu ce să răspundă la astfel de vorbe ; în cele din urmă zise :

— În zilele însemnate cu G., Schmied se îmbrăca în frac şi pleca cu Mercedesul lui.

— Dar asta de unde o mai ştii ?

— De la doamna Schönler.

— Aşa, aşa ! mormăi Bärlach, apoi tăcu. Iar după un timp adăugă : Da, astea sînt probe.

Tschanz îl privi drept în faţă pe comisar, cu atenţie, apoi îşi aprinse o ţigară şi zise şovăitor :

— Domnul doctor Lutz mi-a spus că aţi avea o anumită bănuială.

— Da, Tschanz, aşa este.

— De vreme ce sînt acuma ajutorul dumneavoastră în cazul Schmied, nu credeţi că ar fi bine, domnule comisar, să îmi spuneţi către cine se îndreaptă bănuiala dumneavoastră ?

— Vezi dumneata, zise Bärlach domol, cîntărind, ca şi Tschanz, fiecare cuvînt, bănuiala mea nu are caracterul unei supoziţii din criminalistica ştiinţifică. Nu am probe care să o justifice. Ai văzut cît de puţin informat sînt. Nu fac decît să presupun cine ar putea să fie ucigaşul, dar respectivul abia trebuie să producă probele, să-şi dovedească vinovăţia.

— Ce vreţi să spuneţi, domnule comisar ? Bärlach zîmbi.

— Adică va trebui să aştept pînă vor ieşi la iveală indiciile care vor justifica arestarea lui.

— Dacă voi lucra împreună cu dumneavoastră, zise Tschanz politicos, trebuie să ştiu către cine să-mi îndrept cercetările.

— În primul rînd trebuie să fim obiectivi. Acesta e un lucru foarte important, atît pentru mine care am o bănuială, cît şi pentru dumneata, care vei conduce cercetările. Nu ştiu dacă bănuiala mea va fi confirmată sau nu. Aştept rezultatul cercetărilor dumitale. Trebuie să stabileşti cine l-a ucis pe Schmied, fără să ţii seama de faptul că eu am o anumită bănuială. Dacă cel pe care îl bănuiesc e într-adevăr ucigaşul lui Schmied, îl vei descoperi şi singur, fireşte, pe o cale incontestabilă, ştiinţifică, nu ca mine ; dacă nu este el, îl vei descoperi pe cel adevărat şi

atunci nu ți-ar folosi la nimic să știi pe cine am bănuit fără temei.

Tăcură amîndoi un timp, apoi bătrînul întrebă :

— Ești de acord cu metoda noastră de lucru ?

Tschanz șovăi o clipă, apoi răspunse :

— Da, sînt de acord.

— Și acum ce vei face ?

Tînărul se îndreptă către fereastră.

— Schmied și-a notat în agendă, în dreptul zilei de astăzi, un G. Am să mă duc la Lamboing să văd ce pot descoperi. Plec pe la șapte, la ora cînd pornea de obicei și Schmied către Tessenberg. Tschanz se întoarse iar cu fața către Bärlach și-l întrebă politicos, dar mai mult în glumă : Nu veniți cu mine, domnule comisar ?

— Ba da, vin și eu, răspunse Bärlach pe neașteptate.

— Bine, murmură Tschanz oarecum derutat, fiindcă nu se aștepta la răspunsul acesta. Atunci, la șapte.

Din ușă se întoarse din nou.

— Dar și dumneavoastră ați fost la doamna Schönler, domnule comisar. N-ați găsit nimic acolo ?

Bătrînul nu răspunse imediat. Încuie întîi dosarul în sertar și vîrî cheia în buzunar. Abia după aceea spuse :

— Nu, Tschanz, n-am găsit nimic. Poți pleca.

3

Pe la șapte Tschanz porni spre Altenberg, unde locuia Bärlach, încă din '33, într-o casă de pe malul rîului Aar. Ploua și mașina poliției,

care gonea cu toată viteza, derapă la curba de la Nydeckbrücke. Tschanz o redresă însă îndată. Pe Altenbergstrasse micșoră viteza, căci nu mai fusese la Bärlach și căută cu ochii, prin geamurile ude, numărul casei. În sfîrșit, îl desluși cu greu. Claxonă de cîteva ori, dar nu se arătă nimeni. Atunci coborî din mașină și se îndreptă. pășind repede prin ploaie. spre ușa de intrare. După ce șovăi o clipă, puse mîna pe clanță, fiindcă, din pricina întunericului, nu zărise nici o sonerie. Ușa nu era încuiată. Pătrunse într-un vestibul. În fața lui văzu o ușă întredeschisă prin care răzbătea o dîră de lumină. Se apropie și bătu, dar nu primi nici un răspuns. Atunci o deschise de tot. Dădea într-un hol, ai cărui pereți erau acoperiți cu cărți. Pe un divan îl văzu pe Bärlach. Comsiarul dormea, dar părea pregătit pentru drumul la Bielersee, fiindcă era îmbrăcat în palton. În mînă avea o carte, Tschanz îi asculta respirația liniștită și se simțea cam încurcat. Somnul bătrînului și mulțimea de cărți îl tulburau. Privi cu grijă împrejur. Camera nu avea nici o fereastră, dar de fiecare parte era cîte o ușă care dădea desigur în alte încăperi. În mijloc se afla o masă mare de scris. Cînd își opri ochii asupra ei, Tschanz se sperie, căci pe tăblie era un șarpe lung, de bronz.

— L-am adus de la Constantinopol, se auzi vocea calmă a lui Bärlach, care se ridică de pe divan. După cum vezi, Tschanz, și sînt cu paltonul pe mine. Putem pleca.

— Vă rog să mă scuzaţi, zise tînărul care nu-şi revenise încă din uimire. Dormeaţi şi nu m-aţi auzit cînd am venit. N-am găsit soneria la intrare.

— Nici n-am sonerie. Nu-mi trebuie. Nu încui niciodată uşa.

— Nici cînd plecaţi de acasă ?

— Nici atunci. E pasionant, cînd te întorci, să constaţi dacă ţi s-a furat ceva sau nu.

Tschanz rîse şi luă în mînă şarpele adus de la Constantinopol.

— Cu ăsta era să fiu omorît o dată, remarcă oarecum ironic comisarul.

Abia atunci îşi dădu seama tînărul că de fapt capul şarpelui era un mîner, iar corpul lui o lamă tăioasă. Se uită uluit la ornamentele ciudate care sclipeau pe arma aceea înfiorătoare. Bärlach stătea lîngă el.

— Să fiţi înţelepţi ca şerpii ! zise el şi, căzînd pe gînduri, se uită lung la Tschanz. Apoi zîmbi. Şi blînzi ca porumbeii, adăugă, bătîndu-l uşor pe umăr. Am dormit în sfîrşit. Cîteva zile n-am putut să închid ochii. Nu m-a lăsat afurisitul ăsta de stomac.

— Atît de rău vă doare ? întrebă Tschanz.

— Da, foarte rău, răspunse comisarul cu indiferenţă.

— Ar trebui să staţi acasă, domnule Bärlach, e frig afară şi plouă.

Bärlach se uită iar la subalternul lui şi zîmbi.

— Ce prostie ! Doar e vorba de descoperirea unui ucigaş. Dumitale poate că ţi-ar conveni să rămîn acasă.

În mașină, cînd treceau pe Nydeckbrücke, comisarul spuse :

— De ce n-o iei prin Aargauerstalden către Zollikofen ? Doar e mai aproape decît prin oraș.

— Fiindcă nu vreau să ajung la Twann prin Zollikofen-Biel, ci prin Kerzers-Erlach.

— E o rută neobișnuită.

— Dimpotrivă, domnule comisar.

Tăcură din nou. Luminile orașului lunecau pe lîngă ei. Cînd ajunseră însă la Bethlehem. Tschanz întrebă :

— Ați mers vreodată cu Schmied, cu mașina ?

— Da, de multe ori. Conducea cu multă prudență.

Și Bärlach se uită îngîndurat la indicatorul de viteză, care arăta o sută zece.

Tschanz mai micșoră puțin viteza.

— Și eu am fost o dată cu Schmied ; înaintam al dracului de încet și mi-amintesc că își botezase mașina cu un nume tare ciudat. L-a pomenit cînd a oprit să ia benzină. Nu știți cum îi zicea ? Eu am uitat.

— Îi zicea „albastrul Charon“, răspunse Bärlach.

— Charon e un nume din mitologia greacă, nu-i așa ?

— Charon îi conducea pe morți în infern, Tschanz.

— Schmied a avut părinți bogați, așa că a putut să urmeze liceul clasic. Unul ca mine nu-și putea îngădui așa ceva. De aceea el știa cine e Charon, iar eu nu știu.

Comisarul își vîrî mîinile în buzunarele paltonului și se uită din nou la indicatorul de viteză.

— Da, Tschanz, spuse el, Schmied era cult, știa grecește, latinește, îl aștepta un viitor frumos, căci era un om cu școală, totuși nu cred că e bine să depășești o sută pe oră.

Puțin după Gümmenen, mașina opri brusc dinaintea unei stații de benzină. Un om se apropie să îi servească.

— Poliția! spuse Tschanz. Avem nevoie de o informație.

Văzură ca prin sită aplecîndu-se spre automobil o față de om cuprins de curiozitate și cam speriat.

— A oprit aici acum două zile cineva care îi zicea mașinii sale „albastrul Charon“?

Omul scutură mirat din cap și Tschanz porni mai departe.

— Vom întreba și la stația următoare.

La stația de benzină din Kerzers de asemenea nu se știa nimic.

Bärlach mormăi:

— Ceea ce faci nu are nici un sens.

La Erlach, Tschanz avu noroc. I se spuse că luni seara trecuse pe acolo o astfel de persoană.

— Vedeți, trase concluzia Tschanz, cînd cotiră la Landeron și intrară în șoseaua Neuenburg-Biel, acum știu că Schmied a trecut luni seara prin Kerzers-Ins.

— Ești sigur? întrebă comisarul.

— V-am dat cea mai bună probă.

— Într-adevăr, proba e bună, dar la ce îţi foloseşte ? vru să ştie Bärlach.

— Deocamdată e bine că o avem. Orice amănunt te ajută să progresezi, răspunse Tschanz.

— În privinţa asta ai dreptate, spuse bătrînul şi privi în zare spre Bielersee.

Nu mai ploua. După Neuveville începu să se ivească lacul printre fîşii de ceaţă. Intrară în Ligerz. Tschanz micşoră viteza şi căută drumul spre Lamboing.

Maşina începu să urce printre vii. Comisarul deschise fereastra şi se uită în jos, spre lac. Peste Petersinsel se vedeau cîteva stele. În apă se oglindeau lumini. Pe lac gonea o barcă cu motor. „Nu-i prea potrivit, pe vremea asta", gîndi Bärlach. În faţa lor, devale, se afla Twann, iar în spatele lor, Ligerz.

Cotiră şi o luară prin întunericul nopţii spre pădure, pe care o bănuiau înaintea lor. Tschanz părea cam nesigur, se întreba dacă drumul acela nu duce doar la Schernelz. Cînd întîlniră un om în cale opri.

— Pe aici ajungem la Lamboing ?

— Ţineţi-o drept înainte pînă daţi de un şir de case albe la marginea pădurii. Acolo faceţi la dreapta şi intraţi în pădure, spuse omul, care purta o jachetă de piele.

Îşi fluieră apoi cîinele alb, cu cap negru, care ţopăia în lumina farurilor.

— Hai, Ping-Ping !

Ieşiră dintre vii şi ajunseră curînd în pădure. Brazii se ridicau în faţa lor, părînd în lumina farurilor nişte coloane nesfîrşite. Şoseaua era

îngustă și desfundată, cîte o creangă izbea din cînd în cînd în ferestre. În dreapta lor se căsca o prăpastie. Tschanz conducea atît de încet, încît auzeau vuietul apei din vale.

— Astea-s cheile rîului Twann, zise Tschanz. În partea cealaltă e șoseaua spre Twann.

Pe stînga, la lumina farurilor se ridicau în noapte stînci albe. Încolo domnea bezna, căci era lună nouă. Drumul nu mai urca. Rîul vuia acum lîngă ei. Cotiră la stînga și trecură peste un pod. Înaintea lor se întindea o șosea. Șoseaua de la Twann la Lamboing. Tschanz opri.

Stinse farurile și rămaseră în beznă.

— Și acum ce facem ?

— Acum așteptăm. E ora opt fără douăzeci.

Așteptară, dar, cum se făcu ora opt și nu se întîmplă nimic, Bärlach îi spuse asistentului său că ar fi timpul să-i împărtășească și lui ce are de gînd.

— Nu mi-am făcut un plan precis, domnule comisar. N-am ajuns încă atît de departe în cazul Schmied. De altfel și dumneavoastră încă mai bîjbîiți în întuneric, deși aveți o anumită bănuială. Deocamdată contez pe o posibilitate ; pe aceea că acolo unde a fost Schmied miercuri se va da astă seară o recepție la care vor veni probabil și unii invitați cu mașina ; căci o recepție la care se merge în ziua de azi în frac trebuie

să fie destul de importantă. Aceasta e desigur o simplă supoziție, domnule comisar, dar în meseria noastră o supoziție nu-i niciodată de disprețuit.

Bärlach se arătă destul de sceptic în privința raționamentelor subordonatului său, de vreme ce cercetările poliției din Biel, Neuenstadt, Twann și Lamboing nu scoseseră nimic la lumină în legătură cu prezența lui Schmied în Tessenberg.

Tschanz obiectă că Schmied căzuse victima unui ucigaș care era probabil mai iscusit decît poliția din Biel și Neuenstadt.

Bătrînul îl întrebă mormăind de unde știe acest lucru.

— Eu nu bănuiesc pe nimeni, spuse Tschanz. Dar îl respect pe cel care l-a omorît pe Schmied ; firește, în măsura în care se poate vorbi de respect într-un astfel de caz.

Bärlach stătea nemișcat, cu umerii oarecum ridicați, și îl asculta.

— Și vrei să-l prinzi pe acest om, Tschanz, pe care îl respecți ? întrebă el.

— Așa nădăjduiesc, domnule comisar.

Tăcură din nou amîndoi și așteptară ; deodată pădurea se lumină dinspre Twann. Un far o scăldă într-o lumină puternică. O limuzină trecu pe lîngă ei în direcția Lamboing și se pierdu în noapte.

Tschanz porni motorul. Se apropiară alte două automobile mari, cu luminile stinse și pline cu oameni. Tînărul se luă după ele.

Ieşiră din pădure. Trecură pe lîngă un restaurant a cărui firmă se vedea în lumina unei uşi deschise, apoi pe lîngă un şir de case ţărăneşti, avînd tot timpul dinaintea lor luminiţa de la spatele ultimei maşini.

Ajunseră pe şesul întins al Tessenbergului. Cerul era senin, Vega, coborînd spre perigeu şi Capella, urcînd spre apogeu, Aldebaran şi învăpăiatul Jupiter scînteiau gigantic.

Şoseaua o cotea spre nord, în faţa lor se profilau întunecaţi Spitzbergul şi Chasserolul, la poalele cărora licăreau cîteva lumini : satele Lamboing, Diesse şi Nods.

Maşinile din faţă o luară la stînga, pe un drum vicinal. Tschanz opri. Lăsă geamul în jos şi scoase capul afară. Mai departe, în cîmp, văzură ca prin ceaţă o casă înconjurată de plopi, a cărei intrare era luminată. Dinaintea ei opriră maşinile. Răsunară voci, apoi toată lumea intră în casă şi se lăsă linişte. Lumina de la intrare se stinse.

— Nu mai aşteaptă pe nimeni, zise tînărul asistent.

Bärlach coborî din maşină şi trase în piept aerul rece al nopţii, care îi făcu bine. Între timp se uita cum conduce Tschanz maşina, trecînd cu partea dreaptă, aproape pînă la jumătate, peste păşune, fiindcă drumul spre Lamboing era îngust. După aceea coborî şi el din maşină şi se apropie de comisar. Porniră amîndoi pe drumul de ţară, către casa din cîmp. Pămîntul era argilos şi dădeau mereu de băltoace, căci plouase şi pe acolo.

Ajunseră la un zid nu prea înalt, întretăiat de o poartă care era încuiată. Zăbrelele de fier, ruginite, întreceau zidul peste care cei doi polițiști se uitau spre casă.

Grădina era lipsită de vegetație, printre plopi limuzinele păreau niște animale uriașe ; lumini nu se zăreau. Totul părea pustiu.

Prin întuneric desluşiră cu greu că în mijlocul porții, pe zăbrele, era fixată o placă. Într-un loc se desprinsese probabil, fiindcă atîrna strîmb. Tschanz aprinse lanterna de buzunar pe care o luase din maşină ; pe placă era gravat un G. mare.

Apoi întunericul îi învălui din nou.

— Vedeți, zise Tschanz, supoziția mea a fost justă, am tras în gol și-am nimerit în plin. Apoi, mulțumit, îi ceru comisarului : Dați-mi vă rog o țigară, cred că o merit.

Bärlach îi oferi o țigară și spuse :

— Acum trebuie să mai aflăm ce înseamnă G.

— Asta nu-i o problemă : Gastmann.

— Cum așa ?

— M-am uitat în cartea de telefon. În Lamboing nu-s decît două numere la litera G.

Bärlach rîse întîi deconcertat, apoi zise :

— Şi nu s-ar putea să fie celălalt G ?

— Nu, celălalt G e „Gendarmerie". Ori credeți poate că s-ar putea ca un jandarm să aibă vreo legătură cu crima ?

— Orice e posibil, Tschanz, răspunse bătrînul.

Tînărul scăpără un chibrit, dar din pricina vîntului puternic care zgîlțîia acum plopii cu furie izbuti cu greu să-și aprindă țigara.

Bärlach spuse cu mirare că nu înțelege cum de n-a ajuns poliția din Lamboing, Diesse și Lignière pe urmele respectivului Gastmann, de vreme ce casa lui se afla în plin cîmp, sub privirile celor din Lamboing, și o recepție ce avea loc acolo nu numai că nu putea fi tăinuită, dar era chiar bătătoare la ochi pentru un cătun din Jura. Tschanz răspunse că nici el nu-și putea explica deocamdată acest lucru.

Hotărîră apoi să dea ocol casei. Se despărțiră, luînd-o în direcții opuse.

Tschanz pieri în noapte. Bärlach rămase singur. Ocolea casa prin dreapta. Își ridică gulerul paltonului, căci îl cuprinsese frigul. Simțea iar o apăsare grea pe stomac și junghiuri puternice ; fața îi era scăldată în sudoare rece. Merse de-a lungul zidului și coti o dată cu el spre dreapta. Casa era cufundată încă în întuneric.

Se opri din nou și se rezemă de zid. La marginea pădurii zări luminile din Lamboing. Apoi porni iar. Zidul își schimbă încă o dată direcția, de data aceasta către vest. Peretele din spatele casei era luminat, dintr-un șir de ferestre de la etajul întîi se revărsa o lumină puternică. Lui Bärlach îi ajunseră la ureche sunetele unui pian. Ascultă mai atent și își dădu seama că se cînta Bach.

Porni mai departe. După socotelile lui ar fi trebuit să se întîlnească cu Tschanz, de aceea scruta încordat cîmpul scăldat în lumină. Totuși băgă de seamă cam tîrziu că în fața lui, numai la cîțiva pași, se afla un animal.

Comisarul se pricepea la animale, dar o namilă ca aceea nu văzuse încă în viața lui. Nu o putea distinge bine, totuși, silueta ei, care se ridica întunecată de pe pajiștea mai luminoasă, părea atît de înspăimîntătoare, încît înlemni. O văzu cum întoarce capul, parcă din întîmplare, și cum privește țintă. Ochii ei rotunzi sclipeau ca două bălți aproape secate.

Întîlnirea aceasta neprevăzută, animalul puternic și înfățișarea lui ciudată îl paralizară pe Bärlach. Drept e că nu își pierdu cumpătul, dar nici nu îi trecu prin minte să acționeze. Se uita la fiară neînfricat, totuși fără să se clintească. Iar îl stăpînea diavolul, iar se simțea tentat să dezlege marea enigmă.

Cînd cîinele se repezi la el ca o umbră uriașă care se prăvălește, ca un monstru dezlănțuit, nespus de puternic și însetat de sînge, și îl trînti la pămînt cu o furie inexplicabilă, încît abia putu să ridice brațul stîng în dreptul botului fiarei, ca să se apere, bătrînul comisar nu strigă de groază, nici nu crîcni măcar, într-atît i se părea de firesc totul, de potrivit cu legile acestei lumi.

Totuși, înainte ca fiara să-i sfîrtece brațul pe care-l apucase între colți, auzi pocnetul unei împușcături. Trupul de deasupra lui zvîcni. și peste mîna lui i se revărsă sînge cald.

Cîinele fusese ucis.

Bärlach îi simțea greutatea ; își trecu palma peste blana lui netedă, înădușită. Apoi se ridică anevoie, tremurînd, și-și șterse mîna pe iarba rară, sărăcăcioasă. Tschanz se apropie în timp

ce își vîra revolverul înapoi, în buzunarul paltonului.

— Ați scăpat nevătămat, domnule comisar ? întrebă uitîndu-se cu neîncredere la mîneca stîngă a acestuia, care era sfîrtecată.

— Da, bestia n-a izbutit să mă muște.

Tschanz se aplecă, întoarse capul cîinelui spre lumină, și ochii neînsuflețiți sticliră.

— Ce dinți are ! Ca un animal de pradă, exclamă el cutremurîndu-se. Bestia asta v-ar fi sfîșiat, domnule comisar.

— Da, mi-ai salvat viața, Tschanz.

Tînărul îl întrebă apoi :

— Nu aveți niciodată o armă la dumneavoastră ?

Bärlach atinse cu piciorul trupul inert al animalului și zise :

— Foarte rar, Tschanz.

Apoi tăcură amîndoi.

Se uitau la cîine, care zăcea mort pe pămîntul sterp, mocirlos. Dinaintea lor se întinsese o pată mare, întunecoasă ; sîngele se revărsase din gîtlejul animalului ca un torent de lavă.

Cînd ridicară ochii, nu mai întîlniră aceeași priveliște. Muzica încetase, ferestrele luminate fuseseră deschise și oameni în haine de seară priveau afară aplecați peste pervazuri. Bärlach și Tschanz se uitară unul la altul, căci nu era de loc plăcut să stea ca în fața unui tribunal, și încă într-un loc uitat de dumnezeu, în creștetul munților Jura „unde și-a înțărcat dracu copiii", cum își zicea furios comisarul în gînd.

La fereastra din mijloc, căci erau cu totul cinci ferestre luminate, stătea singur, izolat de ceilalţi, un om care strigă la ei cu voce ciudată, limpede, întrebîndu-i ce caută acolo.

— Poliţia ! răspunse Bärlach, cît se poate de liniştit, apoi adăugă că trebuie neapărat să vorbească cu domnul Gastmann.

Cel de la fereastră îşi arătă uimirea că poliţia a socotit necesar să ucidă un cîine pentru a vorbi cu domnul Gastmann ; după aceea spuse că în orice caz acum are prilejul şi plăcerea să asculte muzică de Bach şi închise din nou fereastra, dar cu mişcări sigure, calme, după cum şi de vorbit vorbise fără să se enerveze, ci mai degrabă cu mare indiferenţă.

Apoi dinspre ferestre răzbătu pînă la ei zgomot de voci indignate. Desluşiră exclamaţii ca : „Nemaipomenit !", „Ce părere ai, domnule director ?", „E scandalos !", „Ce poliţie ! E de neînchipuit, domnule consilier general !" Între timp lumea se retrase, ferestrele fură închise una după alta şi se aşternu liniştea.

Celor doi poliţişti nu le mai rămase altceva de făcut decît să pornească îndărăt. În faţa casei. la poartă, erau aşteptaţi. Cineva se plimba agitat de colo colo.

— Aprinde repede lanterna, îi şopti Bärlach lui Tschanz.

În şuvoiul de lumină care ţîşni deodată, apăru un om cu faţa grasă, buhăită, destul de impunătoare, dar cam obtuză, îmbrăcat într-un elegant costum de seară. La o mînă îi scînteia un inel

masiv. O şoaptă a lui Bärlach, şi lumina se stinse din nou.

— Cine dracu e acolo ? bombăni grasul.

— Comisarul Bärlach. Dumneavoastră sînteţi domnul Gastmann ?

— Eu sînt consilierul de stat von Schwendi, băiete, colonelul von Schwendi. Pentru dumnezeu, sfîntul, ce v-a apucat să trageţi cu pistolul pe aici ?

— Facem o anchetă şi trebuie să vorbim cu domnul Gastmann, domnule consilier, răspunse Bärlach calm.

Consilierul, însă, nici gînd să se liniştească.

— Desigur, eşti separatist, nu ? tuna el şi fulgera.

Bärlach socoti că e mai bine să i se adreseze cu celălalt titlu, îl numi „domnule colonel", şi îl asigură cu toată prudenţa că se înşală, că nu are nimic de-a face cu chestiunea Jurei.

Dar mai mult nu putu spune, căci colonelul se dovedi şi mai furios decît consilierul de stat. Îi strigă că, prin urmare, e comunist, dar că el, ca un colonel ce se află, nu îngăduie să se tragă cu pistolul cînd se face muzică. Nu îngăduie nici un fel de demonstraţie împotriva civilizaţiei apusene. Altminteri armata elveţiană va face ordine !

Cum era limpede că domnul consilier de stat o luase razna, trebui Bärlach să păstreze măsura.

— Tschanz, ordonă el răspicat, ceea ce spune domnul consilier de stat nu se consemnează în procesul-verbal.

Dintr-o dată consilierul se dezmetici.

— Ce fel de proces-verbal, băiete ?

Bärlach îl lămuri că în calitatea lui de comisar al poliției judiciare din Berna întreprinde o anchetă în legătură cu asasinarea locotenentului de poliție Schmied. Că are datoria așadar să consemneze tot ceea ce răspund diferite persoane la anumite întrebări, dar, întrucît domnul — aici stătu o clipă în cumpănă, neștiind ce titlu să aleagă — întrucît domnul colonel, după cum se vede, nu înțelege bine situația, nu va consemna în procesul-verbal răspunsul domnului consilier de stat.

Colonelul rămase consternat.

— Cum, sînteți de la poliție ? ! Asta-i altceva, spuse el.

Apoi rugă să fie scuzat, fiindcă la dejun fusese invitat la ambasada turcă, după-amiază fusese ales președinte al asociației coloneilor denumită „Căminul luptătorului elvețian“, după aceea trebuise să participe la un banchet al grupului Helveților, și la toate acestea se mai adăuga și ședința extraordinară a fracțiunii partidului din care făcea parte, ținută de dimineață, și recepția de acum, de la Gastmann, la care se producea un pianist cu renume mondial. Era mort de oboseală.

Bärlach îl mai întrebă o dată dacă nu e posibil să discute cu domnul Gastmann.

— Și ce vreți la urma urmei cu Gastmann ? Ce legătură are el cu asasinarea locotenentului de poliție ?

— Schmied a fost miercurea trecută invitatul său şi la întoarcere, în drum spre Twann, a fost asasinat.

— Da, asta e o adevărată porcărie, zice consilierul de stat, Gastmann invită pe cine vrei şi pe cine nu vrei şi de aceea se produc astfel de incidente.

Apoi tăcu şi păru a chibzui.

— Eu sînt avocatul lui Gastmann, continuă în cele din urmă. De ce aţi venit tocmai în seara aceasta ? Cel puţin să fi anunţat la telefon.

Bärlach îi spuse că abia acum au descoperit importanţa lui Gastmann în elucidarea cazului.

Colonelul nu se mulţumi cu atît.

— Dar cu cîinele ce-a fost ?

— A sărit la mine şi Tschanz a trebuit să-l împuşte.

— Atunci e totul în regulă, spuse von Schwendi destul de amabil. Dar cu Gastmann e într-adevăr imposibil de vorbit acum ; uneori chiar şi poliţia trebuie să ţină seamă de uzanţele sociale. Am să vin mîine la dumneavoastră la birou, iar astă seară am să prind momentul să stau puţin de vorbă cu Gastmann. Nu cumva aveţi vreo fotografie de a lui Schmied ?

Bärlach scoase din portofelul său o fotografie şi i-o întinse.

— Mulţumesc, spuse consilierul.

Apoi salută dînd din cap şi intră în casă.

Bärlach şi Tschanz rămaseră din nou singuri în faţa zăbrelelor ruginite ale porţii de fier ; casa arăta ca şi mai înainte.

— Împotriva unui consilier de stat nu-i nimic de făcut, spuse Bärlach, iar cînd e totodată și colonel și avocat, apoi zac în el trei draci, nu unul. Prin urmare am rămas în drum cu frumusețea noastră de asasinat.

Tschanz tăcea, cufundat parcă în gînduri. În cele din urmă spuse :

— E ora nouă, domnule comisar. Cred că cel mai bun lucru ar fi să mergem la polițistul din Lamboing și să stăm cu el de vorbă despre Gastmann.

— Foarte bine, răspunse Bärlach. Așa să și faci. Încearcă să te lămurești de ce nu se știe nimic la Lamboing despre vizita lui Schmied la Gastmann. Eu am să mă duc la restaurantul acela mic de la capătul cheilor. Trebuie să iau ceva, ca să mă mai lase durerile de stomac. Te aștept acolo.

Se întoarseră pe drumul de cîmp pînă la mașină. Tschanz se urcă la volan, porni motorul și în cîteva minute ajunse la Lamboing.

Pe polițist îl găsi la han, împreună cu Clenin, care venise de la Twann. Ședeau la o masă, ceva mai departe de țărani, fiindcă, se vedea bine, aveau de discutat. Polițistul din Lamboing era scund, gras și cu părul roșu. Îl chema Jean Pierre Charnel.

Tschanz se așeză lîngă ei. În curînd neîncrederea cu care îl întîmpinară cei doi polițiști pe colegul lor din Berna dispăru. Atîta doar că Charnel nu prea era încîntat, deoarece acum în loc de franțuzește trebuia să vorbească nemțește, o limbă pe care nu o cunoștea bine. Băură bere,

iar Tschanz mîncă și pîine cu brînză ; nu le spuse însă că venea de la casa lui Gastmann, dimpotrivă, îi întrebă dacă n-au dat de vreo urmă.

— *Non*, răspunse Charnel, nici urmă de *assassin. On a rien trouvé,* nu s-a găsit nimic.

Adăugă apoi că prin părțile locului numai o persoană ar putea intra în discuție, un domn Gastmann, care a cumpărat casa lui Rollier și care primește mereu oaspeți ; a avut chiar miercurea trecută o recepție. Dar Schmied nu a fost acolo, Gastmann nu știe nimic despre el, nici numele nu i-l cunoaște.

— *Schmied n'était pas chez Gastmann, impossible* [1]. E absolut imposibil.

După ce îi ascultă vorba stîlcită, Tschanz spuse că ar trebui interogați și alții care fuseseră în seara aceea la Gastmann.

Clenin interveni și arătă că așa și făcuse. Vorbise cu un scriitor din Schernelz, de dincolo de Ligerz, care îl cunoștea bine pe Gastmann și-l vizita adesea, chiar și miercurea trecută fusese la el. Dar nici acesta nu știa nimic despre Schmied, nu-l cunoștea nici măcar după nume, și zicea că în general nu crede să fi fost vreodată un polițist la Gastmann.

— Un scriitor ? mormăi Tschanz încruntîndu-se. Ei las' că am să-l descos eu într-o zi pe individul ăsta. Scriitorii sînt întotdeauna dubioși, dar îi vin eu de hac, oricîtă cultură ar

[1] Schmied nu era la Gastmann, cu neputință (franc).

avea. Apoi se întoarse din nou spre Charnel și întrebă : Dar Gastmann ce este ?

— *Un monsieur très riche*[1], răspunse cu însuflețire polițistul din Lamboing. La el banii ca iarba, și *très noble*[2]. Dă bacșiș la *fiancée* a mea *comme un roi*[3], adăugă arătînd mîndru spre chelnăriță, dar nu cu intenția să aibă ceva cu ea. *Jamais*[4].

— Dar ce meserie are ?

— E filozof !

— Ce înțelegi prin asta, Charnel ?

— Adică e un om care mult gîndește și nimic face.

— Totuși trebuie să cîștige bani, nu ?

Charnel scutură din cap.

— El bani nu cîștigă, el bani are. El pentru tot satul Lamboing plătește impozite. Asta destul pentru noi ca Gastmann cel mai simpatic fie din întreg canton.

— Totuși va trebui să-i luăm acestui Gastmann un interogatoriu amănunțit, zise Tschanz. Am să mă duc mîine la el.

— Atunci atențiune la cîinele ei, îl sfătui Charnel. *Un chien très dangereux*[5].

— Ei, am să mă descurc eu și cu cîinele, zise Tschanz în timp ce se ridică, și-l bătu pe umăr pe polițistul din Lamboing.

[1] Un domn foarte bogat (franc.).
[2] Foarte generos (franc.).
[3] Logodnicii... ca un rege (franc.).
[4] Niciodată (franc.).
[5] Un cîine foarte primejdios (franc.).

Era ora zece cînd Tschanz se despărţi de Clenin şi de Charnel şi porni spre restaurantul de la capătul cheilor unde îl aştepta Bärlach. Cu toate acestea mai opri o dată maşina în dreptul drumului de cîmp ce ducea la casa lui Gastmann. Coborî şi o luă încet, pe lîngă poarta grădinii, de-a lungul zidului. Clădirea era ca şi mai înainte, întunecată şi solitară, înconjurată de plopi uriaşi care se plecau în vînt. Limuzinele se mai aflau încă în parc. Tschanz nu făcu însă ocolul casei ci înaintă doar pînă într-un loc de unde putea zări peretele dinapoi, cu ferestrele luminate. Din cînd în cînd pe geamurile galbene se profilau siluete, şi atunci se lipea de zid ca să nu fie văzut. Uitîndu-se spre cîmpul neted, nu mai dădu cu ochii de cîine, doar balta de sînge sclipea neagră în lumina ferestrelor; îl luase probabil cineva. Tschanz se întoarse la maşină.

La restaurantul de la capătul cheilor nu-l mai găsi pe Bärlach. Cîrciumăreasa îi spuse că plecase de vreo jumătate de oră către Twann ; după ce băuse un rachiu ; mai mult de cinci minute nu zăbovise acolo.

Tschanz se întrebă ce l-o fi apucat pe comisar, dar prea mult nu-l stăpîni acest gînd, fiindcă şoseaua, destul de strîmtă, îi solicita toată atenţia. Trecu pe lîngă podul în dreptul căruia aşteptaseră, apoi se afundă în pădure.

Acolo se petrecu ceva straniu şi înfricoşător care-l puse pe gînduri. Gonise cu toată viteza şi dintr-o dată îi apăruse dinaintea ochilor, în vale,

lacul, care sclipea în noapte, ca o oglindă printre stîncile albe. Ajunsese probabil la locul crimei. Pe neaşteptate de lîngă peretele stîncii se desprinse o siluetă întunecată care făcu lămurit semn să oprească.

Tschanz opri automat, fără să-şi dea seama, şi deschise portiera din dreapta, deşi regretă imediat, fiindcă îi trecu prin minte că acelaşi lucru i se întîmplase şi lui Schmied cu cîteva clipe înainte de a fi ucis. Vîrî de grabă mîna în buzunarul paltonului, apucă revolverul, şi, cînd îl simţi rece în palmă, parcă se mai linişti. Silueta se apropie. Deodată îl recunoscu pe Bärlach. Totuşi nu răsuflă uşurat, dimpotrivă, se făcu alb la faţă, stăpînit de o groază lăuntrică pe care nu şi-o putea explica. Comisarul se aplecă şi se priviră ţintă în ochi parcă ceasuri întregi, deşi nu trecură decît cîteva clipe. Nici unul nu scoase o vorbă şi căutăturile parcă le erau împietrite. Apoi Bärlach se aşeză lîngă Tschanz, care abia acum lăsă din mînă arma ascunsă.

— Dă-i drumul, Tschanz, spuse comisarul cu indiferenţă.

Tînărul tresări cînd auzi că-i vorbeşte atît de familiar, dar începînd din acel moment, bătrînul continuă să-i vorbească tot aşa.

Bärlach rupse tăcerea abia după ce trecură de Biel, întrebîndu-l ce aflase la Lamboing.

— Căci pînă la urmă va trebui totuşi să folosim denumirea franceză a satului.

La ştirea că atît Charnel cît şi Clenin socotesc cu totul imposibil ca Schmied, victima, să fi fost în vizită la Gastmann, bătrînul nu zise nimic ; în legătură cu scriitorul din Schernelz, de care pomenise Clenin, spuse că va vorbi personal cu el.

Tschanz raporta cu mai multă însufleţire ca oricînd, de bucurie că vorbeau din nou şi din dorinţa de a-şi ascunde enervarea ciudată ce-l stăpînea. Totuşi încă înainte de a ajunge la Schüpfen tăcură iar amîndoi.

Nu mult după ora unsprezece maşina se opri în faţa casei din Altenberg şi comisarul coborî.

— Îţi mulţumesc încă o dată, Tschanz, spuse el strîngîndu-i mîna tînărului, deşi e penibil să amintesc despre acest lucru. Totuşi mi-ai salvat viaţa.

Rămase apoi pe loc, uitîndu-se după lumina de la spatele maşinii care pornise în viteză şi pieri în noapte.

„Acum poate să gonească ori cît îi place“, îşi zise.

Intră în casa ce stătea veşnic cu uşa descuiată şi cînd ajunse în holul plin de cărţi vîrî mîna în buzunarul paltonului de unde scoase o armă pe care o puse cu grijă lîngă şarpe. Era un revolver mare, de calibru greu.

Apoi începu să-şi dezbrace încet paltonul. În cele din urmă scoase anevoie din mînecă braţul stîng, înfăşurat în cîrpe groase, cum şi-l înfăşoară de obicei aceia care învaţă cîinii să atace.

A doua zi de dimineață bătrînul comisar se aștepta, datorită unei anumite experiențe, la unele neplăceri, cum numea el ciocnirile cu Lutz. „Știm noi cum e sîmbăta, își zicea în timp ce trecea pe Altenbergbrücke. În ziua asta își arată funcționarii colții, și numai fiindcă își simt conștiința încărcată că n-au făcut nici o ispravă toată săptămîna.“ Era îmbrăcat pentru ceremonie, în negru, căci la ora zece fusese hotărîtă înmormîntarea lui Schmied la care trebuia să ia parte. Nu putea să se sustragă acestei obligații și de fapt de aceea era enervat.

Von Schwendi se prezentă îndată după ora opt, dar nu la Bärlach, ci la Lutz, căruia Tschanz tocmai îi raportase cele petrecute în ajun.

Von Schwendi făcea parte din același partid cu Lutz, din partidul Uniunii liberal-socialiste conservatoare a independenților, îl susținuse cu multă rîvnă și, după masa comună cu care se încheiase o ședință restrînsă a conducerii, ajunsese să-l tutuiască, deși Lutz n-a fost ales în consiliu ; căci la Berna, zicea von Schwendi, era cu totul imposibil ca un reprezentant al poporului să se numească Lucius.

— E într-adevăr rușinos, stimate Lutz, cum se poartă oamenii tăi, funcționarii poliției din Berna ! exclamă de îndată ce trupul lui buhăit se ivi în deschizătura ușii. Îi împușcă clientului meu Gastmann cîinele, un exemplar de rasă rară din America de Sud, și desconsideră cultura, tulburînd pe Anatol Kraushaar-Raffaeli, un

pianist cu renume mondial. Elvețianul e un necioplit, habar n-are ce se petrece pe lume, e cu totul străin de gîndirea europeană. Numai stagiul militar de trei ani îl mai poate scoate din această stare.

Lutz, căruia îi displăcea apariția confratelui politic și care se temea de tiradele lui nesfîrșite, îl rugă să ia loc.

— Sîntem în cursul unor cercetări foarte dificile, spuse el intimidat. De altfel ți-e cunoscut acest lucru, dar să știi că tînărul polițist care se ocupă de fondul chestiunii poate fi socotit destul de talentat, ținînd seama de posibilitățile medii ale elvețienilor. În schimb, bătrînul comisar care îl însoțea e, ce-i drept, un ramolit, un înapoiat. Îmi pare rău că a fost împușcat cîinele acela de rasă rară, sud-americană, doar și eu am cîini, și mie îmi plac animalele, dar las' că am să ordon anchetarea serioasă a cazului. Oamenii ăștia habar n-au de criminalistică. În comparație cu Chicago, situația noastră e de-a dreptul dezolantă.

Lutz făcu o pauză, uimit că von Schwendi se holba doar la el, fără să scoată o vorbă, apoi continuă, destul de șovăielnic însă, întrebîndu-l dacă nu cumva Schmied, victima, fusese miercurea trecută în vizită la Gastmann, clientul lui, după cum presupune poliția din anumite motive.

— Să încetăm cu fleacurile, dragă Lutz, răspunse colonelul. Doar știți totul precis de la polițiști. Îmi cunosc eu oamenii.

— Ce vreți să spuneți, domnule consilier de stat? întrebă Lutz buimăcit, adresîndu-i-se de

data aceasta, fără să vrea, într-o formă reverențioasă ; căci niciodată nu se simțea la largul lui cînd îl tutuia.

Von Schwendi se lăsă pe spate, își încrucișă mîinile pe piept și rînji, o poză pe care o datora de fapt atît calității sale de colonel, cît și aceleia de consilier de stat.

— Doctorașule, zise el, tare aș vrea să știu de ce i l-ați aruncat voi în spinare pe Schmied bunului meu Gastmann ? Căci, la drept vorbind, poliției puțin îi pasă ce se petrece acolo, în Jura : ehei, mai trebuie să treacă vreme pînă să avem și noi un Gestapo.

Lutz rămase uluit.

— Nu înțeleg. Cum să i-l fi aruncat noi în spinare pe Schmied clientului tău pe care nici nu-l cunoaștem ? întrebă buimac. Și cum poți spune că puțin ne pasă de un asasinat ?

— Dacă habar n-aveți că, la recepțiile date de Gastmann în casa lui din Lamboing, Schmied era cunoscut sub numele de doctor Prantl, docent la universitatea din München, unde preda istoria culturii americane, apoi puteți să demisionați cu toții pentru totală ignoranță în materie de criminalistică, exclamă von Schwendi și bătu enervat darabana cu mîna dreaptă pe biroul lui Lutz.

— Nu știam nimic despre acest lucru, dragă Oskar, zise Lutz bucuros că în sfîrșit își amintise, după o îndelungă frămîntare, prenumele consilierului de stat. Pentru mine e o noutate surprinzătoare.

— Aha ! exclamă von Schwendi scurt, fără să mai spună nimic.

Drept urmare, Lutz avu şi mai puternic sentimentul inferiorităţii şi presimţi că va ceda rînd pe rînd la toate cererile colonelului. Privi neputincios tablourile lui Traffelet de pe pereţi, soldaţii în marş, drapelele elveţiene fluturînd în vînt, generalii călări. Consilierul triumfă oarecum cînd îl văzu intimidat şi îşi completă în sfîrşit exclamaţia cu o explicaţie :

— Aşadar poliţia află o noutate surprinzătoare ; aşadar poliţia iar nu ştie nimic.

Oricît de neplăcut îi era ca judecător de instrucţie, şi oricît îi devenise de greu de suportat situaţia în care se afla din pricina atitudinii ireverenţioase a lui von Schwendi, Lutz trebui să admită atît că Schmied nu fusese în interes de serviciu la Gastmann, cît şi că poliţia habar nu avea de drumurile lui la Lamboing. Îşi încheie apoi penibila declaraţie spunînd că Schmied întreprinsese totul din proprie iniţiativă. De ce recursese la un nume fals, îi era însă cu totul de neînţeles.

Von Schwendi se aplecă şi îşi pironi asupra lui Lutz ochii tulburi, injectaţi.

— Ba e cît se poate de limpede, spuse el. Schmied era spion, se afla în serviciul unei puteri străine.

— Cum aşa ? întrebă Lutz mai neajutorat ca oricînd.

— Eu atît ştiu, răspunse consilierul de stat, că înainte de toate poliţia trebuie să cerceteze

acum din ce motive se ducea Schmied la Gastmann.

— În primul rînd poliția trebuie să afle cîte ceva despre Gastmann, dragă Oskar, ripostă Lutz.

— Gastmann nu prezintă absolut nici o primejdie pentru poliție, îi tăie vorba von Schwendi. Și nici nu vreau ca tu ori altcineva din poliție să se ocupe de el. Asta-i dorința lui și, cum îmi e client, am venit să aranjez ca dorința să-i fie respectată.

Cuvintele acestea nerușinate îl paralizară într-atît pe Lutz, încît în primul moment nici nu știu ce să spună. Își aprinse o țigară, uitînd, de tulburat ce era, să-i ofere una și lui von Schwendi. Abia după aceea se așeză mai bine în scaun și zise :

— Faptul că Schmied a fost la Gastmann obligă din păcate poliția să se ocupe de clientul tău, dragă Oskar.

Von Schwendi nu se lăsă însă intimidat și spuse :

— Obligă în primul rînd poliția să se ocupe de mine, căci eu sînt avocatul lui Gastmann. De altfel, Lutz, poți fi fericit că ai dat peste mine, deoarece nu numai pe Gastmann vreau să-l ajut, ci și pe tine. Desigur, pentru clientul meu întîmplarea nu e prea plăcută, dar pentru persoana ta e și mai neplăcută, căci pînă acum poliția nu a dat încă de nici o urmă. De altfel mă îndoiesc că veți putea lămuri cazul acesta vreodată.

— Poliția, răspunse Lutz, a descoperit pe făptașii aproape tuturor asasinatelor ; e dovedit

statistic. Recunosc, în cazul Schmied ne-am izbit de anumite dificultăți, dar — aici șovăi puțin — am înregistrat și rezultate remarcabile. Așa de pildă am găsit singuri drumul spre Gastmann și de altfel tocmai din pricina noastră te-a trimis clientul tău aici. Dificultățile sînt de partea lui, nu a noastră, el trebuie să facă declarații în legătură cu cazul Schmied, nu noi. La el a fost Schmied, chiar dacă s-a folosit de un nume fals ; tocmai faptul acesta obligă poliția să se ocupe de Gastmann, fiindcă neobișnuita comportare a celui ucis îl compromite în primul rînd pe clientul tău. Sîntem nevoiți să-l interogăm, nu putem să renunțăm la interogarea lui decît dacă ne spui limpede, fără ocol, de ce l-a vizitat Schmied sub un nume fals, și asta de mai multe ori, după cum am constatat.

— Bine, zise von Schwendi, să vorbim pe față. Vei vedea că nu eu trebuie să dau lămuriri în privința lui Gastmann, ci că voi trebuie să ne explicați ce căuta Schmied în Lamboing. Voi sînteți acuzații, dragă Lutz, nu noi. Și, îndată ce sfîrși aceste cuvinte, scoase din buzunar o coală albă de hîrtie, mare, o despături și o puse pe biroul judecătorului de instrucție. Iată numele persoanelor care s-au întîlnit la bunul meu Gastmann, spuse el. Lista este completă. Am împărțit-o în trei categorii. Prima nu intră în discuție, nu comportă nici un interes, e categoria artiștilor. Firește, nu mă refer la Kraushaar-Raffaeli, el e străin ; nu, vorbesc de cei de aici, de la Utzenstorf și Merlingen. Ori scriu drame

despre lupta de la Morgarten [1] şi despre Niklaus Manuel [2], ori pictează numai şi numai munţi. A doua categorie sînt industriaşii. Uită-te la nume, sînt oameni cu faimă, oameni pe care îi socotesc cele mai valoroase exemplare ale societăţii elveţiene. O spun deschis, deşi după bunica din partea mamei mă trag dintr-un neam de ţărani.

— Ei, şi a treia categorie a invitaţilor lui Gastmann care e ? întrebă Lutz, deoarece consilierul de stat tăcuse brusc.

Liniştea lui îl enerva pe judecătorul de instrucţie. De altfel asta şi urmărea von Schwendi.

— A treia categorie, continuă el, în sfîrşit, dă chestiunii Schmied un aspect neplăcut pentru tine, şi pentru industriaşi, recunosc, căci sînt nevoit să vorbesc acum despre lucruri asupra cărora poliţia va trebui să păstreze cea mai mare taină. Dar cum voi, cei de la poliţia din Berna, aţi ţinut morţiş să-l spionaţi pe Gastmann, şi cum s-a constatat, în mod penibil, că Schmied a fost la Lamboing, industriaşii s-au văzut siliţi să mă însărcineze a informa poliţia în măsura în care o cere lămurirea cazului Schmied. Partea cea mai neplăcută pentru noi e că trebuie să dezvăluim deodată evenimente politice de mare importanţă ; iar pentru voi e neplăcut deoarece

[1] **Lupta de la Morgarten (cantonul elveţian Zug) a avut loc în 1315. Prin ea trei cantoane : Schwyz, Uri şi Unterwalden şi-au cîştigat independenţa, eliberîndu-se de sub dominaţia Habsburgilor.**

[2] **Niklaus Manuel (1484—1530), pictor, gravor şi scriitor elveţian.**

asupra acestei a treia categorii nu aveți puterea pe care o aveți asupra elvețienilor sau a celor de alte naționalități din această țară.

— Nu înțeleg o boabă din tot ce spui, zise Lutz.

— Nici n-ai înțeles vreodată ceva din politică, dragă Lucius, răspunse von Schwendi. Cei din a treia categorie sînt membrii unei ambasade străine, care ține ca sub nici un motiv să nu fie pomenită în legătură cu un anumit grup de industriași.

**

Abia acum îl înțelese Lutz pe consilierul de stat. În cabinetul judecătorului de instrucție domni multă vreme liniștea. Cînd sună telefonul, Lutz ridică receptorul, strigă în el „ședință", apoi amuți din nou. În cele din urmă spuse totuși :

— Dar, după cîte știu, se duc totuși oficial tratative cu această putere în vederea unor noi acorduri comerciale.

— Desigur, se duc tratative, răspunse colonelul. Se duc tratative oficiale, doar diplomații trebuie să facă și ei ceva. Dar mai mult se duc tratative în mod neoficial, și la Lamboing se discută cu persoane particulare. Pe scurt, industria modernă impune unele tratative în care statul nu are ce se amesteca. Înțelegi, domnule judecător de instrucție ?

— Firește, aprobă Lutz intimidat.

— Firește, repetă von Schwendi. Și la aceste tratative secrete a participat sub un nume fals locotenentul de poliție din Berna Ulrich Schmied care, din păcate, a fost ucis.

După consternarea și muțenia care îl cuprinseră din nou pe judecătorul de instrucție, von Schwendi înțelese că își făcuse bine socoteala. Lutz era acum atît de neajutorat, încît consilierul de stat putea să-l joace cum poftea. Întorsătura neașteptată pe care o luase cazul asasinării lui Ulrich Schmied îl irita într-atît pe Lutz, cum se întîmplă adesea cu oamenii mărginiți, încît se lăsă influențat într-o oarecare măsură și făcu unele concesii care puneau sub semnul îndoielii anchetarea obiectivă a asasinatului.

Totuși mai încercă o dată să dea impresia că nu se află într-o situație dificilă.

— Dragă Oskar, spuse el, mie nu mi se pare că lucrurile acestea ar fi cine știe ce grave. Firește, industriașii elvețieni au dreptul să ducă tratative, ca particulari, cu oricine se arată amator, chiar dacă e vorba de un stat. Nu contest acest lucru ; așadar poliția nu are ce se amesteca. Schmied a fost la Gastmann, o repet, ca persoană particulară, fapt pentru care mă simt dator să cer scuze oficial ; căci, fără îndoială, nu e corect să recurgi la un nume fals și să pretinzi că ai altă meserie ; chiar dacă uneori, ca polițist, întîmpini oarecare piedici. Dar, dragă domnule consilier de stat, nu numai el a fost de

față la respectivele întrevederi, au fost și oamenii aceia de artă.

— Constituiau decorul necesar. Sîntem un stat civilizat, Lutz, și avem nevoie de reclamă. Tratativele trebuie să rămînă secrete, și numai cu artiștii se poate realiza așa ceva. Petrecere în comun, fripturi, vin, țigări, femei, conversație generală, artiștii se plictisesc, se adună în grup, beau, și nici nu bagă de seamă că industriașii și reprezentanții respectivei puteri discută. Nici nu vor să bage de seamă, fiindcă nu-i interesează. Pe artiști nu-i interesează decît arta. Dar un polițist care e de față poate afla totul. Nu, Lutz, cazul Schmied e îngrijorător.

— Din păcate nu pot decît să repet că deocamdată nu știm de ce se ducea Schmied la Gastmann, răspunse Lutz.

— Dacă nu se ducea din însărcinarea poliției, atunci se ducea din însărcinarea altcuiva, stărui von Schwendi. Sînt, dragă Lucius, puteri străine pe care le interesează ce se petrece la Lamboing. Doar e vorba de politică internațională.

— Schmied nu a fost spion.

— Avem toate motivele să credem că a fost. Pentru onoarea Elveției e preferabil să fi fost spion decît copoi al poliției.

— Acum e mort, suspină judecătorul de instrucție, care ar fi dat oricît să-l poată întreba personal pe Schmied.

— Asta nu ne privește, spuse hotărît colonelul. Eu nu suspectez pe nimeni, totuși s-ar putea ca respectiva putere străină să fie interesată în păstrarea secretului cu privire la tratativele de la

Lamboing. Pentru noi e vorba doar de bani. pentru ei intră însă în joc principii politice. Trebuie să ne dovedim loiali. Tocmai de aceea cercetările poliției se vor desfășura în condiții foarte grele.

Lutz se ridică și se duse la fereastră.

— Tot nu am înțeles încă limpede ce rol are în afacerea aceasta clientul tău Gastmann.

Von Schwendi își făcu vînt cu coala albă de hîrtie și spuse :

— Gastmann își pune casa la dispoziția industriașilor și a delegaților ambasadei.

— De ce tocmai Gastmann ?

Colonelul mormăi că multstimatul său client e persoana cea mai indicată. Ca ambasador al Argentinei în China, funcție pe care a deținut-o mulți ani, și-a cîștigat încrederea respectivei puteri străine, iar ca fost președinte al cosiliului de administrație al trustului industriilor producătoare de tablă, pe a fabricanților. În plus, locuiește la Lamboing.

— Și asta ce importanță are, Oskar ?

Von Schwendi zîmbi batjocoritor.

— Ia spune, înainte de asasinarea lui Schmied ai mai auzit de Lamboing ?

— Nu.

— Ei, tocmai asta este ! exclamă consilierul de stat. Nimeni nu știe de Lamboing. Ne trebuia un loc necunoscut pentru întrevederile noastre. În consecință poți să-l lași în pace pe Gastmann. Îți dai seama că nu-i este agreabil să aibă de-a face cu poliția, că îl indispun interogatoriile voastre, adulmecările voastre, nesfîrșitele voas-

tre întrebări ; asta merge cu unul de ai noştri, ca Luginbühl ori ca von Gunten, cînd îi prinzi cu cîte ceva, dar nu cu un om care a refuzat cîndva să fie ales membru al Academiei franceze. Poliţia ta din Berna s-a comportat de altfel mai mult decît stîngaci ; cînd se cîntă Bach, nu poţi ucide un cîine. Fireşte, Gastmann nu se simte jignit, lui puţin îi pasă ; ar rămîne indiferent chiar dacă poliţia ta i-ar ciurui cu gloanţe toată casa. Dar nu are rost să-l mai plictiseşti, de vreme ce în umbra asasinatului stau ţări care nu au nimic de-a face nici cu onorabilii noştri industriaşi elveţieni, nici cu el.

Judecătorul de instrucţie începu să se plimbe încoace şi-ncolo prin faţa ferestrei.

— Acum va trebui să ne îndreptăm cercetările mai ales asupra vieţii lui Schmied, spuse el. În privinţa puterii străine îl vom înştiinţa pe procurorul federal. În ce măsură va prelua el cazul, nu ştiu, fără îndoială însă că ne va însărcina pe noi cu anchetarea. Voi ţine seama de dorinţa ta de a-l cruţa pe Gastmann de neplăceri. Vom renunţa, fireşte, şi la percheziţia casei. Dacă va fi totuşi necesar să vorbesc cu el, te rog să-mi înlesneşti întrevederea şi să asişti la discuţia noastră. În felul acesta voi satisface fără nici o constrîngere exigenţele formale. Nu va fi vorba de-o anchetă, ci de îndeplinirea unei formalităţi în cadrul cercetărilor, care s-ar putea să impună şi audierea lui Gastmann, chiar dacă e absurd. Ştii, cercetările trebuie să fie complete. Vom discuta despre artă, pentru ca totul să se desfăşoare cît mai plăcut, şi nu-l voi chestiona

de loc. Dacă va trebui totuşi să-i pun o întrebare — ca să îndeplinesc formalitatea — am să ţi-o comunic dinainte.

Consilierul de stat se ridică şi el. Cînd ajunse în faţa judecătorului de instrucţie îl bătu pe umăr.

— Va să zică ne-am înţeles Lützchen spuse el. Ai să-i dai pace lui Gastmann. Sper că nu e nevoie să-ţi reamintesc făgăduiala. Dosarul îl las aici, lista e completă şi fără erori. Am telefonat în timpul nopţii peste tot şi pretutindeni domneşte o enervare cumplită. Nu se ştie dacă ambasada străină va mai continua tratativele cînd va afla despre cazul Schmied. Sînt în joc milioane, doctoraşule, înţelegi ? Milioane ! Ei, îţi doresc noroc în cercetările tale. Ai nevoie.

După aceea von Schwendi părăsi încăperea tropăind.

Lutz abia apucă să parcurgă lista încredinţată de consilierul de stat, gemînd la vederea atîtor nume celebre, şi să o pună jos, zicîndu-şi „în ce situaţie îngrozitoare am intrat", cînd îşi făcu apariţia Bärlach, fireşte fără să bată la uşă. Bătrînul intenţiona să ceară împuternicirea legală de a se prezenta la Gastmann, la Lamboing, dar Lutz îi spuse să vină după-amiază.

— Acum trebuie să mergem la înmormîntare, zise el şi se ridică.

Bärlach nu protestă, ci plecă o dată cu Lutz, căruia i se părea din ce în ce mai imprudentă făgăduiala de a-l lăsa în pace pe Gastmann, și se temea de împotrivirea îndărătnică a lui Bärlach. Se opriră în stradă, tăcuți, amîndoi în paltoane negre, cu gulerele ridicate. Ploua, dar nu deschiseră umbrelele, fiindcă aveau de făcut doar cîțiva pași pînă la mașină. La volan se afla Blatter. Ploaia începu să cadă în cascade, bătînd pieziș în fereastră. Ședea fiecare nemișcat în colțul lui. „Acum trebuie să-i povestesc" își zise Lutz și se uită la profilul calm al lui Bärlach, care își duse mîna la stomac, cum făcea adesea.

— Te doare ? îl întrebă șeful.

— Într-una, răspunse Bärlach.

Apoi tăcură din nou și Lutz își zise în gînd : „Am să-i povestesc după-amiază". Blatter micșoră viteza. Totul pieri în spatele unui zid alb, într-atît ploua de tare. Tramvaie, automobile înotau de colo colo într-o mare uriașă, care vuia. Lutz nu știa unde se aflau, căci prin ferestrele șiroinde nu se vedea nimic. În mașină se făcea tot mai întuneric. Lutz își aprinse o țigară, suflă fumul, își propuse să nu stea la discuție cu Bärlach în legătură cu Gastmann, apoi zise :

— Ziarele vor scrie despre asasinat, acum nu mai poate fi tăinuit.

— Nici nu mai are sens, răspunse Bärlach. Am prins firul.

Lutz stinse țigara.

— Nici înainte nu a avut sens.

Comisarul tăcu, iar Lutz, căruia i-ar fi plăcut

să se încingă o discuţie, se uită din nou pe geam. Ploaia se mai potolise. Intraseră pe alee. Cimitirul Schlosshalden se furişa printre trunchiurile aburinde ale copacilor, care semănau cu nişte ruine cenuşii, scăldate de ploaie. Blatter intră pe poarta cimitirului. Opri. Coborîră din maşină, deschiseră umbrelele şi porniră pe cărările dintre morminte. Nu căutară prea mult. În curînd pietrele funerare şi crucile rămaseră în urmă. Ajunseră pe un teren unde urma parcă să se construiască. Pămîntul era presărat cu gropi săpate de curînd peste care se puseseră leaţuri. Umezeala ierbii pătrundea prin pantofi, şi de tălpi se lipea lutul cleios. În mijlocul terenului aceluia, printre mormintele încă goale, în adîncul cărora ploaia se aduna în băltoace, printre crucile provizorii de lemn şi movilele de pămînt încărcate cu coroane şi flori ofilite, stăteau oameni în jurul unei gropi. Sicriul nu fusese coborît, preotul citea din *Biblie*, iar lîngă el, îmbrăcat într-o haină de lucru caraghioasă, de forma unui frac, groparul ţinea umbrela deasupra amîndurora, tremurînd de frig şi tropăind din picioare. Bärlach şi Lutz se opriră lîngă groapă. Bătrînul auzi pe cineva plîngînd. Era rotofeia doamnă Schönler, ale cărei contururi se pierdeau parcă în ploaia stăruitoare. Lîngă ea, stătea Tschanz, fără umbrelă, cu gulerul mantalei de ploaie ridicat, cu cordonul atîrnînd, cu o pălărie neagră, tare, pe cap. Alături de el se afla o fată palidă, fără pălărie, cu părul blond, care îi atîrna ud, în şuviţe: „Anna", îi trecu fără voie lui Bärlach prin minte. Tschanz se înclină. Lutz dădu din

cap, dar comisarul rămase nemişcat. Se uita de partea cealaltă, la cei din jurul gropii, toţi poliţişti, toţi în civil, toţi în aceleaşi mantale de ploaie, cu aceleaşi pălării tari, negre, pe cap, în mînă cu umbrelele ca nişte săbii, fantastici păzitori ai morţii, răsăriţi de cine ştie unde, atît de cumsecade ca înfăţişare, încît păreau ireali. În spatele lor, aşezată în rînduri, fanfara orăşenească strînsă la repezeală, în uniforme negre-roşii, străduindu-se cu deznădejde să-şi ferească sub manta instrumentele de alamă. Toată lumea stătea în jurul sicriului, o ladă de lemn, fără coroane, fără flori, totuşi singurul lucru cald, singurul lucru care reprezenta un adăpost în ploaia nesfîrşită ce cădea plescăind monoton, tot mai puternic, tot mai nesfîrşită. Preotul nu mai vorbea de mult. Nimeni nu băgase însă de seamă. Numai ploaia era prezentă, numai ploaia se auzea. Preotul tuşi. O dată, de mai multe ori. Apoi basurile, tromboanele, cornii, cornetele, fagoturile urlară solemn şi falnic, sclipind ca nişte fulgere galbene în torentele de ploaie ; curînd se plecară însă şi ele, dispărură, renunţară. Toată lumea se zgribulea sub umbrele, sub gulerele ridicate ale paltoanelor. Ploua din ce în ce mai tare. Încălţămintea se înfunda în noroi, în groapa goală şiroiau adevărate pîrîiaşe. Lutz se înclină şi făcu un pas înainte. Se uită la sicriul ud şi se mai înclină o dată.

— Oameni buni, spuse el, dar glasul abia îi răzbătu prin perdeaua de ploaie. Oameni buni, colegul nostru Schmied nu mai este.

Deodată se auziră nişte voci cîntînd deşănţat, aproape zbierînd :

S-a pornit dracu pe joc,
s-a pornit dracu pe joc
şi pe toţi i-a pus pe foc.

Doi bărbaţi în fracuri negre străbăteau cimitirul umblînd pe două cărări. N-aveau nici umbrele, nici paltoane, aşa că se dădeau cu totul pradă ploii. Hainele li se lipiseră de trup. Purtau amîndoi joben, şi apa le curgea pe obraz ca de pe un jgheab. Duceau o coroană uriaşă din frunze de laur a cărei panglică atîrna, tîrîndu-se pe jos. Erau nişte haiduci spătoşi, nişte casapi îmbrăcaţi în frac. beţi turtă, gata-gata să se prăbuşească, dar, cum nu se poticneau în acelaşi timp, rămîneau totuşi în picioare, ţinîndu-se bine de coroana de lauri dintre ei. care se clătina ca o corabie pe o mare furtunoasă. Deodată începură un alt cîntec :

Morăresei i-a murit bărbatul,
Da morăriţa trăieşte, trăieşte,
Morăriţa nu şi-a spus argatul,
Morăriţa trăieşte, trăieşte.

Se îndreptară în goană spre cei adunaţi în jurul mormîntului, dădură buzna, trecînd printre doamna Schönler şi Tschanz, fără ca nimeni să-i oprească, deoarece toată lumea înmărmurise, şi porniră mai departe, prin iarba udă, bălăbănindu-se, sprijinindu-se unul de altul, în-

cleştîndu-se, dînd peste morminte, doborînd cruci, într-o nemaipomenită stare de beţie. Cîntecul lor monoton răsună o vreme în ploaie, apoi dispărură cu totul.

Totul trece,
totul se duce !

fură ultimele cuvinte care se mai desluşiră. În urma lor rămase doar coroana trîntită peste sicriu. Pe panglica murdară, cu litere negre şiroind din pricina ploii, scria : *Scumpului nostru doctor Prantl.* Dar, cînd cei strînşi în jurul mormîntului îşi reveniră din uimire şi fură gata să izbucnească indignaţi, iar fanfara orăşenească, pentru a salva situaţia şi a păstra atmosfera solemnă, începu să cînte cu disperare, ploaia însoţită de o furtună care biciuia arborii de tisă se înteţi într-atît, încît toţi o luară la goană. În potopul care se revărsa din nori, în vîntul care urla, nu rămaseră decît groparii, ca nişte negre sperietori de ciori, străduindu-se să coboare în sfîrşit sicriul în mormînt.

Cînd Bärlach şi Lutz se văzură din nou în maşină şi Blatter porni motorul, ieşind în alee printre poliţiştii şi muzicanţii puşi pe fugă, doctorul Lutz îşi descărcă în cele din urmă năduful.

— E nemaipomenit Gastmann ăsta! exclamă el.

— Cum așa? Nu înțeleg, spuse bătrînul.

— Schmied se ducea la Gastmann sub numele de Prantl.

— Atunci cele întîmplate trebuie să fie un avertisment, remarcă Bärlach, dar nu mai puse alte întrebări.

Se îndreptau spre Muristàlden, unde locuia Lutz. Acesta își spuse că ar fi momentul să vorbească cu Bärlach despre Gastmann, să-i comunice că trebuie să-l lase în pace, totuși tăcu și acum. La Burgernziel coborî. Bärlach rămase singur.

— Să vă duc în oraș, domnule comisar? întrebă polițistul de la volan.

— Nu, du-mă acasă, Blatter.

Polițistul mări viteza, ploaia se mai potolise; la Muristalden, Bärlach se pomeni chiar scăldat o clipă într-o lumină orbitoare. Soarele răzbi printre nori, dispăru, apăru din nou, după jocul negurii și al valurilor de nori ce veneau în goană dinspre apus, ca niște monștri, se opreau, poticnindu-se de munți, se îngrămădeau aruncînd umbre înfiorătoare peste orașul care zăcea ca un trup neputincios lîngă rîu, întinzîndu-se între păduri și dealuri. Comisarul își trecu obosit mîna peste paltonul ud, ochii aproape acoperiți de pleoape îi scînteiară, privi cu aviditate în jur: frumos e pămîntul! Blatter opri. Bärlach îi mulțumi și coborî din mașină. Nu mai ploua, bătea doar vîntul, un vînt rece și umed. Bătrînul stătu pe loc pînă ce Blatter întoarse automobilul

greoi şi, cînd îl văzu plecînd, mai salută o dată. Apoi se apropie de rîul Aar. Apele erau umflate şi tulburi. Pluteau pe ele un cărucior vechi, ruginit, crengi, un brad mic şi, legănîndu-se, un vaporaş de hîrtie. Bärlach se uită multă vreme la rîu, îi era drag. În cele din urmă porni spre casă prin grădină.

Îşi schimbă pantofii şi dădu să intre în hol, dar se opri în prag. La masa de scris stătea un bărbat care răsfoia dosarul lui Schmied. În mîna dreaptă juca pumnalul turcesc al lui Bärlach.

— Aha, tu eşti ?! exclamă bătrînul.

— Da, eu, răspunse celălalt.

Comisarul închise uşa şi se aşeză în fotoliul din faţa mesei de scris. Se uită în tăcere la celălalt, care continua să răsfoiască liniştit dosarul lui Schmied. Era un om cu înfăţişarea aproape ţărănească, o fire desigur închisă, calmă, cu ochii în fundul capului, faţa osoasă, dar rotundă şi cu părul tăiat scurt.

— Acum te cheamă Gastmann, zise în cele din urmă bătrînul.

Celălalt scoase o pipă, o umplu, fără să-l slăbească pe Bärlach din ochi, o aprinse şi, bătînd cu arătătorul în dosarul lui Schmied, spuse :

— Asta o ştii mai de mult. Tu l-ai pus pe băiat să mă urmărească. Informaţiile astea tu le-ai furnizat.

Apoi închise dosarul. Bärlach îşi îndreptă ochii spre masa de scris, unde se afla încă revolverul lui, cu mînerul către el ; nu trebuia decît să întindă mîna.

— Nu voi înceta o clipă să te urmăresc, spuse. Odată tot am să izbutesc să fac dovada fărădelegilor tale.

— Va trebui să te grăbești, Bärlach, răspunse celălalt. Nu ți-a mai rămas mult timp. Medicii îți dau doar un an, dacă te operezi acum.

— Ai dreptate, zise bătrînul. Doar un an. Și acum nu mă pot opera, trebuie să fiu prezent. E ultima mea ocazie.

— Ultima, confirmă celălalt, apoi tăcură din nou, o veșnicie ; ședeau și tăceau.

— Au trecut peste patruzeci de ani de cînd ne-am întîlnit prima oară în cîrciuma aceea evreiască dărăpănată de pe malul Bosforului, rupse în cele din urmă celălalt tăcerea. Îmi aduc bine aminte de întîlnirea aceea. Luna, ca o bucată de șvaițer fără nici o formă, îngrămădită de nori, își arunca printre grinzile putrede lumina galbenă peste capetele noastre. Tu, Bärlach, erai pe atunci un tînăr funcționar de poliție din Elveția chemat în serviciul Turciei pentru a reforma cîte ceva, iar eu — eu eram un aventurier care rătăceam de colo colo, ca și acum, dornic să cunosc viața, această unică viață, și planeta aceasta misterioasă, pe care, de asemenea nu mi-e dat să poposesc decît o dată. Ședeam față în față printre evrei cu caftan și greci murdari, și de la prima privire ne-am fost dragi. Dar rachiurile acelea afurisite pe care le beam, zeama aceea de nu știu ce fel de curmale fermentate, și licoarea aceea care-ți ardea gîtlejul, extrasă din depărtatele holde aflate în jurul Odesei au pus stăpînire pe noi.

În timp ce dădeam paharele de dușcă, ochii au început să ne scînteieze în noapte și discuția s-a încins. Da, îmi place să mă gîndesc la clipa aceea, cînd s-a hotărît și viața ta, și viața mea !

Străinul rîse.

Bătrînul se uita în tăcere la el.

— Numai un an mai ai de trăit, continuă celălalt, și patruzeci de ani m-ai urmărit fără încetare. Acum ne încheiem socotelile, Bärlach. Știi ce am discutat atunci, în cîrciuma aceea dărăpănată din mahalaua Tophane, învăluiți în fumul gros al țigărilor turcești ? Tu susțineai că imperfecțiunea omenească, prin faptul că nu putem prevedea niciodată cum vor acționa ceilalți, ca și prin acela că nu putem include în socotelile noastre întîmplarea, care joacă un rol în orice, dă în vileag, în mod necesar, cea mai mare parte a crimelor. Ziceai că e o prostie să comiți o crimă, fiindcă nu-i cu putință să manevrezi oamenii ca pe niște figuri de șah. Eu, dimpotrivă, susțineam, mai mult ca să te contrazic decît din convingere, că tocmai datorită caracterului dezordonat al manifestărilor omenești e posibil să se comită crime care *nu* sînt descoperite, și, din acest motiv, marea majoritate a răufăcătorilor nu numai că rămîn nepedepsiți, dar nu sînt nici măcar suspectați, ca și cînd totul s-ar petrece în ascuns. Și, contrazicîndu-ne într-una, întărîtați de rachiul acela afurisit de tare pe care ni-l turna neîncetat cîrciumarul, dar mai ales de tinerețea noastră, ne-am încumetat să punem un rămășag tocmai cînd luna apunea dincolo în Asia Mică, l-am

strigat spre cer ca o sfidare, aşa cum nu renunţi la o glumă înfricoşătoare, măcar că e o nelegiuire, fiindcă te încîntă poanta ca o diabolică ispitire a spiritului prin spirit.

— Într-adevăr, zise bătrînul, am pus rămăşag.

— Şi nu credeai că am să-l ţin, rîse celălalt. Ştii, a doua zi, cînd ne-am trezit din somn buimaci în cîrciuma pustie, tu pe o bancă putredă şi eu sub o masă încă umedă de rachiu.

— Da, n-am crezut că e posibil ca un om să ţină un astfel de rămăşag, zise bătrînul.

Tăcură o vreme.

— Nu ne duce pre noi în ispită, deschise iar vorba celălalt. Onestitatea ta, fireşte, nu putea fi dusă în ispită, dar m-a ispitit pe mine. Mi-am ţinut semeţul rămăşag de a comite în prezenţa ta o crimă fără ca tu să fii în stare să-mi dovedeşti crima.

— Peste trei zile, murmură bătrînul adîncit în gînduri. Peste trei zile, pe cînd treceam cu un negustor german pe podul Mahmud i-ai dat brînci sub ochii mei în apă.

— Amărîtul de el nu ştia să înoate, iar tu, de asemenea, erai atît de puţin iniţiat în arta aceasta, încît, după nefericita ta încercare de a-l salva, ai fost scos din apele murdare ale Cornului de Aur aproape fără suflare, zise celălalt neclintit. Crima s-a petrecut într-o zi de vară strălucitoare, ca în Turcia, cu o briză plăcută ce bătea dinspre mare, pe un pod cu circulaţie intensă, în public, printre perechi de îndrăgostiţi din colonia europeană, printre local-

nici și cerșetori musulmani, cu toate acestea n-ai putut dovedi nimic. În zadar ai pus să mă aresteze. Zadarnice au fost toate interogatoriile care țineau cu orele. Judecătorii au dat crezare versiunii mele, au fost convinși că negustorul s-a sinucis.

— Ai adus dovezi că negustorul era în pragul falimentului și că a încercat zadarnic să se salveze printr-o înșelătorie, replică amărît bătrînul, mai palid ca oricînd.

— Mi-am ales cu grijă victima, dragul meu, rîse celălalt.

— Așa ai devenit criminal, spuse comisarul.

Celălalt, dus pe gînduri, se juca mai departe cu pumnalul turcesc.

— De, n-aș prea putea să contest că sînt aproape ca și un criminal ! declară într-un tîrziu cu indiferență. Eu am devenit un criminal din ce în ce mai priceput, iar tu un criminalist din ce în ce mai priceput ; totuși am avut un pas avans și niciodată n-ai izbutit să mă ajungi din urmă. Mereu ți-am ieșit în cale ca o fantomă cenușie, mereu îmi venea cheful, ca să zic așa, să comit tot alte crime, sub ochii tăi, mai îndrăznețe, mai sălbatice, mai afurisite, și niciodată n-ai fost în stare să aduci dovada faptelor mele. Pe prostănaci i-ai învins, dar, în ceea ce mă privește, eu te-am învins pe tine ! Apoi continuă, măsurîndu-l pe bătrîn cu atenție și parcă amuzat : Așa ne-am petrecut viața. Tu, printre superiorii tăi, în comisariate, în birouri igrasioase, cățărîndu-te cuminte din treaptă în treaptă pe scara modestelor tale succese, războindu-te cu hoți și

falsificatori, cu niște bieți oameni cărora nu le-a mers niciodată bine în viață, și în cel mai bun caz, cu niște amărîți de ucigași de speță măruntă. eu, dimpotrivă, cînd în întuneric, pierdut în desișul marilor orașe, cînd în lumina unor situații strălucitoare, încărcat de decorații, făcînd bine dacă aveam chef ca să mă amuz, și apoi, de asemenea din capriciu, pasionîndu-mă după rău. Dintr-o glumă, cîte aventuri s-au dezlănțuit! Dorința ta a fost să-mi nimicești viața, iar dorința mea, să mi-o păstrez în ciuda ta. Într-adevăr, o singură noapte ne-a unit pe veci!

Omul care ședea la masa de scris a lui Bärlach plesni din palme, doar o dată, dar înfiorător de tare.

— Ei, și acum am ajuns la sfîrșitul carierei noastre! exclamă el. Tu te-ai întors, aproape naufragiat, în Berna, în orașul acesta cumsecade, amorțit, despre care nu se știe niciodată prea bine cît este încă de viu sau de mort, iar eu m-am întors la Lamboing, și asta tot numai din capriciu. Omului îi place să se întoarcă de unde a plecat, căci, în satul acesta uitat de dumnezeu, o femeie de mult răposată m-a născut într-o zi fără să stea mult pe gînduri și cu totul fără sens, așa că la treisprezece ani, într-o noapte ploioasă, am luat-o din loc. Acum iar ne aflăm față în față. Lasă-te păgubaș, frate, că e absurd. Moartea nu așteaptă.

Și, la aceste cuvinte, cu o mișcare imperceptibilă a mîinii, azvîrli cu putere și siguranță pumnalul care trecu aproape de obrazul lui Bär-

lach și se înfipse adînc în fotoliu. Bătrînul nici nu tresări. Celălalt rîse :

— Crezi, așadar, că eu l-am omorît pe Schmied ăla ?

— Am fost însărcinat cu cercetarea cazului, răspunse comisarul.

Celălalt se ridică și puse mîna pe dosar.

— Îl iau cu mine, zise.

— O dată tot am să izbutesc să aduc dovada fărădelegilor tale, repetă Bärlach. Și e ultimul prilej.

— În acest dosar sînt singurele dovezi, de altfel destul de slabe, pe care le-a adunat Schmied pentru tine la Lamboing. Fără dosarul ăsta ești pierdut. Copii sau fotocopii n-ai, te cunosc eu bine.

— Nu, n-am, recunoscu bătrînul.

— Nu încerci să mă oprești cu revolverul ? întrebă celălalt batjocoritor.

— I-ai scos încărcătura, răspunse Bärlach fără să se clintească.

— Așa-i, zise celălalt bătîndu-l pe umăr.

Și trecu pe lîngă bătrîn, ușa se deschise, se închise din nou și se auzi deschizîndu-se altă ușă. Bärlach rămase nemișcat în fotoliu, cu obrazul lipit de rama rece a pumnalului. Deodată puse repede mîna pe revolver și se uită la el. Era încărcat. Sări ca ars, dădu fuga în hol și, cu revolverul în mînă, deschise vijelios ușa de la intrare.

Strada era pustie.

Apoi îl cuprinse durerea, simțea niște împunsături cumplite, înnebunitoare, un foc care îl mistuia, îl dobora, îl făcea să se încovoaie, să

tremure tot, cu trupul încins de febră. Se tîra de-a bușilea pe jos ca un animal, se arunca la pămînt, se tăvălea pe covor. În cele din urmă rămase întins în camera lui, printre scaune, scăldat în sudoare rece.

— Ce e omul ? gemu el încet. Ce e omul ?

În cele din urmă își reveni totuși. După criză se simțea mai bine, îl lăsaseră durerile, cum nu se întîmplase de mult. Bău vin încălzit, sorbind cîte puțin, cu băgare de seamă, dar nu mîncă nimic. La drumul său obișnuit nici nu se gîndi să renunțe ; porni prin oraș, străbătu Bundesterrasse, ce-i drept, ca prin vis, dar cu fiecare pas ce-l făcea prin aerul curat se simțea mai bine. Lutz, în fața căruia se află în curînd, nu observă nimic, dar poate că era prea ocupat cu conștiința sa încărcată ca să mai poată observa ceva. Se hotărîse să-l informeze pe Bärlach, încă în după-amiaza aceea, despre convorbirea lui cu von Schwendi, să nu mai amîne pînă seara, luase chiar, în acest scop, o poziție solemnă și decisă, cu pieptul scos înainte, ca a generalului din tabloul de deasupra capului său. Îi vorbi într-un stil telegrafic, viguros, și, spre marea lui uimire, comisarul nu avu nimic de obiectat, fu cu totul de acord, spunînd că cel mai bun lucru era să aștepte hotărîrea Parlamentului elvețian și să se concentreze cercetările asupra vieții lui

Schmied. Într-atît îl surprinseră pe Lutz vorbele bătrînului, încît renunță la atitudinea lui solemnă și deveni deodată afabil și guraliv.

— Firește, m-am informat în privința lui Gastmann, zise, și am aflat destule despre el ca să fiu convins că în nici un caz nu poate fi bănuit de crimă.

— Firește, răspunse bătrînul.

Lutz, care primise la prînz unele informații de la Biel, își dădea aere de om sigur pe sine.

— S-a născut la Pockau, în Saxonia, e băiatul unui mare negustor de articole de pielărie ; întîi, cetățean argentinian fiind, a funcționat ca ambasador al Argentinei în China — se vede că în tinerețe a emigrat în America de Sud — apoi, devenind cetățean francez, și-a petrecut vremea mai mult în călătorii de lungă durată. A fost distins cu Legiunea de onoare și a ajuns celebru datorită lucrărilor sale în domeniul biologiei. Semnificativ pentru determinarea caracterului său e faptul că nu a primit să fie ales membru al Academiei franceze. Lucrul acesta îmi impune.

— Interesantă trăsătură de caracter, zise Bärlach.

— Asupra celor doi oameni de serviciu ai săi se vor mai culege informații. Au pașapoarte franceze, totuși se pare că ar fi originari din Emmental[1]. Cu ajutorul lor și-a permis la înmormîntare o glumă urîtă.

[1] Vale în cantonul Berna, străbătută de rîul Emme.

— Așa-i felul lui Gastmann, probabil, îi place să facă glume, spuse bătrînul.

— Desigur, îl supără faptul că i-a fost ucis cîinele. În primul rînd însă, cazul Schmied e supărător pentru noi. Ne pune într-o lumină falsă. Norocul nostru că sînt prieten cu von Schwendi, Gastmann e un om din lumea mare și se bucură de toată încrederea industriașilor elvețieni.

— Atunci trebuie să fie un om cumsecade, zise Bärlach.

— Da, personalitatea lui nu îngăduie nici o suspiciune.

— Fără îndoială, aprobă dînd din cap bătrînul.

— Din păcate acum nu mai putem spune același lucru și despre Schmied, încheie Lutz discuția și ceru legătura cu sediul Parlamentului elvețian.

În timp ce Lutz aștepta la telefon, comisarul, care se pregătea să plece, spuse însă deodată :

— Domnule doctor, am să vă rog să-mi acordați un concediu de boală pe timp de o săptămînă.

— Bine, răspunse șeful, acoperind cu mîna receptorul, căci i se dăduse legătura. Luni nu te mai prezinți la serviciu.

În camera lui Bärlach aștepta Tschanz, care se ridică în picioare cînd intră bătrînul. Voia să pară calm, totuși comisarul simți că e nervos.

— Să mergem la Gastmann, zise tînărul. Am întîrziat destul.

— Mergem la scriitor, răspunse bătrînul şi-şi îmbrăcă paltonul.

— Amînări peste amînări, bombăni Tschanz în timp ce cobora scările în urma comisarului. În poartă bătrînul rămase locului.

— Dar ăsta e Mercedesul albastru al lui Schmied ! exclamă el.

Tschanz spuse că l-a cumpărat în rate, căci cineva tot trebuia să-l ia. Apoi se urcă în maşină. Bärlach se aşeză lîngă el, şi Tschanz o porni către Bethlehem prin piaţa gării.

— Iar ai ales drumul care trece prin Ins, mormăi Bärlach.

— Îmi place drumul acesta.

Bătrînul se uită la cîmpurile spălate de ploaie. Totul era scăldat într-o lumină calmă, senină. Pe cer, soarele cald, blînd, începuse să coboare încet spre apus. Poliţiştii tăceau amîndoi. Numai o singură dată, între Kerzers şi Müntschemir, Tschanz zise :

— Doamna Schönler mi-a spus că aţi luat un dosar din camera lui Schmied.

— Nu-i nimic oficial, e ceva personal.

Tînărul nu ripostă, nici nu întrebă nimic, atîta doar că Bärlach trebui să bată cu degetul în indicatorul de viteză care sărise la o sută douăzeci şi cinci.

— Mai încet, Tschanz, mai încet. Nu că mi-ar fi frică, dar mă supără stomacul. Sînt un om bătrîn.

Scriitorul îi primi în biroul său, o cameră bătrînească, scundă. Cînd intrară pe ușă, trebuiră să se plece ca sub un jug. Afară mai lătra încă un cîine mic, alb, cu capul negru, iar undeva în casă țipa un copil. Scriitorul, în pulover și jachetă de piele cafenie, ședea în fața ferestrei gotice. Se întoarse spre ei, sucindu-se pe scaun, dar nu-și părăsi biroul încărcat cu hîrtii. Nici nu se ridică, ci abia salută și întrebă ce dorește poliția de la el. „E nepoliticos, își zise Bärlach, nu-i plac polițiștii ; scriitorilor nu le-au plăcut niciodată polițiștii.“ Hotărî așadar să fie prudent. Nici Tschanz nu părea prea încîntat. „În orice caz, să nu ne lăsăm analizați, altfel ne vedem în vreo carte“, cam așa se gîndiră amîndoi. Dar, după ce se așezară, la un gest al gazdei, în fotoliile moi, remarcară uimiți că ei se aflau în lumina care pătrundea pe fereastra mică, în timp ce fața scriitorului abia se zărea între mulțimea de cărți din camera scundă, cu pereții verzi, atît de perfidă era contralumina.

— Am venit în legătură cu cazul Schmied, începu bătrînul, știți, care a fost ucis pe șosea, sus, înspre Twann.

— Da, știu. În chestiunea doctor Prantl, care-l spiona pe Gastmann, răspunse pata de umbră aflată între fereastră și ei. Mi-a povestit Gastmann. O clipă, cît își aprinse o țigară, fața i se lumină. Cei doi polițiști apucară să o vadă schimonosindu-se într-un rînjet. Și ați venit după alibi ?

— Nu, zise Bärlach.

— Cum, nu mă bănuiţi de crimă ? întrebă scriitorul vizibil dezamăgit.

— Nu, răspunse comisarul scurt. Pe dumneavoastră nu vă bănuim.

— Mereu aceeaşi poveste, oftă gazda. În Elveţia scriitorii sînt îngrozitor de subestimaţi.

Bătrînul spuse rîzînd :

— Dacă ţineţi neapărat, vă putem mărturisi că în ceea ce vă priveşte avem şi alibiul. În noaptea crimei la ora 12 şi jumătate v-aţi întîlnit între Lamlingen şi Schernelz cu paznicul şi aţi venit pînă acasă cu el. Aveaţi acelaşi drum. După spusele paznicului, eraţi foarte vesel.

— Ştiu. Poliţistul din Twann l-a chestionat pînă acum de două ori pe paznic în legătură cu mine. De altfel nu numai pe paznic, pe toată lumea de pe aici. Chiar şi pe soacră-mea. Va să zică m-aţi bănuit totuşi de crimă, constată scriitorul mîndru. Pentru un scriitor şi faptul acesta constituie un succes.

Bärlach îşi zise că scriitorul vrea să fie luat în serios numai din vanitate. Tăcură un timp toţi trei. Tschanz îşi încordă privirile ca să vadă faţa gazdei, dar, din pricina luminii, îi fu cu neputinţă.

— Şi acum ce mai vreţi ? răbufni în sfîrşit scriitorul.

— Vă întîlniţi des cu Gastmann ?

— Îmi luaţi un interogatoriu ? întrebă pata întunecată şi se trase mai aproape de fereastră. Acum n-am timp de aşa ceva.

— Nu fiţi atît de intolerant, spuse comisarul. Vrem doar să stăm puţin de vorbă. Scrii-

torul bombăni, iar Bärlach își repetă întrebarea : Vă întîlniți des cu Gastmann ?

— Din cînd în cînd.

— De ce ?

Bătrînul se aștepta să primească din nou un răspuns mînios, dar scriitorul rîse, suflă către ei fumul de țigară în nori groși și spuse :

— Gastmann ăsta e un om interesant, domnule comisar. În jurul unuia ca el scriitorii se adună ca muștele. Se pricepe de minune să gătească, e extraordinar, crede-mă.

Și scriitorul începu să vorbească despre priceperea lui Gastmann în arta culinară, descriind un fel de mîncare după altul. Ascultară preț de cinci minute, apoi încă cinci minute, dar cînd se făcu un sfert de oră de cînd scriitorul le vorbea despre calitățile de bucătar ale lui Gastmann și despre nimic altceva, Tschanz se ridică și spuse că din păcate nu veniseră acolo de dragul artei culinare, în schimb Bärlach se învioră, își contrazise colegul, declarînd că subiectul îl interesa, și se porni pe vorbă. Începu să povestească plin de însuflețire despre bucătăria turcă, românească, bulgărească, iugoslavă, cehă, jonglînd și el, și scriitorul cu felurile de mîncare de parcă erau niște mingi. Tschanz asuda și blestema în sinea lui. Nu mai era nimic de făcut, cei doi parteneri se cufundaseră cu totul în domeniul artei culinare. Abia după vreo trei sferturi de oră se opriră, în sfîrșit, obosiți, ca după o masă copioasă. Scriitorul își aprinse o țigară. Domnea liniștea. În camera alăturată copilul începu din nou să țipe. Jos, în curte, lătra

cîinele. Tschanz întrebă deodată, cu totul pe neașteptate :

— Gastmann l-a omorît pe Schmied ?

Era o întrebare stîngace, bătrînul clătină din cap, iar pata neagră din fața lor spuse :

— Dumneata nu te încurci, mergi drept la țintă.

— Vă rog să răspundeți, zise Tschanz cu hotărîre și se aplecă, dar nu izbuti să deslușească prin întuneric fața scriitorului.

Comisarul era curios să vadă cum va reacționa cel întrebat.

Scriitorul rămase însă liniștit.

— Cînd zici că a fost omorît polițistul ? întrebă el.

— Pe la miezul nopții, răspunse Tschanz.

Scriitorul spuse că, dacă legile logicei sînt valabile și pentru poliție, deși se îndoiește, faptul că el — după cum a constatat poliția cu atîta rîvnă — s-a întîlnit la ora douăsprezece și jumătate pe șoseaua spre Schernelz cu paznicul și, prin urmare, nu se despărțise de Gastmann decît de vreo zece minute, dovedește că nu acesta era ucigașul.

Tschanz mai întrebă dacă la ora aceea se mai aflau și alți oaspeți la Gastmann.

Scriitorul răspunse că nu.

— Schmied pleca o dată cu ceilalți ?

— Doctor Prantl avea obiceiul să plece penultimul, răspunse scriitorul cu oarecare ironie în glas.

— Dar ultimul cine pleca ?

— Eu.

Tschanz nu se dădu bătut.

— Cei doi servitori erau de față ?

— Nu știu.

Tschanz îl întrebă de ce nu răspunde limpede. Scriitorul se răsti atunci la el spunîndu-i că a răspuns cît se poate de limpede. El n-are obiceiul să ia seama la servitori de teapa acelora. Apoi Tschanz îl întrebă cu atîta patimă și disperare parcă dacă Gastmann e un om bun sau rău, încît comisarul ședea ca pe ghimpi. „Mare minune să nu ne vedem în romanul următor", își zicea.

Scriitorul îi suflă lui Tschanz în față un nor de fum atît de gros, încît pe acesta îl înecă tusea. În cameră domni așadar multă vreme liniștea, nici măcar țipetele copilului nu se mai auzeau.

— Gastmann e un om rău, spuse în cele din urmă scriitorul.

— Și cu toate acestea îl vizitați adesea, numai fiindcă știe să gătească bine ? întrebă Tschanz indignat, după un nou acces de tuse.

— Da.

— Nu vă înțeleg !

Scriitorul izbucni în rîs, apoi îi spuse că și el e un fel de polițist, dar unul care nu se bizuie pe forță, pe stat, pe legi, pe închisori. Și *chemarea* lui e de a supraveghea oamenii de aproape.

Tschanz tăcu încurcat, iar Bärlach spuse :

— Da, înțeleg. Apoi, după un timp, cînd soarele pieri din fereastră, continuă : Subalternul meu Tschanz, cu zelul lui exagerat, ne-a pus

într-o situaţie din care eu doar cu greu aş putea ieşi cu faţa curată. Dar tinereţea are şi părţile ei bune, să ne bucurăm că neastîmpărul unui boulean ne-a netezit drumul. (La cuvintele acestea ale comisarului, Tschanz se făcu roşu de ciudă.) Să ne oprim aşadar la întrebările şi răspunsurile căzute la întîmplare. Să profităm de ocazie. Ce părere aveţi, Gastmann ar putea fi capabil de o astfel de crimă ?

În cameră se lăsase repede întunericul, totuşi scriitorului nici prin gînd nu-i trecu să aprindă lampa. Se trase în firida ferestrei, aşa că cei doi poliţişti rămaseră parcă prizonieri într-o grotă.

— Îl cred pe Gastmann capabil de orice fel de crimă, răsună brutal răspunsul dinspre fereastră, nu fără oarecare perfidie. Totuşi sînt convins că nu el l-a ucis pe Schmied.

— Dumneavoastră îl cunoaşteţi pe Gastmann, spuse Bärlach.

— Mi-am făcut o părere despre el, replică scriitorul.

— Adică aveţi părerea *dumneavoastră* despre el, corectă bătrînul scurt pata întunecată din cadrul ferestrei.

— Ceea ce mă fascinează la el nu e atît talentul lui culinar, deşi acum nu mă mai entuziasmez uşor pentru altceva, ci dovada că un om poate fi un adevărat nihilist, spuse scriitorul E întotdeauna pasionant să întîlneşti în carne şi oase expresia unui concept.

— În primul rînd e totdeauna pasionant să-l asculţi pe un scriitor vorbind, spuse comisarul tăios.

— Poate că Gastmann a făcut mai mult bine decît noi toți trei la un loc, aceștia care ne găsim în camera asta strîmbă, continuă scriitorul. Dacă îl socotesc totuși un om rău, e fiindcă binele îl face tot dintr-un capriciu, din întîmplare, ca și răul de care îl cred capabil. El nu va comite niciodată o nelegiuire pentru a atinge vreun scop, așa cum fac alții, pentru a dobîndi bani, a cuceri o femeie ori a deveni puternic, nu, el o va comite poate chiar dacă e absurd, fiindcă pentru el nu-s posibile decît două lucruri, răul și binele, și numai întîmplarea hotărăște.

— Parcă făceați niște deducții matematice, zise bătrînul.

— Au chiar un caracter matematic, răspunse scriitorul. S-ar putea construi opusul său într-ale răului așa cum se poate construi o figură geometrică prin proiecția alteia ; sînt sigur că și există un astfel de om — cine știe unde — și poate veți da și de acela. Cînd îl întîlnești pe unul îl poți întîlni și pe celălalt.

— Vorbiți de parcă ar fi o lege, zise bătrînul.

— Așa și este. De ce nu ? protestă scriitorul. Uite, ca proiecție a lui Gastmann îmi închipui un om care e criminal fiindcă răul constituie morala lui, filozofia lui, și îl face cu același fanatism cu care un om cu judecată face binele.

Comisarul îi ceru să se întoarcă la Gastmann, care îl interesa mai mult.

— Cum doriți, domnule comisar, zise scriitorul, să ne întoarcem așadar la Gastmann, la acest pol al răului. La el răul nu e expresia unei

filozofii sau a unui instinct, ci a libertății sale, a libertății neantului.

— Pe o astfel de libertate nu dau un ban, zise bătrînul.

— Nici nu trebuie, răspunse scriitorul. Dar ți-ai putea da și viața ca să poți studia un astfel de om și o astfel de libertate.

— Viața ! rosti bătrînul.

Scriitorul tăcu. Se părea că nu mai vrea să spună nimic.

— Eu am de-a face cu un Gastmann real, continuă în cele din urmă Bärlach. Cu un om care locuiește la Lamlingen, pe podișul Tessenbergului și dă recepții din pricina cărora și-a pierdut viața un locotenent de poliție. Vă rog să-mi spuneți dacă portretul pe care l-ați făcut îl privește pe Gastmann sau e o himeră de-a dumneavoastră.

— O himeră de-o noastră, zise scriitorul.

Comisarul tăcu.

— Nu știu, încheie scriitorul apropiindu-se de amîndoi, dar dînd mîna doar cu Bärlach, numai cu el. Nu m-au interesat niciodată astfel de lucruri. Dar, la urma urmei, poliției îi revine datoria să cerceteze problema.

Cei doi polițiști se îndreptară spre mașină, urmați de cățelul cel alb, care-i lătra cu furie. Tschanz se așeză la volan.

— Scriitorul ăsta nu-mi place, zise el.

Bärlach își potrivea paltonul pentru a se urca. Între timp cățelul se cățărase pe un zid acoperit cu viță și continua să latre.

— Și acum, la Gastmann! exclamă Tschanz, pornind motorul.

Bătrînul clătină din cap.

— Nu, la Berna.

O luară către Ligerz, la vale, îndreptîndu-se spre cîmpia ce se întindea la o adîncime amețitoare. Pînă departe nu se vedea decît piatră, pămînt și apă. Pe unde gonea mașina se lăsase umbra serii, dar soarele, scăpătat după Tessenberg, mai lumina încă lacul, insula, colinele, regiunea subalpină și ghețarii de la orizont, iar norii, îngrămădiți unii peste alții, pluteau ca niște monștri pe apele albastre ale cerului. Bătrînul privea calm vremea în veșnică schimbare a acelui început de iarnă. „E același lucru, își zise el, oricît s-ar schimba, e absolut același lucru." Cînd drumul o coti pe neașteptate, și lacul apăru ca un scut boltit chiar perpendicular sub ei, Tschanz opri mașina.

— Trebuie să vă vorbesc, domnule comisar, spuse el agitat.

— Ce vrei? întrebă Bärlach, uitîndu-se în jos, la stînci.

— Trebuie să-l punem în urmărire pe Gastmann, altfel nu putem progresa cu cercetările. Așa-i logic. În primul rînd trebuie să interogăm servitorii.

Bärlach, omul cărunt, îngrijit îmbrăcat, se rezemă de speteaza scaunului și, privindu-l calm

şi rece, cu ochii pe jumătate închişi, pe tînărul de lîngă el, zise :

— Doamne, Tschanz, dar nu întotdeauna putem proceda cum e logic. Lutz nu vrea să ne ducem la Gastmann. De altfel e de înţeles, fiindcă a fost silit să predea cazul procurorului federal. Să aşteptăm aşadar ordinele acestuia. Vezi că avem de-a face cu nişte străini foarte dificili.

Indiferenţa lui Bärlach îl scotea din sărite pe Tschanz.

— Dar e absurd, strigă el. Lutz, cu menajamentele lui politice, sabotează ancheta. Von Schwendi îi e prieten şi totodată avocatul lui Gastmann, aşa că nu-i greu de înţeles de ce se comportă aşa.

Bärlach nici nu clipi.

— Noroc că sîntem singuri, Tschanz, zise el. Lutz poate că s-a cam pripit, dar din motive bine întemeiate. Misterul e în legătură cu Schmied, nu cu Gastmann.

Tschanz nu se dădu bătut.

— Datoria noastră e să aflăm adevărul ! strigă el cu disperare către grămada de nori care plutea spre ei. Adevărul şi numai adevărul. Trebuie să aflăm cine l-a ucis pe Schmied.

— Ai dreptate, consimţi Bärlach, dar rece, fără patetism. Trebuie să aflăm adevărul, să aflăm cine l-a ucis pe Schmied.

Tînărul poliţist puse mîna pe umărul stîng al bătrînului şi-i privi faţa de nepătruns.

— De aceea trebuie să mergem înainte cu orice preţ, şi anume, împotriva lui Gastmann. O anchetă trebuie să se desfăşoare fără cusur.

Spuneţi că nu întotdeauna se poate proceda cum e logic. În cazul acesta însă e *necesar*. Nu putem să-l trecem cu vederea pe Gastmann.

— Nu Gastmann e ucigaşul, spuse Bärlach scurt.

— S-ar putea totuşi ca din ordinul lui să se fi săvîrşit crima. Trebuie să le luăm un interogatoriu servitorilor săi, răspunse Tschanz.

— Nu văd absolut nici un motiv pentru care Gastmann ar fi putut să pună la cale asasinarea lui Schmied, spuse bătrînul. Apoi continuă: Trebuie să căutăm făptaşul doar în sfera în care fapta ar avea un sens, şi asta îl priveşte într-o oarecare măsură doar pe procurorul federal.

— Şi scriitorul crede că Gastmann e ucigaşul! exclamă Tschanz.

— Şi tu crezi la fel? întrebă Bärlach privindu-l iscoditor.

— Da, domnule comisar.

— Atunci numai tu crezi acest lucru, constată Bärlach. Scriitorul îl socoteşte doar capabil de orice crimă. E o diferenţă. Scriitorul n-a declarat nimic în legătură cu faptele lui Gastmann, ci numai cu predispoziţiile lui.

Tschanz îşi pierdu răbdarea. Deodată îl înşfăcă pe bătrîn de umăr:

— Domnule comisar, ani de zile am stat în umbră, zise el gîfîind. Mereu am fost trecut cu vederea, dispreţuit, folosit ca otreapă, ca un curier mai acătării!

— Da, Tschanz, recunosc, zise Bärlach privindu-l ţintă în faţă pe tînărul disperat. Ani de zile ai stat în umbra aceluia care a fost ucis.

— Numai fiindcă avea mai multă școală decît mine ! Numai pentru că știa latinește.

— Ești nedrept, răspunse Bärlach. Schmied a fost cel mai bun criminalist pe care l-am cunoscut în viața mea.

— Și acum, strigă Tschanz, cînd am și eu o dată o șansă, să se ducă iară totul de rîpă, cînd am și eu o dată prilejul de a mă ridica, să se năruie totul din pricina unui stupid joc diplomatic ?! Numai dumneavoastră mai puteți schimba lucrurile, domnule comisar, vorbiți cu Lutz, numai dumneavoastră îl puteți determina să mă lase să mă duc la Gastmann.

— Nu, Tschanz, spuse Bärlach, nu pot să fac așa ceva.

Încleștîndu-și mîinile, tînărul îl zgîlțîi ca pe un băiat de școală și strigă :

— Vorbiți cu Lutz, vorbiți cu Lutz !

Dar bătrînul rămase neînduplecat.

— Nu se poate, Tschanz, zise el. Nu mai sînt bun de așa ceva. Sînt bătrîn și bolnav. Am nevoie de liniște. Trebuie să te descurci singur.

— Bine ! exclamă Tschanz dîndu-i brusc drumul lui Bärlach, și punînd mîna pe volan, deși era cadaveric la față și tremura tot. Dacă nu se poate, nu se poate.

Porniră din nou la vale, către Ligerz.

— În concediu ai fost parcă la Grindelwald, nu ? La pensiunea Eiger, zise bătrînul.

— Da, domnule comisar.

— Acolo e liniște și nu costă prea scump, nu-i așa ?

— Într-adevăr.

— Bine, Tschanz, mîine plec și eu acolo, să mă odihnesc. Am nevoie de o altitudine mai mare decît aici. Am concediu de boală o săptămînă.

Tschanz nu răspunse numaidecît. Vorbi abia cînd intrară pe șoseaua Biel-Neuenburg și glasul îi sună iar ca de obicei.

— Altitudinea nu face întotdeauna bine, domnule comisar, zise el.

Bärlach se duse încă în seara aceea la medicul său, doctorul Samuel Hungertobel din Bärenplatz. Luminile erau aprinse. De afară năvălea înăuntru o întunecime tot mai deasă. Bärlach se uită pe fereastră, la fluviul de oameni care trecea jos prin piață. Medicul își strîngea instrumentele. Se cunoșteau de multă vreme, fuseseră colegi de liceu.

— Inima e sănătoasă, spuse Hungertobel. Slavă domnului !

— Ți-ai făcut ceva însemnări în legătură cu boala mea ? îl întrebă Bärlach.

— Am un dosar întreg, răspunse medicul și arătă spre un maldăr de hîrtii de pe birou. Toate însemnările de colo te privesc exclusiv.

— Și nu i-ai vorbit nimănui despre boala mea, Hungertobel ? stărui bătrînul.

— Dar bine, Hans ! exclamă medicul. Știu doar ce înseamnă secretul profesional.

Jos, în piață, apăru un Mercedes albastru și se opri printre mașinile parcate. Bärlach privi mai cu atenție într-acolo. Din Mercedes coborî Tschanz și o fată îmbrăcată în haină de ploaie albă peste care i se revărsa în șuvițe părul blond.

— Spune, Fritz, la tine s-a comis vreodată o spargere ?

— Cum de îți veni să-mi pui o astfel de întrebare ?

— Din curiozitate.

— Într-o zi mi-am găsit sertarele biroului tare răvășite, recunoscu Hungertobel. Și istoricul bolii tale era deasupra, pe birou. Bani nu lipseau, deși se găseau destui aici.

— De ce n-ai anunțat cazul ?

Medicul se scărpină în cap.

— Bani, cum ți-am spus, nu lipseau, totuși am vrut să fac o reclamație. Dar pînă la urmă am uitat.

— Așa zii, ai uitat ! ? murmură bătrînul. Din partea ta infractorii își pot face de cap. Iar în sinea lui gîndi : „Prin urmare în felul acesta a aflat Gastmann".

Privi apoi din nou în piață, jos. Tschanz intra cu fata la restaurantul italian. „Chiar în ziua înmormîntării", își spuse Bärlach și își întoarse indiferent fața de la fereastră.

— Ei, cum stau cu sănătatea ? întrebă comisarul îndreptîndu-și ochii spre Hungertobel, care ședea la birou și scria.

— Ai dureri ? se interesă medicul.

Bătrînul îi vorbi de criza pe care o avusese

— Asta-i rău ! exclamă Hungertobel. Pînă în trei zile trebuie să te operezi. Nu mai merge altfel.

— Dar acum mă simt mai bine ca oricînd.

— Peste patru zile vei avea o nouă criză, Hans, la care n-ai să mai rezişti, spuse medicul.

— Aşadar nu-mi mai rămîn decît două zile. Două zile. Peste trei zile mă operezi. Adică marţi dimineaţă.

— Da, marţi dimineaţă, întări Hungertobel.

— Şi pe urmă mai am un an de trăit, nu-i aşa, Fritz ? zise Bärlach privindu-l enigmatic ca întotdeauna pe fostul lui coleg de şcoală.

— Cum de-ai ajuns la o concluzie atît de absurdă ? ! exclamă doctorul ridicîndu-se brusc şi începînd să se plimbe prin cameră.

— Datorită celui care a citit istoricul bolii mele.

— Tu ai fost infractorul ? strigă Hungertobel enervat.

Bärlach clătină din cap.

— Nu, n-am fost eu. Dar, prin urmare, Fritz, aşa stau lucrurile, îmi mai rămîne doar un an.

— Da, doar un an, murmură Hungertobel aşezîndu-se pe un scaun de lîngă perete şi privindu-l deznădăjduit.

Bärlach stătea în mijlocul cabinetului de consultaţie, neclintit şi resemnat, într-o însingurare atît de mare şi de glacială, încît medicul trebui să plece ochii în faţa privirilor sale pierdute în depărtare.

Pe la ora două noaptea Bärlach se trezi brusc, seara se culcase devreme şi, pentru prima oară, luase şi un calmant, la sfatul lui Hungertobel, aşa că la început puse în seama măsurilor acestora neobişnuite deşteptarea lui neaşteptată. Totuşi, avea în acelaşi timp impresia că îl trezise un zgomot. Mintea îi era — cum se întîmplă adesea cînd te deştepţi dintr-o dată — extrem de limpede şi pătrunzătoare, totuşi trebuia mai întîi să se orienteze, aşa că abia după cîteva clipe — care par în astfel de împrejurări o veşnicie — îşi dădu seama ce e cu el. Nu se afla în dormitor, unde se culca de obicei, ci în bibliotecă ; aşteptîndu-se la o noapte grea, voise, după cum îşi aminti, să citească ceva, dar se vede că îl cuprinsese un somn greu. Se pipăi şi constată că nici nu se dezbrăcase, era doar acoperit cu o pătură de lînă. Îşi încordă auzul. Ceva căzu pe podea ; cartea din care citise. În camera lipsită de ferestre domnea întunericul, dar nu era beznă. Prin uşa deschisă a dormitorului pătrundea o lumină slabă, licărul nopţii furtunoase. În depărtare se auzea vîntul urlînd. Cu timpul Bärlach desluşi în întuneric o etajeră de cărţi, un scaun, şi chiar suprafaţa mesei pe care se mai afla încă revolverul, cum constată cu greu. Deodată se stîrni un curent de aer puternic, în dormitor se izbi o fereastră, apoi uşa se trînti cu putere. După aceea se auzi un zgomot uşor de paşi pe coridor. Bătrînul se dumeri. Cineva deschisese uşa de la intrare şi pătrunsese în coridor, dar nu-i trecuse

prin minte că s-ar putea stîrni curent în casă. Bärlach se ridică și aprinse lampa cu piedestal.

Puse mîna pe revolver și ridică piedica. În aceeași clipă se aprinse și lampa de pe coridor. Cînd zări, prin ușa întredeschisă, becul arzînd, Bärlach se miră. Socotea absurd gestul acesta al necunoscutului. Nu-i înțelese rostul decît atunci cînd era prea tîrziu. Văzu umbra unei mîini, a unui braț repezindu-se spre lampă, apoi o vîlvătaie albastră. Se făcu întuneric. Necunoscutul smulsese lampa ca să provoace un scurt circuit. Bärlach se afla acum în beznă ; celălalt deschisese lupta și stabilise condițiile. Trebuia să lupte pe întuneric. Bătrînul încleștă mîna pe armă, deschise cu băgare de seamă ușa care se trîntise și intră în dormitor. Prin ferestre pătrundea o lumină părelnică, aproape imperceptibilă, care devenea însă tot mai puternică pe măsură ce ochiul se obișnuia cu ea. Bärlach se rezemă de perete între pat și fereastra ce dădea spre rîu ; cealaltă fereastră se afla în dreapta lui și dădea spre casa vecină. Stătea așadar într-un întuneric de nepătruns, ce-i drept fără posibilitate de evadare, dar socotea că acest dezavantaj era compensat din plin de faptul că nu putea fi văzut. Lumina slabă care intra prin ferestre cădea peste ușa dinspre bibliotecă. În clipa cînd necunoscutul avea să apară în pragul ei, Bärlach avea să-l și vadă. Deodată în bibliotecă țîșni șuvoiul subțire de raze al unei lanterne, lunecă cercetător peste rîndurile de cărți, peste podea, peste scaun și, în cele din urmă peste masa de scris. Se opri asupra pumnalului în formă de șarpe. Prin ușa

deschisă, Bärlach zări din nou mîna necunoscu tului. În mănuşă maro de piele, mîna pipăi suprafaţa mesei şi apucă mînerul pumnalului. Bärlach ridică arma şi ţinti. Lanterna se stinse. Bătrînul nu făcuse nici o ispravă ; lăsă arma jos şi aşteptă. Cu ochii îndreptaţi spre fereastră, i se părea că vede umbra întunecată a rîului care curge fără încetare, oraşul îngrămădit pe malul opus, catedrala, care împunge cerul ca o săgeată, norii ce trec pe deasupra. Stătea nemişcat şi-şi aştepta duşmanul care venise să-l ucidă. Îşi pironi ochii în deschizătura bănuită a uşii. Aştepta. Totul încremenise, era linişte. Deodată ceasul din coridor bătu ora trei. Bärlach îşi încordă auzul. Auzi ticăitul uşor şi îndepărtat al ceasului. Un automobil claxonă undeva, apoi trecu pe aproape. Oameni care se întorceau de la un bar. O dată i se păru că aude o răsuflare, dar fusese desigur numai o părere. Stătea aşa, încordat, şi undeva în locuinţa lui se afla celălalt, nu-i despărţea decît noaptea, noaptea aceea răbdătoare şi cruntă care ascundea sub mantia ei neagră şarpele ucigaş, pumnalul care îi căuta inima. Bătrînul abia mai răsufla. Stătea neclintit, cu mîna încleştată pe armă, şi aproape că nu simţea sudoarea rece ce-i curgea pe grumaz. Nu se mai gîndea la nimic, nici la Gastmann, nici la Lutz, nici chiar la boala lui care-i muşca din trup clipă de clipă, gata să-i răpună viaţa, pe care el şi-o apăra acum numai din dorul de a trăi, din sete de viaţă. Era numai ochi şi urechi, strîngînd în mînă metalul rece al armei, răscolea cu privirea întunericul nopţii şi prindea cu auzul

cel mai mic sunet. Dar, în cele din urmă, luă cunoştinţă de prezenţa ucigaşului altfel decît se aştepta ; simţi pe lîngă obraz o oarecare răcoare, un curent de aer. Nu-şi explică îndată de ce, dar pînă la urmă înţelese că se deschisese uşa care dădea din sufragerie în dormitor. Străinul îi dejucase pentru a doua oară planurile ; nevăzut, neauzit, fără să poată fi împiedicat, intrase în dormitor pe un drum ocolit, cu pumnalul în mînă. Bärlach îşi dădu seama că acum el trebuie să acţioneze întîi, el, omul bătrîn şi bolnav de moarte, trebuie să înceapă lupta, lupta pentru o viaţă care poate să mai dureze un an dacă totul merge bine, dacă Hungertobel îl taie cum trebuie. Îndreptă revolverul către fereastra ce dădea spre Aar. Trase un foc, apoi încă unul şi încă unul, repede şi precis, prin geamul făcut ţăndări, departe, spre apa rîului. După aceea se lăsă jos. Deasupra lui auzi un şuier, era pumnalul, care se înfipse ca o pană în perete. Dar planul bătrînului se şi înfăptuise : la ferestrele dimprejur se făcu lumină, vecinii din casa alăturată se aplecau peste pervaz, scrutînd întunericul, speriaţi de moarte şi buimaci. Bärlach se ridică. Luminile din vecini se răsfrîngeau în dormitor, aşa că mai apucă să vadă destul de tulbure în uşa sufrageriei silueta unui om. După aceea se auzi trîntindu-se uşa de la intrare şi, din pricina curentului produs, izbindu-se pe rînd, uşa bibliotecii, uşa sufrageriei şi fereastra. Apoi se făcu linişte. Vecinii din casa de alături mai scrutau încă întunericul. Bătrînul cu arma încă în mînă, nu se dezlipea de zid, stătea nemişcat, de parcă

nu și-ar fi dat seama de trecerea timpului. Vecinii plecară de la ferestre, luminile se stinseră. Bärlach, lipit de perete, rămase iar în întuneric, confundîndu-se cu acest întuneric, singur în casă.

Peste o jumătate de oră se duse pe coridor, își căută lanterna și îi telefonă lui Tschanz să vină la el. Apoi schimbă siguranța arsă cu alta nouă. Lumina ardea acum iar. Bătrînul se așeză în fotoliu și stătu cu urechea ațintită la zgomotele nopții. O mașină frînă brusc, oprind în fața casei. Iar se deschise ușa de la intrare, iar se auziră pași. Tschanz intră în cameră.

— Cineva a încercat să mă ucidă, spuse comisarul.

Tschanz era palid. N-avea pălărie pe cap, părul răvășit îi cădea în ochi, de sub palton i se vedea pijamaua. Intrară amîndoi în dormitor. Tschanz scoase pumnalul din perete, anevoie, căci se înfipsese adînc în lemn.

— Cu ăsta ? întrebă el.

— Da, Tschanz.

Tînărul polițist se uită la geamul făcut țăndări.

— Ați tras focuri de revolver în fereastră, domnule comisar ? întrebă el mirat.

Bärlach îi povesti totul.

— Ați procedat foarte bine, mormăi tînărul.

Se duseră pe coridor şi Tschanz ridică becul de pe jos.

— Mare viclean! spuse el, nu fără mirare, şi-l puse deoparte.

Apoi se întoarseră în bibliotecă. Bătrînul se întinse pe divan şi trase pătura peste el. Zăcea neputincios, îmbătrînit deodată peste măsură, dărîmat. Tschanz, care mai ţinea încă în mînă pumnalul în formă de şarpe, întrebă :

— Şi nu l-aţi recunoscut pe răufăcător ?

— Nu. A fost prudent şi s-a tras repede înapoi. Am văzut doar că purta mănuşi de piele maro.

— Asta-i un indiciu prea vag.

— Nici nu constitue un indiciu. Dar, deşi nu l-am văzut, deşi abia i-am auzit răsuflarea, ştiu cine a fost. Da, ştiu cine a fost, ştiu.

Comisarul rosti aceste cuvinte încet, abia auzit. Tschanz cumpăni în mînă pumnalul, se uită la făptura pămîntie întinsă pe divan, la bătrînul acela obosit, la mîinile care îi şedeau lîngă trupul şubred ca nişte flori veştede lîngă un mort. Apoi întîlni privirile celui care zăcea. Liniştiţi, limpezi, impenetrabili, ochii lui Bärlach cătau spre el. Tschanz puse pumnalul pe masa de scris.

— Mîine trebuie să plecaţi la Gridelwald, sînteţi bolnav. Ori nu vreţi să vă mai duceţi ? Poate că altitudinea mare nici nu e prea indicată. Acolo mai e încă iarnă.

— Am să mă duc totuşi.

— Atunci trebuie să mai dormiţi puţin. Să rămîn lîngă dumneavoastră ?

— Nu, du-te, Tschanz, spuse comisarul.

— Noapte bună, zise Tschanz şi părăsi încet încăperea.

Bătrînul nu mai răspunse, părea să fi şi adormit. Tschanz deschise uşa de la intrare, ieşi, o închise la loc. Străbătu încet cei cîţiva paşi pînă în stradă şi închise şi poarta grădinii care era deschisă. Apoi se întoarse iar cu faţa către casă. Era încă noapte adîncă. Totul se pierdea în întuneric, chiar şi casele alăturate. Numai undeva sus, departe ardea un felinar, o stea pierdută în bezna posomorîtă, plină de jale, plină de vuietul rîului. Tînărul care stătea locului, trase deodată o înjurătură în şoaptă. Împinse cu piciorul poarta grădinii, deschizînd-o iar, şi porni cu paşi hotărîţi pe alee pînă la uşa casei, făcînd cale întoarsă. Puse mîna pe clanţă şi apăsă. Dar uşa era acum încuiată.

Bärlach se ridică de pe divan la ora şase, fără să fi dormit. Era duminică. Se spălă şi îşi schimbă hainele. Apoi telefonă după un taxi. Avea de gînd să mănînce în vagonul-restaurant. Îşi luă paltonul gros de iarnă şi ieşi din casă, fără nici un geamantan. Se crăpa de ziuă, dimineaţa era cenuşie, dar cerul limpede. Un student ameţit, puţind a bere, trecu împleticindu-se şi salută. „Bietul Blaser, îşi zise Bärlach, a căzut a doua oară la fizică. Fireşte că într-o astfel de situaţie te apuci de beţie.“ Un taxi se apropie. Opri. Era o maşină mare, americană. Şoferul avea gulerul ridicat, abia i se vedeau ochii. Deschise portiera.

— La gară, zise Bärlach și se urcă.
Mașina porni.
— Ei, cum îți merge ? răsună o voce lîngă el. Ai dormit bine ?
Bătrînul întoarse capul. În colțul celălalt ședea Gastmann. Era îmbrăcat într-o haină de ploaie de culoare deschisă și-și ținea brațele încrucișate. În mîini purta mănuși de piele maro. Avea înfățișarea unui țăran bătrîn și zeflemitor. Șoferul întoarse capul și rînji. Își lăsase gulerul în jos. Era unul dintre servitori. Bärlach înțelese că a picat într-o cursă.
— Ce ai iarăși cu mine ? întrebă el.
— Tot îmi mai adulmeci urmele. Ai fost la scriitor, spuse omul din colț și glasul îi sună amenințător.
— Asta îmi e meseria.
Celălalt nu-și luă ochii de la el.
— Cîți nu m-au lăsat în pace toți au pierit, Bärlach.
Șoferul mîna nebunește pe Asgauerstalden în sus.
— Eu mai trăiesc. Și niciodată nu te-am lăsat în pace, spuse comisarul calm.
Tăcură apoi amîndoi.
Șoferul gonea cu o viteză înspăimîntătoare spre Victoriaplatz. Un bătrîn care trecea drumul șchiopătînd abia scăpă cu viață.
— Fii mai atent, zise Bärlach mînios.
— Mînă mai repede ! strigă Gastmann sacadat și-l privi batjocoritor pe bătrîn. Mie îmi place viteza mașinilor.

Comisarul avea frisoane. Nu se simțea bine în încăperile lipsite de aer. Trecură nebunește pe lîngă un tramvai, peste pod, pe deasupra panglicii argintii a rîului din adînc, îndreptîndu-se ca o săgeată spre oraș, care li se deschidea binevoitor. Străzile erau încă pustii și liniștite, cerul sclipea sticlos.

— Te sfătuiesc să abandonezi partida. Ar fi timpul să-ți dai seama că ești învins, spuse Gastmann umplîndu-și pipa.

Bătrînul se uită la bolta întunecată a frunzișului pe lîngă care trecură, la siluetele ca niște umbre a doi polițiști care ședeau în fața librăriei Lang.

Librăria „Geissbühler și Zumsteg", își zise el și adăugă în gînd : „Ar trebui să-l plătesc odată pe Fontane[1]".

— Nu putem să abandonăm partida, Gastmann, răspunse el în sfîrșit. Tu ești vinovat, fiindcă în noaptea aceea în Turcia ai pus rămășagul, iar eu pentru că l-am primit.

Trecură pe lîngă Bundeshaus[2].

— Tot mai crezi că eu l-am omorît pe Schmied ? întrebă Gastmann.

— N-am crezut niciodată, răspunse bătrînul, și uitîndu-se cu indiferență cum celălalt își aprinde pipa, continuă : N-am izbutit să aduc probe pentru crimele pe care le-ai comis, dar

[1] Theodor Fontane (1819—1898), scriitor german.
[2] Sediul Parlamentului elvețian.

acum o voi face pentru o crimă pe care n-ai comis-o.

Gastmann se uită cercetător la comisar.

— Nu m-am gîndit la această posibilitate, spuse el. Trebuie să iau măsuri.

Bärlach tăcu.

— S-ar putea să fii mai primejdios decît te credeam, băiete, murmură în colțul său Gastmann dus pe gînduri.

Mașina se opri. Ajunseseră la gară.

— E ultima dată că mai vorbesc cu tine, Bärlach, zise Gastmann. Data viitoare te omor, dacă, firește, ai să scapi cu zile după operație.

— Te înșeli, zise Bärlach. Sta în lumina dimineții bătrîn și tremurînd ușor de frig. N-ai să mă omori. Sînt singurul care te cunosc, și de aceea numai eu te pot judeca. Te-am și judecat, Gastmann, și te-am condamnat la moarte. N-ai să mai apuci ziua de mîine. Călăul pe care l-am ales va veni chiar astăzi la tine. Și are să te omoare, fiindcă, pentru numele lui dumnezeu, trebuie să se întîmple o dată și acest lucru.

Gastmann tresări și-și pironi ochii mirat asupra bătrînului, dar Bärlach, cu mîinile în buzunarele paltonului, intră, fără a mai întoarce capul, în gară, în clădirea aceea întunecată care se umplu încetul cu încetul de oameni.

— Nebunule! strigă deodată Gastmann în urma comisarului, dar atît de tare, încît cîțiva trecători întoarseră capul. Nebunule!

Bärlach însă nu se mai vedea.

Ziua, care creştea mereu, era clară şi impetuoasă ; soarele, un glob fără pată, arunca umbre lungi şi dense, scurtîndu-le doar cîte puţin pe măsură ce se rostogolea mai sus. Oraşul se întindea ca o scoică albă, care absorbea lumina strîngînd-o în străzi pentru a o împroşca apoi noaptea în mii de lumini ; un monstru care năştea neîncetat oameni, îi răpunea şi-i îngropa. Dimineaţa devenea tot mai strălucitoare, ai fi zis că e un scut sclipitor deasupra vuietului clopotelor. Tschanz, tot mai livid din pricina luminii proiectate de ziduri, aşteptă o oră încheiată. Se plimbă neliniştit pe sub frunzarele din faţa catedralei, se uită în sus la fîntînile arteziene, nişte pocitanii sălbatice ce stăteau cu ochii aţintiţi la pavajul însorit. În sfîrşit se deschise portalul. Fluviul de oameni care se revărsă era imens, predicase Lüthi, totuşi, zări îndată haina albă de ploaie. Anna se îndreptă spre el ! Se bucura, spuse ea, că îl vede, şi îi întinse mîna. O luară în sus pe Kesslergasse, împreună cu cei care ieşiseră de la biserică. În jurul lor erau tineri şi bătrîni, ici un profesor, dincolo o brutăreasă gătită în haine de duminică, mai încolo doi studenţi cu o fată, cîţiva funcţionari, cîţiva învăţători, toţi curaţi, toţi flămînzi, toţi bucuroşi că-i aşteaptă o mîncare mai bună decît de obicei. Ajunseră în Kasinoplatz, traversară şi coborîră spre Marzili. Pe pod se opriră.

— Domnişoară Anna, spuse Tschanz, astăzi am să-l arestez pe ucigaşul lui Ulrich.

— Cum, știți cine l-a ucis? întrebă fata uimită.

Tschanz o privi. Era palidă și subțirică.

— Da, cred că știu, zise el. După ce îl arestez, continuă apoi șovăitor, după ce îl arestez, vreți să fiți pentru mine ce ați fost pentru decedatul dumneavoastră logodnic?

Anna nu răspunse îndată. Își strînse mai tare haina pe trup de parcă i-ar fi fost frig. Un vînt ușor îi răvăși părul blond. Pînă la urmă spuse totuși:

— Să zicem că da.

Își strînseră mîna și Anna se îndreptă spre malul celălalt al rîului. Tschanz o urmări cu privirea. Haina ei albă licări printre trunchiurile mestecenilor, se pierdu printre trecători, apăru din nou, apoi dispăru cu totul. Tînărul se duse la gară, unde își lăsase mașina. Se așeză la volan și porni spre Ligerz. Ajunse acolo abia către prînz, căci conducea încet, de cîteva ori opri, se duse pînă departe pe cîmp, fumînd, se întoarse și porni iar. La Ligerz opri în fața stației și începu să urce treptele spre biserică. Acum se liniștise. Lacul era albastru închis, butucii de vie desfrunziți, iar pămîntul dintre ei negru și afînat. Dar Tschanz nu vedea nimic și nu-i păsa de nimic. Înainta într-una, cu pași egali, fără să se întoarcă ori să se oprească. Drumul trecea costiș printre ziduri albe, lăsînd în urmă podgorii după podgorii. Tschanz urca tot mai sus, liniștit, încet, hotărît, cu mîna dreaptă în buzunarul paltonului. Uneori îi tăia drumul cîte o șopîrlă sau își luau

zborul șoimi negri. Depărtările tremurau în arșița soarelui de parcă ar fi fost vară ; el însă înainta neîncetat. Într-un tîrziu ieși dintre vii și intră în pădure. Acolo era mai răcoare. Printre trunchiurile arborilor licăreau stîncile albe ale munților Jura. Urca într-acolo, tot mai sus, cu același pas egal ; cu același mers neschimbat înaintă într-una pînă ajunse în cîmp, printre ogoare și livezi. Povîrnișul drumului se mai domolise. Trecu pe lîngă un cimitir, un dreptunghi împrejmuit cu zid cenușiu, ale cărui porți erau larg deschise. Femei îmbrăcate în negru pășeau pe cărări, un bătrîn încovoiat se opri și se uită după trecătorul care mergea într-o întinsoare, cu mîna dreaptă în buzunarul paltonului.

Tschanz ajunse la Prêles, trecu pe lîngă Hotel Bären și se îndreptă spre Lamboing. Pe platou aerul era nemișcat, nu se ridica nici o boare. Peisajul, pînă departe, se contura extrem de limpede. Numai piscul Chasseral era acoperit de zăpadă, altfel toată împrejurimea strălucea cafenie, împestrițată cu albul zidurilor, roșul acoperișurile și vîrstele negre ale ogoarelor. Tschanz înainta cu pas egal ; soarele îl bătea din spate și-i arunca umbra în față. Drumul începu să coboare. Se îndrepta spre joagăr. Soarele îl bătea acum pieziș. Mergea, mergea într-una, fără să gîndească, fără să vadă, mînat doar de o dorință, stăpînit doar de o patimă. Un cîine lătră pe undeva, se apropie, îl adulmecă pe cel care înainta într-una, apoi fugi. Tschanz merse mai departe, tot pe dreapta, călcînd apăsat, cu pași egali, nici mai repede, nici mai încet, îndreptîndu-se spre

casa care apăruse pe cîmpul brun, înconjurată de plopi desfrunziți. Tschanz lăsă drumul și o luă peste cîmp. Pantofii i se înfundară în pămîntul cald al unui cîmp nearat. Merse mai departe. Ajunse la poartă. Era deschisă. Intră. În curte se afla un automobil american. Tschanz nu-l luă în seamă. Se îndreptă spre ușa de intrare. Și aceasta era deschisă. Intră într-un vestibul, deschise altă ușă și păși într-o sală mare cît tot parterul. Acolo se opri. Pe ferestrele din fața ușii se revărsa o lumină crudă. Înaintea lui, la nici cinci pași, stătea Gastmann între cei doi servitori, uriași, nemișcați, amenințători ca niște casapi. Toți trei cu paltoanele pe ei, lîngă un morman de bagaje, erau gata de plecare.

Tschanz nu se urni din loc.

— Dumneata ești așadar, zise Gastmann uitîndu-se oarecum mirat la fața palidă a polițistului și la ușa din spatele lui rămasă deschisă.

Apoi începu să rîdă.

— Asta era deci planul bătrînului. Destul de dibaci. Da, chiar foarte dibaci.

Gastmann căscase ochii mari și în ei licărea o veselie stranie.

Calm, fără să spună o vorbă, și aproape fără grabă, unul din casapi scoase un revolver din buzunar și trase. Tschanz simți o lovitură în umărul stîng, smuci fulgerător mîna dreaptă din buzunar și sări într-o parte. Apoi trase de trei ori acoperind rîsul lui Gastmann, care se pierdea acum într-o imensă încăpere goală.

Înștiințați de Tschanz prin telefon, veniră în grabă Charnel din Lamboing, Clenin din Twann și patrula de poliție din Biel. Îl găsiră pe tînărul polițist rănit lîngă cele trei cadavre. O ultimă împușcătură îl nimerise în antebrațul stîng. Lupta trebuie să fi fost scurtă, totuși fiecare dintre cei trei care zăceau acum uciși apucase să tragă. La toți găsi cîte o armă; unul dintre servitori mai avea încă mîna încleștată pe revolver. După sosirea lui Charnel, Tschanz nu mai știu însă ce s-a întîmplat. Cînd îl pansă medicul din Neuveville își pierdu de două ori cunoștința; dar rănile nu erau primejdioase. Mai tîrziu veniră oameni din sat, țărani, muncitori, femei. Abia mai încăpeau în curte, așa că poliția baricadă intrarea; o fată reuși totuși să pătrundă în sală și să se arunce la pieptul lui Gastmann, strigînd cît o ținea gura. Era chelnerița, logodnica lui Charnel, care asistă la scenă roșu de mînie. După aceea îl duseră pe Tschanz la mașină croindu-și drum printre țărani, care se dădeau deoparte.

— Iată-i, zac doborîți toți trei, spuse Lutz a doua zi arătînd spre morți, dar vocea nu-i era triumfătoare, ci tristă și obosită.

Von Schwendi dădu din cap consternat. Din însărcinarea clientului său, colonelul fusese cu mașina împreună cu Lutz, la Biel. Intrară în încăperea în care zăceau cadavrele. Printr-o fereastră mică, acoperită cu gratii, pătrundeau pieziș cîteva raze de lumină. Amîndoi tremurau de frig deși erau cu paltoanele pe ei. Lutz avea ochii

roșii. Toată noaptea citise jurnalul lui Gastmann și documente stenografiate, greu de descifrat.

Înfundîndu-și mai mult mîinile în buzunare, Lutz continuă aproape în șoaptă :

— Da, von Schwendi, noi oamenii, fiindcă ne temem unii de alții, punem de strajă statele, ne înconjurăm cu tot felul de păzitori, cu polițiști, cu soldați, cu o opinie publică, dar ce folos ? Cu fața schimonosită, cu ochii ieșiți din orbite, Lutz rîse sacadat, cavernos, și glasul lui spart se stinse deplorabil în încăpere, fără nici un ecou. E de-ajuns să fie un zevzec în fruntea unei mari puteri, și ne-am dus, domnule consilier de stat, e de-ajuns un Gastmann și frontul nostru e spart, avanposturile sînt împresurate.

Von Schwendi socoti că cel mai nimerit lucru ar fi să-l aducă pe judecătorul de instrucție la realitate, dar nu prea știa cum.

— Adevărul e, zise el, în sfîrșit, că tot felul de indivizi profită cu nerușinare de relațiile cu lumea noastră. E neplăcut, e tare neplăcut.

— Dar nimeni n-a avut nici cea mai mică bănuială, îl liniști Lutz.

— Nici Schmied ? întrebă consilierul de stat bucuros că a adus conversația pe făgașul cel bun.

— Am găsit la Gastmann un dosar de-al lui Schmied. Conținea informații referitoare la viața lui Gastmann și prezumții de crime pe care le-ar fi făptuit. Schmied intenționa să-l aresteze. Dar acționa ca persoană particulară. Greșeala aceasta a plătit-o cu capul ; fiindcă s-a dovedit că tot Gastman a pus la cale și asasinarea lui. Schmied a fost ucis cu un revolver pe care-l ținea în

mînă unul dintre servitorii lui Gastmann răpuşi de Tschanz. Aşa s-a constatat la cercetarea armei. De altfel şi mobilul crimei e limpede : Gastmann se temea să nu fie demascat. Schmied ar fi trebuit să ne încredinţeze această taină. Dar era tînăr şi ambiţios.

În camera mortuară intră în clipa aceea Bärlach. Cînd îl văzu, Lutz deveni melancolic şi-şi înfundă iar mîinile în buzunar.

— Ei, domnule comisar, zise, mutîndu-şi greutatea de pe un picior pe altul. E bine că ne întîlnim aici. Te-ai întors tocmai la timp din concediu, dar nici eu, cu scumpul meu consilier de stat, n-am ajuns prea tîrziu. Am venit val-vîrtej. Ai în faţă morţii. Cît ne-am mai certat, Bärlach, cît am mai discutat ! Eu pledam pentru o poliţie ingenioasă, care să uzeze de toate tertipurile. Mi-ar fi plăcut să o văd înzestrată pînă şi cu bomba atomică, iar dumneata, domnule comisar, pledai pentru mai multă omenie, ţi-ar fi plăcut o poliţie în genul poteraşilor de pe vremuri. Să renunţăm la disputa noastră. Nici unul nu am avut dreptate, Tschanz ne-a dovedit-o cu totul neştiinţific, doar cu un revolver. Dar nu mă interesează cum. Să zicem că a fost în legitimă apărare, trebuie să-l credem pe cuvînt, şi putem să-l credem. Ne îndreptăţeşte captura pe care am făcut-o ; cei împuşcaţi îşi meritau de o mie de ori moartea, ca să vorbesc într-un stil înflorit ; dacă ne luam după ştiinţă, mai adulmecam încă şi acum în jurul diplomaţilor străini. Va trebui să-l înaintez pe Tschanz ; noi doi însă am rămas de ruşine. Cazul Schmied e încheiat.

Neştiind ce să creadă de tăcerea misterioasă a bătrînului, Lutz lăsă capul în jos, simţi că se prăbuşeşte ceva în sufletul lui, redeveni brusc funcţionarul corect şi scrupulos dinainte, îşi drese glasul şi roşi, cînd îi căzură privirile pe von Schwendi, care se mai simţea încă stingherit ; după aceea ieşi încet, împreună cu colonelul, şi se afundă în întunericul unui coridor, lăsîndu-l pe Bärlach singur. Cadavrele, întinse pe brancarde, erau acoperite cu pînză neagră. Pereţii goi, cenuşii, aveau tencuiala cojită. Bärlach se apropie de brancarda din mijloc şi descoperi mortul. Era Gastmann. Stătu uşor aplecat peste el, ţinînd cu mîna stîngă colţul pînzei negre. Se uită în tăcere la faţa lui ca de ceară ; gura parcă îi mai zîmbea încă voios, dar ochii îi erau acum afundaţi în cap şi abisurile lor nu mai ascundeau nici o primejdie. Aşa s-au aflat pentru ultima oară laolaltă vînătorul şi fiara, care în sfîrşit zăcea doborîtă la picioarele lui. Bärlach presimţea că *amîndoi* ajunseseră la sfîrşitul vieţii şi se întoarse cu gîndul în urmă, parcurgînd încă o dată căile misterioase ale acelui labirint care fusese viaţa lor. Acum între ei nu se mai afla decît moartea incomensurabilă, un judecător al cărui verdict e tăcerea. Bärlach mai stătea încă aplecat, şi lumina palidă a celulei îi învăluia faţa şi mîinile, după cum învăluia şi cadavrul ; se revărsa peste amîndoi, îi cuprindea pe amîndoi şi îi împăca pe amîndoi. Tăcerea morţii coborî şi asupra lui, îl pătrunse adînc, dar nu îl linişti ca pe celălalt. Morţii au întotdeauna dreptate. Bärlach acoperi încet faţa lui Gastmann.

îl vedea pentru ultima oară. De acum duşmanul lui avea să intre în mormînt. Ani de zile nu-l stăpînise decît *un* gînd : să-l nimicească pe acela care zăcea acum la picioarele lui în încăperea goală, cenuşie, acoperit de pulberea de tencuială, căzută de pe pereţii sfărîmicioşi, de parcă ar fi fost un strat subţire de zăpadă spulberată. Acum bătrînului nu-i mai rămînea decît să-l acopere cu o mişcare obosită, să se roage smerit să se aştearnă uitarea, singura în stare să potolească un suflet mistuit de un foc aprig.

În aceeaşi zi, la ora opt fix, Tschanz trecu pragul casei lui Bärlach din Altenberg, fiind invitat stăruitor de bătrîn pentru această oră. Spre mirarea lui, îi deschise uşa o servitoare tînără cu şorţ alb, iar cînd ajunse pe coridor auzi din bucătărie sfîrîit şi clocotit de mîncare, zgomot de vase. Servitoarea îi luă paltonul de pe umeri. Tschanz avea mîna stîngă în eşarfă ; cu toate acestea venise cu maşina. Fata îi deschise apoi uşa spre sufragerie. Tschanz rămase locului, încremenit. Masa era aşternută sărbătoreşte pentru două persoane. Într-un sfeşnic ardeau lumînări. La un capăt al mesei, în lumina roşcată şi blîndă a flăcărilor, şedea într-un fotoliu Bärlach ca un simbol al liniştii de nezdruncinat.

— Ia loc, Tschanz, îi strigă bătrînul drept bun sosit şi arătă spre un alt fotoliu tras lîngă masă.

Tschanz se așeză buimac.

— Nu știam că sînt invitat la masă, spuse el în sfîrșit.

— Trebuie să-ți sărbătorim victoria, răspunse bătrînul calm și împinse sfeșnicul ceva mai deoparte, ca să se poată vedea bine la față unul pe altul.

Apoi bătu din palme. Ușa se deschise și o femeie chipeșă, plinuță aduse un platou supraîncărcat cu sardele, raci, salată de castraveți, de roșii, mazăre, munți de ouă și maioneză, mezeluri, friptură de pasăre și somon. Bärlach luă din toate. Tschanz, văzînd ce porții uriașe își îngrămădea în farfurie bătrînul bolnav de stomac, fu atît de uluit, încît el nu luă decît puțină salată de cartofi.

— Ce bem ? întrebă Bärlach. Vin de Ligerz ?

— Da, de Ligerz, răspunse tînărul ca prin vis.

Slujnica veni și turnă în pahare. Bärlach începu să mănînce. Luă pîine și înfulecă de zor somonul, sardelele, carnea roșie a racului, mezelurile, salata, maioneza, friptura rece, apoi bău din palme și mai ceru. Tschanz care parcă încremenise, nu terminase încă de mîncat salata de cartofi. Bärlach puse să i se umple pentru a treia oară paharul.

— Ei, acum pateurile și vinul roșu de Neuenburg ! strigă el.

Se schimbară farfuriile. Bärlach ceru să fie servit cu trei pateuri, unul cu ficat de gîscă, unul cu carne de porc și unul cu trufe.

— Dar sînteți bolnav, domnule comisar, zise în cele din urmă Tschanz șovăitor.

— Astăzi nu, Tschanz, astăzi nu sînt bolnav. Astăzi petrec pentru că am pus în sfîrşit mîna pe ucigaşul lui Schmied.

Bärlach goli al doilea pahar de vin roşu şi începu al treilea pateu. Mînca fără încetare, înfuleca lacom hrana pămîntească, o măcina între fălci ca un demon ce caută să-şi potolească o foame nemărginită. Pe perete i se proiecta violent umbra de două ori mai mare decît el, mişcările energice ale braţelor, aplecarea capului, de-ai fi zis că e dansul unei căpetenii de negri triumfătoare. Tschanz asista îngrozit la spectacolul înspăimîntător pe care îl oferea bătrînul bolnav de moarte. Stătea încremenit, fără să mănînce, fără să guste din nimic, fără să soarbă măcar o dată din pahar. Bärlach ceru să fie servit cu cotlete de viţel, orez, cartofi prăjiţi, salată verde şi pe deasupra şampanie. Tschanz se cutremură.

— Vă prefaceţi, gîfîi el. Nu sînteţi bolnav?

Bärlach nu răspunse îndată. Întîi rîse, apoi îşi văzu de salată, savurînd-o pe îndelete, foaie de foaie. Tschanz nu îndrăzni să-l mai întrebe încă o dată pe bătrînul înspăimîntător.

— Da, Tschanz, zise în sfîrşit Bärlach şi ochii îi scînteiară violent. Da, m-am prefăcut. N-am fost în viaţa mea bolnav. Apoi înfulecă o bucată de friptură de viţel şi începu să mănînce iar neîncetat, cu lăcomie.

Tschanz înţelese atunci că i s-a întins o cursă perfidă şi că a căzut în ea. Îl trecură sudori reci. Groaza îşi înfigea tot mai adînc ghearele

în el. Se dumirise prea tîrziu, acum nu mai avea scăpare.

— Dumneavoastră știți, domnule comisar, zise el încet.

— Da, Tschanz, știu, zise Bärlach hotărît și calm, fără să ridice glasul, de parcă ar fi vorbit despre ceva cu totul indiferent. Tu ești ucigașul lui Schmied.

Apoi întinse mîna după paharul cu șampanie și îl goli dintr-o dată.

— Am bănuit întotdeauna că știți, gemu Tschanz înăbușit.

Fața bătrînului rămase neclintită. Parcă nu-l mai interesa nimic altceva decît mîncarea ; neîndurător, își umplu pentru a doua oară farfuria cu orez, turnă sos peste el și așeză deasupra un cotlet de vițel. Tschanz mai încercă o dată să se salveze, să-i țină piept mîncăciosului diabolic.

— Glonțul provine din revolverul care s-a găsit la servitor, declară el cu îndărătnicie. Dar glasul îi era deznădăjduit.

Bärlach miji ochii și un licăr de dispreț apăru în ei.

— Prostii, Tschanz ! Știi foarte bine că revolverul găsit în mîna servitorului e revolverul *tău*. Tu însuți i l-ai pus mortului în mînă. Numai datorită faptului că s-a descoperit identitatea lui Gastmann, care a fost un criminal, nu s-a observat manevra ta.

— N-o să puteți dovedi *niciodată* acest lucru, ripostă Tschanz cu disperare.

Bătrînul se așeză mai bine în scaun, dar nu ca un om bolnav și ruinat fizicește, ci plin de forță și calm, ca un tigru care își hărțuiește prada, întinse mîna și bău pînă la fund restul șampaniei. Apoi îi ceru slujnicei, care tot venea și pleca, să servească brînza; la brînză mîncă ridichi, castraveți murați și ceapă de arpagic. Înfuleca într-una fel după fel, de parcă s-ar fi bucurat pentru ultima dată de tot ce-i oferă omului pămîntul.

— Nu ți-ai dat încă seama, Tschanz, spuse el în sfîrșit, că mi-ai produs de mult dovada faptei tale ? Revolverul îți aparține; în trupul cîinelui lui Gastmann, pe care l-ai ucis ca să-mi salvezi viața, s-a găsit un glonț provenind din aceeași armă care i-a adus moartea lui Schmied, adică din revolverul *tău*. Tu singur mi-ai oferit proba de care aveam nevoie. Te-ai trădat cînd mi-ai salvat viața.

— Cînd v-am salvat viața ! De aceea n-am mai găsit fiara, răspunse Tschanz automat. Știați că Gastmann avea un copoi ?

— Da. Îmi înfășurasem brațul drept într-o pătură.

— Va să zică și atunci mi-ați întins o cursă, spuse asasinul aproape fără glas.

— Da, și atunci. Dar prima dovadă mi-ai dat-o în vinerea aceea cînd m-ai dus cu mașina la Ligerz prin Ins ca să-mi joci comedia cu „albastrul Charon". Schmied trecuse miercuri prin Zollikofen, știam bine, fiindcă s-a oprit la garajul din Lyss.

— De unde știați ? întrebă Tschanz.

— Am întrebat pur și simplu la telefon. Cel care trecuse în noaptea aceea prin Ins și Erlach era criminalul, adică tu, Tschanz. Veneai de la Grindelwald. Și pensiunea Eiger are un Mercedes albastru. Săptămîni de-a rîndul l-ai ținut sub observație pe Schmied, i-ai urmărit orice mișcare ; îl invidiai pentru calitățile lui, pentru succesul lui, pentru cultura lui, pentru iubita lui. Știai că îl preocupă Gastmann, știai și cînd se duce la el, dar nu știai de ce. Întîmplarea a făcut ca într-o zi să dai peste dosarul cu acte aflat pe biroul lui. Atunci te-ai hotărît să preiei cazul, și să-l omori pe Schmied, ca să ai și tu o dată succes. Nu ți-ai făcut rău socoteala, ai fi putut foarte ușor să-i atribui lui Gastmann un omor. Cînd ai mai văzut și Mercedesul albastru la Grindelwald, te-ai hotărît. Ai împrumutat mașina marți noapte. De aceea m-am dus la Grindelwald, ca să verific. Ceea ce a urmat e ușor de înțeles : ai pornit prin Ligerz spre Scherenelz, ai lăsat mașina în Twannbachwald, ai tăiat pădurea printr-o scurtătură din chei și ai ieșit în șoseaua Twann-Lamboing. În dreptul stîncilor l-ai așteptat pe Schmied, el te-a recunoscut și a oprit mirat. Ți-a deschis portiera și tu l-ai omorît. Doar mi-ai relatat tu însuți. Și acum ai tot ce ți-ai dorit : succesul lui, postul lui, mașina lui, prietena lui.

Tschanz sta și-l asculta pe neînduratorul jucător de șah care îl făcuse mat și-și terminase în sfîrșit ospățul înspăimîntător. Lumînările ardeau mai neliniștit, lumina pîlpîia pe fețele celor doi bărbați, umbrele se îngroșaseră. În iadul

acela întunecat domnea o liniște de moarte; slujnicele nu se mai arătară. Bătrînul ședea acum neclintit, parcă nici nu mai răsufla, lumina pîlpîitoare se revărsa asupra lui valuri-valuri, ca un foc roșu care se lovea de fruntea și inima lui de gheață.

— V-ați jucat cu mine, spuse Tschanz rar.

— Da, m-am jucat cu tine, răspunse Bärlach cu o gravitate înspăimîntătoare. Nu se putea altfel. Mi l-ai omorît pe Schmied, și trebuia să te iau pe tine.

— Ca să-l omor pe Gastmann, completă Tschanz, care înțelese dintr-o dată totul.

— Așa cum spui. Mi-am jertfit jumătate din viață ca să-l pot aresta pe Gastmann, și Schmied era ultima mea nădejde. L-am asmuțit împotriva diavolului cu chip de om ca pe un animal nobil împotriva unei fiare sălbatice. Dar ai venit tu, cu ambiția ta ridicolă, criminală, și mi-ai distrus ultima șansă. Atunci te-am luat pe *tine*, pe ucigaș, și te-am transformat în arma mea cea mai cumplită, pentru că tu erai mînat de disperare; un ucigaș trebuia să găsească alt ucigaș. Am făcut din țelul meu țelul tău.

— Pentru mine a fost un infern, zise Tschanz.

— Și pentru mine. Pentru amîndoi a fost un infern, continuă bătrînul cu un calm îngrozitor. După intervenția lui von Schwendi ai ajuns în culmea disperării. Trebuia să dovedești într-un fel oarecare că Gastmann e ucigașul, orice abatere de la firul ce ducea la Gastmann putea să îndrepte atenția spre tine. Numai dosarul lui

Schmied îţi mai putea fi de folos. Ştiai că se află la mine, dar nu ştiai că mi-l luase Gastmann. De aceea m-ai atacat în noaptea de sîmbătă spre duminică. Şi de aceea ai fost neliniştit cînd ai auzit că mă duc la Grindelwald.

— Ştiaţi că eu v-am atacat ? murmură Tschanz aproape imperceptibil.

— Am ştiut din prima clipă. Tot ce-am făcut a fost ca să te aduc în culmea disperării. Cînd disperarea a întrecut orice limită, te-ai dus la Lamboing, ca să ajungi într-un fel la deznodămînt.

— Unul dintre servitorii lui Gastmann a început să tragă, murmură Tschanz.

— Eu i-am spus lui Gastmann duminică dimineaţă că am să trimit pe cineva la el să-l omoare.

Pe Tschanz îl cuprinse ameţeala. Îl trecură fiori reci.

— Atunci ne-aţi asmuţit, pe mine şi pe Gastmann, unul împotriva altuia, ca pe nişte animale.

— O fiară împotriva altei fiare, veni replica necruţătoare.

— Aşadar dumneavoastră aţi fost judecătorul şi eu călăul.

— Da, răspunse bătrînul.

— Şi eu, care n-am făcut decît să împlinesc voinţa dumneavoastră, de voie, de nevoie, sînt acum un criminal, un om care va fi hăituit !

Tschanz se ridică şi se sprijini cu mîna dreaptă, nebandajată, de masă. Nu mai ardea decît o lumînare. Cu ochii învăpăiaţi căută să distingă

prin întuneric conturul bătrînului, dar nu văzu decît o umbră neagră, ireală. Șovăitor, pipăindu-se, dădu să ducă mîna spre buzunarul hainei.

— Lasă, îl auzi pe bătrîn spunînd. N-are sens. Lutz știe că ești la mine, și apoi femeile sînt încă aici.

— Da, n-are sens, murmură Tschanz.

— Cazul Schmied s-a încheiat, răsună vocea bătrînului în camera întunecoasă. N-am să te denunț. Dar pleacă ! Pleacă indiferent unde. Nu vreau să te mai văd niciodată. Îmi e destul că am judecat *unul*. Du-te ! du-te !

Tschanz lăsă capul în jos și părăsi casa, pierzîndu-se în noapte. După ce se închise ușa și se auzi, puțin după aceea, mașina pornind, lumînarea se stinse, scăldîndu-l încă o dată pe Bärlach, care închisese ochii, în lumina unei flăcări vii.

Bärlach rămase toată noaptea în fotoliu, fără să se clintească, fără să se ridice. Uriașa, nesățioasa putere de viață care mai izbucnise o dată în el ca o flacără puternică, se domolise, era gata să se stingă. Bătrînul se avîntase încă o dată cu un curaj nebun în luptă, dar în privința unui amănunt îl mințise pe Tschanz, așa că, a doua zi dimineață, în zori, cînd Lutz năvăli în cameră la el, buimac, relatîndu-i că tînărul polițist a fost găsit mort în mașina lui, surprinsă

de tren pe calea ferată, între Ligerz şi Twann, comisarul era bolnav de moarte. Abia izbuti să spună să fie anunţat Hungertobel că e marţi şi că e gata de operaţie.

— Încă un an ! Îl auzi Lutz spunînd pe bătrîn, în timp ce stătea cu ochii ţintă la fereastră, privind afară, la lumina sticloasă a dimineţii : Numai un an.

PANA DE AUTOMOBIL

O poveste destul de posibilă

În românește de
Radu Lupan

Friedrich Dürrenmatt

DIE PANNE

Prima parte

Mai există oare întîmplări interesante, întîmplări care să-l atragă pe scriitor ? Să presupunem că scriitorul nu vrea să se prezinte într-o lumină romantică și n-are nici intenția de a vorbi despre propriul său eu — nu se simte de loc îndemnat să discute cu sinceritate despre speranțele și înfrîngerile lui, despre felul cum iubește, ca și cum toate acestea s-ar putea transpune pe plan general și n-ar ține mai degrabă de medicină sau în cel mai bun caz de psihologie ; să presupunem că preferă să fie mai reținut și dorește să păstreze o rezervă decentă față de viața sa personală, mulțumindu-se să lucreze asupra materialului, așa cum sculptorul își dăltuiește piatra, încercînd în același timp, ca vechii clasici, să păstreze o detașare senină față de un rezultat adeseori derizoriu. Dacă acesta e într-adevăr țelul său, atunci profesia de

scriitor devine din ce în ce mai dificilă și mai izolată ; ea se transformă într-o activitate lipsită de sens și scop. Distincțiile și premiile literare nu au importanță. Nu sînt oare de ajuns de mulți scriitori care să fi primit asemenea premii — și care cîrpaci n-a primit încă un premiu ? Mai importante sînt problemele de fiecare zi. Dar și aici e greu de găsit o ieșire din impas și de determinat o schimbare a cererii pieței, deoarece viața, cinematograful și ziarele oferă publicului distracții mult mai modeste, însă cînd distracția costă mai mult, chiar numai cu puțin mai mult, publicul vrea sentimente profunde, mărturisiri, adevăruri. Trebuie să-i oferim valori reale, principii morale, sentințe folositoare negarea sau afirmarea unui crez oarecare : ba etică multă, ba disperare ieftină. Pe scurt, publicul vrea *Literatură*. Dar să presupunem că scriitorul refuză cu încăpățînare să producă asemenea marfă, fiind convins că esența artei lui este în chip categoric personală, că ea își are rădăcinile în conștientul sau subconștientul său, într-o anumită măsură, dozată de la caz la caz, în credința și în îndoielile lui, dar în același timp, e de părere că tocmai aceste aspecte îl privesc numai pe el și că publicul trebuie să se mulțumească doar cu ceea ce scrie, gîndește, creionează în mod atrăgător sau superficial ? Ce se întîmplă cînd scriitorul consideră creația drept un scop în sine și refuză să facă vreun comentariu sau vreo critică ? Odată ajuns aici, se va afla într-un impas pe care nu-l poate evita în

nici un fel. Își închipuie că nu i-a mai rămas nimic de scris și că viața nu-i mai oferă, ca artist, nici nu țel. În acest caz, e mai bine să renunțe. Firește, scriitorul poate să aștearnă pe hîrtie unele fraze, altminteri însă nu-i rămîne decît domeniul biologiei, pentru a putea însoți măcar cu gîndul creșterea explozivă a omenirii, miliardele de ființe care merg înainte, matricele care produc fără încetare, sau domeniul fizicii, astronomiei, ca să se lămurească asupra sistemului în care pendulăm. Restul e material pentru diversele reviste ilustrate, pentru *Life, Match, Quick* și pentru *Sie und Er*: istorioare despre personalități politice, prințese și căpitani de aviație, vedete de cinema și milionari, care, de îndată ce le-ai scris, s-au și demodat. Deosebindu-se de toate acestea e viața de fiecare zi a omului — în cazul meu un om din Occident, un elvețian, ca să fiu mai precis — o viață mijlocie, supusă schimbărilor climatice și fluctuației cursurilor de bursă, copleșită de necazuri și tribulații mărunte, zguduită de emoții iscate de crize personale, dar fără nici o legătură cu evenimentele mondiale, cu mersul realităților și al închipuirilor, cu desfășurarea inexorabilă a evenimentelor. Destinul a părăsit scena pe care se desfășoară acțiunea și pîndește nerăbdător în culise — spre deosebire de concepția modernă despre viață, care acordă rolul principal întîmplării, bolilor sau catastrofelor. Pînă și un lucru atît de însemnat cum e războiul depinde azi de posibilitatea creierului electronic de a-i calcula în prealabil

șansele, ceea ce — presupunînd că mașinile de calculat funcționează — nu se va întîmpla niciodată, deoarece numai înfrîngerile pot fi prevăzute pe cale matematică ; un pericol ar fi aici denaturările sau intervențiile inadmisibile care pot surveni în funcționarea creierilor artificiali, dar acest fapt e mai puțin neliniștitor decît să te gîndești că un șurub poate să joace, o bobină să se desfacă, un mecanism să nu funcționeze și întreaga noastră civilizație să fie distrusă de un scurtcircuit sau de un racord defectuos.

Nu mai știm ce-i teama de Dumnezeu, nu ne mai pasă de dreptate, de atotprezentul Destin din *Simfonia a cincea*. Locul lor l-au luat accidentele de circulație, digurile care se prăbușesc din cauza greșelilor de construcție, exploziile uzinelor unde se fabrică bomba atomică, explozii cauzate de neglijența vreunui tehnician, de vreun generator prost reglat. Goana noastră precipitată și comercializată este pîndită doar de teama unei defecțiuni mecanice, ne aducem aminte de Destin numai cînd vedem micile pietre de mormînt ce ne amintesc de victimele anterioare. În lumea noastră modernă au mai rămas doar una sau două povestiri de scris, în care omenia mai poate fi surprinsă pe fața unui om obișnuit, în care o supărare neînsemnată ajunge în mod întîmplător să capete o semnificație universală și în care judecata, dreptatea și chiar iertarea sînt încă prezente, oglindite întîmplător, o trecătoare clipă, în monoclul unui bătrîn bețiv.

Partea a doua

Un accident, desigur, totuși un accident mărunt : o simplă pană de motor. Alfredo Traps, reprezentant al unor fabrici textile, un om de patruzeci și cinci de ani, încă de ajuns de zvelt, cu o înfățișare agreabilă și maniere plăcute (deși uneori vizibil exterioare astfel că, sub lustrul politeții, voiajorul — cu o oarecare grosolănie latentă — se mai trăda cîteodată), acest contemporan al nostru mergea cu Studebaker-ul său pe una din marile șosele naționale ale țării și avea toate motivele să creadă că într-o oră urma să ajungă acasă, într-un oraș dintre cele destul de mari, cînd, deodată, automobilul se opri. Pur și simplu se opri. Neputincioasă, mașina roșie, strălucitoare, zăcea la poalele unui delușor peste care trecea șoseaua. Spre nord, se ridicase un nor cumulus, iar înspre apus soarele strălucea

încă pe cer aproape ca în plină zi. Traps fumă o țigară și după aceea dădu un telefon. Într-un tîrziu se prezentă un mecanic de la garajul cel mai apropiat ca să-i remorcheze mașina pînă acolo. Reparația, spuse el, n-avea să fie terminată decît a-doua zi dimineață : se stricase ceva la conducta de benzină. Dacă era sau nu adevărat, n-avea cum ști, și nici nu era bine să încerce să afle. Astăzi sîntem o pradă sigură pentru mecanicii de automobil, tot așa cum altă dată eram pentru cavalerii tîlhari, iar în trecutul îndepărtat pentru zeii locali sau pentru demoni. Fiindu-i lene să meargă o jumătate de ceas pînă la gara cea mai apropiată și după aceea să facă scurtul, dar oarecum complicatul drum pînă acasă, la soția lui și la cei patru copii ai săi — toți băieți — Traps se hotărî să-și petreacă noaptea prin acele locuri. Se făcuse ora șase seara, era cald și ziua cea mai lungă a anului nu era departe.

Garajul se afla la marginea unui sat ale cărui case se răzlețeau printre dealuri împădurite. În mijlocul satului se înălțau, pe creștetul unei coline, biserica, locuința pastorului și un stejar bătrîn cu trunchiul prins în cercuri de fier și cu crengile sprijinite în proptele. Totul arăta a fi trainic și curat, pînă și grămezile de băligar din fața fermelor erau aranjate cu grijă în formă de cuburi. Satul avea un mic atelier, cîteva cîrciumi și mai multe hanuri. Despre unul dintre hanuri, Traps auzise adesea cuvinte de laudă, dar nici o cameră nu era liberă — se ținea acolo o adunare a crescătorilor de

ovine — și Traps fu îndreptat spre o casă particulară mai arătoasă unde erau găzduiți uneori călătorii întîmplători. Traps ezita. Se mai putea încă întoarce acasă cu trenul, dar se simțea totuși atras de speranța unei posibile aventuri. Se mai găseau uneori prin satele astea fete — cum se întîmplase de curînd în Grossbiestringen — care să prețuiască precum se cuvine pe reprezentantul unor firme textile. Înviorat, o porni spre casa indicată. Dinspre biserică se auzeau răsunînd clopotele. Vacile se îndreptau spre staule mugind. Vila se înălța în mijlocul unei grădini largi. Clădirea avea un etaj, pereții erau orbitor de albi, acoperișul plat și la ferestre se zăreau obloane verzi. Era pe jumătate ascunsă printre tufișuri de arbuști, fagi și brazi. Înspre șosea se vedeau straturi cu flori, în special trandafiri, și în mijlocul lor un bătrînel scund, încins cu un șorț de piele — probabil stăpînul casei — curăța și tundea boschetele.

Traps se prezentă și întrebă dacă poate fi găzduit.

— Cu ce vă ocupați dumneavoastră ? întrebă bătrînelul.

Se apropie de poarta grădinii, cu trabucul în colțul gurii — abia depășea înălțimea porții.

— Cu textile.

Bătrînelul îl cercetă pe Traps stăruitor, examinîndu-l pe deasupra ochelarilor fără ramă, așa cum fac prezbiții.

— A, da, desigur, puteți rămîne aici peste noapte.

Traps îl întrebă cît va trebui să plătească pentru găzduire.

Bătrînul îi răspunse că nu e nevoie să plătească nici un ban. Locuia singur, fiul lui plecase în Statele Unite. Casa îi era ținută de o menajeră, *mademoiselle* Simone, care-l îngrijea foarte bine, așa că era bucuros să aibă din cînd în cînd cîte un musafir.

Traps îi mulțumi. Această generoasă ospitalitate îl mișca și-i mărturisi gazdei cît de plăcut îi era să afle că bunele și vechile obiceiuri ale înaintașilor nu pieriseră încă în țară. Bătrînul îi deschise poarta. Traps se uită în jurul lui. Alei așternute cu pietriș, pajiști, spații largi pline de umbră, presărate ici și colo cu pete de lumină. Cînd ajunseră în dreptul florilor, bătrînelul, tunzînd cu grijă o tufă de trandafiri, îi spuse că aștepta în seara aceea cîțiva prieteni de prin vecini. Doi dintre ei locuiau în sat, al treilea ceva mai departe, înspre dealuri. Ca și el, erau pensionari și se stabiliseră aici atrași de climatul blînd, ferit de suflarea *föhn*-ului. Erau cu toții singuri și văduvi, doritori să cunoască orice e nou, proaspăt și plin de viață, așa că ar fi încîntat dacă domnul Traps ar lua masa și și-ar petrece seara împreună cu ei.

Nu aceasta era și intenția reprezentantului firmelor textile. El ar fi vrut să mănînce în sat, la hanul acela vestit. Și totuși nu putea refuza invitația. Se simțea obligat — mai la urma urmei i se oferise să fie găzduit fără nici o plată. Și nu voia să fie considerat drept un orășean nepoliticos, așa că se arătă foarte încîntat. Gazda

îl conduse la primul etaj. Camera era plăcută, avea apă curgătoare, un pat larg, o masă, un fotoliu confortabil, un tablou de Hodler[1] atîrnat pe perete și pe un raft vechi cărți legate în piele. Traps deschise valiza, se spălă, se bărbieri, se dădu cu apă de colonie, se îndreptă spre fereastră și aprinse o țigară. Discul uriaș al soarelui luneca pe dealuri în jos, răspîndindu-și lumina printre ramurile fagilor. Își trecu în revistă, rapid, treburile zilei. Comanda firmei „Rotacher & Co." nu era rea. Dificultățile cu Wildholz — tipul îi cerea un comision de cinci la sută — băiete, băiete, ce ți-aș mai suci gîtul ! Și dintr-o dată își aminti de o mulțime de lucruri. Probleme zilnice nerezolvate, un adulter plănuit la „Touring Hotel", dacă avea să-i cumpere sau nu mezinului (copilul lui favorit) un tren electric, gîndul că ar trebui, de fapt, să-i telefoneze soției și să-i spună ce s-a întîmplat, din politețe, dar mai ales din datorie. Renunță însă. Ca și în alte dăți. Era obișnuită cu de-astea și oricum nu l-ar fi crezut. Căscă și-și aprinse o altă țigară. Uitîndu-se pe fereastră văzu venind pe aleea așternută cu pietriș trei domni în vîrstă, doi braț la braț și cel de-al treilea, un bătrîn gras și chel, închizînd procesiunea. Salutări, strîngeri de mînă, îmbrățișări, flecăreală despre trandafiri. Traps se îndepărtă de la fereastră și se apucă să cerceteze cărțile de pe raft. Dacă se lua după titluri, avea să petreacă o seară plic-

[1] Ferdinand Hodler (1853-1918), unul dintre cei mai cunoscuți pictori elvețieni.

ticoasă. Hotzendorff[1] : *Omuciderea și pedeapsa cu moartea*; Savigny[2] : *Sistemul dreptului roman astăzi*; Ernst David Hölle : *Practica interogatorului*. Și reprezentantul firmelor textile își dădu seama ce fel de seară îl așteaptă. Gazda lui era jurist, poate un fost avocat. Conversația avea să fie o lungă succesiune de discursuri plictisitoare. Mai la urma urmei, ce putea ști un cărturar ca ăsta despre viața adevărată ? Nimic. Se vedea după legile pe care le făcea. Și mai era și neplăcuta posibilitate ca discuția să se îndrepte către artă sau alte lucruri de soiul ăsta și să se facă de rîs. Ei și ? Dacă n-ar fi trebuit să lupte întotdeauna pentru a-și asigura existența, dacă n-ar fi fost în afaceri, ar fi putut ști și el tot atîta ca și ei despre lucrurile acestea mai înalte. Coborî, fără prea mare entuziasm. Bătrînii se adunaseră pe veranda luminată încă de soare, și menajera, o femeie robustă, punea masa în sufrageria alăturată. Cînd îi văzu mai de aproape pe noii musafiri, se cam cutremură. Noroc că gazda, venindu-i în întîmpinare, îi dădu posibilitatea să-și revină. Stăpînul casei era îmbrăcat cu o grijă excesivă, aproape cu cochetărie. Păru-i rar era pieptănat cu meticulozitate. Redingota, prea largă, atîrna pe el. Bătrînul îl salută pe Traps printr-un mic discurs. Avînd astfel posibilitatea de a-și ascunde surprinderea,

[1] Franz von Hotzendorff (1829-1889), criminalist german.

[2] Friedrich Karl von Savigny (1779-1861), jurist și om de stat prusian, cu vederi reacționare.

oaspetele mormăi că plăcerea era de partea lui. Se înclină rece și distant, jucînd rolul unui om de afaceri monden, deși în sinea lui se gîndea cu jale că rămăsese în satul ăsta doar în speranța de a găsi vreo fată, lucru de care nici nu mai putea fi vorba acum. Se afla în fața a trei hodorogi, cu nimic mai prejos decît bătrîna lui gazdă. Asemenea unor corbi monstruoși, făpturile lor umpleau veranda însorită, cu jilțuri de paie și cu o tendă de culoare veselă. Redingotele lor erau de cea mai bună calitate, observă Traps imediat, și totuși bătrînii aveau un aer neglijent, învechit, murdar — în afară de cel chel (pe nume Pilet, un om în vîrstă de șaptezeci și șapte de ani, după cum îl informă gazda în cursul prezentărilor ce începuseră să se desfășoare). Chelul ședea țeapăn și demn pe un scăunel extrem de neconfortabil, deși cîteva jilțuri comode rămăseseră neocupate. Domnul Pilet era îmbrăcat cu o grijă excesivă, își pusese o garoafă albă la rever și-și mîngîia mereu mustața stufoasă, cănită — era, fără îndoială, un pensionar, probabil un fost paracliser sau coșar căruia norocul îi surîsese, sau poate chiar un fost mecanic de locomotivă. Spre deosebire de el, ceilalți doi arătau cu atît mai neglijenți. Unul dintre ei (domnul Kummer, optzeci și doi de ani), mai gras chiar decît Pilet, era pur și simplu enorm. Părea a fi alcătuit din cîrnați unsuroși. Ședea în balansoar și avea o față congestionată, cu un nas gros de bețivan. Își ițea ochii bulbucați și veseli pe sub un *pince-nez*

cu ramă de aur. Sub costumul negru purta o cămașă de noapte — uitase probabil să și-o scoată — iar din buzunare îi ieșeau tot felul de ziare și hîrtii. Cel de-al treilea (domnul Zorn, optzeci și șase de ani), uscățiv și deșirat, purta un monoclu înfipt în arcada ochiului stîng, fața îi era însemnată de cicatricele unor vechi dueluri, avea un nas coroiat, o coamă leonină, albă ca zăpada, și o gură scofîlcită — arătînd în totul ca o apariție antediluviană. Își încheiase vesta anapoda și îmbrăcase ciorapi de două culori.

— Nu doriți să beți ceva ? întrebă gazda.

— Ba da, mulțumesc, spuse Traps, instalîndu-se într-un jilț.

Bătrînul cel uscățiv și deșirat îl privea cu interes.

— Sper că domnul Traps va participa la jocul nostru, zise el.

— De ce nu ? Jocurile mi-au plăcut din totdeauna.

Bătrînii zîmbiră, clătinînd din cap.

— Jocul nostru e cam ciudat, mărturisi circumspect stăpînul casei. De fapt în aceste seri cînd ne adunăm împreună ne jucăm de-a vechile noastre profesiuni.

Moșnegii zîmbiră din nou, politicos și cu discreție.

Traps era nedumerit. Cum trebuia să interpreteze aceste zîmbete ?

— Eu am fost judecător, explică gazda. Domnul Zorn, procuror, iar domnul Kummer, avocat. Și ne jucăm de-a tribunalul.

— Aha, va să zică asta era! spuse Traps. Ideea nu i se păru de loc rea. Cine știe, poate că seara n-avea să fie chiar atît de plicticoasă.

Gazda arboră un aer solemn. De obicei, explică el cu o voce blîndă, reluăm procese istorice faimoase: procesul lui Socrate, al lui Isus, al Ioanei d'Arc sau procesul Dreyfus. Recent, am judecat din nou procesul incendierii Reichstagului și într-o ședință l-am declarat pe Frederic cel Mare iresponsabil.

Traps era uluit.

— Și vă jucați de-a tribunalul în fiecare seară? întrebă el.

Judecătorul dădu din cap. Firește, continuă el, cel mai amuzant e însă cînd pot aduce în fața judecății oameni reali, ceea ce poate da naștere la situații deosebit de interesante. De pildă, cu vreo două zile în urmă, trecuse pe acolo un om politic care ținuse un discurs electoral în sat și pierduse ultimul tren. Îl condamnaseră la paisprezece ani închisoare pentru luare de mită și șantaj.

— E sever tribunalul dumneavoastră, observă Traps amuzat.

— Pentru noi e o problemă de onoare să fim așa, spuseră bătrînii cu satisfacție.

— Și atunci ce rol aș putea juca eu? întrebă Traps.

Iar zîmbete, iar rîsete.

Gazda îi atrase atenția că există un judecător, un procuror, un avocat al apărării — funcții care cereau în orice caz o cunoaștere a problemelor și a regulilor jocului. Singurul rol liber

era acela al acuzatului. Dar ţinea să precizeze foarte clar că domnul Traps nu era cu nimic obligat să participe dacă nu voia s-o facă.

Ideea îi surîdea reprezentantului fabricilor textile. Seara era „salvată" şi departe de a fi savantă şi plicticoasă, aşa cum se temuse, promitea să fie foarte amuzantă. Căci Traps era un om simplu, fără calităţi psihice deosebite şi fără vreo înclinaţie anume spre meditaţie. Era un om de afaceri, de ajuns de iscusit cînd trebuia să fie, gata să lupte pentru tot ceea ce se putea obţine în meseria lui, dar în acelaşi timp amator de mîncare, de băutură bună şi de glume mai tari. I-ar face o deosebită plăcere să intre în joc, spuse el, şi va fi încîntat să preia rolul de acuzat.

— Bravo, croncăni procurorul, bătînd din palme. Bravo, aşa vorbeşte un bărbat. Asta înseamnă să ai curaj.

Curios, Traps îi întrebă de ce crimă va fi învinuit.

— A, ceva cu totul neînsemnat, răspunse procurorul, ştergîndu-şi monoclul. O crimă se poate găsi oricînd.

Izbucniră cu toţii în rîs.

Domnul Kummer se ridică.

— Veniţi, domnule Traps, îl îndemnă el cu un glas aproape patern. Să încercăm Porto-ul pe care ni-l oferă gazda. E vechi, nu se cuvine să nu-l încercaţi.

Şi-l conduse pe Traps în sufragerie. Masa mare şi rotundă era aranjată în chip sărbătoresc. Scaune cu spătare înalte, pe pereţi atîrnau ta-

blouri întunecate, totul era solid și demodat. Dinspre verandă se auzeau bătrînii pălăvrăgind, lumina scăzută a apusului pătrundea prin fereastra deschisă, păsările ciripeau. Pe o măsuță erau aranjate o mulțime de sticle ; pe cămin așteptau altele, sticlele de Bordeaux erau culcate în coșulețe. Avocatul apărării luă o sticlă de Porto vechi și turnă grijuliu, cu mîna puțin tremurîndă. Umplu două pahare ochi și ciocni apoi în sănătatea reprezentantului fabricilor textile, cu grijă, în așa fel încît cele două pahare cu prețiosul lor conținut abia se atinseră.

Traps gustă vinul și spuse aprobator :

— Excelent !

— Sînt avocatul care vă va apăra, domnule Traps, anunță domnul Kummer. Așa că să bem pentru prietenie !

— Pentru prietenie !

Ar fi bine, începu a spune avocatul, apropiindu-și de Traps fața roșie cu nas de bețiv și cu *pince-nez*, astfel că burta lui imensă, o masă moale și dezagreabilă, îl atingea, ar fi bine ca domnul să-și mărturisească chiar acum crima. Dacă Traps ar fi dispus s-o facă, atunci el, Kummer, ar putea să-i garanteze că n-o să pățească nimic la proces. Situația nu era, desigur, gravă, dar complicațiile posibile nu trebuiau să fie subapreciate. Procurorul cel uscat era încă în deplina posesiune a facultăților sale intelectuale și era un om de care trebuia să ții seama. Cît despre judecător, gazda lor, era, din nefericire, înclinat spre rigurozitate și chiar spre pedanterie — trăsături care se agravaseră

cu vîrsta : mai la urma urmei, omul avea optzeci și șapte de ani. Cu toate acestea, el, ca avocat, izbutise să salveze pe cei mai mulți dintre clienții săi, sau măcar să-i ferească de ce era mai rău și, de fapt, numai într-un singur caz — o tîlhărie cu omor — nu fusese în stare să-și scape clientul de pedeapsă. Dar, după cîte i se pare lui, tîlhăria cu omor nu se prea potrivește cu domnul Traps. Sau da ?

Traps izbucni în rîs. Din păcate, spuse el, nu săvîrșise nici o crimă.

— În sănătatea dumneavoastră !

— Mai bine mi-ați mărturisi totul. Eu cunosc viața, nimic nu mă mai surprinde. Am fost martor la împlinirea multor destine umane, domnule Traps, prăpăstii înspăimîntătoare s-au căscat ades în fața mea, puteți să mă credeți.

— Îmi pare rău, răspunse Traps zîmbind satisfăcut, îmi pare foarte rău. Dar iată-mă-s, stau aici în fața dumneavoastră, ca un acuzat care n-a săvîrșit nici o crimă. În orice caz, asta-i treaba procurorului. Să găsească el o crimă, așa a și spus, să lăsăm asta în grija lui. Jocu-i joc. Sînt curios să văd ce-o să iasă din asta, continuă Traps. Voi fi interogat ?

— Cred și eu.

— Asta mă bucură grozav.

Avocatul luă un aer grav.

— Domnule Traps, vă simțiți chiar cu totul nevinovat ?

Reprezentantul fabricilor textile izbucni în rîs.

— Cu totul nevinovat!

Se gîndea că întreaga poveste devenea teribil de amuzantă.

Avocatul își șterse *pince-nez*-ul.

— Țineți minte ce vă spun, tinere prieten, într-un fel, nevinovăția nu are prea mare importanță. Ceea ce e cu adevărat important e tactica. E pur și simplu o imprudență — ca să nu spun altfel — să susțineți că sînteți nevinovat, în fața tribunalului nostru. Și, dimpotrivă, cel mai inteligent lucru ar fi să vă acuzați de la început de o crimă oarecare. Ceea ce ar merge pentru un om de afaceri ar fi, de pildă, niște fraude. Se poate întîmpla adesea ca la interogatoriu să se descopere că acuzatul exagerează, că, de fapt, el n-a comis nici o fraudă reală, că, așa cum se întîmplă deseori în afaceri, a mușamalizat doar, în chip nevinovat, unele fapte, din motive de reclamă. Calea de la vinovăție la achitare e dificilă, dar nu imposibilă. Pe de altă parte, e pur și simplu o nebunie să încercați a susține că sînteți nevinovat, iar rezultatul este dezastruos. Veți pierde acolo unde ați cîștigat, și, mai mult încă, alegerea pe care ați făcut-o vă pune într-o asemenea situație, încît nu vă veți mai putea hotărî propria dumneavoastră crimă, ci vi se va impune una.

Amuzat, reprezentantul firmelor textile dădu din umeri. Îi părea rău că nu le poate face această plăcere, spuse el, dar nu-și amintea de nici un delict care să-l fi adus în conflict cu legea.

Avocatul își pusese iar *pince-nez*-ul pe nas. Era limpede că urma să aibă greutăți cu Traps, cazul n-avea să fie de loc ușor. Și încheie :

— Mai presus de orice, vă rog să fiți atent la tot ce spuneți, nu începeți prin a flecări, dacă nu vreți să vă treziți condamnat la mulți ani de temniță, și în cazul acesta nu va mai fi nimic de făcut.

Intrară și ceilalți în cameră. Se așezară în jurul mesei rotunde, începînd să glumească între ei. La început se serviră tot felul de *hors-d' oeuvres* [1], mezeluri, ouă, *à la russe*, melci și după aceea, supă de broască țestoasă.

Toată lumea era într-o dispoziție excelentă, bătrînii înfulecau foarte satisfăcuți și horpăiau fără nici o jenă.

— Și acuma, acuzat, ce ne puteți oferi ? croncăni procurorul. Sper că o crimă frumoasă și impresionantă.

Avocatul protestă.

— Clientul meu este un acuzat care n-a comis nici un delict, e un fenomen din punct de vedere juridic. Susține că e absolut inocent.

— Inocent ? întrebă uimit procurorul.

Cicatricele se înroșiră, monoclul îi alunecă din orbită și, gata, gata să-i cadă în farfurie, se legăna încolo și încoace la capătul șnurului negru. Micul judecător, care-și punea bucățile de pîine în supă, se opri, aruncă spre Traps o privire încărcată de reproșuri și clătină din cap

[1] Gustări (franc.).

grav. Domnul cel chel și taciturn, cu garoafă albă, se uită și el uimit la Traps. Tăcerea care se lăsase era înfricoșătoare. Nu se mai auzea clinchetul furculițelor sau lingurilor, nimeni nu mai sorbea supa, nimeni nu mai răsufla din greu. Numai *mademoiselle* Simone chicotea înăbușit în fundul sufrageriei.

În cele din urmă, procurorul își reveni.

— Trebuie să cercetăm situația mai îndeaproape, spuse el. Dacă un lucru nu poate fi, atunci el nu există.

— Mă rog, zise Traps rîzînd. Sînt la dispoziția dumneavoastră.

O dată cu peștele se servi și vinul. Un Neuchâtel, ușor și spumos.

— Așadar, să începem, spuse procurorul disecîndu-și păstrăvul. Căsătorit?

— De unsprezece ani.

— Copii?

— Patru.

— Ocupația?

— Reprezentant al unor firme textile.

— Deci, sînteți voiajor comercial. stimate domnule Traps?

— Cum v-am spus, reprezentant al unor firme textile.

— Bine. Și mașina dumneavoastră v-a lăsat în pană.

— Întîmplător. Prima dată în anul acesta.

— Aha. Și înainte?

— A, înainte mergeam cu vechea mea mașină, explică Traps. Un Citroën 1939. Acuma am însă un Studebaker, roșu, model special.

— A, o mașină americană! Bine, bine. Interesant. Și ați cumpărat-o recent, nu-i așa? Mi se pare că înainte nu erați reprezentant al unor firme textile.

— Nu, eram un simplu voiajor.

Procurorul dădu înțelegător din cap.

— Timpuri bune, nu?

Avocatul ședea lîngă Traps.

— Fiți atent ce spuneți, îi șopti el.

Dar voiajorul-comercial, sau mai degrabă reprezentantul firmelor textile, așa cum ar trebui de fapt să-i spunem, se apucă, fără să-i pese de nimic, să-și dreagă biftecul în sos *tartare*. Avea el o rețetă proprie: cîteva picături de lămîie, un strop de coniac, paprica și sare. Pe cuvîntul lui, declară Traps, nu luase parte nicicînd la o masă mai plăcută. Crezuse întotdeauna că reuniunile de la Clubul Utopia sînt cele mai amuzante petreceri cu putință, dar, în comparație cu seara aceasta, ele nu însemnau nimic.

— Aha, observă procurorul, așadar sînteți membru al Clubului Utopia. Aș putea ști ce poreclă vi s-a dat la club?

— Casanova.

— Excelent! exclamă vesel procurorul, ca și cum informația asta ar fi avut o importanță extraordinară. Își puse monoclul la loc. Sîntem încîntați s-o știm. Și oare porecla aceasta nu ne îndreptățește, stimate domnule Traps, să tragem unele concluzii cu privire la viața dumneavoastră particulară?

— Fiți atent! șuieră avocatul.

— Limitate, stimate domn, limitate, răspunse Traps. Dacă s-a întîmplat cumva să am unele aventuri extraconjugale, asta se datorește numai întîmplării. Nu caut așa ceva cu tot dinadinsul.

Judecătorul le turnă în pahare vinul de Neuchâtel și cu acest prilej puse și el o întrebare. N-ar vrea cumva Traps să relateze pe scurt celor de față evenimentele mai importante din viața sa ? Deoarece tot hotărîseră să-l judece pe iubitul lor oaspete și foarte simpatic delincvent și, cine știe, poate să-l condamne la ani de închisoare, era firesc să afle ceva mai multe amănunte asupra vieții lui personale, intime. Istoriile cu femei ar fi foarte nimerite pentru așa ceva și, firește, detaliile mai picante n-ar trebui să fie omise.

— Asta și vrem, asta și vrem ! cerură bătrînii în cor, chicotind.

Mai la urma urmei, îi spuseră ei, la masa aceasta șezuse o dată un întreținut care le povestise o sumedenie de istorii dintre cele mai senzaționale și picante privind activitatea sa — și totuși îl condamnaseră la numai patru ani de închisoare.

— Bine, bine, rîse Traps, dar n-am nimic mai deosebit să vă ofer. Duc o viață foarte obișnuită, domnilor, o viață care nu se deosebește de a oricărui alt individ, trebuie s-o recunosc. Să bem, așadar.

— Să bem !

Reprezentantul firmelor textile ridică paharul. Se uită mișcat în ochii de pasăre ră-

pitoare ai celor patru bătrîni care-l priveau țintă, de parcă ar fi avut în fața lor o bucățică faină, și le surîse cu cea mai înduioșată prietenie. Apoi ciocniră.

Afară, soarele asfințise și ciripitul păsărilor se potolise, dar dealurile și cîmpiile erau încă scăldate în lumină. Se vedeau grădinile și acoperișurile roșii ale caselor din sat, risipite printre copaci, dealurile împădurite iar în depărtare se zăreau munții, cu ghețarii licărind în razele întîrziate ale soarelui : o priveliște plină de fericire pașnică, de înțelegere celestă și de armonie cosmică, respirînd o atmosferă de pace suavă și de liniște rurală.

Și în timp ce *mademoiselle* Simone le schimba farfuriile și așeza pe masă un castron uriaș, fumegînd, plin cu ciuperci înăbușite cu smîntînă, Traps își începu povestea. Avusese o tinerețe aspră. Tatăl său fusese muncitor într-o uzină, proletar, un om amărît și necăjit care nu-l învrednicise niciodată pe singurul lui fiu nici cu cea mai mică atenție. Mama lui fusese spălătoreasă și îmbătrînise înainte de vreme.

— N-am urmat altceva decît școala primară. În ochi i se iviră lacrimi, era copleșit de amărăciune și de adîncă înduioșare, gîndindu-se ce soartă tristă avusese. Nimic altceva decît școala primară.

Ridicară paharele umplute de data aceasta cu un alt vin : Réserve des Maréchaux și ciocniră.

— Ciudat! observă procurorul. Ciudat! Nimic altceva decît școala primară. Desigur că v-ați făcut cu greu un drum în viață, nu-i așa?

— Cred și eu, se lăudă Traps, încălzit de vin și inspirat de societatea plăcută din jur și de senina frumusețe a priveliștii de dincolo de ferestre. Cred și eu. Nu mai departe decît acum zece ani nu eram altceva decît un ambulant, cărîndu-mă peste tot cu o mică valiză plină de mărfuri. Am muncit din greu, bătînd drumurile, petrecîndu-mi nopțile prin stoguri de fîn și prin hanuri de mîna a șaptea. În meseria mea am pornit-o de jos, de foarte de jos. Și astăzi, ar trebui să vedeți, domnilor, ce cont am la bancă. Nu aș vrea să mă laud, dar are vreunul dintre dumneavoastră o mașină Studebaker?

— Fiți atent la ce spuneți! îi șopti avocatul, îngrijorat.

— Și cum ați ajuns la situația aceasta? întrebă procurorul curios.

Din nou avocatul îl avertiză pe Traps să fie atent ce spune și să nu vorbească prea mult.

— Acuma, acuma sînt unicul reprezentant al produselor „Hephaiston“ pentru întreaga Europă, declară Traps, privind în jurul lui cu o expresie de triumf. În afară de Balcani și de Spania — pentru teritoriile astea e un alt agent.

Micul judecător își adunase în farfurie o movilită de ciuperci.

— Numele Hephaistos mi-e cunoscut, chicoti el. Era un zeu grec, un mare și iscusit făurar, care a prins pe zeița dragostei și pe iubitul ei,

zeul războiului, Ares, într-o plasă atît de fină, încît era invizibilă. Ceilalți zei au rîs de i-a durut burta, văzînd ce pești neobișnuiți a prins în plasă. Dar ce anume o fi „Hephaiston", al cărui unic agent prietenul nostru are onoarea să fie, rămîne pentru mine un mister ascuns în șapte văluri.

— Și totuși vă apropiați de adevăr, stimată gazdă și jude, hohoti Traps. Ați găsit singur cheia — vorbiți de văluri. Va să zică, zeul acela grec, care are un nume asemănător cu al produselor mele și de care n-am mai auzit niciodată pînă acum, a țesut o plasă fină, invizibilă. Fără îndoială, domnilor magistrați, ați auzit de nylon, perlon, myrlon și de celelalte fibre sintetice. Ei bine, „Hephaiston" e cea mai bună fibră sintetică. Transparentă, tare ca oțelul și totuși o binefacere pentru reumatici, egal de folositoare în industrie ca și la articolele de modă, în timp de pace ca și în timp de război. Materialul cel mai bun pentru parașute și totodată cel mai încîntător material pentru cămăși de noapte de damă, precum o știu din proprie experiență.

— Auziți, auziți ! orăcăiră bătrînii. Din proprie experiență ?

Mademoiselle Simone schimbă din nou farfuriile și aduse pe o tavă o friptură imensă din mușchi de vițel.

— Un adevărat banchet ! exclamă Traps încîntat.

— Mă bucur că apreciați aceste bunătăți, spuse procurorul. Și aveți toată dreptatea să o

faceți. Mîncarea noastră e dintre cele mai alese. și noi apreciem atît cantitatea, cît și calitatea, alcătuind o masă care ar fi făcut cinste secolului trecut, cînd oamenii aveau curajul să mănînce în voie. Toate laudele, deci, menajerei. Toate laudele și gazdei noastre — măruntelul e un *gourmet*[1] de mîna întîi și se aprovizionează singur. Cît despre vinuri, ele ne sînt procurate de prietenul nostru Pilet, proprietarul hanului „La taurul și șaua“ din satul vecin. Și lui, toate laudele! Dar să vedem acuma cum stăm cu dumneavoastră, iscusitul nostru om de afaceri. Să continuăm cu cercetarea cazului dumneavoastră. Am aflat cîte ceva despre viața dumneavoastră și ne-a făcut plăcere să cunoaștem unele din secretele ei. Știm de ajuns de bine cu ce vă ocupați, dar a mai rămas neclarificat un amănunt neînsemnat: cum de ați ajuns la o poziție atît de importantă? Doar printr-o disciplină de fier și prin neobosite eforturi?

— Fiți atent ce spuneți! îi șuieră avocatul. Aici e punctul primejdios.

— N-a fost de loc ușor, răspunse Traps, uitîndu-se lacom cum își tăia judecătorul din friptură. În primul rînd a trebuit să-i minez poziția lui Gygax, și asta a fost de ajuns de greu.

— Așa? Și cine mai e și domnul Gygax ăsta?

[1] Persoană amatoare de mîncăruri și băuturi alese (franc.)

— Fostul meu patron.

— Care a trebuit să fie înlăturat, despre asta e vorba, nu ?

— Ca să vorbesc deschis, așa cum procedăm de altfel în meseria noastră, a trebuit să scap de el, răspunse Traps. Își turnă sos peste bucata de carne din farfurie și continuă : Dumneavoastră, domnilor, n-o să vă supărați dacă vă voi vorbi deschis. În afaceri, precum știți, oamenii se mănîncă între ei ca lupii — ochi pentru ochi și dinte pentru dinte. Dacă vrei să te porți cu mănuși, n-ai decît, dar te duci de rîpă. Azi strîng ceva bani, nu-i vorbă, dar robesc pentru ei ca un salahor și fac șase sute de kilometri în fiecare zi cu mașina. Trebuie să recunosc că nu am procedat prea *fair* [1] cînd a fost să-i frîng gîtul lui Gygax, dar n-am avut încotro, era singura soluție. Afacerile sînt totuși afaceri.

Procurorul își ridică privirea de pe friptura de vițel din farfurie. Ochii îi străluceau de curiozitate.

— „Să scap de el", „să-i frîng gîtul lui Gygax" — astea-s expresii cam tari, dragul meu Traps.

Voiajorul rîse.

— Firește, nu sînt decît niște figuri de stil.

— Și ce mai face domnul Gygax ?

— A murit !... A murit anul trecut.

Avocatul lui Traps îi șopti :

— Ai înnebunit ? Ți-ai pierdut mințile ?

[1] Corect (engl.).

— Anul trecut, repetă procurorul compătimitor. Păcat. Şi ce vîrstă avea ?

— Cincizeci şi doi de ani.

— Atît de tînăr. De ce a murit ?

— Cine ştie, vreo boală.

— Dar asta după ce i-ai luat postul ?

— Cu puţin timp înainte.

— Bun. Pentru moment, asta era tot ce voiam să ştiu, spuse procurorul. Ce noroc, ce noroc a dat peste noi în noaptea asta ! Avem şi-un cadavru, şi, la urma urmei, ăsta e cel mai important lucru.

Izbucniră cu toţii în rîs. Pînă şi Pilet, chelul, care, serios şi preocupat, se îndeletnicea cu mîncatul şi refuza să fie abătut de la sfînta sa ocupaţie de a înfuleca enorme cantităţi de mîncare, se uită la Traps.

— Bun, zise el, mîngîindu-şi mustaţa neagră. Şi fără a mai adăuga altceva, îşi văzu de treabă.

Cu un aer solemn, procurorul ridică paharul.

— Domnilor, declară el, în onoarea acestor noi date să bem aşadar admirabilul nostru vin Pichon-Longueville 1933. Un vin excelent de Bordeaux cum se cuvine la un joc excelent.

Ciocniră şi băură fiecare în cinstea celorlalţi.

— Oho ! domnii mei, făcu Traps şi dînd paharul peste cap îl întinse judecătorului să i-l umple din nou. Grozav mai e !

Se-ntunecase şi feţele oamenilor care şedeau în jurul mesei abia se mai distingeau în întuneric. Prin fereastră se vedea cerul pe care

apăruseră primele stele. Menajera aprinse lumînările în cele trei candelabre masive de argint de pe masă și umbrele convivilor începură a dansa pe pereți, asemenea unei corole bizare de floare din poveste. O intimitate plăcută, o atmosferă de căldură și afecțiune îi învăluia pe toți și, o dată cu ea, și purtările fiecăruia deveniră mai degajate, mai prietenoase, mai lipsite de formalism.

— E ca în basme ! exclamă deodată Traps.

Avocatul luă șervetul și-și șterse sudoarea de pe frunte.

— Dumneata ești chiar de basm, dragul meu Traps, spuse el. N-am întîlnit niciodată un acuzat care să facă declarații atît de imprudente cu o asemenea nepăsare.

Traps rîse.

— N-ai nici un motiv să fii necăjit, dragul meu. Să vezi cum o să vorbesc cînd o să înceapă interogatoriul. Te asigur că atunci n-o să-mi pierd capul.

Ca și cu un ceas în urmă, cuvintele lui Traps fură urmate de o tăcere de mormînt. Clefăitul, plescăitul sau sorbitul vinului se întrerupseră deodată.

— Sărmană ființă necugetată ! suspină avocatul. Ce vrei să spui cu „atunci cînd o să-nceapă interogatoriul" ?

— Cum, întrebă Traps luînd salată și punînd-o pe marginea farfuriei, a și început ?

Bătrînii rînjiră, se uitară șiret în farfurii și, nemaiputîndu-se stăpîni, prinseră a behăi veseli. Chelul cel tăcut și cumpănit chicoti și el :

— N-a băgat de seamă ! N-a băgat de seamă !

Contrariat, Traps încetă să mai mănînce. O clipă, veselia neplăcută a celor patru venerabili bătrîni i se păru cam sinistră. Dar impresia asta nu ţinu decît o clipă şi începu şi el să rîdă cu ceilalţi.

— Vă cer iertare, domnilor, zise el. Îmi închipuiam că interogatoriul urma să fie ceva mai solemn, mai grav şi mai rigid... mai asemănător cu ceea ce se petrece la un tribunal adevărat.

— Dragul meu Traps, spuse judecătorul, eşti o comoară. Îmi dau seama că modul în care dezbatem procesul te uimeşte, ca fiind neobişnuit şi mult prea uşuratic. Dar, dragul meu, noi cei de faţă sîntem nişte pensionari, ceea ce înseamnă că puţin ne pasă de birocraţia inutilă a procedurii, a proceselor-verbale, a actelor şi legilor care sînt o povară pentru tribunalele noastre obişnuite. Noi împărţim dreptatea fără să mai ţinem seama de codurile ferfeniţite sau de paragrafele legilor.

— Îndrăzneţ, observă Traps, care şi începuse să vorbească puţin cam anevoie, foarte îndrăzneţ. Dom'lor, sînt uluit. Să aplici legea fără să ţii seamă de legi, asta-i o idee grozavă !

Avocatul se ridică greoi în picioare. Se ducea să ia puţin aer. Înainte de a trece la friptura de clapon şi la ce urma după aceea, avea timp să mai facă vreo cîţiva paşi şi să fumeze o ţigară. N-ar vrea cumva domnul Traps să-l însoţească ?

Cei doi trecură pe verandă şi de aici în grădină. Noaptea caldă şi maiestuoasă îi învălui. Se întunecase de-a binelea, ferestrele sufrageriei aruncau fîşii aurii de lumină pe pajişte pînă înspre straturile de trandafiri. Cerul era înstelat, dar luna nu răsărise şi copacii se distingeau doar ca nişte umbre mai întunecate. Abia reuşiră să deosebească aleile aşternute cu pietriş, pe care păşiră ţinîndu-se strîns de braţ. Îngreuiaţi de vinul băut se împleticeau şi se clătinau, cînd într-o parte, cînd într-alta, deşi se străduiau să meargă drept înainte. În întuneric se zăreau două puncte roşii-luminoase: erau ţigările lor aprinse. Traps trase adînc aer în piept.

— Ce bine ne distrăm, zise el şi arătă cu mîna spre geamul luminat în care abia se desluşea silueta masivă a menajerei. Splendid, splendid!

— Dragul meu, spuse avocatul, clătinîndu-se şi sprijinindu-se de braţul lui Traps ca să se ţină drept. Înainte de a ne întoarce şi de a ne apuca de claponul care ne aşteaptă, aş dori să-ţi dau, cu toată seriozitatea, un sfat ce aş vrea să-ţi intre bine în minte. Îmi placi, tinere, şi am pentru dumneata o duioasă afecţiune, de aceea vreau să-ţi vorbesc ca unui fiu. Să ştii că sîntem pe cale de a pierde procesul în chip definitiv.

— Îmi pare foarte rău, spuse Traps şi-l conduse cu băgare de seamă pe avocat de-a lungul aleii, ocolind masa întunecată şi sferică a unui boschet.

Ajunseră la un bazin și de aici la o bancă de piatră, pe care mai degrabă o ghiciră decît o văzură. Se așezară. Stelele se oglindeau în apa bazinului și răcoarea le mîngîia fețele. Dinspre sat răzbăteau sunetele unui acordeon, voci care cîntau și oftatul melancolic al unui corn. Asociația crescătorilor de ovine petrecea.

— Trebuie să-ți revii, continuă avocatul. Inamicul a cucerit cîteva redute de o importanță vitală. Moartea lui Gygax — nici n-ar fi fost nevoie să se amintească de acest lucru dacă ai fi știut să-ți ții gura — moartea lui Gygax e o primejdie reală pentru procesul nostru. Situația e atît de rea, încît un avocat fără experiență ar fi depus de mult armele. Prin tenacitate însă și folosind toate posibilitățile. și, îndeosebi, dacă vei da dovadă de cea mai mare prudență și autodisciplină, aș mai putea salva ceva de la naufragiu.

Traps izbucni în rîs. Într-adevăr, ăsta era un joc de societate foarte comic, declară el, și-și va face o datorie să-l prezinte la prima reuniune a membrilor Clubului Utopia.

— Nu-i așa că e grozav? spuse avocatul, extrem de încîntat. Te trezește din nou la viață. Cînd m-am pensionat, dragul meu, și era de presupus că-mi voi petrece bătrînețea în acest sat, am simțit că încep să mor încetul cu încetul. N-aveam ce să fac și nu se ivea nici o ocazie ca să-mi exercit profesia. Oare crezi cumva că există ceva interesant pe-aici? Nu, nimic, absolut nimic, în afară de faptul că nu bate *föhn*-ul, așa că n-ai dureri de cap din

cauza asta. Dar la ce-ți folosește un climat blînd ? La nimic, dacă mintea îți stă în amorțire. Procurorul era aproape pe patul de moarte, despre gazda noastră se bănuia că are cancer la stomac. Pilet suferea de diabet, iar eu aveam tot felul de tulburări din cauza tensiunii. Iată unde ne adusese pensionarea. Duceam o viață de cîine. Din cînd în cînd ne întîlneam și vorbeam cu tristețe și nostalgie despre vechile noastre ocupații și despre succesele pe care le avusesem — asta era singura și rara noastră plăcere. Și deodată procurorul inventă... jocul. Judecătorul ne-a dat casa, iar eu am pus la bătaie ce-am agonisit pînă acum. (Nu sînt însurat, și cînd ai fost o viață întreagă avocat al celor bogați poți economisi o sumă de ajuns de frumușică. Nici nu-ți închipui cît de generoși se dovedesc cavalerii de industrie cînd avocatul lor le dobîndește un verdict de achitare — aproape risipitori, s-o știi de la mine !...) Și așa, jocul acesta deveni pentru noi un izvor de tinerețe : hormonii, stomacul, pancreasul... totul e iar în ordine. Nu ne mai plictisim, energia noastră, tinerețea, vioiciunea și pofta de mîncare ne-au revenit cu totul. Uite aici...

În ciuda burții, avocatul se apucă să execute ceva ce Traps abia distinse în întuneric că ar fi niște exerciții de gimnastică.

— Jocul nostru îl jucăm cu oaspeții judecătorului, continuă avocatul. Ei sînt acuzații. Se așeză iar pe bancă. Uneori sînt voiajori în trecere, alteori turiști. Acum două luni am

avut prilejul deosebit de a condamna un general neamț la douăzeci de ani închisoare corecțională. Venise pe-aici cu soția, într-o excursie. Numai priceperea mea l-a salvat de spînzurătoare.

— Extraordinar! exclamă Traps. Ce joc minunat! Dar exagerezi, nu-i așa, cînd vorbești de spînzurătoare? Totuși, la noi, pedeapsa cu moartea a fost abolită.

— În sistemul judiciar oficial, da, spuse avocatul. Noi însă împărțim dreptatea în felul nostru, așa că am reintrodus-o. Tocmai riscul pedepsei cu moartea face ca acest joc să fie pasionant și unic în felul său.

— Și, chicoti Traps, sper că aveți și un călău, nu?

— Desigur, spuse mîndru avocatul. Desigur că avem. Pilet e călăul.

— Pilet?

— Aha, nu-ți vine să crezi?

Traps înghiți în sec de cîteva ori.

— Dar Pilet nu-i proprietarul hanului „La taurul și șaua"? El e acela care o procurat vinurile pe care le-am băut, nu-i așa?

— A avut din totdeauna cîrciumă, zîmbi satisfăcut avocatul. Treaba pe care o făcea pentru stat era, așa, o ocupație secundară. Aproape onorifică. În țara vecină era considerat ca unul dintre cei mai pricepuți oameni în meserie. A venit la noi de aproape douăzeci de ani, mai mult sau mai puțin ca pensionar, dar se ține la curent cu tot ce e nou în materia asta.

Pe şosea trecu o maşină şi lucirea orbitoare a farurilor ilumină o clipă fumul ţigărilor. Traps apucă să-şi vadă avocatul, un pachet de carne diform, într-o redingotă pătată, cu o faţă jovială, grasă, buhăită. Reprezentantul firmelor textile se-nfioră. Pe frunte i se iviră broboane de sudoare rece.

— Pilet !

Avocatul îl privi mirat pe Traps.

— Ce ai, ce ţi s-a întîmplat aşa, deodată ? Văd că ai început să tremuri. Nu te simţi bine ?

— Nu ştiu, bîigui Traps, respirînd din greu. Nu ştiu.

Imaginea omului chel îl obseda... Pilet stătea la masă tăcut şi modest şi-şi vedea de treabă, înfulecînd mereu. Să fi poftit a lua masa cu un om ca el era chiar o jignire...

Căldura nopţii de vară însă, ca şi căldura mai puternică a vinului potoliră indignarea lui Traps şi-i comunicară un sentiment de omenie, de îngăduinţă faţă de toate, de superioritate faţă de prejudecăţi. Îşi aminti că era un om care văzuse multe — un om care cunoştea viaţa — un factor de seamă în industria textilă, nu un pedant oarecare, timorat, îngust la minte şi rigid. Mai la urma urmei, călăul nu era de condamnat din cauza meseriei sale. Şi, la drept vorbind, dacă se gîndea mai bine, seara ar fi fost cu mult mai palidă fără el, cu mult mai puţin senzaţională. Ce-o să le mai povestească băieţilor de la Clubul Utopia ! Clubul l-ar putea chiar invita pe călău să le vorbească membrilor şi probabil că Pilet ar fi bucuros să

vină, dacă i s-ar oferi un mic onorar și i s-ar plăti cheltuielile de drum.

Reușind astfel să-și învingă resentimentele, Traps începu să rîdă.

— Asta a fost chiar o bombă ! spuse el. O clipă m-a întors pe dos. Dar acuma, cu cît aflu mai multe despre joc, mi se pare cu atît mai interesant.

— Atunci... confidență pentru confidență, zise avocatul. Se ridicară și, braț la braț, orbiți de lumina ce răzbătea prin ferestre, orbecăiră căutînd drumul spre casă. Ia spune-mi : cum l-ai înlăturat pe Gygax ?

— Și ce te face să crezi că l-am înlăturat ?

— Păi, din moment ce a murit !

— Dar n-am fost amestecat cu nimic în treaba asta.

Avocatul se opri.

— Dragul și tînărul meu prieten, spuse el cu duioșie, îți înțeleg pe deplin ezitarea. Omorul este delictul cel mai greu de mărturisit. Vinovatului îi e rușine, nu vrea să-și recunoască fapta, caută s-o ascundă, o uită chiar, alungînd-o din memorie. Devine foarte sensibil cu privire la trecut, se împovărează cu gînduri de vinovăție exagerate și refuză să aibă încredere în oricine ar fi chiar și într-un prieten care se poartă ca un tată cu el, în avocatul care-l apără. Și, desigur, asta e cea mai mare greșeală, fiindcă unui adevărat avocat îi place omorul și e pur și simplu în al șaptelea cer cînd are de apărat un asemenea caz. Dă-mi-l, te rog, dragul meu Traps ! De altfel, nici nu-mi plac decît

problemele grele, ca și alpinistului care are de făcut o ascensiune de patru mii de metri. Și îți vorbesc ca un adevărat muntean. Dă-mi o problemă grea și creierul începe să-mi funcționeze, să se pună în mișcare și să macine, e pur și simplu o bucurie să simți ce bine lucrează. De aceea, neîncrederea pe care mi-o arăți e o mare greșeală. Da, o greșeală capitală. Așa că, vorbește, mărturisește-mi totul.

— Dar n-am ce să mărturisesc... îl asigură reprezentantul firmei textile.

Avocatul își ridică uimit privirile spre Traps. Se holbă la el și fața sa de om bătrîn fu luminată grotesc de reverberația candelabrelor. Prin fereastra deschisă se auzea clinchetul paharelor și hohotele de rîs ale bătrînilor.

— Băiete, băiete! rosti el cu reproș în glas. Și acuma ce-ai de gînd? După cele ce ți-am spus, tot la tactica asta prostească ai rămas? Chiar ești hotărît să continui a face pe nevinovatul? N-ai priceput încă? Vrei sau nu vrei, trebuie să mărturisești totul și de mărturisit ai întotdeauna ce să mărturisești, asta nu ți-a trecut încă prin minte? Așa că, hai să terminăm, dragul meu! Hai să încetăm cu bîjbîiala asta. Spune-mi o dată pentru totdeauna: cum l-ai omorît pe Gygax? Poate că într-un acces de furie? În acest caz ar trebui să ne așteptăm la un verdict de omucidere. Pariez că și procurorul aici bate. Simt eu că așa ceva i-ar plăcea, doar îl cunosc de mult.

Traps clătină din cap.

— Dragul și devotatul meu apărător, începu el, adevărata frumusețe a jocului acestuia al nostru — dacă mi se îngăduie să-mi spun părerea, cu toate că îl joc pentru prima oară — constă în faptul că îți intră în suflet și te înfioară de-a binelea. Jocul amenință să devină realitate. Și, dintr-o dată, începi să te întrebi dacă nu ești chiar un criminal, dacă nu l-ai omorît cu adevărat pe Gygax. Discuția noastră m-a pus pe gînduri. Dar cum spuneai, o confidență atrage pe cealaltă, așa că iată : nu sînt vinovat de moartea ticălosului ăluia bătrîn. Ți-o spun cu toată sinceritatea : nu sînt vinovat.

Și cu asta intrară din nou în sufragerie, unde claponul fusese pus pe masă și în pahare strălucea un nou vin : Château Pavie 1921.

Traps, peste măsură de vesel, se duse la bătrînul grav, taciturn și chel și-i strînse mîna. Avocatul, zise reprezentantul firmelor textile, i-a spus ce meserie avusese domnul Pilet și ținea să declare că el, personal, nu-și putea închipui o plăcere mai mare decît aceea de a sta la masă împreună cu un om atît de cumsecade. El, Traps, nu avea nici o prejudecată cu privire la aceste lucruri, nu, nici una.

Mîngîindu-și mustața cănită, Pilet se înroși la față și după aceea bolborosi încurcat :

— Încîntat, încîntat, îmi voi da toată silința.

După acest schimb de politețuri, claponul păru a avea un gust și mai bun. Rețeta preparării lui, anunță judecătorul, era un secret al menajerei. Plescăiau, mîncau cu degetele, lăudau mîncarea, își beau vinul, toastau unul în sănătatea celui-

lalt, își lingeau sosul de pe degete și, în timp ce se desfătau astfel, procesul continua.

Procurorul, cu șervetul înnodat în jurul gîtului și cu o pulpă de clapon îndreptată spre gura mînjită cu grăsime, își exprima speranța că li se va servi o dată cu claponul și o mărturisire...

— Desigur, iubite și onorabile acuzat, spuse el, desigur că l-ai otrăvit pe Gygax.

Traps rîse.

— Nu, nici vorbă de așa ceva.

— Atunci l-ai împușcat?

— Nici asta.

— I-ai aranjat un accident de automobil? Bătrînii izbucniră în rîs. Numai avocatul îi șopti repede:

— Fii atent, ți se-ntinde o cursă!

— Îmi pare foarte rău, domnule procuror, îmi pare foarte rău, spuse glumind Traps, dar Gygax a murit din cauza unui infarct. Care nu era primul. Cu un an înainte mai avusese unul și trebuia să fie foarte atent. El zicea că e bine, sănătos, însă primejdia ca atacul să se repete la orice enervare exista. Știu sigur asta

— Da? Și cine ți-a spus?

— Nevasta lui, domnule procuror.

— Nevasta lui?

— Pentru numele lui Dumnezeu, fii atent ce faci! îl îndemnă avocatul iar, în șoaptă.

Vinul, un Château Pavie 1921, întrecuse orice așteptări. Traps era la al patrulea pahar cînd *mademoiselle* Simone aduse, special pentru el, încă o sticlă și i-o puse la îndemînă. Ridicîn-

du-și paharul și închinînd pentru cei de față, reprezentantul firmelor textile declară, fie că era crezut sau nu, că nu are nimic de ascuns. Și ca să dovedească tribunalului că e așa, fără să țină seama cît de neobișnuit poate părea acest lucru, vrea să le mărturisească adevărul, tot adevărul și numai adevărul, în ciuda faptului că avocatul său l-a îndemnat în repetate rînduri să fie atent ce spune.

Adevărul era că fusese ceva între el și doamna Gygax. La drept vorbind, ticălosul ăla se afla mereu pe drumuri și o neglija fără milă, iar femeia era o bucățică bună. Așa că el, Traps, se angajase s-o consoleze din cînd în cînd, mai întîi pe canapeaua din salonul lui Gygax, apoi, pe măsură ce devenise mai de-al casei, chiar în patul conjugal al lui Gygax. Lucruri de astea se întîmplă oricînd, așa e viața.

La auzul acestor cuvinte, cei patru bărbați tăcură, nemișcați, de parc-ar fi paralizat. Dar revenindu-și repede, începură a țipa de plăcere. Pilet, chelul, care vorbea foarte puțin, aruncă garoafa albă în aer și strigă :

— A mărturisit, a mărturisit !

Numai avocatul nu era vesel. Disperat, își dădea cu pumnii în cap și zicea :

— Ce nebunie, ce nebunie !

Clientul său, protestă el, își pierduse mințile. N-ar trebui să se dea crezare, în nici un caz, acestor născociri. În mijlocul aplauzelor celorlalți bătrîni, Traps îl contrazise. Dimpotrivă, știa foarte bine ce spune. Pur și simplu fusese sincer.

Şi atunci începu o lungă ciorovăială între avocat şi procuror — o discuţie aprigă, jumătate în glumă, jumătate în serios — pe care Traps abia o putea urmări. Totul se învîrtea în jurul cuvintelor *dolus* [1] şi reprezentantul firmelor textile nu-şi dădea seama ce-o fi însemnînd acest cuvînt. Discuţia deveni din ce în ce mai aprinsă, mai violentă şi mai de neînţeles; interveni şi judecătorul, care se înfierbîntase şi el. La început, reprezentantul firmelor textile făcu un efort ca să-i urmărească, încercînd să deslușească ceva din aprinsa dezbatere; dar obosi foarte repede. Cînd menajera aduse brînzeturile: Camembert, Brie, Emmental, Gruyère, Tête de Moine, Vacherin, Limburg, Gorgonzola, Traps oftă uşurat. Îşi concentră atenţia asupra brînzeturilor şi *dolus* putea fi *dolus*, puţin îi păsa acum. Ridică paharul în cinstea chelului, care, singurul, nu participa la discuţia ce părea că-l depăşeşte şi pe el, apoi luă o bucată de brînză.

În cele din urmă, procurorul se întoarse iar spre Traps, cu coama leonină zburlită, cu obrajii înfierbîntaţi, agitîndu-şi monoclul cu mîna stîngă.

— Domnule Traps, întrebă el, mai eşti încă în relaţii prieteneşti cu doamna Gygax?

Toţi îl priveau ţintă pe acuzat, care-şi aruncase în gură o bucată de pîine albă unsă cu Camembert şi mesteca fericit. Înainte de a răspunde, trase o duşcă bună din paharul cu

[1] Viclenie (lat.).

vin. Undeva ticăia un ceas și din sat se auzeau iar sunete vagi de acordeon și un cor de glasuri bărbătești.

Traps le spuse că de la moartea lui Gygax se ținuse deoparte. Nu voia, firește, să compromită reputația unei văduve.

Spre marea lui surprindere, explicația aceasta fu semnalul unei noi și extraordinare, iar pentru el uimitoare, izbucniri de veselie. Toți, cu excepția avocatului, strigau de bucurie. Procurorul țipa :

— *Dolo malo, dolo malo* [1], și recita zbierînd versuri în latină și greacă, și-i împroșca mereu cu citate din Schiller și Goethe.

Judecătorul cel scund stinse lumînările, lăsînd aprinsă doar una, și după aceea, behăind, urlînd și mîrîind, își ținu palmele în spatele singurei lumînări aprinse și începu a proiecta cu pricepere pe perete tot felul de umbre : își îndoia degetele în fel și chip, făcînd să apară siluete de țapi, lilieci, diavoli și spiriduși. Pilet bătea toba în masă atît de îndrăcit, încît farfuriile și paharele începură să danseze ; cînta :

— O să avem o pedeapsă cu moartea, o să avem o pedeapsă cu moartea.

Numai avocatul apărării rămase străin de toată această zarvă. Împinse platoul cu brînzeturi în fața lui Traps.

— Mănîncă, îl îndemnă el. Poți mînca în voie. Oricum nu mai e nimic de făcut.

[1] Prin viclenie premeditată (lat.).

Se aduse un alt vin : Château Margaux și sticla colbăită, din recolta anului 1914, restabili liniștea. Toți se uitau cu respect la judecător, care cu o atenție deosebită și cu mare grijă scotea dopul, folosind un tirbușon ciudat, de altădată, care-i permitea să tragă dopul din gîtul sticlei culcate într-un coșuleț. Priveau cu toții încordați, abia îndrăznind să respire, fiindcă dopul trebuia scos cît mai întreg cu putință, fiind singura dovadă a vîrstei vinului. (După mai mult de patru decenii, din etichetă nu mai rămăsese nimic.) Dopul nu fu scos chiar în întregime, și resturile trebuiră trase afară cu o grijă delicată. Pe dop, atît cît rămăsese, se mai putea citi data. Bucata de plută circulă în jurul mesei, fu mirosită, admirată și, în cele din urmă, fu înmînată solemn lui Traps, ca amintire a acestei minunate seri, spuse gazda. Judecătorul gustă licoarea, își linse buzele și umplu și paharele celorlalți. Fiecare, la rîndul lui, mirosea vinul, îl sorbea și izbucnea în exclamații extatice și în laude la adresa neîntrecutului amfitrion. Fură servite brînzeturile, și judecătorul îl invită pe procuror să-și rostească „rechizitoriul".

Procurorul ceru mai întîi să fie schimbate lumînările, pentru a se sublinia cum se cuvine solemnitatea momentului. Sarcina pe care o avea îi cerea o maximă concentrare, atenție și cumpănire.

Mademoiselle Simone aduse lumînările și într-o tăcere încordată le aprinse. Lui Traps atmosfera i se păru puțin cam sinistră și îl

trecu un fior : cu toate acestea, continua să considere întreaga poveste ca o aventură cu totul neobişnuită şi pentru nimic în lume n-ar fi vrut să nu i se fi întîmplat.

Avocatul părea însă foarte nemulţumit.

— Ascultă ce-o să spună procurorul. Cum o să te acuze. O să te înspăimînţi cînd o să-ţi dai seama ce-ai făcut cu vorbăria asta fără frîu, cum ai stricat totul cu tactica dumitale nesăbuită. Situaţia era oricum proastă, acuma e catastrofală. Dar să nu te descurajezi : o să te scot eu din încurcătura asta. Numai să nu-ţi pierzi capul, o să ai nevoie de multă dibăcie ca să scapi teafăr.

Momentul rechizitoriului sosise. Toată lumea îşi drese glasul. Cineva tuşi. Din nou fiecare închină în cinstea celorlalţi. Şi apoi, aşteptat cu zîmbete şi chicoteli înfundate, procurorul începu să vorbească.

— Marea plăcere a reuniunii noastre din această seară, spuse el, ridicînd paharul dar continuînd să stea jos, şi încoronarea ei e faptul că am descoperit o crimă atît de subtil ticluită, încît a înşelat în chip strălucit atenţia justiţiei oficiale.

O clipă, Traps uită că totul e un joc.

— Adică, vreţi să spuneţi, izbucni el, că am comis o crimă ? Ei bine, asta chiar prea-i de tot ! Şi avocatul meu avea ideea asta stupidă, dar... şi amintindu-şi că totul nu e decît un joc începu să rîdă cu hohote, fără să se poată opri.

Da, era grozav jocul ăsta ! Lucrurile erau limpezi : voiau să-l facă a crede că a comis o crimă. Iscusită manevră, foarte iscusită.

Procurorul îl privi pe Traps cu un aer demn, își șterse monoclul și-l puse la loc în arcada ochiului.

— Acuzatul, zise el, nu crede că e vinovat. Omenește, e firesc. Cine oare se cunoaște pe sine, își cunoaște crimele și nelegiuirile ascunse ? Totuși, aș vrea să subliniez acest lucru, înainte ca temperatura jocului nostru să se ridice iar. Dacă Traps e un criminal — așa cum o susțin și cum sper din toată inima că e — înseamnă că trăim un moment de o deosebită importanță. Și este drept să fie așa, deoarece descoperirea unei crime reprezintă un eveniment vesel, un eveniment care face ca inimile noastre să bată mai repede, care presupune din partea noastră noi măsuri, hotărîri, îndatoriri. De aceea, înainte de toate, aș dori să-l felicit pe dragul nostru delincvent prezumtiv — pentru că fără delincvent nu poți descoperi nici o crimă și nici nu poți face ca justiția să triumfe. În sănătatea, deci, prietenului nostru, a bunului mostru Alfredo Traps, pe care destinul binevoitor l-a adus în mijlocul nostru.

Strigăte de bucurie salutară această tiradă. Toți se ridicară și băură în sănătatea lui Traps. Cu lacrimi în ochi, acesta le mulțumi și-i asigură că era cea mai frumoasă seară din viața lui.

Cînd vorbi iar, procurorul avea și el lacrimi în ochi.

— Cea mai frumoasă seară din viața lui, ne spune iubitul nostru prieten. Cuvinte strălucite, domnilor, cuvinte profund mișcătoare. Să ne amintim de vremea în care ne îndeplineam tristele noastre obligații în slujba statului. Pe vremea aceea, acuzatul ne era dușman, nu prieten. Îl țineam departe de noi, în timp ce acuma el e aproape de inimile noastre.

Și apropiindu-se de Traps, îl îmbrățișă cu căldură.

— Dragul meu procuror, iubitul meu prieten, bolborosi Traps.

— Dragul meu acuzat, iubite Traps, hohoti procurorul. Hai să lăsăm deoparte eticheta. Spune-mi Kurt. În sănătatea ta, Alfredo !

— În sănătatea ta, Kurt !

Se sărutară, se îmbrățișară, se bătură pe spate, băură unul în cinstea celuilalt : un val de emoție îi cuprinsese, erau însuflețiți de acea bucurie care însoțește înfiriparea unei noi prietenii.

— Cum s-a schimbat totul, constata fericit procurorul. Altădată eram hărțuiți, de la un proces la altul, de la o crimă la alta, de la o sentință la alta, acuma, avem tot timpul să ne judecăm procesele, să le dezbatem, să discutăm în contradictoriu, putem vorbi și răspunde veseli și bucuroși, putem ajunge să ne apreciem acuzații, să-i iubim, să simțim căldura simpatiei lor. Cele două părți sînt unite prin legături de dragoste frățească. Și o dată ce se întîmplă acest lucru, totul devine mai ușor, crima nu mai are nici o greutate, sentința nici o asprime.

Așadar, îngăduiți-mi să-mi exprim admirația față de crima care a fost săvîrșită.

— Dovedește-ne că a fost o crimă, Kurt, băiete, interveni Traps strălucind de bucurie.

— Și e drept să-mi exprim admirația, continuă procurorul, pentru că avem de-a face cu o crimă frumoasă, perfectă. S-ar putea întîmpla ca admirabilul nostru acuzat să-și închipuie că, folosind acești termeni, sînt un cinic fără pereche. Dar nu e așa, căci fapta sa trebuie considerată „frumoasă“ din două puncte de vedere : din punct de vedere filozofic și din punct de vedere al iscusinței ei tehnice. Aș vrea să te asigur, iubitul meu Alfredo, că noi am abandonat de multă vreme prejudecata care considera crima ca fiind un lucru urît și îngrozitor, iar dreptatea un lucru frumos. Dacă am sta să le comparăm, aș zice că dreptatea poate fi mai îngrozitoare în frumusețea ei decît crima. Dualitatea e doar aparentă : frumusețea crimei este indispensabilă frumuseții dreptății — fără crimă n-ar fi nici dreptate. Asta în ceea ce privește aspectul filozofic. Să apreciem acum frumusețea tehnică a faptei săvîrșite. Apreciere, iată termenul cel mai potrivit, întrucît rechizitoriul meu nu vrea să fie de loc o înspăimîntătoare condamnare care l-ar încurca sau zăpăci pe amicul nostru, ci doar o cîntărire mai precisă a faptelor, care i-ar lămuri și lui crima comisă, ar ajuta-o să înflorească și să se întipărească în conștiința sa. Monumentul fără cusur al dreptății nu poate fi ridicat decît pe piedestalul fără pată al înțelegerii.

Bătrînul procuror de optzeci și șase de ani se opri o clipă, epuizat. În ciuda vîrstei, vorbise cu o voce sigură, teatrală, făcînd gesturi largi, neuitînd să înfulece și să bea în același timp zdravăn. Acum își ștergea sudoarea de pe frunte și de pe gîtul zbîrcit, cu șervetul pătat de grăsime pe care îl avea înnodat în jurul gîtului. Traps era mișcat. Se prăbușise în scaun, îngreunat de atîta mîncare. Era sătul pînă peste cap, dar nu voia să se lase mai prejos decît cei patru bătrîni, deși trebuia să admită că era teribil de anevoios să ții pasul cu uriașa poftă de mîncare și cu și mai uriașa sete a acestor hodorogi. Era și el mîncău, dar nu mai întîlnise nicicînd o asemenea vitalitate și lăcomie. Ședea minunîndu-se și se uita cu ochi cețoși peste masă, încîntat de afecțiunea cu care-l trata procurorul, și asculta bătăile clopotului bisericii care anunța solemn ora douăsprezece ; în depărtare se auzea corul crescătorilor de ovine cîntînd : *Viața noastră e un drum...*

— Totul e ca în basme, zise el, ca în basme. Și după aceea... Va să zică am săvîrșit o crimă. Eu, eu și nu altul ? Vrei să fii atît de bun să-mi spui și cum am săvîrșit-o ?

Între timp, judecătorul destupase o altă sticlă de Château Margaux 1914. Procurorul, înviorat, începu iar :

— Ce s-a întîmplat, de fapt ? Și cum am descoperit că prietenul nostru aci de față se poate lăuda că a săvîrșit un omor ? Și nu un omor oarecare, nu ! O capodoperă de omor, săvîrșit fără vărsare de sînge și fără să se re-

curgă la otravă, pistol sau alte mijloace tot atît de primitive.

Își drese glasul. Traps, cu gura plină de brînză îl privea fascinat.

Era în natura profesiunii sale, continuă procurorul, să pornească de la principiul că îndărătul fiecărui fapt, a fiecărui om, pîndește o crimă. Prima bănuială că prietenul Alfredo se număra printre acei aleși ai soartei blagosloviți cu o crimă îi fusese sugerată de faptul că Traps era numai cu un an în urmă posesorul unui Citroën, iar astăzi stătea mîndru la volanul unui Studebaker de ultimul tip.

— Firește, îmi dau seama, continuă el, că trăim într-o perioadă de înflorire a afacerilor, așa că acest amănunt nu putea fi considerat în sine ca o dovadă *prima facie*[1] a ceva anume. Era doar o indicație, care întărea presupunerea că sîntem pe pragul unui eveniment fericit — al descoperirii unui omor. Că iubitul nostru prieten a preluat postul fostului său patron, că l-a silit să iasă din competiție și că acesta a terminat-o și cu viața — toate aceste fapte nu erau încă dovezi, ci doar niște elemente care confirmau presupunerea mea, dîndu-i substanța necesară. Adevărata bănuială, fondată pe o bază logică, nu s-a ivit decît atunci cînd am aflat cum a murit patronul său. De pe urma unui infarct. Din acest moment, a trebuit să intervenim cu toată dibăcia, toată pute-

[1] Pînă la proba contrarie (lat.).

rea de pătrundere și de analiză, să punem cap la cap faptele, să înaintăm cu băgare de seamă, să ne tîrîm pe urma adevărului, să recunoaștem neobișnuitul în obișnuit, certitudinea în incertitudine, să facem lumină în întuneric, să credem în existența unei crime tocmai pentru că nu exista nici o crimă. Să examinăm acum dovezile de care dispunem. Să încercăm să facem portretul defunctului. Știm puține lucruri despre el și tot ce știm provine din cele relatate de simpaticul nostru oaspete. Domnul Gygax era reprezentantul firmei producătoare a „Hephaiston"-ului, o fibră sintetică, despre care am vrea să credem că are toate calitățile descrise de preaiubitul nostru Alfredo. Gygax era, așa cum se poate presupune, un om care nu se dădea în lături de la nimic, care-și exploata fără milă subalternii, pe care-l interesau numai afacerile, deși metodele folosite de el în acest scop erau adesea mai mult decît discutabile.

— Exact așa era! strigă repede Traps. Tîlharul, l-ai prins perfect.

— Ne putem închipui, șadar, continuă procurorul, că, aparent, el juca rolul unui om viguros, robust, un om de afaceri care dădea lovituri norocoase, care se bucura de o sănătate înfloritoare, capabil să facă față oricărei situații, un om care știe cum s-o scoată la capăt. Pentru a acredita opinia aceasta, Gygax ascundea cu grijă faptul că e suferind grav de inimă. Și aici îl cităm iar pe Alfredo. Putem presupune că Gygax și-a privit boala cu un fel de furie

sfidătoare, ca şi cum a fi bolnav ar fi însemnat o scădere a prestigiului său personal.

— Uluitor! exclamă Traps.

E pur şi simplu vrăjitorie, continuă el, de aceea e gata să parieze că procurorul l-a cunoscut personal pe răposat.

— Taci din gură, taci o dată! îl mustră în şoaptă avocatul.

— Să mergem însă mai departe cu portretul lui Gygax, spuse procurorul. Să nu uităm faptul că decedatul îşi neglija soţia, pe care trebuie să ne-o închipuim a fi o femeiuşcă apetisantă şi bine făcută, cel puţin aşa ne-a descris-o prietenul nostru. Pentru Gygax aveau importanţă doar reuşita în afaceri, faţada, lucrurile exterioare şi sîntem îndreptăţiţi să presupunem că nici nu se îndoia de fidelitatea doamnei Gygax, deoarece se considera o fiinţă cu totul excepţională, un bărbat cu mult prea ieşit din comun, ca măcar gîndul adulterului să-i treacă prin minte soţiei sale. Din acest motiv, ar fi fost pentru el o lovitură grea dacă ar fi aflat că soţia sa îl înşală cu un membru al Clubului Utopia, cu Casnova al nostru.

Toţi izbucniră într-un rîs zgomotos. Traps se lovea peste coapse. Faţa i se luminase toată.

— Chiar aşa a şi fost, zise el, întărind afirmaţia procurorului. Cînd a aflat, ştirea l-a doborît.

Avocatul gemu.

— Probabil c-ai înnebunit, abia izbuti el să rostească.

Procurorul se ridicase în picioare și se uita fericit peste masă la Traps care, cu mare băgare de seamă, tăia coaja unei bucăți de cașcaval.

— Așa ?! zise procurorul. Și cum a aflat păcătosul ? Nu cumva scumpa lui nevestică și-a recunoscut vina ?

— Asta n-ar fi făcut-o niciodată, domnule procuror, răspunse Traps. Îi era grozav de teamă de ticălosul ăla.

— Atunci a aflat-o Gygax singur ?

— El ? Era prea îngîmfat ca s-o facă.

— Nu cumva, într-un fel sau altul, l-ai ajutat să afle totul, dragul meu prieten și Don Juan ?

Fără să vrea, Traps roși.

— Vai, Kurt, cum îți poți închipui una ca asta ? Ce fel de om mă crezi ? Nu, bătrînul bandit a aflat totul de la unul dintre bunii lui prieteni de afaceri.

— Și de ce l-a informat omul ăsta ?

— Era un tip care a vrut să mi-o coacă, mă urmărea de mult.

— Ce oameni sînt pe lumea asta ! exclamă procurorul. Dar cum se face că acest suflet cinstit, acest prieten de afaceri al lui Gygax a cunoscut întreaga poveste ?

— Eu i-am spus totul.

— Tu i-ai spus ?

— Da, cum să zic, la un pahar de vin. Știi cum se întîmplă, cînd bei ceva mai mult decît trebuie, lași să-ți scape multe lucruri.

— Așa e. Procurorul dădu din cap afirmativ. Dar, după cîte ne-ai spus înainte, știai că acest prieten de afaceri al lui Gygax e un dușman

de-al dumitale. În acest caz, nu ai fost convins mai dinainte că se va duce la patron și-i va relata întreaga poveste ?

În acel moment, avocatul interveni în chip energic. Se ridică în picioare, cu fruntea brobonită, cu gulerul redingotei muiat în sudoare. Vrea să-l sfătuiască pe Traps, declară el, că nu e necesar să răspundă la această întrebare.

Traps însă era de altă părere.

— Și de ce nu ? zise el. Întrebarea nu ascunde nici o primejdie. Mai la urma urmei, puțin îmi păsa dacă Gygax ar fi aflat sau nu totul. Felul în care se purta cu mine întotdeauna ticălosul ăla bătrîn, felul în care căuta întotdeauna să mă nedreptățească îmi dădea dreptul să-mi pese prea puțin de ce i s-a întîmplat.

Din nou se lăsă o tăcere de moarte. Dar care nu dură decît o clipă și fu curmată de un tumult asurzitor, de strigăte de bucurie, de o furtună de hohote de rîs, de răcnete de veselie. Oaspetele cel chel și taciturn îl îmbrățișă pe Traps și-l sărută pe amîndoi obrajii. De atîta rîs, avocatul își pierdu *pince-nez*-ul. Era cu neputință să fie supărat pe un asemenea acuzat. Judecătorul și procurorul începură să țopăie prin cameră, izbindu-se de pereți, își strînseră mîna, se cocoțară pe scaune, sparseră sticlele goale, făcînd tot felul de nebunii într-un delir de încîntare.

— A doua mărturisire ! croncăni procurorul cu vehemență, cățărat pe brațul unui fotoliu.

Oaspetele lor era demn de toată lauda, juca admirabil jocul.

— Acuma, totul e limpede, ultima verigă în lanțul probelor a fost găsită, continuă procurorul, legănîndu-se pe brațul fotoliului ca o statuie barocă vrîstată de vreme. Și iată ce se întîmplă cu acest suflet nobil, cu iubitul nostru Alfredo : obijduit de un patron scîrbos, aleargă prin țară cu Citroën-ul lui. Asta se întîmpla doar acum un an. Și totuși, trebuie să fi fost mîndru de situația sa, prietenul nostru, tată a patru copii, fiul unui muncitor cu brațele. Și avea dreptate să fie. Căci, în timpul războiului, fusese doar un simplu ambulant sau, fiindcă n-avea autorizația necesară, nici măcar atît, un vagabond rătăcind de colo pînă colo cu mărfuri dosite, un mărunt speculant de bursă neagră, călătorind cu trenul dintr-un sat în altul, tîrîndu-și picioarele pe drumuri de țară, parcurgînd anevoie kilometri întregi, prin păduri întunecoase, ca să ajungă la cine știe ce fermă îndepărtată, cu o raniță de piele slinoasă atîrnată pe umeri sau chiar cu un coș într-o mînă și cu o valiză jerpelită în cealaltă. Acum situația lui se îmbunătățise, își găsise un loc la o firmă serioasă, era membru al Partidului Liberal, în timp ce taică-său fusese un radical fără minte. Dar, dacă mi se îngăduie să folosesc o imagine literară, cine rămîne pe creanga pe care s-a cățărat cînd deasupra capului său se înalță alte crengi cu fructe și mai ispititoare ? Desigur, cîștiga de ajuns de bine, călătorea cu Citroën-ul lui de la un magazin de textile la altul. Mașina nu era rea, dar bunul nostru Alfred vedea mereu alte modele

noi zburînd în jurul lui, trecînd pe lîngă el, depășindu-l. Țara întreagă progresa sub semnul prosperității. De ce n-ar fi fost și el părtaș al acestei prosperități ?

— Chiar așa s-au și petrecut lucrurile, Kurt, spuse Traps, cu fața strălucind de satisfacție. Întocmai așa.

Procurorul era în al nouălea cer : radios și fericit ca un copil care a primit nenumărate daruri.

— Toate astea erau ușor de zis, dar greu de realizat, continuă el, călare pe brațul fotoliului. Patronul nu-i îngăduia să se ridice. Plin de ură, îl exploata fără rușine, cu grosolănie, îi dădea avansuri numai pentru a-i impune noi obligații, îl ținea legat de mîini și de picioare.

— Chiar așa se purta cu mine ! strigă Traps. Nici n-aveți idee, domnilor, cum mă freca ticălosul ăla.

— Așa că nu-i mai rămînea decît să încerce să obțină totul.

— Foarte adevărat, îl aprobă Traps.

Întreruperile acuzatului îl inspirau pe procuror, care devenea și mai elocvent. Urcîndu-se în picioare în jilțul său, el flutura ca pe un steag șervetul pătat de vin și-și arăta mîndru vesta, stropită cu salată, cu sos de roșii și de friptură.

— Iubitul nostru prieten a început întîi să vadă ce se poate face chiar în întreprinderea la care lucra. Comportarea lui, așa cum admite și el, nu era întru totul *fair*. A intrat pe ascuns în legătură cu furnizorii patronului său, a son-

dat terenul, a aranjat ce a putut aranja, le-a promis beneficii mai mari, a încurcat cifrele, s-a înțeles cu alți voiajori, a încheiat alianțe sau contraalianțe. Dar nu în acest fel a fost dată lovitura principală.

— Nu în acest fel? întrebă surprins Traps.

Procurorul clătină din cap.

— Da, în alt mod și acest mod nu e altul decît acela care a dus de la canapeaua din apartamentul lui Gygax direct în patul lui conjugal.

Toată lumea izbucni în rîs, dar mai ales Traps.

— Da, recunoscu el, aici i-am tras o lovitură sub centură gangsterului ăluia bătrîn. Dar cînd mă gîndesc mai bine, povestea era tare amuzantă. Adevărul e că pînă acum mă simțeam oarecum rușinat de ce-am făcut. Nimănui nu-i place să se analizeze mai profund și, mai la urma urmei, conștiința nimănui nu-i fără pată. Dar acuma, că am ajuns în societatea unor prieteni atît de înțelegători precum sînteți voi, rușinea nu mai are nici un rost. E ciudat, dar simt că mă înțelegeți, și eu însumi încep să mă înțeleg mai bine, ca și cum m-aș fi întîlnit cu un om care nu e altcineva decît eu însumi și pe care-l cunoșteam cam vag a fi un reprezentant al unor firme textile, care are un Studebaker și, undeva, o nevastă și copii.

— Observ cu plăcere, spuse procurorul cu căldură în glas, că prietenul nostru începe să se lămurească. Să-i dăm tot ajutorul ca să poată ajunge a privi lucrurile cu luciditate deplină.

Să mergem mai departe în cercetarea motivelor care stau la baza faptelor, cu zelul unor arheologi, pînă vom ajunge la strălucirea crimelor îngropate în adîncuri. Va să zică, a început să aibă relații mai intime cu doamna Gygax. Cum a ajuns aici ? Să ne închipuim că a văzut-o pe această femeiușcă apetisantă într-o zi. Poate că era într-o seară tîrziu, poate că era într-o iarnă, cam pe la ora șase...

Traps :

— Cam pe la șapte, dragă Kurt, cam pe la șapte !

— ... și noaptea coborîse deasupra orașului. Lămpile electrice de pe străzi aruncau o lumină galben-aurie, vitrinele și cinematografele erau luminate feeric și peste tot licăreau sclipirile verzi și galbene ale reclamelor luminoase. Era ora intimităților plăcute, a ispitei și a voluptății. Își condusese Citroën-ul pe străzile alunecoase pînă la cartierul de vile elegante în care locuia patronul...

— Chiar așa și e, un cartier de vile elegante, interveni Traps entuziast.

— Pe perna mașinii, lîngă el, era servieta plină de comenzi și de eșantioane. Trebuia să ia o hotărîre importantă, dar limuzina impozantă a lui Gygax nu era parcată la locul ei obișnuit, lîngă marginea trotuarului. Cu toate acestea, Traps a intrat pe aleea din grădina cufundată în întuneric. I-a deschis chiar doamna Gygax. Soțul ei nu avea să fie în seara aceea acasă, îi spuse ea, iar slujnica lipsea de asemenea. Era îmbrăcată ca de interior, sau, mai

exact, purta un halat de baie. Traps a trebuit totuşi să intre să bea ceva, femeia l-a invitat călduros, aşa că s-au dus amîndoi în salon. Traps era cu totul uluit.

— De unde ştii toate acestea, dragă Kurt? Eşti un vrăjitor.

— Din experienţă, declară procurorul. Destinele oamenilor sînt foarte asemănătoare. Şi nu putem califica acest fapt ca o încercare de seducţie fie din partea lui Traps, fie din partea femeii ; era pur şi simplu vorba de un prilej care li se ivise în cale. Femeia era singură şi plictisită, nu avea nici o intenţie anume, ci era doar bucuroasă că are cu cine să schimbe o vorbă. În casă era cald şi plăcut, şi sub halatul înflorat nu avea altceva decît o cămaşă de noapte. Traps şedea lîngă soţia patronului şi se uita la gîtul ei alb, la sînii care se ridicau uşor, şi în vreme ce doamna Gygax vorbea despre soţul ei cu cuvinte amare şi aspre, prietenului nostru îi trecu prin minte că aici trebuia să dea lovitura — şi de fapt şi începu să o dea în timp ce gîndul acesta îi trecea prin minte. Curînd află totul despre Gygax, că starea sănătăţii lui era precară, că orice enervare l-ar putea ucide. Află ce vîrstă avea omul, cît de urît şi de brutal se purta cu soţia sa şi cît de sigur era de fidelitatea ei. Deoarece toate acestea le afli de ajuns de repede de la o femeie care vrea să se răzbune pe soţul ei. Şi astfel, prietenul nostru şi-a continuat legătura cu doamna Gygax, întrucît acuma avea un plan

bine stabilit : era hotărît să-și ruineze patronul prin toate mijloacele posibile, fie ce-o fi. A sosit, în cele din urmă, și clipa în care avea toate atuurile în mînă. Îi cîștigase de partea lui pe furnizorii și tovarășii de afaceri ai lui Gygax, iar noaptea strîngea în brațe trupul gol, alb și catifelat al nevestei patronului. Și atunci a dat ultima lovitură : a provocat un scandal. Deliberat. Nu e prea greu să ne închipuim cum s-a desfășurat această ultimă fază. E iarăși ora intimă a amurgului. Prietenul nostru se află într-un restaurant, sau mai degrabă într-unul din acele hanuri din cartierul vechi al orașului, într-o atmosferă supraîncălzită, atmosferă întru totul conformă cu spiritul democrației noastre cantonale : patriotică, serioasă, ferestre ovale, totul solid, printre altele și prețurile... Patronul, un om solid...

Traps :

— Eram la „Rathaus Keller", dragul meu !

— ...cer scuze, așadar patroana, o femeie solidă, șade la casă, înconjurată de portretele clienților credincioși de altădată ai casei. Un vînzător de ziare se învîrte printre mese și apoi pleacă. Mai tîrziu intră în local un grup al Armatei Salvării[1] și cîntă : *Soarele ne luminează casa.* Cîțiva studenți beau cu profesorul lor. La o masă, Traps. Pe masă două pahare, o

[1] Asociație engleză cu caracter filantropic, răspîndită în numeroase țări capitaliste.

sticlă cu un vin excelent — de data asta, plăteşte Traps. În faţa lui, palid la faţă, gras, asudat, cu gulerul descheiat, un tip arătînd tot atît de apoplectic ca şi viitoarea victimă : prietenul lui Gygax, care se întreabă ce s-o fi întîmplat cu Traps că l-a invitat aşa, din senin. Ascultă cu atenţie şi aude chiar din gura lui Alfredo povestea adulterului. Şi după aceea, cu cîteva ceasuri mai tîrziu, aşa cum era de presupus şi aşa cum prevăzuse prietenul nostru, tipul aleargă la patron, convins că datoria, prietenia şi onoarea cer ca nefericitul soţ înşelat să afle totul.

— Ipocritul! strigă Traps.

Asculta cu ochi holbaţi, strălucitori, relatarea procurorului, fericit că, în sfîrşit, poate cunoaşte adevărul, propriul său adevăr, unic şi neînfricat...

Procurorul continuă :

— Astfel a sosit şi momentul fatal, momentul calculat cu grijă, cînd Gygax a aflat întreaga poveste. Bătrînul tîlhar a mai fost în stare să conducă maşina pînă acasă. Şi ni-l închipuim scos din fire, năpădit de sudoare încă în maşină, chinuit de dureri ascuţite în regiunea inimii, cu mîna tremurătoare pe volan, agenţii de circulaţie fluierînd furioşi în urma lui, fiindcă nu ţinea seamă de stopuri. Şi după aceea, drumul chinuitor de la garaj şi pînă la intrarea casei, prăbuşirea, poate chiar în hol, în timp ce femeiuşca aceea apetisantă se îndrepta spre el să-l întîmpine. Ce-a urmat n-a

mai durat atît de mult : doctorul i-a făcut o injecție cu morfină, și după aceea totul s-a isprăvit... un scurt horcăit și totul a fost gata, în timp ce soția, lîngă pat, plîngea. Traps acasă, în sînul familiei, a ridicat receptorul. În exterior, tristețe, în interior : triumf. Jocul a fost cîștigat, ura ! Cu trei luni mai tîrziu : Studebaker-ul.

Cuvintele în încheiere stîrniră noi hohote de rîs. Traps, care trecuse dintr-o mirare în alta, rîdea și el, deși oarecum stînjenit. Se scărpină pe după ureche și dădu din cap admirativ. Era într-o dispoziție excelentă. Seara se dovedise a fi teribil de reușită. Desigur, faptul că era acuzat de omor îl afecta întrucîtva și-l punea pe gînduri. Dar pînă și starea asta îi făcea plăcere, deoarece îl stimula spre cugetări înalte, îl îndemna să se gîndească la dreptate, la crimă și pedeapsă, la vinovăție și ispășire și-l făcea să fie uimit de propriile sale posibilități. Spaima, pe care n-o uitase încă, fiorul pe care-l simțise în grădină, și mai tîrziu, la masă, cînd toți ceilalți se amuzau, i se păreau acum cu totul lipsite de motiv, fiind o parte a întregii petreceri. Totul era atît de omenesc ! Ardea de nerăbdare să vadă ce avea să urmeze. Trecură în salon, ca să bea cafeaua. Clătinîndu-se și sprijinindu-l pe avocatul care se tot poticnea, Traps intră într-o încăpere plină de bibelouri și vase. Pe pereți erau atîrnate gravuri uriașe înfățișînd peisaje citadine și subi-

ecte istorice: Jurămîntul de pe Rütli[1], victoria bernezilor asupra trupelor împăratului în bătălia de la Laupen din 1339[2], masacrul gărzii elvețiene[3], grupul restrîns al celor șapte înțelepți. Plafonul era plin de stucaturi, într-un colț se afla un pian mare, ici și colo erau niște fotolii joase, largi și confortabile, avînd spătarele acoperite cu huse pe care erau brodate inscripții pioase: *Binecuvîntat e cel ce merge pe calea dreptății; O conștiință curată e o perină moale.* Prin ferestrele deschise se bănuia șoseaua — prezentă ca într-o vrajă — o cărare pierdută în întuneric, de-a lungul căreia farurile mașinilor străluceau rar la ora aceasta; era aproape două. Traps spuse că n-a ascultat nicicînd o povestire mai captivantă ca relatarea lui Kurt. În ceea ce privește problemele esențiale, aproape că nici n-avea ce rectifica, deși, desigur, cîteva corecturi mai mărunte erau totuși necesare. De pildă, binevoitorul

[1] La Rütli (poiană situată în Elveția, la 502 m. deasupra Lacului celor Patru Cantoane) se spune că a avut loc, în 1307, jurămîntul prin care cantoanele Schwyz, Uri și Unterwalden, au hotărît să se elibereze de sub dominația Habsburgilor.

[2] La Laupen, localitate în cantonul elvețian Berna, bernezii, sub comanda lui Rudolf von Erlach, au învins în 1339 armata orașului Freiburg și a nobilimii din partea apuseană a Elveției.

[3] Garda elvețiană era o formație de mercenari în slujba diferitelor state, printre care și Franța. Cînd a izbucnit Revoluția franceză din 1789, acești mercenari au încercat să respingă asaltul poporului asupra palatului Tuileries și au fost nimiciți.

prieten al lui Gygax era un om sfrijit, mic de statură și purta un guler tare, de loc muiat de sudoare. Iar doamna Gygax îl primise îmbrăcată nu cu un halat de baie, ci cu un chimono, și încă unul atît de decoltat, încît — dacă i se îngăduia să facă o glumă — nici nu putea să nu-l deschidă de tot. De asemenea, preameritatul infarct al superbanditului său de patron îl pocnise pe cînd era la depozitul de mărfuri și pe cînd bătea *föhn*-ul ; boșorogul nu se dusese acasă, ci fusese transportat la spital, unde și murise. Dar, așa cum spusese, aceste detalii erau lipsite de importanță. Lucrul cel mai important era că teoria preaiubitului său prieten procurorul era adevărată : avusese legături cu doamna Gygax numai pentru că voia să-l distrugă pe ticălosul acela. De fapt, își amintea chiar că o dată, pe cînd era deasupra nevestei lui Gygax, în patul lui conjugal, se uitase la fotografia de pe noptieră a tipului, se uitase îndelung la fața aceea antipatică, grasă, cu ochi de bufniță, care-l priveau de după ochelarii cu ramă de baga, și-i trecuse prin minte gîndul, însoțit de o satisfacție extatică, nesăbuită, că prin ceea ce făcea atunci cu o asemenea plăcere și ardoare, îi frîngea, de fapt, gîtul ticălosului său patron, îl curăța, de fapt, cu sînge rece.

Ședeau comod în fotoliile împodobite cu inscripții pioase și-l ascultau pe Traps, explicîndu-le toate acestea, și-și amestecau cafeaua, și beau din pahare mari, pîntecoase, coniacul vechi, un Roffignac 1893.

Venise timpul, spuse procurorul, să anunțe ce verdict cere în acest proces. Se-ntinsese de-a curmezișul într-un fotoliu imens și-și bălăbănea picioarele cu ciorapii de culori diferite (unul cu dungi negre și cenușii, celălalt verde), pe marginea unuia din brațele jilțului.

— Prietenul nostru Alfredo n-a acționat *dolo indirecto*[1] și moartea care a urmat nu a fost accidentală. El este vinovat de *dolo malo*, de a fi acționat cu premeditare, așa cum reiese limpede din faptul că, pe de o parte, a manevrat în așa fel încît Gygax să afle totul și, pe de altă parte, că după moartea superbanditului a încetat să o mai frecventeze pe femeiușca aceea apetisantă. De aici rezultă în chip necesar că soția a fost doar o unealtă în aducerea la îndeplinire a planurilor sale sîngeroase, o unealtă, ca să zicem așa, dătătoare de plăceri. Așadar, e limpede că avem de a face cu o crimă, săvîrșită cu o asemenea tehnică psihologică, încît în afară de adulter, nimic nu constituia o încălcare a legii — cel puțin în aparență. Prin urmare, acum cînd masca inocenței a fost înlăturată și iubitul nostru acuzat a fost atît de drăguț să mărturisească de două ori întreg adevărul, am plăcerea de a cere, în calitatea mea de procuror, înaltului tribunal, să-l condamne pe Alfredo Traps la moarte, drept răsplată pentru o crimă care merită admirație,

[1] Prin viclenie cu urmări indirecte (lat.).

trezindu-ţi uimirea şi impunîndu-ţi respect, şi care poate, pe drept cuvînt, să fie considerată ca una din cele mai formidabile crime ale secolului nostru.

Toţi izbucniră în rîs, aplaudînd, şi se năpustiră asupra tortei aduse de *mademoiselle* Simone. Ca o încununare a serii, cum spunea ea. Afară, ademenindu-te, luna întîrziată se ridica pe cer ca o seceră subţire. Copacii foşneau uşor. Cînd şi cînd, trecea pe şosea cîte o maşină. Se auzeau uneori paşii şovăitori şi nesiguri ai vreunui chefliu care se întorcea într-un tîrziu acasă. Reprezentantul firmelor textile se simţea liniştit, fericit, la adăpost. Şedea lîngă Pilet, pe o sofa îmbrăcată cu pluş moale, pe a cărei husă erau brodate cuvintele : *Fie drumul cît de lung, tot acasă eu ajung*. Pilet, cufundat în tăcerea lui obişnuită, murmură :

— Splendid !

Reprezentantul fabricilor textile îl trase lîngă el cu o familiaritate duioasă, plină de afecţiune şi, lipindu-şi obrazul de al lui, îi admiră eleganţa flegmatică. Greoi şi toropit de vin, Traps se lăsă copleşit de voluptuoasa plăcere de a fi el însuşi în această societate plină de înţelegere, de a nu păstra nici un secret, deoarece nu mai era necesar, de a fi apreciat, îndrăgit, iubit, înţeles. Se împăca tot mai mult cu gîndul că săvîrşise o crimă : îl mişca profund, îi transforma viaţa, făcea ca totul să-i apară mai complicat, mai eroic, mai de preţ. Era luat de un val de entuziasm : el însuşi plănuise şi executase omorul. Făcuse asta pentru a se ridica.

Dar nu atît de mult pentru a-și îmbunătăți situația materială, nu atît pentru a fi proprietarul unui Studebaker, ci mai degrabă pentru a deveni... cum se spune... un om mai *adevărat*... mai profund. mai demn... Căuta stîngaci să-și exprime gîndul și nu reușea, întrucît ajunsese la limita posibilităților sale intelectuale... Mai demn de respectul și afecțiunea acestor oameni culți care acum (chiar și Pilet) i se păreau a fi asemeni vechilor magi despre care citise odată în *Reader's Digest* [1] și care cunoșteau nu numai secretele stelelor, ci și secretele legii. Dreptatea — cît de mult îl amețea acest cuvînt. Ca reprezentant al unor firme textile, el o considerase doar o chichiță avocățească ; acum i se înfățișa ca un soare imens, uluitor, ce se ridicase deasupra orizontului său limitat, ca o idee pe care nu o înțelegea decît vag și de aceea fiind cu atît mai capabilă să-l înfricoșeze peste măsură. Astfel că, sorbindu-și coniacul și ascultînd pledoaria avocatului său, fu la început profund uimit și după aceea jignit din ce în ce mai mult, pe măsură ce avocatul său cel gras se străduia, plin de zel, să readucă omorul pe care-l înfăptuise în sfera vieții obișnuite, să-l prezinte ca pe un fapt oarecare. Ascultase cu multă plăcere, spunea domnul Kummer, cuvîntul plin de ingeniozitate al preastimatului domn procuror. Domnul Kummer își scosese *pince-nez*-ul de pe nasul diform și umflat și începuse să-și subli-

[1] Magazin lunar din S.U.A., care publică sub formă rezumată diferite lucrări de literatură, știință etc.

nieze cuvintele cu gesturi scurte, delicate, geometrice. E adevărat că Gygax, tîlharul acela bătrîn, murise. E adevărat că, sub dominația lui, clientul său o dusese greu, că nutrea o adevărată animozitate împotriva lui și că încercase să-l distrugă. Nici un om întreg la minte n-ar putea nega aceste lucruri. Dar unde, se pune întrebarea, unde în lumea afacerilor nu se petrec asemenea lucruri ? De aceea era cu totul de neînchipuit să fie prezentată drept crimă moartea unui om de afaceri cu inima slabă.

— Dar l-am omorît ! protestă energic Traps, căzut parcă din nouri.

Spre deosebire de procuror, considera că acuzatul nu e numai nevinovat, ci e chiar incapabil să făptuiască o crimă. Amărît, insultat, Traps interveni :

— Dar sînt *vinovat*, sînt *vinovat* !

— Dimpotrivă, continuă avocatul, unicul reprezentant al firmelor „Hephaiston“ poate fi un exemplu pentru mulți. Declarîndu-l incapabil de o crimă, n-am vrut să afirm că e un suflet inocent și fără pată. Departe de mine aceasta, Traps a comis toate delictele pe care e în stare să le săvîrșească : e vinovat de adulter, e vinovat că, printr-o escrocherie, și-a făcut un drum în viață, că s-a dovedit capabil de o ură primejdioasă. Nu trebuie să considerăm însă că întreaga lui viață constă numai din adultere și escrocherii. Nu, evident că nu : ea are și laturi pozitive, prietenul nostru Alfredo are și el virtuțile lui. E un om care muncește mult, e plin de voință, e loial față de prietenii săi. Se

străduiește să asigure copiilor săi un viitor mai bun. Are vederi politice sănătoase. Luat în ansamblu, nu vom putea distinge în comportarea sa mai mult decît o umbră de necinste, o ușoară nuanță de corupție, așa cum se întîmplă și trebuie să se întîmple adesea în viața mediocră a multora. Dar tocmai din acest motiv, pe de altă parte, el nu e capabil de o vinovăție mare, pură și demnă, nu e capabil de o faptă hotărîtă, de o crimă fără echivoc.

— Calomnie, curată calomnie! strigă Traps.

— Alfredo nu e un criminal, ci e o victimă a epocii noastre, a civilizației occidentale care, din păcate, s-a îndepărtat tot mai mult de credință, de creștinism, de principiile universale, devenind tot mai nebuloasă și sucombînd din ce în ce mai mult sub apăsarea haosului, astfel că omul nu mai are o stea călăuzitoare, și în locul ordinii și a adevăratei moralități domnește acum confuzia, imoralitatea, e stăpînă legea junglei. Și, de fapt, ce s-a întîmplat? Acest om al nostru, acest om obișnuit a căzut, total nepregătit, în mîinile unui procuror abil care a cercetat, a analizat și a disecat modul în care și-a călăuzit instinctiv activitatea sa în comerțul de textile; care a scormonit lucrurile cele tainice din viața lui personală și a aruncat o lumină necruțătoare asupra aventurilor unui om a cărui existență presupune călătorii de afaceri, lupta pentru asigurarea traiului zilnic și unele plăceri, mai mult sau mai puțin nevinovate; care procuror a relaționat fapte fără nici o legătură între ele și a impus o desfășurare

logică unui ansamblu de fapte întîmplătoare, a stăruit asupra unor întîmplări care ar fi putut lua cu totul alt curs și le-a dat o semnificație anume ; a descoperit intenția acolo unde era doar întîmplare, a făcut ca un fapt necugetat să apară drept premeditat, în așa fel încît pînă la urmă interogatoriul s-a terminat prin apariția unui criminal, așa cum iepurele țîșnește din pălăria unui scamator.

Traps :

— Asta nu-i adevărat !

— Și acuma, să vedem ce s-a petrecut, în realitate, cu Gygax, procedînd cu obiectivitate și pondere, și fără să ne lăsăm influențați de mistificările procurorului. Nu putem să nu ajungem la concluzia că moartea tîlharului aceluia i se datorește lui însuși, și numai lui însuși. Viața neregulată pe care o ducea îi minase sănătatea. Cunoaștem prea bine obișnuita boală a directorilor. Cauzele ei sînt încordarea, agitația, căsnicii lipsite de dragoste și un sistem nervos suprasolicitat. Cît despre infarct, *föhn*-ul pe care Traps l-a menționat este factorul esențial. Influența *föhn*-ului asupra bolnavilor de inimă este bine cunoscută...

— E ridicol ! exclamă Traps.

— ...așa că moartea lui Gygax s-a datorat, fără nici o îndoială, unui simplu accident. Firește, trebuie să fiu de acord că în comportarea clientului meu a existat o anume lipsă de scrupule, dar aceasta este obligatorie în condițiile obișnuite ale vieții comerciale, așa cum el însuși a subliniat-o în repetate rînduri. Desigur.

dorința de a-și ucide patronul l-o fi încercat de multe ori... cu gîndul oamenii întreprind multe, îndrăznesc multe. Dar numai cu gîndul, și tocmai despre asta e vorba. E absurd să presupunem că acest gînd a fost adus vreodată la îndeplinire și stărui asupra acestui lucru deoarece clientul meu a fost convins că el chiar a și săvîrșit o crimă. Cauza e că pana pe care a avut-o la mașină a fost urmată de o depresiune nervoasă și de aceea, ca avocat al apărării, cer ca Alfredo Traps să fie achitat...

Pe măsură ce asculta cum iubita lui crimă era învăluită într-o ceață de bune intenții, cum se transformă și se destramă, cum devine ireală și se pierde în neființă, rămînînd doar o umbră, un produs al presiunii atmosferice, Traps se înfuria din ce în ce mai tare. Se simțea subapreciat, așa că izbucni cu violență, îndată ce avocatul își termină pledoaria. Și, ridicîndu-se indignat în picioare, în mîna dreaptă cu o farfurie pe care se clătina o nouă bucată de tortă și în mîna stîngă cu un pahar de coniac Roffignac, declară că înainte de a fi pronunțată sentința, dorește să sublinieze în chipul cel mai categoric că e întru totul de acord cu rechizitoriul rostit de procuror. Cu lacrimi în ochi, continuă a spune că fusese vorba de o crimă, o crimă îndelung chibzuită și premeditată. Acuma înțelege foarte bine acest lucru și de aceea a fost dezamăgit profund — ba chiar scandalizat — de pledoaria avocatului său. Spera să găsească mai multă înțelegere la el. În consecință, cerea să se pronunțe de îndată

verdictul, sau mai exact pedeapsa, nu dintr-o condamnabilă dorință de a apărea într-o lumină plăcută în ochii lor, ci din pur entuziasm, deoarece în cursul acestei admirabile seri își dăduse seama limpede, pentru prima dată, ce înseamnă să fii *cinstit* cu tine însuți (și în acest moment Traps deveni oarecum confuz), iar pentru o viață adevărată ideile sublime ale dreptății, ale crimei și ale pedepsei erau tot atît de esențiale unele alteia, ca și elementele chimice și compușii care împreună alcătuiau fibrele sale textile, pentru a împrumuta o imagine dintr-un domeniu familiar. Într-un fel, această revelație însemna pentru el că se născuse a doua oară. În orice caz, spera că nu vor ține seama de faptul că vocabularul îi era oarecum limitat în momentul în care depășea domeniul său de activitate, așa încît îi venea greu să exprime ceea ce gîndea de fapt, dar în orice caz născut a doua oară i se păreau a fi cuvintele cele mai potrivite pentru a exprima copleșitoarea și extraordinara bucurie ce-l bîntuia acum asemenea unei furtuni, schimbînd totul înlăuntrul lui, prefăcîndu-l într-un alt om.

Și astfel nu mai rămase nimic altceva decît să se dea verdictul. În mijlocul rîsetelor, al urletelor, al chiotelor de bucurie și al încercărilor lui Pilet de a cînta, judecătorul cel mărunt, beat mort, anunță hotărîrea curții. Nu fu un lucru prea ușor, și asta nu numai pentru că se cocoțase, sau mai degrabă se vîrîse, căci îl deschisese mai înainte, în pianul cel mare din

colţul camerei, ci şi pentru că i se încurca limba în gură. Se bîlbîia, înghiţea sau stîlcea cuvintele, începea propoziţii pe care nu le mai termina, continua altele a căror finalitate o uitase. Dar sensul general al celor spuse de el se desprindea totuşi de ajuns de limpede. Problema era, declară judecătorul, cine avea dreptate, procurorul sau avocatul apărării; dacă Traps comisese cea mai extraordinară crimă a veacului nostru sau dacă era nevinovat ca un mieluşel ? El, ca judecător, nu era de acord cu o ipoteză sau alta pe de-a-ntregul. Aşa cum susţinea avocatul apărării, Traps fusese înşelat şi atras în cursa întinsă de procuror prin felul în care acesta îşi condusese interogatoriul şi, prin urmare, recunoscuse o mulţime de fapte care nu s-au petrecut întocmai în felul cum au fost descrise. Pe de altă parte, el a comis o crimă, deşi nu cu premeditare diabolică, ci mai degrabă prin faptul că a manifestat acea indiferenţă etică a lumii în care trăia ca reprezentant al fibrelor sintetice „Hephaiston". Omorîse pentru că i se părea foarte firesc să încolţească un om, să acţioneze fără milă, indiferent de mijloace. În lumea prin care trecea în goană cu Studebarker-ul său, lui Alfredo nu i se întîmplase şi nu i se putea întîmpla nimic rău de pe urma acstor procedee, dar el avusese bunăvoinţă să vină printre ei, în liniştita lor vilă albă, în conjurată de copaci (în acest moment expunerea judecătorului începu să devină cam nebuloasă ; îşi continuă totuşi cuvîntarea întretăiată de hohote de plîns şi întreruptă din cînd în cînd de

un formidabil strănut, datorit emoției adînci ; atunci capul lui ca o tărtăcuță dispărea după o enormă batistă, iar ceilalți, auzindu-l, hohoteau și mai strașnic), în mijlocul a patru oameni bătrîni care i-au luminat universul cu strălucirea pură a dreptății, care, firește, avea cîteodată o înfățișare ciudată, el știa asta prea bine, știa, cum să nu știe, că dreptatea care radia pe îmbătrînitele și zbîrcitele fețe a patru bătrîni, care se reflecta în monoclul unui procuror cu părul alb și în *pince-nez*-ul unui avocat obez, care era rostită printre chicoteli de gura știrbă a unui judecător beat abia conștient de ceea ce spune și care strălucea într-o lumină roșcată pe căpățîna cheală a unui emerit călău (devenind nerăbdători în fața acestei alunecări în poezie, ceilalți începură să urle : „Verdictul ! Verdictul !“) această dreptate avea cu adevărat o înfățișare grotescă, era o dreptate ciudată, scoasă la pensie, și totuși era, în ciuda a orice, *dreptatea* („Verdictul ! Verdictul !“), în numele căreia el condamna pe dragul, preaiubitul, preabunul lor Alfredo la moarte (avocatul, procurorul, călăul și *mademoiselle* Simone izbucniră în strigăte de ură, iar Traps, hohotind de emoție, urlă : „Îți mulțumesc, dragul meu judecător, îți mulțumesc !“), deși singura bază juridică a acestei condamnări era propria recunoaștere a acuzatului că este vinovat. Dar, mai la urma urmei, nu era acesta cel mai important lucru ? Avea plăcerea, așadar, de a pronunța un verdict pe care condamnatul îl aprobă fără rezerve. Mila n-ar fi compatibilă cu demnitatea umană și

ruga pe onoratul prieten și oaspete să primească victorioasa încununare a crimei sale, cu o satisfacție egală cu aceea cu care a considerat crima însăși. Fatalitatea ce-l urmărește pe omul obișnuit, pe omul de pe stradă — așa cum îl urmărește uneori și norocul — sub forma unui accident de automobil sau a unui fenomen natural : o boală, obliterarea unei artere în urma unei embolii, un cancer, apare aici sub forma unui final moral și indispensabil ; prin sentința dată, viața este desăvîrșită printr-o consecvență logică, ca într-o operă de artă, iar tragedia umană este dezvăluită în toată frumusețea ei, strălucitoare de lumină, înveșmîntată într-o formă fără cusur. („Termină, termină o dată !“ strigau ceilalți.) Și într-adevăr, nu ezit să declar că numai prin sentința care-l condamnă pe acuzat i se dă cu adevărat acestuia acolada dreptății. Nu poate fi nimic mai sublim, mai nobil, mai măreț, decît condamnarea unui om la moarte. De aceea pronunț acum această sentință. S-ar putea ca Traps să nu merite pe deplin acest noroc, întrucît, la drept vorbind, un verdict cinstit de omor premeditat nu este întru totul justificat, eu totuși, în nici un caz nu voi comuta sentința, fiindcă nu vreau să-l dezamăgesc pe iubitul nostru prieten ; pe scurt, Alfredo este acuma de-ai noștri, un egal de-al nostru, demn să facă parte dintre noi, și e recunoscut ca un maestru al jocului...

Ceilalți începură să strige, acoperindu-i glasul :

— Să se aducă șampania !

Seara atinsese punctul ei culminant. Șampania spumega în cupe, veselia nu era întunecată de nici un nor, chiar și avocatul apărării se bucura din toată inima, alături de ceilalți. Lumînările se topiseră, abia mai licăreau. Prin ferestre se zăreau primele luciri ale zorilor, stelele păleau și-n aer se simțea o boare răcoroasă și parcă se presimțea soarele ce avea să răsară. Traps mai era încă plin de avînt, dar oboseala îl toropea cu încetul. Ceru să fie dus pînă în camera lui : trecea clătinîndu-se din brațele unuia în brațele celuilalt dintre bătrîni. Toți erau beți turtă și vorbeau alandala, rostind monologuri din care nu se înțelegea nimic, camera răsuna de glasuri care vorbeau sau țipau într-un talmeș-balmeș asurzitor și nici unul nu-l asculta pe celălalt. Duhnind a vin și a brînză, bătrînii îl mîngîiau pe Traps pe obraji, îi ciufuleau părul din cap și-l îmbrățișau. Fericit, istovit, el se supunea mîngîierilor ca un copil care s-ar afla în mijlocul unui grup de bunici și unchi. În cele din urmă, bătrînul cel taciturn și chel îl conduse pe Traps sus în camera ce-i era hărăzită. Urcușul în patru labe se dovedi a fi foarte dificil ; la jumătatea drumului, nu mai putură urca și se întinseră pe scară, mîinile și picioarele unuia încurcîndu-se cu ale celuilalt. Printr-o fereastră de deasupra, lumina cenușie a zorilor se revărsa peste albeața zidurilor ; de afară se auzeau primele zgomote ale noii zile : șuieratul îndepărtat al trenului, manevrele unei locomotive, vagi amintiri ale unei posibilități pierdute de a se întoarce acasă.

Traps era în al nouălea cer, toate dorințele îi fuseseră îndeplinite așa cum nu-i mai fuseseră niciodată în viața lui de mic-burghez. Imagini neclare îi treceau pe dinaintea ochilor: fața unui băiat, probabil a mezinului său, favoritul lui; după aceea, se ivea cețoasă imaginea satului în care se oprise, după pana de automobil; panglica strălucitoare a șoselei care trecea peste un delușor; colina unde se afla biserica; stejarul cel bătrîn cu cercuri de fier și proptele de lemn, dealurile împădurite și deasupra bolta cerului, strălucitoare și nemărginită. Și tocmai atunci, bătrînul cel chel se prăbuși.

— Vreau să dorm, vreau să dorm... s-obosit, s-obosit... mai zise el și adormi buștean, iar Traps continuă să se tîrîie pe scări.

La un moment dat bătrînul auzi parcă zgomotul unui scaun care cade. Zgomotul îl trezi pentru cîteva clipe din visurile și amintirile unor groaznice întîmplări petrecute cu mulți ani în urmă. Și apoi un vălmășag de picioare trecu peste omul adormit în drum; ceilalți urcau pe scară. Croncănind și chirăind, bătrînii mîzgăliseră pe un pergament o sentință de moarte scrisă în cuvinte alese cu grijă, cu întorsături meșteșugite de frază, plină de termeni arhaici și citate în limba latină. Și după aceea porniseră să ducă produsul izvorît din truda minții lor la patul lui Traps, așa ca atunci cînd s-o trezi să găsească o amintire plăcută a serii aceleia extraordinare. Afară, lumina devenea mai puternică și păsările începuseră să ciripească și să cînte strident. Bătrînii se tîrau pe scări și se

poticniră de chelul cufundat în somnul lui nevinovat. Agățîndu-se unul de celălalt, sprijinindu-se, clătinîndu-se, cei trei se împingeau, se trăgeau de mînecă și se tîrau, împiedecîndu-se unul de celălalt pe palier, astfel că fură nevoiți să se oprească și să o pornească din nou. În sfîrșit, ajunseră la ușa camerei de musafiri. Judecătorul o deschise și în aceeași clipă grupu solemn — procurorul mai avea încă șervetul înnodat în jurul gîtului — înlemni. De cerceveaua ferestrei, nemișcat, atîrna Traps, o siluetă întunecată, proiectată pe fundalul de un argintiu-șters al cerului, învăluit în mireasma trandafirilor din grădină care urca prin fereastră, atîrna spînzurat atît de definitiv și de categoric, încît procurorul, în monoclul căruia lumina tot mai puternică a zilei se reflecta cu o strălucire ce creștea mereu, trebui să respire adînc înainte de a putea striga năucit, neputincios și îndurerat din cauza pierderii prietenului său, înainte de a putea striga zdrobit:

— Alfredo, iubitul meu Alfredo! Pentru numele lui Dumnezeu, ce-ai crezut de-ai făcut una ca asta? Ai stricat cea mai frumoasă seară pe care am trăit-o vreodată!

FĂGĂDUIALA

Recvienm
pentru romanul poliţist

În româneşte de
Petronela Negoşanu

Friedrich Dürrenmatt

DAS VERSPRECHEN

Requiem auf den Kriminalroman

Lui *Lazar Wechsler*
directorul filmului
şi *Ladislao Vajda*
regizorul filmului

În martie, anul acesta, trebuia să ţin o conferinţă la Cuera [1], în cadrul societăţii Andreas-Dahinden, despre arta de a scrie romane poliţiste. Am sosit cu trenul abia la căderea nopţii, totul era îngheţat, iar norii pluteau jos de tot peste pustiul zăpezii viscolite. Conferinţa a avut loc în sala Asociaţiei Comercianţilor. Public era puţin, întrucît în acelaşi timp se organizase în amfiteatrul Liceului Emil Staiger o seară de lectură din opera de bătrîneţe a lui Goethe. Nici eu, nici ceilalţi, n-aveam nici un chef, şi mulţi dintre localnici au părăsit sala înainte de încheierea expunerii. După o scurtă convorbire cu cîţiva membri ai comitetului, cu doi, trei profesori de liceu, care ar fi preferat să

1. Capitala cantonului Graubünden, situat în sud-estul Elveţiei.

fie și ei prezenți la lectura din opera de bătrînețe a lui Goethe, precum și cu o doamnă filantroapă care conducea onorific Uniunea personalului casnic din Elveția răsăriteană, m-am retras la „Hotelul Steinbock" din apropierea gării, unde fusesem găzduit, după ce mi se achitase onorariul și cheltuielile de deplasare. Dar și aici domnea dezolarea. În afară de o revistă economică germană și un *Weltwoche* vechi, nici o altă lectură la-ndemînă. În hotel o liniște nefirească ; de dormit nici gînd, de teama cumplită că ai putea să nu te mai trezești. Noaptea, ca ieșită din vreme, halucinantă. Afară încetase ninsoarea, totul era nemișcat, felinarele de pe străzi nu se mai clătinau, nici vîntul nu mai sufla, nici țipenie de om sau viețuitoare ; doar din gară un șuierat care se pierdu în văzduh. M-am dus la bar să mai beau un *whisky*. În afară de doamna cea bătrîioară, care servea, am găsit acolo încă un domn care se grăbi să se prezinte de îndată ce m-am așezat. Era dr. H., fost comandant al Poliției cantonale din Zürich, un bărbat înalt și greoi, de modă veche, purtînd de-a curmezișul, peste vestă, lanțul de aur al ceasului, cum rareori mai vezi în zilele noastre. În ciuda vîrstei, părul țepos îi era încă negru, mustața stufoasă. Ședea la bar pe unul dintre scaunele înalte, sorbea vin roșu printre rotocoalele de fum ale unei „Bahiane" și-i spunea pe nume doamnei care servea. Glasul îi era puternic, mișcările vioaie, un om deschis, care mă atrăgea și în aceeași măsură mă și intimida. Cînd s-a făcut aproape ora trei și la primul „Johnnie Walker"

s-au mai adăugat alte patru, bătrînul mi-a propus să mă ducă a doua zi dimineața la Zürich. cu Opel-Kapitänul său. Am primit invitația, întrucît nu cunoșteam decît superficial regiunea din jurul orașului Cuera și în general această parte a Elveției. Dr. H. venise în Graubünden ca membru al unei comisii federale și fiindcă vremea rea îl împiedicase să se întoarcă, luase și el parte la conferința mea, fără să-și dea părerea asupra ei, dar spunîndu-mi o dată :

— Vorbești cu destulă stîngăcie.

A doua zi de dimineață am pornit la drum. Eram ca paralizat pentru că în zori înghițisem două pastile de Medomin spre a mai putea dormi puțin. Întunericul încă stăruia, cu toate că trebuia să fie ziuă de mult ; undeva lucea o geană de cer metalic. În rest se înghesuiau nori trîndavi, împovărați de zăpadă ; iarna părea că încă nu vrea să părăsească aceste meleaguri. Orașul era împresurat de înălțimi care n-aveau totuși nimic maiestuos, semănînd mai degrabă cu îngrămădiri de bolovăniș, ca și cum s-ar fi săpat un nemărginit mormînt. Evident, așa era și Cuera. un oraș numai piatră, cenușiu, cu mari clădiri administrative. Mi se părea de necrezut că pe-aici creștea vița-de-vie. Am încercat să pătrundem în orașul vechi, dar mașina greoaie s-a rătăcit ; am nimerit în fundături înguste și pe străzi cu sens unic, ceea ce ne-a silit să facem grele manevre de întoarcere, spre a ieși din labirintul caselor ; caldarîmul era acoperit de gheață, astfel că am fost bucuroși să ne îndepărtăm de oraș, cu toate că nu văzusem

mai nimic din această veche reședință episcopală. Era parcă o fugă. Moțăiam obosit, ca de plumb; printre norii joși se strecura, fantomatic, o vale ninsă, încremenită de frig. Nu știu cît a durat goana, pînă ce ne-am apropiat cu precauție de un sat mai mare, sau poate era un orășel. Dintr-o dată totul fu scăldat în soare, într-o lumină atît de puternică și orbitoare, încît întinderea de zăpadă prinse a se topi. O ceață alburie se desprinse de pămînt, spre a se împrăștia în chip ciudat peste cîmpurile de omăt, ascunzîndu-mi iarăși priveliștea văii. Toate se desfășurau ca într-un vis urît, vrăjit, ca pentru a mă împiedica să cunosc această parte a țării, acești munți.

Mă cuprinse iar oboseala, care se adăuga la chinuitorul pîrîit al pietrișului presărat pe drum; la un pod, mașina începu să derapeze ușor; dădurăm apoi și peste un transport militar; parbrizul se murdări atît de tare, încît ștergătoarele nu izbutiră să-l mai curețe. H. ședea ursuz lîngă mine, la volan, absorbit, concentrat să urmărească drumul anevoios. Îmi părea rău că primisem propunerea lui și blestemam *whisky*-ul și Medominul. Situația se îmbunătăți încetul cu încetul. Valea reapăru, cu contur mai firesc. Pretutindeni ferme, ici-colo mici fabrici, curățenie și sărăcie și, în cele din urmă, șoseaua fără gheață și zăpadă, strălucind de umezeală, dar sigură, îngăduindu-ne să luăm oarecare viteză. Nu ne mai strîmtorau munții care începeau să se îndepărteze. Am oprit la o stație de benzină.

Casa îmi făcu de la început o impresie ciudată, poate fiindcă se deosebea de mediul înconjurător îngrijit, tipic elvețian. Era sărăcăcioasă, mustea din ea umezeala ; de pe acoperiș se prelingeau pîraie. O jumătate era din piatră, iar cealaltă : un șopron al cărui perete de lemn, de-a lungul șoselei, era acoperit cu afișe vechi, peste care se puseseră altele, straturi, straturi : „Fumați tutun «Burrus» chiar și în pipe moderne" ; „Beți «Canada Dry»" ; „Sport Mint" „Vitamine" ; „Ciocolată cu lapte «Lindt»" ș.a.m.d. De-a latul peretelui era scris cu litere uriașe: „Pneu Pirelli". Cele două pompe de benzină erau înfipte în fața jumătății de piatră a casei, pe un loc prost pavat, cu gropi ; totul îți făcea impresia de dărăpănare, în ciuda soarelui care părea acum să împungă, aproape supărător.

— Să coborîm, spuse fostul comandant ; m-am supus, fără să-i pricep intenția, bucuros să respir aer proaspăt.

Pe o bancă de piatră, în fața ușii date de perete, ședea un bătrîn. Era nebărbierit și nespălat ; purta un halat de culoare deschisă, murdar și mototolit, niște pantaloni negri cu un luciu unsuros, care cîndva fuseseră ai unui smoching ; în picioare, papuci vechi. Holba ochii prostit, și am simțit de departe duhoarea băuturii ; absint. Caldarîmul în jurul băncii era acoperit cu mucuri de țigări ce pluteau în apa zăpezii topite.

— Bună ziua, spuse comandantul, stînjenit deodată, după cum mi se păru. Te rog să-mi

umpli rezervorul. Super. Curăță, te rog, și parbrizul. Apoi se întoarse spre mine: Să intrăm.

Abia atunci am băgat de seamă firma cîrciumii: o placă roșie de tinichea, prinsă deasupra singurului geam care se vedea, iar deasupra ușii se putea citi: „La Rose". Am intrat într-un coridor murdar: duhoare de rachiu și bere. Comandantul a luat-o înainte, a deschis o ușă de lemn, ca unul care cunoștea locul. Sala de consumație era sărăcăcioasă și întunecată; cîteva mese și bănci simple de lemn; pe pereți erau lipite fotografii cu stele de cinematograf, decupate din reviste ilustrate; postul de radio austriac transmitea un mercurial pentru Tirol, iar îndărătul tejghelei stătea o femeie uscățivă, care cu greu putea fi observată. Îmbrăcată într-un capot, clătea paharele, pufăind dintr-o țigară.

— Două cafele cu frișcă, ceru comandantul.

Femeia începu să se agite, iar din încăperea învecinată ieși o chelneriță șleampătă, de vreo treizeci de ani, după cum mi se păru mie.

— Are șaisprezece, mormăi comandantul.

Ne servi fata. Purta o fustă neagră și o bluză albă, pe jumătate descheiată, sub care nu mai avea nimic; era nespălată. Părul îi era nepieptănat și blond, cum îl avusese pesemne cîndva și femeia de după tejghea.

— Mulțumesc, Annemarie, zise comandantul și puse banii pe masă.

Nici fata nu-i răspunse, nici măcar nu-i mulțumi. Ne băurăm cafeaua în tăcere; era îngro-

zitoare. Comandantul își aprinse o „Bahiană“. Postul de radio austriac anunța acum cota apelor, în timp ce fata își tîrșea papucii prin încăperea vecină unde se întrezărea lucind ceva albicios, fără îndoială un pat în dezordine.

— Să mergem, fu de părere comandantul.

Afară, după ce aruncă o privire asupra pompei de benzină, plăti. Bătrînul pusese benzina și curățise parbrizurile.

— Pe curînd, zise comandantul luîndu-și rămas bun și iar mă uimi neajutorarea lui ; bătrînul nu-i răspunse nici de data asta ; se așeză pe bancă, cătînd cu o privire stinsă, pierdută, prostită.

Ajunși la Opel-Kapitän l-am mai privit o dată ; bătrînul, cu fața transfigurată de o credință puternică, strîngea pumnii, scuturîndu-i și murmura întretăiat :

— Aștept, aștept, va veni, va veni.

Ca să fiu cinstit, începu într-un tîrziu dr. H. pe cînd ne pregăteam să trecem peste pasul Kerenzer — șoseaua era iarăși înghețată, iar în vale, Walensee sclipea rece, respingător ; oboseala ca de plumb a Medominului îmi revenise împreună cu amintirea gustului de fum al *whisky*-ului și cu impresia alunecării într-un vis absurd, fără sfîrșit — ca să fiu cinstit, n-am prețuit niciodată prea mult

romanele polițiste și-mi pare rău că și dumneata te îndeletnicești cu asta. Pierdere de vreme! Ceea ce ai spus ieri în conferința dumitale se mai întîmplă, într-adevăr; de cînd politicienii abdică într-un chip atît de condamnabil de la îndatoririle lor — fără-ndoială că știu acest lucru, fiind și eu politician, deputat, după cum vei fi auzit (n-o știam; îi auzeam glasul ca din depărtare, retranșat înapoia oboselii mele, totuși atent, ca un animal în vizuină) — oamenii nădăjduiesc că măcar poliția se va pricepe să țină ordine în lume, cu toate că nu-mi pot închipui o speranță mai nenorocită decît asta. Din păcate, în toate aceste povestiri polițiste se mai practică și o altă șarlatanie. Nu mă gîndesc la faptul că toți criminalii voștri își primesc pedeapsa. Acest basm frumos e necesar din punct de vedere moral, face parte din minciunile care susțin statul, ca și cucernica zicală că meseria de criminal nu-i rentabilă. Dar n-ai decît să privești societatea omenească pentru a-ți da seama care-i adevărul în această privință — vreau să trec însă peste asemenea amănunte, fie și numai din principii comerciale, pentru că orice public și fiecare contribuabil are dreptul la eroii lui și la un *happy-end*. Sîntem în egală măsură obligați, atît noi, cei de la poliție, cît și voi, literații, să li-l punem la-ndemînă. Ceea ce mă supără mult mai mult în romanele voastre e acțiunea. Aici înșelătoria e prea absurdă și nerușinată. Vă făuriți logic acțiunea, ca o partidă de șah; aici criminalul, acolo victima, din-

coace complicele, dincolo profitorul ; e de ajuns ca detectivul să cunoască regulile şi să repete partida, că l-a şi descoperit pe criminal, ajutînd dreptatea să triumfe. Ficţiunea aceasta mă înfurie. Realitatea se interferează cu logica numai în parte. Unde mai pui că şi noi, cei de la poliţie, sîntem de asemenea siliţi să procedăm logic, ştiinţific ; dar factorii care ne încurcă socotelile, care ne strică jocul, sînt atît de frecvenţi, că foarte deseori numai norocul pur în profesie şi întîmplarea hotărăsc în favoarea sau defavoarea noastră. Dar, în romanele voastre, întîmplarea nu joacă nici un rol, iar dacă există ceva din ea, devine îndată soartă, fatalitate : de cînd lumea, voi, scriitorii, sacrificaţi adevărul în favoarea regulilor dramatice. Daţi dracului odată regulile astea ! Un caz, dacă nu-i cunoşti toate ascunzişurile, nu poate fi rezolvat ca o problemă de matematică, şi de obicei cunoşti doar cîteva dintre elemente, de cele mai multe ori de importanţă secundară. Apoi, întîmplarea, incalculabilul, incomensurabilul joacă un rol prea mare. Legile noastre se sprijină numai pe probabilitate, pe statistică, nu pe cauzalitate ; se potrivesc numai în general, nu şi în cazurile speciale. Individul nu intră în socoteală. Mijloacele noastre criminalistice nu sînt suficiente şi cu cît le completăm mai mult, devin, în fond, mai neîndestulătoare. Dar vouă, scriitorilor, nici că vă pasă. Voi nu încercaţi să vă hărţuiţi cu o realitate, care se sustrage mereu, în schimb clădiţi o lume care trebuie dominată. Această lume poate că e desăvîrşită,

s-ar putea să fie așa, dar e o minciună. Lăsați desăvîrșirea la o parte dacă vreți să progresați, să ajungeți la fapte, la realitate, cum se cuvine bărbaților, altfel batem pasul pe loc, absorbiți de exerciții stilistice nefolositoare. Dar să revin la obiect.

În cursul acestei dimineți ai fost desigur surprins de unele lucruri. Întîi, cred, de felul meu de a vorbi ; un fost comandant al poliției cantonale din Zürich ar trebui să nutrească păreri mai moderate, sînt însă bătrîn și nu-mi mai fac iluzii. Îmi dau seama cît de îndoielnic e totul, de cît de puține sîntem în stare, cît de ușor ne putem înșela, dar tocmai din acest motiv trebuie să acționăm, chiar cu riscul de a acționa greșit.

Ai fost surprins, fără-ndoială, și de faptul că m-am oprit adineauri la acea mizerabilă stație de benzină. Îți voi mărturisi însă imediat : netrebnicul acela jalnic și beat, care ne-a servit cu benzină, a fost colaboratorul meu cel mai destoinic. Socot — pe legea mea — că mă pricep întrucîtva în meserie, dar Matthäi a fost un adevărat geniu, depășind pe oricare dintre detectivii voștri.

Întîmplarea s-a petrecut acum vreo nouă ani, continuă H. după ce depăși un camion al Companiei Shell. Matthäi a fost unul dintre comisarii mei, sau, mai bine zis, unul dintre locotenenții mei, fiindcă la poliția cantonală purtăm grade militare. Era jurist ca și mine. Își luase doctoratul la Basel, de unde era originar ; în anumite cercuri cu care venea în contact

„profesional“, mai apoi și în rîndurile noastre, a fost supranumit „Matthäi în finală“. Era o fire singuratică, îmbrăcat corect, impersonal, formalist, fără relații ; nu fuma și nu-i plăcea băutura, dar își stăpînea cu duritate și nemilos meseria, și pe cît era de dușmănit, pe atît repurta succese. Nu l-am înțeles pe de-a-ntregul niciodată. De fapt eram singurul care-l simpatizam — asta, pentru că în general îmi plac oamenii cu mintea clară, cu toate că lipsa lui de umor mă călca adesea pe nervi. Avea o inteligență remarcabilă, dar, datorită structurii exagerat de rigide a țării noastre, își pierduse sensibilitatea. Era un spirit organizatoric, care mînuia aparatul polițienesc întocmai ca pe un calculator. Nu se căsătorise, nu vorbea niciodată despre viața lui particulară, pe care probabil nici n-o avea. Se arăta preocupat exclusiv de profesiune, și cu toate că era un criminalist de mare clasă, o exercita fără patimă. În ciuda îndărătniciei neobosite, dovedite în muncă, activitatea părea totuși să-l plictisească, pînă cînd se împotmoli într-un caz care-i răscoli brusc pasiunea.

Tocmai în vremea aceea doctorul Matthäi atinsese punctul culminant al carierei sale. La departament se iviseră unele greutăți în privința lui. Consilierul guvernamental începuse să fie preocupat de pensionarea mea și, în consecință, și de găsirea unui succesor. De fapt, singurul care intra în discuție era Matthäi. Viitoarea sa alegere întîmpina totuși obstacole, care nu puteau fi trecute cu vederea. Nu numai

că nu era înscris în nici un partid, dar și subalternii ar fi avut de obiectat. Pe de altă parte nici acolo sus nu se putea trece peste un funcționar atît de destoinic ; de aceea, cînd a sosit rugămintea statului iordanian să le trimitem la Amman un specialist, pentru a le reorganiza poliția, cererea a fost binevenită : Zürichul l-a propus pe Matthäi, acceptat atît de Berna, cît și de Amman. Toți au răsuflat ușurați. Alegerea l-a bucurat nu numai din punct de vedere profesional. Avea cincizeci de ani — soarele deșertului nu putea să nu-i priască ; se bucura de plecare, de zborul peste Alpi și Mediterana, îl preocupa chiar o plecare definitivă, intenționînd ca mai tîrziu să se retragă la sora lui, văduvă, care locuia în Danemarca. Tocmai își golea biroul din clădirea Poliției cantonale, din Kasernenstrasse, cînd primi un telefon.

Matthäi a înțeles cu destulă greutate informația telefonică încîlcită, spuse comandantul continuîndu-și povestirea. Îl chema unul dintre vechii lui „clienți", un negustor ambulant cu numele von Guten, din Mägendorf, un cătun în apropiere de Zürich. E drept că Matthäi nu mai avea chef să se ocupe de acest caz în ultima după-amiază pe care o petrecea în Kasernenstrasse ; biletul de avion era cum-

părat, plecarea fiind fixată peste trei zile. Eu însă lipseam; mă aflam la o consfătuire a comandanților de poliție ce se ținea la Berna și eram așteptat să mă întorc abia spre seară. În cazul anunțat se impunea o acțiune urgentă; lipsa de experiență ar fi putut zădărnici totul. Matthäi a cerut legătura cu postul de poliție din Mägendorf. Era pe la sfîrșitul lui aprilie; afară turna cu găleata, *föhn*-ul bîntuia acum și în oraș, fără ca zăpușeala neplăcută care te sufoca, să scadă.

La celălalt capăt al firului a răspuns polițistul Riesen.

— Plouă și la Mägendorf ? a întrebat posomorit Matthäi, cu toate că răspunsul era ușor de ghicit; fața i s-a întunecat și mai mult.

A ordonat apoi ca negustorul ambulant să fie supravegheat în chip discret la circiuma „Hirschen". Matthäi a pus receptorul la loc.

— S-a întîmplat ceva ? a întrebat Feller curios, ajutîndu-i la împachetat.

Șeful se pregătea să ia o întreagă bibliotecă adunată încetul cu încetul.

— Plouă și la Mägendorf, a răspuns comisarul. Sesizați echipa volantă.

— Asasinat ?

— Ploaia e o porcărie, a mormăit Matthäi drept răspuns, fără să-i pese că-l jignea pe Feller.

Înainte de a se urca în mașină, unde-l așteptau nerăbdători procurorul și sublocotenentul

Henzi, Matthäi a răsfoit dosarul lui von Gunten. Individul mai fusese condamnat. Atentat la pudoare împotriva unei fete de paisprezece ani.

Ordinul de a-l supraveghea pe negustorul ambulant s-a dovedit o greșeală care în nici un caz nu putea fi prevăzută. Mägendorf constituia o mică obște. Cei mai mulți dintre locuitori erau țărani, cu toate că unii lucrau în vale, în fabrici, iar alții la cărămidăria din apropiere. Ce-i drept, erau și cîțiva „orășeni" care locuiau aici, la țară, doi, trei arhitecți și un sculptor clasicizant, dar aceștia nu se amestecau în treburile satului. Toți se cunoșteau între ei ; cei mai mulți erau înrudiți. Între sat și oraș, deși nu în chip oficial, exista un conflict latent, deoarece pădurile care împrejmuiau cătunul erau proprietatea orașului, situație de care nici un adevărat țăran din Mägendorf nu ținuse seamă vreodată și care, odinioară, dăduse mult de lucru autorităților silvice. Acestea ceruseră și obținuseră, cu ani în urmă, înființarea unui post de poliție la Mägendorf. La asta se mai adăuga și faptul că duminica sătucul era inundat de o mulțime de orășeni care rămîneau și peste noapte, atrași de hanul „Hirschen". Ținînd seama de toate astea, polițistul de aici trebuia să fie priceput în meserie, dar pe de altă parte

să se dovedească prevenitor și omenos față de sat. Polițistul Wegmüller, care fusese numit aici, înțelesese repede cum stau lucrurile. Se trăgea dintr-o familie de țărani, bea zdravăn și-i ținea pe cei din Mägendorf cu superioritate în frîu, dar, firește, cu atîtea concesii, încît ar fi trebuit să intervin; totuși îl socoteam răul cel mai mic, atitudine la care mă constrîngea și lipsa de personal. Aveam liniște și-l lăsam pe Wegmüller în pace. Dar locțiitorii lui, în perioada cînd el se afla în concediu, aveau de furcă. Tot ce făceau era greșit în ochii celor din Mägendorf. Cu toate că, datorită situației economice înfloritoare, braconajul și furtul de lemne, în ocolul silvic aparținînd orașului, deveniseră de mult de domeniul legendei, totuși tradiționala lor îndărătnicie față de autoritatea statului mocnea mai departe în rîndurile populației. Riesen, mai cu seamă, a întîmpinat de data asta greutăți. Era un flăcău simplu, ușor de jignit și lipsit de umor, care nu putea face față zeflemelilor neîncetate ale sătenilor din Mägendorf, susceptibilitatea lui fiind exagerată chiar și pentru locuri mai obișnuite decît satul acesta. Îndată ce-și termina rondurile cerute de serviciu și controalele zilnice, dispărea de teama țăranilor. În aceste condiții s-a dovedit cu neputință a-l urmări cu discreție pe negustorul ambulant. Apariția polițistului la cîrciumă, la „Hirschen", pe care de altfel o ocolea cu teamă, a apărut din capul locului o acțiune a forței publice. Polițistul s-a mai și

așezat în chip demonstrativ față în față cu negustorul ambulant, așa încît țăranii curioși au amuțit.

— Cafea ? a întrebat cîrciumarul.

— Nimic, a răspuns Riesen, sînt aici în interes de serviciu.

Țăranii s-au holbat curioși la negustorul ambulant.

— Da' ce-a făcut ? a întrebat un bătrîn.

— Nu te privește.

Cîrciuma era scundă, plină de fum : o vizuină din lemn, căldură apăsătoare ; cu toate astea patronul nu aprindea lumina. Țăranii stăteau la o masă lungă, avînd în față vin alb sau bere, și se profilau ca niște umbre pe geamurile cu reflexe argintii, pe care ploaia curgea șiroaie. De undeva răzbătea clămpănitul unui fotbal de masă. De altundeva sunetul și uruitul unui tonomat american.

Von Gunten bea rachiu de cireșe. Se temea. Ședea ghemuit într-un colț, cu brațul drept sprijinit de toarta coșului său și aștepta. I se părea că șade acolo de o veșnicie. Toată atmosfera era tăcută, mocnită, dar amenințătoare. Geamurile s-au mai luminat, ploaia s-a mai potolit și deodată s-a ivit iar soarele. Doar vîntul mai urla și mai zgîlțîia încă zidurile. Von Gunten a fost bucuros cînd a auzit, în cele din urmă, mașinile sosind.

— Hai, i-a spus Riesen ridicîndu-se.

Au ieșit amîndoi. În fața cîrciumii, aștepta o limuzină de culoare închisă și duba echipei volante ; mașina sanitară venea în urmă. Piața

satului era scăldată într-un soare strălucitor. La fîntînă stăteau doi copii, de vreo cinci, șase ani, o fetiță și un băiat, fetița cu o păpușă sub braț. Băiatul cu un bici mic.

— Von Gunten, șezi lîngă șofer! i-a strigat Matthäi prin geamul limuzinei, și apoi, după ce negustorul ambulant s-a așezat răsuflînd ușurat, de parcă acum se afla în siguranță, iar Riesen s-a urcat în cealaltă mașină, a adăugat: Acum, arată-ne ce-ai găsit în pădure.

Au mers prin iarba udă, deoarece drumul spre pădure se prefăcuse într-o mocirlă noroioasă; curînd după aceea, printre tufișuri, în frunziș, nu departe de marginea pădurii, au dat de micul cadavru și s-au așezat în jurul lui. Au tăcut cu toții. Din ramurile foșnitoare cădeau încă picuri mari, argintii, sclipind ca diamantele. Procurorul și-a aruncat țigara — o „Brissago“ — și a călcat peste ea perplex. Henzi n-a îndrăznit să privească. Matthäi i-a spus:

— Henzi, un polițist nu se uită niciodată în lături.

Fotografii și-au pregătit aparatele.

— Greu de găsit urme după ploaia asta, a zis Matthäi.

Dintr-o dată au răsărit printre cei de față băiețașul și fetița, privind țintă într-acolo, fetița tot cu păpușa în brațe și băiatul tot cu biciul lui.

— Îndepărtați copiii.

Un polițist i-a luat de mînă, conducîndu-i spre șosea, unde micuții s-au oprit.

Dinspre sat s-a ivit prima ceată de oameni, cu cîrciumarul printre ei, acesta putînd fi recunoscut de departe după șorțul său alb.

— Faceți cordon, a ordonat comisarul.

Cîțiva s-au așezat în posturi. Alții au început să scotocească prin împrejurimi. Apoi s-au agitat primele blițuri.

— O cunoști pe fetiță, Riesen ?

— Nu, domnule comisar.

— Ai mai văzut-o prin sat ?

— Cred că da, domnule comisar.

— Ați fotografiat-o ?

— Mai facem două fotografii de sus.

Matthäi a așteptat.

— Urme ?

— Nimic. Totul înnămolit.

— Ați cercetat nasturii ? Amprente digitale ?

— Nici o speranță după ploaia asta torențială.

Matthäi s-a aplecat apoi cu băgare de seamă.

— Cu un brici, a constatat el, după care a adunat prăjiturile împrăștiate, punîndu-le cu grijă în coșuleț.

— Covrigi.

Un polițist a anunțat că cineva din sat ar dori să le vorbească. Matthäi s-a ridicat. Procurorul a privit spre marginea pădurii unde aștepta un om cu părul alb, cu o umbrelă agățată de brațul stîng. Henzi sta rezemat de un fag. Era livid.

Negustorul ambulant se așezase pe coșul său, susținînd una și bună :

— Am trecut numai întîmplător, numai întîmplător !

— Aduceți-l aici pe bătrîn.

Omul cu părul alb a venit prin tufiș și a încremenit.

— Doamne, Doamne ! a îngăimat el doar.

— Îmi permiteți să vă întreb cum vă cheamă ? i-a spus Matthäi.

— Sînt învățătorul Luginbühl, a răspuns încet omul cu păr alb, privind în lături.

— O cunoașteți pe fetița asta ?

— Gritli Moser.

— Unde locuiesc părinții ei ?

— La Moosbach.

— Departe de sat ?

— Un sfert de oră.

Matthäi a privit într-acolo. Era singurul care se încumeta să se uite într-acolo. Nici unul nu scotea un cuvînt.

— Cum s-a întîmplat ? a întrebat învățătorul.

— O crimă de natură sexuală. Fetița învăța cu dumneavoastră la școală ?

— Cu domnișoara Krumm. În clasa a treia.

— Familia Moser mai are și alți copii ?

— Gritli era singură la părinți.

— Ar trebui să-i anunțe cineva.

N-a răspuns nimeni.

— Poate dumneavoastră, domnule învățător ? a întrebat Matthäi.

Luginbühl a rămas tăcut cîtva timp.

— Să nu mă credeți laș, a spus el în cele din urmă șovăind, dar n-aș vrea s-o fac, nu pot, a adăugat în șoaptă.

— Înțeleg, a răspuns Matthäi. Poate preotul?

— E în oraș.

— Bine, domnule Luginbühl, puteți pleca, a încheiat calm comisarul.

Învățătorul s-a îndreptat spre șosea, unde țăranii se adunaseră unul după altul.

Matthäi a aruncat o privire întrebătoare spre Henzi, care continua să stea rezemat de fag.

— Vă rog, nu pot, domnule comisar, a rostit sublocotenentul încet.

Nici procurorul n-avea tăria s-o facă. Matthäi s-a mai uitat o dată într-acolo, apoi la rochița roșie din tufiș, ruptă, năclăită de sînge și ploaie.

— În cazul ăsta am să mă duc eu, a zis el și a luat coșulețul cu covrigi.

„Moosbach" era situat într-o mică adîncitură mlăștinoasă, lîngă Mägendorf. Matthäi a lăsat mașina de serviciu în sat și a pornit pe jos. Voia să mai cîștige timp. A zărit casa de la distanță. Deodată s-a oprit și s-a răsucit pe călcîie. Auzise pași. Erau băiețașul și fetița cu obrajii îmbujorați. O luaseră pesemne pe scurtătură, altminteri nu-și putea explica sosirea lor.

Matthäi și-a văzut mai departe de drum. Casa era joasă, cu pereți albi și bîrne întune-

cate, iar deasupra cu acoperiș de șindrilă. În spatele casei pomi fructiferi, iar în grădină pămînt negru. În față un bărbat crăpa lemne. Ridicînd privirea, l-a observat pe comisarul care se apropia.

— Ce doriți ? a întrebat omul.

Matthäi a șovăit, încurcat, apoi s-a prezentat și l-a întrebat, doar pentru a mai cîștiga timp :

— Domnul Moser ?

— Eu sînt, ce doriți ? a spus iar omul.

S-a apropiat cu toporul în mînă, oprindu-se în fața lui Matthäi. Avea vreo patruzeci de ani. Era uscățiv, cu chipul brăzdat ; ochii suri cătau iscoditori la comisar. În ușă s-a ivit o femeie, și ea în rochie roșie. Matthäi se frămînta cum să înceapă. Chibzuia de mult, dar nu găsise încă soluția. În clipa aceea i-a venit Moser în ajutor. Zărise coșulețul în mîna lui Matthäi.

— I s-a întîmplat ceva lui Gritli ? a întrebat el privindu-l din nou stăruitor pe comisar.

— Ați trimis-o undeva pe fetiță ? s-a interesat Matthäi.

— La bunica ei, în Fehren, a răspuns țăranul.

Matthäi a stat pe gînduri ; Fehren era satul învecinat.

— Făcea deseori drumul ăsta ? a întrebat.

— În fiecare miercuri și sîmbătă după-masă, i-a răspuns țăranul, apoi, cuprins dintr-o dată de o spaimă năprasnică, a adăugat : De ce vreți să știți ? De ce aduceți înapoi coșulețul ?

Matthäi a așezat coșulețul pe buturuga pe care Moser crăpase lemne, apoi a spus :

— Gritli a fost găsită moartă în pădurea de lîngă Mägendorf.

Moser nu s-a urnit. Şi nici femeia în rochie roşie, care continua să stea în cadrul uşii. Matthäi a văzut cum dintr-o dată faţa bărbatului s-a făcut lividă, năpădită de sudoare, şiroaie de sudoare. S-ar fi uitat bucuros în altă parte, era însă ca vrăjit de această faţă, de această sudoare, şi au rămas aşa, uitîndu-se ţintă unul la altul.

— Gritli a fost omorîtă, s-a auzit Matthäi rostind cu un glas ce i se părea lipsit de compătimire, fapt care l-a supărat.

— Dar nu e cu putinţă, nu pot exista asemenea monştri, a şoptit Moser şi toporul îi tremura în mînă.

— Totuşi există, domnule Moser, i-a spus Matthäi.

Bărbatul continua să-l privească ţintă.

— Vreau să merg la copilul meu, a şoptit el cu glas stins.

Comisarul a dat din cap.

— Eu n-aş face asta, domnule Moser ; ştiu că e groaznic ceea ce spun, dar e mai bine să nu te duci să-ţi vezi fetiţa.

Moser s-a apropiat şi mai mult de comisar, atît de aproape, încît cei doi bărbaţi se priveau ochi în ochi.

— De ce e mai bine ? a strigat el.

Comisarul nu i-a răspuns.

Moser a mai legănat o clipă toporul în mînă, ca şi cînd ar fi vrut să lovească ; dar s-a întors şi s-a îndreptat spre soţia lui, care continua să

stea în ușă. Tot nemișcată, tot mută. Matthäi a așteptat. Nu i-a scăpat nimic, și deodată și-a dat seama că scena aceasta n-o va uita niciodată. Moser și-a îmbrățișat soția, zguduit dintr-o dată de un suspin înăbușit. Și-a ascuns fața în umărul ei, în timp ce privirile femeii au rămas ațintite în gol.

— Mîine seară veți putea s-o vedeți pe micuța voastră Gritli, le-a făgăduit neajutorat comisarul. Va arăta ca adormită.

Deodată femeia a început să vorbească.

— Cine e ucigașul ? a întrebat ea cu un glas atît de liniștit, încît Matthäi s-a speriat.

— Asta o voi afla, doamnă Moser.

De astă dată femeia l-a întrebat amenințător, poruncindu-i parcă.

— Făgăduiți ?

— Făgăduiesc, doamnă Moser, a rostit comisarul cuprins dintr-o dată de dorința de a se îndepărta cît mai curînd de acolo.

— Pe fericirea dumneavoastră ?

Comisarul a șovăit.

— Pe fericirea mea, a rostit el în cele din urmă.

De altfel asta și voia să spună.

— Atunci plecați, i-a cerut femeia. Ați jurat pe fericirea dumneavoastră.

Matthäi ar fi vrut să mai adauge un cuvînt de mîngîiere, dar nu-i venea nimic în minte.

— Îmi pare rău, a mai rostit cu glas domol și a făcut cale întoarsă.

A pornit încet pe drumul pe care venise. Avea în față satul cu pădurea. Deasupra, cerul

era acum limpezit de nori. La marginea șoselei i-a zărit din nou pitulați pe cei doi copii, care, după ce a trecut ostenit pe lîngă ei, l-au urmat cu pași mărunți. Apoi, deodată, Matthäi a auzit dinspre casa care o părăsise un răcnet ca de animal. A grăbit pasul fără să-și poată da seama care dintre părinți plîngea așa, bărbatul sau femeia.

Primele dificultăți s-au ivit pentru Matthäi o dată cu întoarcerea la Mägendorf. Duba cu echipa volantă plecase din sat și-l aștepta. Locul crimei și împrejurimile mai apropiate fuseseră cercetate cu de-amănuntul și barate. Trei agenți în civil se ascunseseră în pădure. Aveau misiunea să-i observe pe trecători. Poate în felul acesta avea să dea de urmele criminalului. Restul echipei trebuia să se întoarcă în oraș. Cerul se înseninase, dar ploaia nu adusese nici o destindere. Peste sate și păduri *föhn*-ul încă bîntuia, vuind în rafale prelungi, dar molatice. Căldura nefirească, apăsătoare îi înrăia pe oameni, îi întărîta, îi făcea nerăbdători. Cu toate că era încă lumină, felinarele se și aprinseseră pe ulițe. Țăranii dăduseră năvală. Îl descoperiseră pe von Gunten și-l luau drept făptaș. Negustorii ambulanți sînt întotdeauna suspecți. Îl credeau arestat și înconjuraseră duba echipei volante. Negustorul ambulant sta înăuntru

tăcut. Tremura ghemuit între polițiștii care ședeau țepeni. Oamenii s-au apropiat de mașină pînă și-au turtit fețele de geamurile ei. Polițiștii nu știau ce să facă. În mașina de serviciu, care staționa în urma dubei, se afla procurorul, blocat și el. În afară de asta mai era acolo și automobilul medicului legist, sosit de la Zürich, și mașina sanitară, cu micuțul cadavru în ea, un autovehicul alb, purtînd semnul crucii roșii. Bărbații adăstau amenințători, dar tăcuți ; femeile stăteau lipite de pereții caselor. Și ele tăceau. Copiii se cățăraseră pe ghizdul fîntînii. O furie surdă, fără vreun plan anumit, îi adunase pe țărani laolaltă. Voiau răzbunare, dreptate. Matthäi a încercat să-și facă loc spre duba echipei volante, dar i-a fost cu neputință. Lucrul cel mai cuminte era să-l caute pe primar. A întrebat de el, dar nimeni nu i-a răspuns. S-au auzit doar cîteva vorbe de amenințare spuse în șoaptă. Comisarul a chibzuit un răstimp apoi s-a îndreptat spre cîrciumă. Nu se înșelase ; primarul se afla acolo. Era un bărbat scund, greoi, cu înfățișare nesănătoasă. Bea, pahar după pahar, vin de Veltlin [1], pîndind prin geamurile joase.

— Ce putere am eu, domnule comisar ? a întrebat el. Oamenii sînt îndărătnici. Au impresia că poliția e neputincioasă. Și socotesc că ar trebui să-și facă singuri dreptate. Apoi a adăugat oftînd : Gritli a fost un copil bun. Ne era dragă tuturor.

[1] Regiune viticolă în cantonul elvețian Graubünden.

Primarul avea ochii plini de lacrimi.

— Negustorul ambulant e nevinovat, i-a spus Matthäi.

— Atunci de ce l-aţi arestat ?

— Nu-i arestat. Avem nevoie de el ca martor.

Primarul s-a uitat posomorît la comisar.

— Nu vreţi decît să ieşiţi din încurcătură, a replicat el. Dar ştim noi ce ştim.

— Înainte de toate, ca primar al comunei, trebuie să te îngrijeşti să putem pleca nestingheriţi.

Primarul îşi golea paharul plin cu vin roşu. Bea fără să scoată o vorbă.

— Ei ? a întrebat nemulţumit Matthäi.

Primarul stăruia în încăpăţînarea lui.

— Viaţa negustorului ambulant e în pericol, a mormăit el.

Comisarul i-a vorbit răspicat :

— În cazul ăsta, mai întîi s-ar ajunge la luptă, primare.

— Vreţi să-l apăraţi pe unul învinuit de asasinat cu viol ?

— Fie că e vinovat, fie că nu, ordinea trebuie respectată.

Primarul se plimba mînios de-a lungul cîrciumii joase. Nefiind nimeni la tejghea, se oprea să-şi toarne singur vinul. Bea cu atîta grabă, încît pe cămaşă i se prelingeau dungi întunecate. Afară, mulţimea continua să stea liniştită. Dar cînd şoferul a încercat să pună maşina în mişcare, rîndurile s-au strîns şi mai mult.

Procurorul a intrat şi el în cîrciumă. Se strecurase cu greu printre săteni ; hainele îi

erau în dezordine. Primarul s-a speriat. Apariţia procurorului nu-i venea la socoteală ; ca oricărui om obişnuit, meseria asta nu-i era pe plac.

— Domnule primar, a rostit procurorul, se pare că ţăranii din Mägendorf vor să-şi facă dreptate prin linşaj. În cazul acesta nu-mi rămîne altă soluţie decît să cer întăriri. Poate că aşa o să vă băgaţi minţile-n cap.

— Să mai încercăm o dată să vorbim cu sătenii, a propus Matthäi.

Procurorul a bătut cu arătătorul mîinii drepte în pieptul primarului.

— Dacă nu-i convingi să ne dea imediat ascultare, ai s-o păţeşti, a mormăit el.

Clopotele bisericii au început să sune alarma. Ţăranii primeau întăriri din toate părţile. Sosiseră pînă şi pompierii, luînd poziţie împotriva poliţiei. S-au auzit primele insulte. Stridente, izolate.

— Malacilor ! Blegilor !

Poliţiştii s-au pregătit ; aşteptau atacul mulţimii tot mai neliniştite, dar erau la fel de neajutoraţi ca şi sătenii ; activitatea lor se reducea la menţinerea ordinei şi la acţiuni individuale ; aici se găseau în faţa unei stiuaţii necunoscute. Ţăranii încremeniseră iar, se mai potoliseră. Procurorul împreună cu primarul şi cu Matthäi ieşiseră din cîrciumă ; în faţa uşii erau nişte trepte de piatră cu o balustradă de fier.

— Oameni buni, le-a strigat primarul, vă rog să luaţi aminte la cele ce vă va spune domnul procuror Burkhard.

În mulțime nu s-a observat nici o reacție. Țăranii și muncitorii stăteau, ca și înainte, tăcuți, nemișcați, amenințători, sub cerul care se înveșmînta cu haina strălucitoare a înserării ; felinarele, ca niște luni palide, se legănau deasupra pieței. Sătenii erau hotărîți să dispună singuri de soarta celui pe care-l considerau ucigaș. Mașinile poliției păreau, în vîltoarea mulțimii, ca niște animale mari, întunecate. Au încercat iarăși să scape, motoarele au urlat, apoi s-au potolit din nou, descurajate. Era absurd. Totul fusese năpădit de o nedumerire grea cu privire la cele petrecute, acoperișurile întunecate ale satului, piața, mulțimea adunată laolaltă ; ca și cum asasinatul acesta ar fi otrăvit întreaga lume.

— Oameni buni, a început procurorul încet și cu glas șovăielnic ; totuși se auzea fiecare cuvînt. Săteni din Mägendorf, sîntem cutremurați de monstruoasa crimă, Gritli Moser a fost ucisă. Nu știm cine a comis asasinatul...

Dar procurorul n-a apucat să continue.

— Predați-l !

Pumnii s-au ridicat, s-au auzit fluierături. Comisarul privea pironit locului masa aceea de oameni.

— Matthäi, telefonează repede, cere întăriri, i-a ordonat procurorul.

— Von Gunten e ucigașul ! a strigat un țăran deșirat, uscățiv, cu fața arsă de soare, nebărbierit de zile întregi. L-am văzut eu ! N-a mai fost nimeni în vîlcea.

Era țăranul care lucrase la cîmp.

Matthäi a pășit în față.

— Măi, oameni, a strigat el, eu sînt comisarul Matthäi și vă declar că sîntem gata să vi-l predăm pe negustorul ambulant!

Surpriza a fost atît de mare, încît s-a făcut liniște ca de mormînt.

— Ai înnebunit? i-a șuierat enervat procurorul.

— Din vremuri vechi, criminalii sînt judecați în țara noastră de către justiție, condamnați cînd poartă vina și achitați dacă sînt nevinovați, a continuat Matthäi. Voi ați hotărît să-l judecați singuri. Nu vreau să discut dacă aveți acest drept, de vreme ci vi l-ați luat.

Comisarul vorbea limpede și răspicat. Țăranii și muncitorii îl ascultau atenți; voiau să-i audă fiecare cuvînt. Fiindcă Matthäi le vorbea serios, îl luau și ei în serios.

— Dar, a continuat el, trebuie să vă cer și vouă ceva, așa cum cer și justiției: să se facă dreptate. Întrucît e limpede că nu vi-l putem preda pe negustor decît dacă sînteți convinși că vreți să faceți dreptate.

— Așa vrem! a strigat unul.

— Judecata voastră trebuie să îndeplinească o condiție, dacă vreți să fie o judecată dreaptă. Condiția este: să vă feriți de a săvîrși o nedreptate; condiția aceasta trebuie s-o respectați și voi.

— Primim! a strigat un maistru de la fabrica de cărămidă.

— Deci trebuie să cercetaţi dacă e drept sau nu să-l învinuiţi pe von Gunten de a fi comis omorul. Cum s-a ivit bănuiala ?

— S-a mai făcut o dată vinovat ! a strigat un alt ţăran.

—Asta întăreşte bănuiala că von Gunten ar putea fi ucigaşul, dar nu constituie încă dovada că e cu adevărat, i-a explicat Matthäi.

— L-am văzut în vîlcea, a strigat din nou ţăranul cu faţa nebărbierită, arsă de soare.

— Vino aici, l-a chemat comisarul.

Ţăranul şovăia.

— Du-te, Heiri, nu-ţi fie frică ! l-a îndemnat unul.

Ţăranul a urcat treptele. Îşi pierduse siguranţa. Primarul şi procurorul se retrăseseră spre intrarea cîrciumii, Matthäi rămînînd singur pe scară cu ţăranul.

— Ce doriţi de la mine ? a întrebat ţăranul. Eu sînt Benz Heiri.

Sătenii încordaţi se holbau la ei ; poliţiştii îşi puseră la loc bastoanele de cauciuc şi priveau scena cu sufletul la gură. Băieţandrii din sat se urcaseră pe scara pompierilor care fusese ridicată pe jumătate.

— Dumneata l-ai văzut pe von Gunten în vîlcea, a început comisarul. Era singur acolo ?

— Singur !

— Dumneata ce făceai ?

— Semănam cartofi, împreună cu familia mea.

— De cîtă vreme vă îndeletniceaţi cu asta ?

— De la ora zece. Am prînzit pe cîmp cu ai mei, i-a răspuns țăranul.

— N-ai mai văzut pe nimeni în afară de negustor ?

— Pe nimeni ! Pot să jur ! l-a asigurat Benz.

— Asta-i o prostie, Benz ! i-a strigat un muncitor. Pe la ora două am trecut eu pe lîngă tarlaua ta de cartofi.

Au mai sărit și alți doi muncitori. Și ei trecuseră pe la două, pe bicicletă, prin vîlcea.

— Și eu am avut drum cu căruța pe-acolo, mă prostănacule ! i-a strigat un alt țăran. Dar tu ești hapsîn la lucru, mă, zgîrcitule, iar alor tăi li s-au încovoiat spinările de cît îi silești să robotească. Pe lîngă tine ar putea trece sute de femei despuiate fără să-ți ridici privirea către ele.

Rîsete.

— Așadar, negustorul ambulant n-a fost singurul care a trecut prin vîlcea, a stabilit Matthäi. Dar să cercetăm mai departe. Există o șosea paralelă cu pădurea și care duce la oraș. A fost careva pe acolo ?

— Fritz Gerber, a strigat cineva.

— Eu am trecut, a recunoscut un țăran greoi, așezat pe tulumba de incendiu. Eram cu căruța.

— Cînd ?

— Pe la ora două.

— Din șoseaua aceasta se desprinde o cărare care duce la locul crimei, a stabilit comisarul. Nu cumva ai observat pe cineva ?

— Nu, a mormăit țăranul.

— Sau vreo mașină staționînd ?

Țăranul a ezitat.

— Cred că da, a adăugat el nesigur.

— Ești convins ?

— Era acolo ceva.

— Poate un Mercedes roșu, tip sport ?

— Se poate.

— Sau un Volkswagen gri ?

— Și asta se poate.

— Răspunsurile dumitale sînt lipsite de precizie, i-a spus Matthäi.

— Păi, la drept vorbind, aproape că adormisem în căruță, a mărturisit țăranul. I se întîmplă oricui pe asemenea zăpușeală.

— Fiindcă ai pomenit de asta, țin să-ți atrag atenția că n-ar trebui să dormi pe o șosea publică, l-a pus la punct Matthäi.

— Caii au ei de grijă, i-a răspuns țăranul.

Toți au izbucnit în rîs.

— Ei, așadar, acum vă dați seama, în calitate de judecători, de greutățile ce vă stau în față, a constatat Matthäi. Crima nici măcar n-a fost comisă într-un loc pustiu. Doar la vreo cincizeci de metri de familia care lucra la cîmp. Dacă oamenii aceștia ar fi fost atenți, nenorocirea nu s-ar fi întîmplat. Dar ei lucrau fără grijă, fiindcă nu se gîndeau cîtuși de puțin la posibilitatea unei asemenea fărădelegi. N-au văzut venind nici fetița, nici pe ceilalți care au trecut pe șosea. Le-a bătut la ochi negustorul ambulant, asta-i totul. Dar și Gerber moțăia în căruță și acum nu ne poate da nici o declarație care să cîntărească greu prin precizia ei.

Așa stau lucrurile. S-a dovedit oare prin aceasta vinovăția negustorului ambulant? E o întrebare pe care s-ar cuveni să v-o puneți. În sfîrșit, în favoarea lui vorbește faptul că a anunțat poliția. Nu știu cum veți proceda voi ca judecători, dar vreau să vă spun cum am dori să procedăm noi, cei de la poliție.

Comisarul s-a oprit. Era iarăși singur în fața sătenilor din Mägendorf. Benz se întorsese stingherit în mijlocul mulțimii.

— Noi am cerceta cu de-amănuntul orice om suspect, fără a ține seamă de poziția lui socială; am urmări orice urme imaginabile; ba mai mult, dacă ar fi nevoie, am cere și ajutorul poliției altor țări. Vedeți dar, judecății voastre îi stau la dispoziție puține mijloace pentru a ajunge la adevăr, pe cînd noi dispunem de un aparat uriaș pentru a stabili adevărul. Vă rog să hotărîți acum ce veți face.

Tăcere. Oamenii căzuseră pe gînduri.

— Ni-l predați într-adevăr pe negustorul ambulant? a întrebat maistrul.

— Aveți cuvîntul meu! Dacă stăruiți, vi-l predăm, i-a răspuns Matthäi.

Sătenii erau nehotărîți. Vorbele rostite de comisar făcuseră impresie asupra lor. Procurorul era nervos. Toată încurcătura asta îl îngrijora; răsuflă totuși ușurat auzindu-l pe un țăran că strigă:

— Luați-l cu voi!

Mulțimea tăcută a lăsat o cărare de trecere. Liniștit, procurorul a aprins o „Brissago“.

— Ai procedat cu îndrăzneală, Matthäi. Ce-ar fi fost dac-ar fi trebuit să te ţii de cuvînt ?

— Ştiam că nu va fi cazul, i-a răspuns el calm.

— Să sperăm că nu faci niciodată o făgăduială pe care să fii obligat să o respecţi, a zis procurorul şi şi-a mai aprins un chibrit pentru ţigara lui.

L-a salutat apoi pe primar şi s-a îndreptat spre maşina gata de plecare.

Matthäi nu s-a întors cu maşina procurorului. S-a urcat lîngă negustorul ambulant. Poliţiştii i-au făcut loc. În interiorul dubei era zăpuşeală. Nu îndrăzneau încă să coboare geamurile. Cu toate că lăsaseră loc de trecere, sătenii tot mai zăboveau aici. Matthäi s-a aşezat lîngă von Gunten, care sta ghemuit în spatele şoferului.

— Sînt nevinovat, i-a spus încet von Gunten.

— Bineînţeles, i-a răspuns Matthäi.

— Nu mă crede nimeni, i-a şoptit von Gunten, nici poliţiştii.

— Aşa-ţi închipui dumneata, l-a asigurat comisarul clătinînd din cap.

Negustorul ambulant nu s-a liniştit cu atît.

— Nici dumneavoastră nu mă credeţi, domnule doctor.

Mașina a pornit. Polițiștii ședeau tăcuți. Se lăsase noaptea. Lămpile așezate de-a lungul șoselei aruncau lumini aurii peste fețele împietrite. Matthäi simțea că toți îl bănuiau pe negustorul ambulant, că suspiciunea creștea. Îi fu milă de el.

— Te cred, von Gunten, a repetat Matthäi, dîndu-și seama că nici el nu era pe deplin convins. Te cred că ești nevinovat.

Se apropiau primele case ale orașului.

— Va trebui să te prezentăm comandantului, von Gunten. Ești martorul nostru cel mai important, a spus comisarul.

— Da, înțeleg, a murmurat negustorul ambulant, apoi a șoptit din nou : Nici dumneavoastră nu mă credeți.

— Prostii !

Negustorul ambulant nu putea fi convins.

— O știu, a zis el, dar, atît de încet că aproape nu i se auzea glasul și a privit fix luminile roșii și verzi ale reclamelor, care se răsfrîngeau acum, ca niște constelații fantomatice, în interiorul mașinii în timp ce aluneca uniform.

Întîmplările de mai sus mi-au fost aduse la cunoștiință în Kasernenstrasse, după întoarcerea mea de la Berna cu acceleratul de șapte și jumătate. Era al treilea copil ucis în felul acesta. Cu doi ani în urmă fusese omorîtă cu

un brici o fetiță în cantonul Schwyz, iar cu cinci ani în urmă, alta, în Sankt Gallen. De făptaș, nici urmă. Am cerut să-mi fie adus negustorul ambulant. Era un bărbat de patruzeci și opt de ani, mic, gras, cu aspect nesănătos, probabil guraliv și obraznic de felul lui, de data aceasta însă, speriat. La început declarațiile sale au fost limpezi. Susținea că ar fi zăbovit la marginea pădurii, că și-ar fi descălțat pantofii și și-ar fi pus pe iarbă coșul cu mărunțișuri. Intenționa să treacă prin Mägendorf și să-și desfacă acolo marfa: perii, bretele, lame, șireturi ș.a.m.d. dar aflase pe drum de la poștaș că Wegmüller fiind în concediu era înlocuit de Riesen. Din acest motiv ar fi șovăit și s-ar fi așezat în iarbă; cică tinerii noștri polițiști ar fi de cele mai multe ori prea zeloși și el îi știa pe acești domni. Susținea că a ațipit puțin. Vîlceaua umbrită de răcoarea pădurii era străbătută de o șosea. Prin apropiere lucra pe ogor o familie de țărani păzită de un cîine. Prînzul pe care-l luase la cîrciuma „Bären“ din comuna Fehren fusese substanțial — mîncare berneză și vin de Twann; îi plăcea să mănînce îmbelșugat și avea cu ce plăti, deși umbla nebărbierit, neîngrijit și zdrențăros; înfățișarea îi era înșelătoare, fiind unul dintre acei negustori de mărunțișuri care cîștigau și aveau oarecari economii. La acest prînz se mai adăugase multă bere și două tablete de ciocolată „Lindt“, pe cînd stătea tolănit în iarbă. Furtuna care se apropia și rafalele vîntului îl adormiseră cu totul. Totuși, puțin mai tîrziu, cică l-ar fi trezit un strigăt,

strigătul răsunător al unei fetițe ; amețit de somn, a privit în susul văii și i s-a părut că și familia de țărani care lucra la cîmp a tras cu urechea într-acolo, mirată ; apoi, străjuiți de cîine, cu spinările încovoiate, oamenii s-au așternut iar pe treabă. I-a trecut prin minte că putea să fi fost țipăt de pasăre, poate o cucuvea ; nu putea ști. Această explicație l-a liniștit însă. A moțăit mai departe, cînd, deodată, l-a surprins liniștea mormîntală a naturii și cerul dintr-o dată întunecat. Atunci s-a încălțat, și-a prins în spate coșul — nemulțumit și bănuitor — amintindu-și de misteriosul strigăt de pasăre. De aceea a hotărît că e mai sănătos să n-aibă de a face cu Riesen și a renunțat să treacă prin Mägendorf. În satul ăsta tot nu făcuse niciodată cine știe ce vînzare. Așa că s-a decis să se întoarcă în oraș, scurtînd drumul prin pădure, spre a ajunge la stația de tren, și drept urmare a dat peste cadavrul fetiței ucise. Atunci a alergat la „Hirschen", cîrciuma din Mägendorf, și l-a înștiințat pe Matthäi ; țăranilor nu le-a suflat o vorbă, de teamă să nu-l bănuiască.

Astea au fost cele declarate de el. Am cerut să fie scos din încăpere, dar să nu fie lăsat să plece. Poate că nu era tocmai corect. Procurorul nu emisese ordinul de detențiune preventivă, dar n-aveam timp de mofturi. Relatarea lui, ce-i drept, mi s-a părut verosimilă ; mai trebuia însă verificată din nou ; în definitiv, von Gunten era recidivist. Eram prost dispus. Cazul nu făgăduia nimic bun ; într-un fel, toate se puneau

de-a curmezişul, numai că nu ştiam cum; dar o simţeam. M-am retras în „chiţimia“ mea, cum îi spuneam : o încăpere mică, afumată, lîngă biroul oficial. Am cerut să mi se aducă o sticlă de Châteauneuf-du-Pape, de la un restaurant din apropiere de Sihlbrücke, şi am băut cîteva pahare. În cămăruţa aceasta domnea întotdeauna o dezordine înspăimîntătoare, nu vreau s-ascund ; cărţi şi dosare zăceau unele peste altele, din principiu, desigur, căci sînt de părere că e datoria fiecăruia, în acest stat ordonat, să construiască aşa-zicînd mici insule de dezordine, fie şi numai în secret. Am cerut apoi să mi se aducă fotografiile. Erau oribile. După aceea am studiat harta. Locul crimei nici c-ar fi putut fi ales mai perfid ! Teoretic nu se putea stabili dacă ucigaşul era din Mägendorf, din satele învecinate, dacă venise din oraş, pe jos, ori cu trenul. Totul era cu putinţă. A apărut Matthäi.

— Îmi pare rău, i-am spus, că în ultima zi pe care ţi-o petreci la noi trebuie să te ocupi de un caz atît de trist.

— Aşa-i meseria, domnule comandant.

— Cînd examinez fotografiile astea îmi vine să dau dracului totul, i-am răspuns şi le-am vîrît iar în plic.

Eram supărat şi poate că nu mă puteam stăpîni pe deplin. Matthäi era cel mai bun dintre comisarii mei — vezi că păstrez această ierarhizare, ceea ce nu s-ar cuveni, dar mi-este mai simpatică — de aceea, socoteam plecarea lui în acel moment foarte neplăcută.

Părea că-mi ghicește gîndurile.

— Cred că cel mai nimerit ar fi să predați cazul lui Henzi, a opinat el.

Ezitam. Dacă n-ar fi fost vorba de un asasinat cu viol, aș fi primit imediat sugestia. Cînd e vorba de alt gen de crime e mai ușor. Nu trebuie decît să te gîndești la mobiluri : lipsa de bani, gelozia, și cercul suspecților se restrînge de îndată. Dar acest procedeu e lipsit de sens cînd e vorba de un asasinat cu viol. El poate fi comis fără martori, neobservat de nimeni, într-o călătorie de afaceri, de cineva care, văzînd o fată sau un băiat, coboară din mașină, și seara e din nou acasă, la Lausanne, la Basel, oriunde, iar noi stăm aici fără puncte de reper. Nu-l subestimam pe Henzi ; era un funcționar destoinic, dar mi se părea că n-are destulă experiență.

Matthäi nu împărtășea șovăiala mea.

— Datorită mie își cunoaște meseria, a lucrat sub conducerea mea trei ani, îl consider cel mai bun succesor al meu. Va rezolva problemele la fel de bine ca și mine. Și apoi, pînă mîine mai sînt și eu aici, a mai adăugat el.

L-am chemat pe Henzi dispunînd ca împreună cu sergentul Treuler să constituie un colectiv restrîns de anchetă. Henzi s-a bucurat ; era primul său „caz independent".

— Să-i mulțumești lui Matthäi, am mormăit eu, întrebîndu-l de starea de spirit a polițiștilor.

Bîjbîiam, n-aveam nici un punct de reper, nici un fel de rezultate și era important ca ei să nu-și dea seama de nesiguranța noastră.

— Sînt convinși că am pus mîna pe criminal, a răspuns Henzi.

Negustorul ambulant ?

— Bănuiala nu poate fi cu totul înlăturată. Von Gunten a mai comis un atentat la pudoare.

— Împotriva unei fete de paisprezece ani, a intervenit Matthäi. Asta e altceva.

— Ar trebui să-l supunem unui interogatoriu alternativ, a propus Henzi.

— Mai e timp, am hotărît eu. Nu cred că individul are vreo legătură cu omorul. E doar antipatic și de aceea cade asupra lui bănuiala. Dar, domnii mei, ăsta nu-i un motiv criminologic, ci un motiv subiectiv, care trebuie imediat înlăturat.

Cu acestea, m-am despărțit de subalterni, fără ca proasta dispoziție să mi se schimbe.

Am mobilizat întregul nostru efectiv polițienesc. În cursul aceleiași nopți și ziua următoare s-a cercetat la garaje dacă nu s-au observat cumva urme de sînge în vreo mașină ; mai tîrziu s-au făcut cercetări și la spălătorii. Am reexaminat alibiurile tuturor celor ce veniseră vreodată în conflict cu anumite dispoziții ale legii. La Mägendorf, oamenii noștri au pătruns, cu cîini și chiar cu un aparat de detectat mine, în pădurea în care s-a comis asasinatul. În speranța că se vor găsi urme, dar mai

ales arma ucigaşă, au fost scotocite toate tufişurile. Au cercetat sistematic fiecare metru patrat, au coborît în Tobel, au căutat în pîrîu. Au fost adunate obiectele găsite ; pădurea a fost greblată, pînă departe spre Mägendorf.

La cercetările din Mägendorf am participat personal, ceea ce, de altfel, nu intra în obiceiurile mele. Matthäi părea şi el neliniştit. Cu toate că era o zi plăcută de primăvară, blîndă, în care *föhn*-ul nu se făcea simţit, totuşi eram tare posomorîţi.

La „Hirschen". Henzi lua interogatorii ţăranilor şi muncitorilor din fabrică, iar noi ne pregăteam să facem o vizită la şcoală. Am scurtat drumul şi am mers prin mijlocul unei livezi cu pomi fructiferi. Unii erau gata înfloriţi. Dinspre şcoală răsuna cîntecul *Cuprinde-mi mîinile şi mă-nsoţeşte*. Terenul de gimnastică din faţa şcolii rămăsese pustiu. Am ciocănit la uşa clasei din care răzbătea imnul şi am intrat.

Cîntau fete şi băieţi, copii de la şase la opt ani — cele trei clase inferioare. Învăţătoarea care dirija corul şi-a lăsat braţele în jos şi ne-a privit cu neîncredere. Copiii au încetat să cînte.

— Domnişoara Krumm ?

— Cu ce vă pot fi de folos ?

— Sînteţi învăţătoarea lui Gritli Moser ?

— Ce doriţi de la mine ?

Deşirată, cu ochi mari, plini de amărăciune, domnişoara Krumm avea vreo patruzeci de ani.

M-am prezentat şi m-am întors apoi spre clasă.

— Bună ziua, copii!

Copiii se uitau la mine curioşi.

— Bună ziua! mi-au răspuns ei.

— Mi-a plăcut ce aţi cîntat.

— Repetam coralul pentru înmormîntarea lui Gritli, m-a lămurit învăţătoarea.

Într-o ladă cu nisip era clădită insula lui Robinson. Pe pereţi atîrnau desene făcute de copii.

— Ce fel de copil a fost Gritli? am întrebat şovăind.

— Toţi o iubeam, mi-a răspuns învăţătoarea.

— Era inteligentă?

— Era o fetiţă înzestrată cu foarte multă fantezie.

M-a cuprins iar şovăiala.

— Aş dori să pun cîteva întrebări copiilor.

— Poftiţi.

Am păşit în faţa clasei. Majoritatea fetelor aveau codiţe şi purtau şorţuri viu colorate.

— Aţi auzit, desigur, le-am spus, ce a păţit Gritli Moser. Eu sînt de la poliţie, comandantul, care va să zică, aşa ca un căpitan peste soldaţi, şi e de datoria mea să-l caut pe cel care a omorît-o pe Gritli. Vreau să vă vorbesc nu ca unor copii, ci ca unor oameni mari. Individul pe care-l căutăm e bolnav. Toţi cei care săvîrşesc asemenea fapte sînt bolnavi. Aşa fiind, ei încearcă să-i ademenească pe copii într-o ascunzătoare, pentru a le face rău, în pădure, în vreo pivniţă, sau în cine ştie ce alte locuri dosnice; şi asta se întîmplă foarte des; avem, în canton, peste două sute de cazuri anual. Se întîmplă uneori ca asemenea inşi să vatăme atît de rău

un copil, încît îl omoară, așa cum s-a întîmplat și cu Gritli. De aceea, pe asemenea răufăcători trebuie să-i arestăm. Sînt prea periculoși pentru a putea trăi în libertate. Acum m-ați putea întreba de ce nu-i închidem mai repede, înainte de-a se întîmpla o nenorocire, ca aceea petrecută cu Gritli. Fiindcă n-avem nici un mijloc să-i recunoaștem pe acești oameni bolnavi. Ei sînt bolnavi pe dinăuntru, nu pe dinafară.

Copiii ascultau cu sufletul pe buze.

— Voi trebuie să mă ajutați, am continuat eu. Trebuie să găsim pe cel care a omorît-o pe Gritli Moser, altfel va mai ucide o fetiță.

Mă aflam acum în mijlocul copiilor.

— V-a povestit Gritli că i-ar fi vorbit un necunoscut ?

Copiii tăceau.

— V-a mirat ceva deosebit în ultimul timp la Gritli ?

Copiii nu știau nimic.

— N-avea Gritli, în ultima vreme, vreun lucru pe care nu-l avusese înainte ?

Copiii n-au răspuns.

— Cine era prietena ei cea mai bună ?

— Eu, a șoptit o fetiță.

Era o făptură micuță de tot, cu păr castaniu și ochi căprui.

— Cum te cheamă ? am întrebat-o.

— Ursula Fehlmann.

— Așadar, Ursula, tu ai fost cea mai bună prietenă a lui Gritli ?

— Ședeam în aceeași bancă.

Fetița vorbea atît de încet, încît a trebuit să mă aplec spre ea.

— Nici ție nu ți s-a părut nimic neobișnuit ?

— Nu.

— N-a întîlnit Gritli pe nimeni ?

— Ba da, a răspuns fetița.

— Pe cine ?

— Nu era om, mi-a spus Ursula.

Acest răspuns m-a surprins.

— Ce vrei să spui, Ursula ?

— A întîlnit un uriaș, a șoptit fetița.

— Un uriaș ?

— Da.

— Vrei să spui, c-a întîlnit un bărbat înalt ?

— Nu. Tatăl meu e înalt, dar nu-i uriaș.

— Și cît era de mare ? am întrebat-o.

— Cît un munte, mi-a răspuns ea, și era negru de tot.

— Și, acest — uriaș — i-a dăruit ceva lui Gritli ? am întrebat.

— Da, a zis Ursula.

— Ce ?

— Niște arici mititei.

— Arici ? Ce-o mai fi și asta, Ursula ? am întrebat-o descumpănit.

— Uriașul era plin tot cu arici micuți, a stăruit fetița.

— Asta-i o prostie, Ursula, am contrazis-o eu, un uriaș n-are arici !

— Era pesmne un uriaș al aricilor.

Fetița ținea morțiș la spusele ei. M-am întors la catedra învățătoarei.

— Aveți dreptate, domnișoară Krumm, i-am

zis. Gritli pare să fi fost înzestrată într-adevăr cu multă fantezie.

— Era o fetiță cu imaginație plină de poezie, mi-a răspuns învățătoarea, privind în gol, cu ochii triști. Acum ar trebui să mai repet coralul pentru înmormîntarea de mîine. Copiii nu-l știu destul de bine.

Domnișoara Krumm a dat tonul.

Cuprinde-mi mîinile și mă-nsoțește, au început din nou să cînte copiii.

Nici interogatoriul luat țăranilor din Mägendorf la „Hirschen“ — unde l-am înlocuit pe Henzi — n-a adus nimic nou, iar către seară am plecat la Zürich, fără nici un rezultat, așa cum venisem. Tăceam. Fumasem prea mult și băusem vin roșu de regiune. Cunoști vinurile astea, cam dubioase. Matthäi ședea și el posomorît lîngă mine, în fundul mașinii ; abia cînd automobilul a început să coboare spre Römerhof comisarul a început să vorbească.

— Nu cred, mi-a spus, ca asasinul să fie vreunul din Mägendorf. Trebuie să fie același făptaș ca și în Sankt Gallen și Schwyz ; crima s-a petrecut în același fel. Probabil că operează din Zürich.

— Probabil, i-am răspuns.

— O fi vorba de vreun automobilist, sau poate vreun turist. Țăranul Gerber a văzut o mașină parcată în pădure.

— Pe Gerber l-am audiat personal azi, am declarat eu. Mi-a mărturisit că dormea prea adînc pentru a putea să observe ceva.

Am tăcut din nou.

— Îmi pare rău că trebuie să vă părăsesc în mijlocul unui caz neclarificat, a început apoi să spună Matthäi cu glas șovăielnic, dar trebuie să respect contractul cu guvernul iordanian.

— Pleci mîine cu avionul ? l-am întrebat.

— La ora trei după-amiază, prin Atena, mi-a răspuns el.

— Te invidiez, Matthäi, i-am spus cu toată seriozitatea. Aș prefera și eu să fiu șef de poliție la arabi decît aici, la Zürich.

L-am lăsat apoi la „Hotelul Urban", unde locuia de ani de zile și m-am dus la „Kronenhalle", unde luam masa, sub tabloul lui Miró[1]. Locul meu. Întotdeauna mă așed acolo și mănînc *ab voiture*[2].

Cînd, cu toate acestea, către ora zece, m-am mai dus o dată în Kasernenstrasse și am trecut prin fața fostului birou al lui Matthäi, l-am în-

[1] Juan Miró (n. 1893), pictor suprarealist spaniol.
[2] Adică luînd mîncarea de pe cărucioarul pe rotile, care circulă între mese.

tîlnit pe Henzi pe coridor. El plecase încă de pe la prînz din Mägendorf ; la drept vorbind, faptul mă mirase, dar, întrucît îi repartizasem lui cazul, principiul meu era să nu sîcîi omul. Henzi era originar din Berna, ambiţios, însă iubit de poliţişti. Se căsătorise cu o fată din familia Hottinger ; trecuse de la socialişti la liberali şi era pe drumul cel bun pentru a face carieră. Amintesc de asta doar în treacăt ; acum e la independenţi.

— Individul nu vrea încă să recunoască, mi-a spus el.

— Cine ? l-am întrebat mirat şi m-am oprit din mers. Cine nu vrea să recunoască ?

— Von Gunten.

Eram uluit.

— Interogatoriu de durată ?

— Toată după-amiaza, mi-a răspuns Henzi. Şi dacă va fi nevoie, toată noaptea. Acum se ocupă Treuler de el. Am ieşit doar să iau aer.

— Asta aş vrea s-o văd şi eu, i-am spus, şi, curios, am intrat în fostul birou al lui Matthäi.

Negustorul ambulant şedea pe un scaun de birou fără spătar, iar Treuler, picior peste picior, pe un altul, în faţa fostei mese de lucru a lui Matthäi ; îşi rezemase de ea braţul stîng, sprijinindu-şi capul în palmă. Fuma. Feller

întocmea procesul-verbal. Henzi și cu mine ne-am oprit în prag, fără a fi observați de negustorul ambulant care se afla cu spatele la noi.

— N-am făcut-o eu, domnule sergent, murmura el.

— Nici n-am afirmat asta. Spuneam doar că ai fi putut-o face, i-a răspuns Treuler. Se va dovedi dacă am sau nu dreptate. S-o luăm de la început. Te odihneai deci la marginea pădurii ?

— Da, domnule sergent.

— Și ai dormit ?

— Într-adevăr, domnule sergent.

— De ce ? Doar voiai să te duci la Mägendorf.

— Eram obosit, domnule sergent.

— De ce l-ai întrebat pe factor despre polițistul din Mägendorf ?

— Pentru a mă informa, domnule sergent.

— Ce voiai să afli ?

— Nu-mi prelungisem brevetul de negustorie. Voiam să știu care era situația la poliția din Mägendorf.

— Și care era situația ?

— Am aflat că la Mägendorf era un locțiitor; atunci mi-a fost teamă, domnule sergent.

— Și eu sînt locțiitor, l-a lămurit sec polițistul. De mine nu ți-e frică ?

— Ba da, domnule sergent.

— Din pricina asta n-ai intrat în sat ?

— Da, domnule sergent.

— Versiunea asta nu-i chiar atît de rea, a recunoscut Treuler, dar poate mai există și alta care ar avea avantajul de a fi adevărată.

— Am spus adevărul, domnule sergent.

— Nu cumva voiai să afli de la factor dacă nu-i vreun poliţist prin apropiere ?

Negustorul ambulant l-a privit bănuitor pe Treuler.

— Ce vreţi să spuneţi, domnule sergent ?

— Poate, i-a răspuns tacticos Treuler, voiai să te asiguri din spusele factorului că nu era nici un poliţist în vîlceaua Rotkehler penru că, socot, aşteptai fata.

Negustorul ambulant l-a privit îngrozit.

— Dar n-am cunoscut-o pe fetiţă, domnule sergent, a strigat el disperat, şi chiar dacă aş fi cunoscut-o, n-aş fi putut-o face. Nu eram singur în vîlcea. Familia de ţărani era doar pe cîmp. Nu sînt un ucigaş. Vă rog să mă credeţi.

— Te cred, l-a liniştit Treuler, dar trebuie să-ţi verific declaraţia ; trebuie să înţelegi asta. Ziceai că după ce te-ai odihnit, ai luat-o prin pădure pentru a te întoarce la Zürich ?

— Se apropia furtuna, i-a explicat negustorul ambulant, şi am vrut să scurtez drumul, domnule sergent.

— Atunci ai dat de cadavru ?

— Da.

— Fără să-l atingi ?

— Fără, domnule sergent.

Treuler a tăcut. Cu toate că nu-i vedeam faţa, îmi dădeam seama că negustorului ambulant îi era frică. Mi-era milă de el. Eram totuşi din ce în ce mai convins de vinovăţia lui, poate datorită şi faptului că nădăjduiam ca, în sfîrşit, să-l găsim pe vinovat.

— Von Gunten, te-am dezbrăcat de haine și ți-am dat altele. Nu-ți imaginezi pentru ce ? a întrebat Treuler.

— Nu știu, domnule sergent.

— Pentru a face o analiză cu benzidină. Știi ce înseamnă o analiză cu benzidină ?

— Nu, domnule sergent, a răspuns neajutorat negustorul ambulant.

— O analiză chimică, pentru a constata urme de sînge, i-a explicat Treuler cu fantomatică blîndețe. Von Gunten, am găsit pe bluzonul dumitale urme de sînge. De-al fetiței.

— Fiindcă... fiindcă m-am împiedicat de cadavru, domnule sergent, a răspuns von Gunten gemînd. A fost îngrozitor..

Negustorul ambulant și-a acoperit obrazul cu mîinile.

— Și, desigur, numai de frică nu ne-ai mărturisit asta !

— Da, domnule sergent.

— Și vrei acum ca noi iarăși să te credem ?

— Nu sînt eu ucigașul, domnule sergent, l-a implorat deznădăjduit negustorul ambulant, credeți-mă. Chemați-l pe domnul doctor Matthäi, știe că spun adevărul. Vă rog.

— Doctorul Matthäi nu mai are nici o legătură cu acest caz, i-a răspuns Treuler. Mîine pleacă pe calea aerului în Iordania.

— În Iordania ? ! a rostit în șoaptă von Gunten. N-am știut.

A rămas tăcut, cu privirea ațintită în podea. În birou s-a așternut o liniște mormîntală, nu se auzea decît tic-tacul ceasornicului și cîteodată, de afară, o mașină.

Atunci a intervenit Henzi. A închis întîi fereastra, apoi s-a așezat la biroul lui Matthäi, prietenos și prevenitor, numai că a potrivit în așa fel lampa de birou încît a îndreptat-o spre negustorul ambulant.

— Nu te neliniști, domnule von Gunten, i-a spus sublocotenentul peste măsură de politicos ; nu vrem să te chinuim în nici un fel ; numai că ne străduim să aflăm adevărul. De aceea trebuie să ne adresăm dumitale. Ești martorul cel mai important. Trebuie să ne ajuți.

— Da, domnule doctor, a răspuns negustorul ambulant și părea că mai prinsese ceva curaj.

Henzi și-a umplut pipa.

— Dumneata ce fumezi, von Gunten ?

— Țigări, domnule doctor.

— Treuler, dă-i o țigară.

Negustorul ambulant a clătinat din cap, cu privirea ațintită în podea. Îl orbea lumina.

— Te supără ? l-a întrebat Henzi prietenos.

— Îmi bate drept în ochi.

Henzi a schimbat poziția abajurului.

— E mai bine acum ?

— Mai bine, a răspuns încet von Gunten. În glasul lui se deslușea recunoștință.

— Ia spune, von Gunten, ce fel de lucruri vinzi ? Basmale ? a început Henzi.

— Da, și basmale, a răspuns el șovăind.

Nu știa de ce i se pune întrebarea.

— Altceva ?

— Șireturi de ghete, domnule doctor. Perii de dinți. Pastă de dinți. Săpun. Cremă de ras.

— Lame ?

— Şi lame, domnule doctor.

— Ce marcă ?

— „Gillette".

— Asta-i tot ?

— Aşa cred, domnule doctor.

— Bine. Mi se pare însă că ai uitat cîte ceva, i-a spus sublocotenentul, în timp ce îşi făcea de lucru cu pipa. E înfundată, a zis el, apoi a continuat, ca în treacăt : Von Gunten, înşiră liniştit restul lucruşoarelor. Noi am cercetat cu de-amănuntul coşul dumitale.

Negustorul de mărunţişuri a tăcut.

— Ei ?

— Cuţite de bucătărie, a adăugat încet şi trist von Gunten.

Pe ceafă îi străluceau broboane de sudoare. Henzi arunca nori de fum, unul după altul, liniştit şi în tihnă, ca un tînăr domn, prietenos şi plin de bunăvoinţă.

— Mai departe, von Gunten, afară de cuţite de bucătărie ?

— Brice.

— De ce şovăiai s-o spui ?

Negustorul ambulant a tăcut. Henzi a întins mîna, a schiţat, în aparenţă fără intenţie, un gest spre lampă, dar şi-a retras-o cînd l-a văzut pe von Gunten tresărind. Sergentul nu-l pierdea nici o clipă din ochi. Fuma ţigară după ţigară. La fumul acestora se adăuga fumul de pipă al lui Henzi. Aerul din cameră te îneca. Aş fi deschis bucuros ferestrele. Dar ferestrele închise făceau parte din metodă.

— Fetița a fost omorîtă cu un brici, a aruncat ca din întîmplare, discret, Henzi.

Tăcere. Negustorul ambulant ședea prăbușit fără vlagă pe scaunul său.

— Dragă von Gunten, a reluat Henzi rezemîndu-se de speteaza scaunului, să vorbim ca între bărbați. Nu-i nevoie să ne înșelăm. Știu că dumneata ai comis omorul ; dar mai știu că și dumneata ești tot atît de înspăimîntat de această faptă ca și mine, ca noi toți. Te-a apucat pur și simplu deodată și ai devenit ca un animal ; ai atacat prin surprindere fetița și ai ucis-o fără să fi vrut și fără să te fi putut împotrivi. A fost ceva mai presus de dumneata. Iar cînd ți-ai revenit, von Gunten, ai fost peste măsură de speriat. Ai dat fuga la Mägendorf, pentru a te preda, dar acum ți-ai pierdut curajul. Curajul de a mărturisi. Acest curaj trebuie să-l regăsești, von Gunten. Și noi vrem să te ajutăm s-o faci.

Henzi a tăcut. Negustorul ambulant s-a clătinat pe scaunul lui. Părea că acuși-acuși se va prăbuși.

— Sînt prietenul dumitale, von Gunten, i-a declarat Henzi, nu pierde ocazia asta.

— Sînt obosit, a răspuns negustorul ambulant gemînd.

— Toți sîntem obosiți, i-a spus Henzi. Sergent Treuler, fă rost de niște cafele și, mai tîrziu, de bere. Și pentru musafirul nostru von Gunten. Noi, cei de la poliția cantonală, sîntem politicoși.

— Sînt nevinovat, domnule comisar, a șoptit răgușit negustorul ambulant. sînt nevinovat.

A sunat telefonul ; Henzi a ridicat receptorul, a ascultat atent, apoi l-a pus în furcă surîzînd.

—Spune-ne, von Gunten, ce-ai mîncat ieri la prînz ? l-a întrebat el tacticos.

— Mîncare berneză.

— Aşa. Şi mai ce ?

— La desert, brînză.

— Brînză de Emmental, de Greyerz ?

— De Tilsit şi Gorgonzola, a răspuns von Gunten ştergîndu-şi sudoarea de pe ochi.

— Negustorii ambulanţi mănîncă bine, a constatat Henzi. Dar altceva n-ai mai mîncat ?

— Nimic.

— Eu aş chibzui cu mai multă atenţie, l-a dojenit Henzi.

— Ciocolată, şi-a amintit von Gunten.

— Vezi că mai e ceva, l-a încurajat Henzi dînd din cap. Unde ai mîncat-o ?

— La marginea pădurii, a răspuns vînzătorul ambulant, privindu-l neîncrezător şi obosit.

Sublocotenentul a stins lampa de birou. Doar plafoniera mai lumina slab încăperea plină de fum.

— Von Gunten, tocmai acum am primit raportul Institutului medico-legal, a spus el compătimitor. S-a făcut autopsia fetiţei. S-a identificat ciocolată în stomacul ei.

De data aceasta eram şi eu convins de vinovăţia negustorului ambulant. Mărturisirea lui nu era decît o chestiune de timp. I-am făcut un semn din cap lui Henzi şi am părăsit încăperea.

Nu mă înşelasem. A doua zi, sîmbătă dimineaţa pe la orele şapte, Henzi m-a chemat la telefon. Negustorul ambulant îşi recunoscuse fapta. La ora opt eram la serviciu. Henzi se afla încă tot în fostul birou al lui Matthäi. Privea pe fereastra deschisă ; s-a întors spre mine obosit, m-a salutat. Pe podea zăceau sticle de bere ; scrumierele erau pline. În încăpere nu mai era nimeni.

— O mărturisire amănunţită ? l-am întrebat.

— O va face şi pe asta, mi-a răspuns sublocotenentul ; principalul e c-a recunoscut asasinatul cu viol.

— Sper că s-a procedat corect, am mormăit eu.

Interogatoriul durase peste douăzeci de ore. Fireşte, asta nu era permis ; dar noi, cei de la poliţie, nu ne putem conduce întotdeauna după instrucţiuni.

— Alte metode neîngăduite n-au fost folosite, domnule comandant, mi-a declarat Henzi.

Am intrat în „chiţimie", cerînd să mi-l aducă pe negustorul ambulant. Abia se mai ţinea pe picioare ; îl sprijinea poliţistul care-l însoţea ; a refuzat însă să se aşeze cînd l-am invitat să ia loc.

— Von Gunten, i-am spus cu o notă involuntar prietenoasă în glas, după cîte aud ai recunoscut că ai omorît-o pe micuţa Gritli Moser.

— Eu am omorît-o, mi-a răspuns negustorul ambulant atît de încet, privind ţintă în podea,

încît abia l-am putut înțelege. Acuma lăsați-mă în pace.

— Du-te la culcare, von Gunten, i-am spus, vom vorbi despre asta mai tîrziu.

L-au scos afară și la ușă s-a întîlnit cu Matthäi. Negustorul ambulant s-a oprit. Respira greu. A deschis gura ca pentru a spune ceva, dar a tăcut totuși. L-a privit doar pe Matthäi care, stingherit, i-a făcut loc.

— Haide, i-a spus polițistul și l-a luat de acolo pe von Gunten.

Matthäi a intrat în „chițimie", a închis ușa, iar eu mi-am aprins o „Bahiană".

— Ei, Matthäi, ce zici de asta ?

— Nenorocitul ăsta a fost interogat peste douăzeci de ceasuri ?

— Henzi a preluat metoda de la dumneata ; erai la fel de încăpățînat la interogatorii, i-am răspuns eu. Nu găsești că a condus cu multă pricepere primul său caz ?

Matthäi nu mi-a răspuns.

Am cerut două cafele cu frișcă și cornuri.

Amîndoi aveam conștiința încărcată. Cafeaua fierbinte nu ne-a redat buna dispoziție.

— Prevăd, a remarcat în cele din urmă Matthäi, că von Gunten va reveni asupra declarației sale.

— Posibil, i-am răspuns posomorît. În cazul acesta îl supunem din nou la interogatoriu.

— Îl credeți vinovat ? m-a întrebat el.

— Dumneata nu? l-am întrebat la rîndul meu.

Matthäi a șovăit:

— Ba da, și eu, mi-a răspuns fără convingere.

Dimineața năvălea prin fereastră. Argint mat. Dinspre Sihlquai pătrundeau zgomotele străzii, iar din cazarmă exerciții de marș.

În clipa aceea a apărut Henzi. A intrat fără să bată la ușă:

— Von Gunten s-a spînzurat, ne-a anunțat el.

Celula se afla la capătul coridorului celui mare. Am dat fuga într-acolo. Doi gardieni se ocupau de negustorul ambulant. Zăcea pe podea. I-au sfîșiat cămașa; pieptul păros nu mai tresălta. Bretelele atîrnau încă de fereastră.

— Nu mai ajută nimic, a remarcat unul dintre polițiști. E mort.

Mi-am aprins iar „Bahiana" stinsă, iar Henzi a luat o țigară.

— Cu asta, cazul Gritli Moser e lichidat, am constatat eu și, prin coridorul fără sfîrșit, m-am întors frînt de oboseală în biroul meu. Dumitale, domnule Matthäi, îți urez călătorie plăcută spre Iordania.

Pe la ora două după-amiază însă, cînd Feller s-a înfiinţat la „Urban“ spre a-l lua pe Matthäi pentru ultima oară şi a-l conduce cu maşina de serviciu la aeroport, după ce geamantanele au fost urcate în automobil, comisarul a fost de părere că mai aveau timp să facă un ocol prin Mägendorf. Feller s-a supus şi a apucat-o prin pădure. Au ajuns în piaţa satului tocmai cînd se apropia cortegiul funebru : un şir lung de oameni tăcuţi. Venise o mulţime de lume, atît din satele apropiate, cît şi de la oraş, ca să asiste la înmormîntare. Ziarele publicaseră ştirea despre moartea lui von Gunten ; toată lumea simţea că i se luase o piatră de pe inimă. Dreptatea învinsese. Matthäi coborîse împreună cu Feller din maşină şi se oprise printre copii, în faţa bisericii. Sicriul împodobit cu trandafiri albi fusese aşezat pe un car tras de doi cai. În urma lui veneau copiii din sat, doi cîte doi, purtînd coroniţe, conduşi de învăţătoare, de învăţător, de preot ; fetele aveau rochii albe. Urmau părinţii lui Gritli Moser, două siluete negre. Femeia s-a oprit locului şi l-a privit pe comisar. Faţa-i era fără expresie, ochii goi.

— V-aţi ţinut făgăduiala, a rostit ea încet, dar destul de clar pentru a fi auzită de comisar. Vă mulţumesc.

Apoi a păşit mai departe, neînfrîntă, mîndră, alături de un bărbat prăbuşit, îmbătrînit brusc.

Comisarul a mai aşteptat pînă ce a trecut întregul cortegiu : primarul comunei, oficialită-

ţile, ţărani, muncitori, gospodine, fete, toţi în hainele lor de sărbătoare cele mai bune. Amuţise totul sub lumina soarelui de după-amiază, nici în asistenţă nu se mişca nimeni, se auzea doar dangătul prelung al clopotelor bisericii, uruitul carului şi nenumăraţii paşi ai oamenilor pe caldarîmul tare al şoselei satului.

— La „Kloten", a spus Matthäi, urcîndu-se din nou în maşina de serviciu.

În sala de aşteptare, după ce şi-a luat rămas bun de la Feller şi s-a efectuat controlul paşaportului, a cumpărat *Neue Zürcher Zeitung*. În paginile ziarului era publicată fotografia lui von Gunten, asasinul lui Gritli Moser, dar şi aceea a comisarului, însoţită de o notiţă asupra noii numiri, ce-i făcea cinste. Un bărbat care atinsese punctul culminant al carierei. Cînd a ajuns însă pe pista de zbor, cu mantaua de ploaie pe braţ, a observat că terasa clădirii era plină de copii. Erau elevi veniţi să viziteze aeroportul; fete şi băieţi în haine de vară viu colorate; în mijlocul veseliei şi uimirii, la fiecare decolare şi aterizare a uriaşelor aparate argintii, fîlfîiau mici steguleţe şi batiste. Comisarul a avut o şovăială, apoi s-a îndreptat spre avionul Societăţii Swissair. Cînd a sosit el, ceilalţi pasageri se şi urcaseră. Stewardesa care conducea pasagerii la avion a întins mîna să ia

biletul, dar comisarul s-a întors din nou. S-a uitat la mulțimea de copii, care, fericiți și invidioși, făceau semne spre avionul gata de decolare.

— Domnișoară, a spus el, nu plec, și întorcîndu-se în clădirea aeroportului, a trecut pe sub terasa pe care se găsea mulțimea de copii, îndreptîndu-se spre ieșire.

L-am primit pe Matthäi abia duminică dimineața, nu în „chițimie", ci în biroul meu oficial, cu o privire tot atît de oficială îndreptată spre Sihlquai. Pe pereți atîrnau tablouri de Gubler, Morgenthaler, Hunziker, pictori cunoscuți din Zürich. Eram supărat; se iviseră necazuri; sosise o notă a departamentului politic, de la un domn care *partout* [1] nu voia să vorbească decît franțuzește; ambasada Iordaniei protestase pe lîngă consiliul de miniștri, iar de acolo ni se cereau lămuriri pe care nu le puteam da pentru că nu înțelegeam de ce procedase așa fostul meu subaltern.

— Luați loc, domnule Matthäi, am spus. Formalismul meu l-a cam întristat. Ne-am așezat. Nu fumam și nu l-am invitat nici pe el s-o facă. Asta l-a neliniștit. Confederația, am continuat eu, a încheiat cu Iordania o convenție prin care-i dădea un specialist în domeniul polițienesc,

[1] Peste tot (franc.).

ulterior ați încheiat dumneavoastră, domnule doctor Matthäi, un contract cu statul iordanian. Prin faptul că n-ați plecat, aceste convenții au fost încălcate. Ținînd seama că sîntem juriști, nu e nevoie să vorbesc mai explicit.

— Nu e nevoie, a spus Matthäi.

— De aceea, vă rog să plecați totuși acolo, cît se poate de curînd, am propus eu.

— Nu plec, mi-a răspuns Matthäi.

— De ce ?

— Ucigașul micuței Gritli Moser n-a fost găsit încă.

— Credeți că negustorul ambulant e nevinovat ?

— Da.

— Dar, în definitiv, avem mărturisirea lui.

— Și-a pierdut pesemne controlul nervilor. Interogatoriul îndelungat, disperarea, sentimentul că e abandonat... Aici am și eu o vină, a urmat el încet. Negustorul ambulant mi s-a adresat mie și eu nu l-am ajutat. Țineam să plec în Iordania.

Situația era ciudată. Cu o zi înainte nu exista distanță în raporturile noastre ; acum ședeam formali și bățoși unul în fața celuilalt, amîndoi în haine de duminică.

— Vă rog, domnule comandant, să-mi mai predați o dată cazul, mi-a spus Matthäi.

— Asta n-o pot face, am răspuns, în nici un caz ; dumneavoastră nu mai sînteți în serviciul nostru, domnule doctor Matthäi.

Comisarul m-a privit țintă, surprins.

— Sînt concediat ?

— Ați plecat din serviciul poliției cantonale pentru că voiați să vă luați în primire postul din Iordania, i-am explicat eu calm. Că nu v-ați respectat contractul, vă privește. Dar dacă vă angajăm acum din nou, ar însemna că sîntem de acord cu atitudinea dumneavoastră. Veți înțelege că asta nu e cu putință.

— Bine, mi-a răspuns Matthäi. Înțeleg.

— Din păcate lucrurile nu se mai pot schimba, am rostit eu.

Am tăcut amîndoi.

— În drumul meu spre aeroport, cînd am trecut prin Mägendorf, erau acolo copii, a spus domol Matthäi.

— Ce vreți să susțineți cu asta ?

— Numai copii în cortegiul funebru.

— E cît se poate de firesc.

— Și la aeroport erau copii. Clase întregi.

— Ei și ?

Priveam uimit la Matthäi.

— Să presupunem că am dreptate, să presupunem că ucigașul lui Gritli Moser e încă în viață, n-ar fi atunci și alți copii în primejdie ? a întrebat Matthäi.

— Fără îndoială, i-am răspuns liniștit.

— Dacă există posibilitatea acestui pericol, a stăruit Matthäi, e de datoria poliției să apere copiii și să preîntîmpine o nouă crimă.

— Deci n-ai plecat în Iordania fiindcă vrei să aperi copiii ? l-am întrebat încet.

— De aceea, mi-a răspuns Matthäi.

Un răstimp am tăcut. Vedeam acum cazul mai lămurit și începeam să-l înțeleg. Posibili-

tatea unei primejdii care să-i amenințe pe copii, am spus eu apoi, trebuie luată în considerare. Presupunînd că bănuiala lui Matthäi ar fi întemeiată, se putea nădăjdui ca adevăratul ucigaș să se trădeze odată, sau ca, în cel mai rău caz, cu prilejul crimei următoare, să lase indicii mai utilizabile. Cuvintele mele pot să pară cinice, dar lucrurile nu stau așa. Sînt doar îngrozitoare. Puterea poliției are și trebuie să aibă limite. Într-adevăr, totul e cu putință, pînă și neverosimilul, dar sîntem obligați să plecăm de la verosimil. N-am putea spune cu certitudine că von Gunten e vinovat, de fapt n-am putea-o afirma niciodată ; dar am putea spune că e probabil să fie vinovat. Dacă n-am vrea să născocim un altul necunoscut, atunci singurul care ar intra în discuție ar fi negustorul ambulant. A mai comis atentate la pudoare ; avea asupra sa brice și ciocolată ; avea pete de sînge pe haine ; apoi meseria l-a dus și prin Schwyz, și prin Sankt Gallen, deci acolo unde s-au comis celelalte două asasinate ; în afară de asta, a depus și mărturie și s-a sinucis ; a pune la-ndoială vinovăția sa ar fi curat diletantism. Rațiunea sănătoasă a omului ne spune că von Gunten ar fi ucigașul. Că rațiunea sănătoasă a omului se poate înșela, că e omenesc să fie așa, acesta e riscul nostru. Și trebuie să ni-l asumăm. Și apoi, din nefericire, asasinarea lui Gritli Moser nu e singura crimă care ne dă de furcă. Echipa volantă tocmai a pornit la Schlieren. S-au produs alte patru spargeri importante

azi-noapte. Nu ne-am putea îngădui deci luxul unor noi cercetări nici din punct de vedere tehnic. N-am putut face decît ceea ce a fost cu putință, și asta am făcut-o. Copiii sînt mereu în primejdie. Înregistrăm anual peste două sute de atentate la pudoare. Asta numai în cantonul nostru. Puteam lămuri părinții, puteam preveni copiii ; toate le-am făcut, dar nu putem strînge plasa poliției într-atîta, încît să nu mai aibă loc crime. Crime se-ntîmplă mereu, nu fiindcă sînt prea puțini polițiști, ci mai cu seamă pentru că ei există. Dacă *noi* n-am fi necesari, n-ar exista crime. Acest lucru nu trebuie să-l pierdem din vedere. Trebuie să ne îndeplinim datoria. În privința aceasta Matthäi are dreptate, dar principala noastră datorie este să ne menținem în limitele stabilite, altfel ar însemna să creăm un stat polițist.

Am tăcut.

Afară au început să răsune clopotele bisericilor.

— Înțeleg că situația dumneavoastră personală e dificilă. Ați nimerit cum nu se poate mai prost, am remarcat eu în încheiere, politicos.

— Vă mulțumesc, domnule doctor, mi-a spus Matthäi. Deocamdată mă voi ocupa de cazul lui Gritli Moser. Ca particular.

— Ar fi mai bine să renunțați, l-am sfătuit.

— Nici nu mă gîndesc, mi-a răspuns el.

Nu mi-am arătat fățiș nemulțumirea.

— Atunci pot să vă rog să nu ne mai impor-

tunaţi cu chestiunea aceasta? l-am întrebat, în timp ce mă ridicam de pe scaun.

— Cum doriţi, a rostit Matthäi.

Ne-am despărţit fără să ne dăm mîna.

Trebuind să părăsească clădirea goală a poliţiei, lui Matthäi i-a venit greu să treacă prin faţa fostului său birou. Placa de la uşă fusese înlocuită şi Feller, pe care l-a întîlnit — căci îşi făcea de lucru pe-aici şi duminica — s-a simţit încurcat. Abia l-a salutat, murmurînd cîteva cuvinte ca pentru sine. Matthäi a avut el însuşi impresia că ar fi o fantomă, dar, mai presus de toate, îl stingherea faptul că nu mai avea maşina de serviciu la dispoziţie. Era hotărît să se înapoieze cît mai curînd posibil la Mägendorf; hotărîrea aceasta însă n-o putea înfăptui atît de uşor; dimpotrivă, se dovedea destul de complicat, cu toate că satul nu era departe: trebuia să ia tramvaiul opt, apoi autobuzul. În tramvai l-a întîlnit şi pe Treuler care se ducea împreună cu soţia la socri; l-a privit uluit pe comisar, dar nu l-a întrebat nimic; în general Matthäi a întîlnit numai cunoscuţi, ca de pildă pe un profesor de la ETH [1] şi pe un

[1] Eidgenössiche Technische Hochshule — Şcoala federală superioară tehnică.

pictor, cărora le-a dat răspunsuri vagi asupra faptului că renunțase la plecare. Situația era de fiecare dată penibilă, întrucît fusese sărbătorit pentru „avansare“ și pentru călătorie ; se simțea ca o stafie, ca un înviat din morți.

La Mägendorf se terminase liturghia. Țăranii, în haine de sărbătoare, stăteau în piață ori se-ndreptau în grupuri spre „Hirschen“. Era mai răcoare decît în zilele trecute, dinspre apus se îngrămădeau nori grei. La Moosbach, tineretul juca fotbal ; nimic nu arăta că abia cu cîteva zile în urmă s-ar fi comis o crimă în apropierea satului. Toți erau veseli ; undeva se cînta *La fîntînă-n fața porții.* Dinaintea unei case țărănești arătoase, cu pereți de bîrnă și acoperiș înalt, copiii se jucau de-a v-ați ascunselea ; un băiat număra pînă la zece, iar ceilalți o zbugheau. Matthäi i-a privit.

— Nene, a rostit încet un glas, lîngă el.

Matthäi a privit în jur.

Între o grămadă de lemne și zidul grădinii stătea o fetiță în rochie albastră. Ochi căprui, păr castaniu. Ursula Fehlmann.

— Ce vrei ? a întrebat-o comisarul.

— Stai în fața mea, să nu mă găsească, i-a șopti fetița.

Comisarul s-a așezat în fața fetiței.

— Ursula, i-a zis el.

— Mai încet, a murmurat fetița, se aude că vorbești cu cineva.

— Ursula, a spus comisarul de astă dată în șoaptă. Eu nu cred în istoria aceea cu uriașul.

— Ce nu crezi?

— Că Gritli Moser s-a întîlnit cu un uriaș mare cît un munte.

— Dar există uriași!

— Ai văzut tu vreunul?

— Nu, dar Gritli l-a văzut. Acum stai liniștit.

Dinspre casă s-a furișat un băiat cu pistrui și păr roșcat. Era cel care trebuia să-i găsească pe ceilalți. S-a oprit în fața comisarului, apoi s-a furișat spre cealaltă parte a casei țărănești. Ursula a chicotit încet.

— Nu m-a văzut.

— Gritli ți-a spus numai o poveste, i-a șoptit comisarul.

— Nu, s-a-mpotrivit fetița, uriașul o aștepta pe Gritli în fiecare săptămînă și-i dăruia arici.

— Unde?

— În vîlceaua Rotkehler, i-a răspuns Ursula. L-a și desenat. Așa că trebuie să existe. Și aricii i-a desenat.

Matthäi a rămas pe gînduri.

— L-a desenat pe uriaș?

— Desenul e atîrnat pe perete, în clasă, i-a spus fata. Dă-te la o parte.

Ursula a țîșnit dintr-o dată din ascunziș, s-a strecurat pe lîngă Matthäi, s-a năpustit spre casă și a ajuns la usciorul ușii, izbutind să-l lovească înaintea băiatului, care venea în goană din spatele casei, strigînd vesel.

Ştirile primite luni dimineaţa erau ciudate şi neliniştitoare. În primul rînd, primarul din Mägendorf s-a plîns prin telefon că Matthäi ar fi intrat în localul şcolii şi ar fi sustras un desen al lui Gritli Moser, fetiţa asasinată ; pe viitor interzice poliţiei cantonale asemenea imixtiuni în sat ; după toată spaima, aveau acum nevoie de linişte ; încheind, şi nu tocmai politicos, mi-a mai împărtăşit că dacă se va mai arăta pe acolo, îl va alunga pe Matthäi din sat cu un cîine de curte. Apoi s-a plîns şi Henzi că a avut cu Matthäi la „Kronenhalle“ o explicaţie penibilă ; fostul lui superior, în vădită stare de ebrietate — înghiţise pe nerăsuflate un litru de „Réserve du Patron“, după care ceruse coniac — îi spusese că e un asasin al dreptăţii ; soţia lui, născută Hottinger, fusese foarte contrariată. Dar asta încă nu era totul. După raportul de dimineaţă, am aflat de la Feller, care fusese informat de cineva din poliţia orăşenească, că Matthäi a fost văzut în diferite baruri şi că locuieşte acum la „Hotelul Rex“. Totodată s-a comunicat că Matthäi a început să fumeze. „Parisiennes“. Omul era cu totul altul, metamorfozat, ca şi cînd şi-ar fi schimbat caracterul peste noapte. Mă gîndeam că-i ameninţat de o criză nervoasă şi i-am telefonat psihiatrului nostru, care ne făcuse expertize în nenumărate cazuri.

Spre surpriza mea, medicul mi-a răspuns că Matthäi şi-a anunţat vizita la el după-amiază. I-am relatat cele întîmplate.

După asta, am răspuns în scris ambasadei iordaniene. I-am informat că Matthäi e bolnav şi cere un concediu, comisarul urmînd să se prezinte la Amman peste două luni.

Clinica particulară era departe de oraş, lîngă satul Röthen. Matthäi luase trenul, aşa că avea de parcurs pe jos o porţiune mai mare de drum. N-avusese răbdare să aştepte maşina poştei, care-l depăşise în curînd şi comisarul privise supărat în urma ei. Străbătuse aşa cîteva cătune. Copiii se jucau pe marginea şoselei, iar ţăranii lucrau pe cîmp. Cerul era argintiu, acoperit. Se făcuse iarăşi frig ; temperatura aluneca spre zero, fără să-l atingă, din fericire. Matthäi a mers de-a lungul colinelor şi a cotit spre Röthen pe drumul care, trecînd peste cîmpie, ducea spre sanatoriu. Privirea i-a fost atrasă în primul rînd de o clădire galbenă, cu un horn înalt. Aveai impresia că te îndrepţi spre o construcţie tristă de fabrică. Dar pe măsură ce se apropia, aspectul devenea mai prietenos. Plopi şi fagi acopereau încă în întregime corpul principal : remarcase însă şi cîţiva cedri şi o wellingtonie uriaşă. Pătrunse în parc. Drumul se bifurca. Matthäi se orientă după o tăbliţă indicatoare : Direcţiunea. Printre copaci şi tufişuri sclipea un mic lac sau poate numai o fîşie de ceaţă. Tăcere de moarte. Matthäi nu auzea decît scrîş-

netul paşilor săi pe pietriş. Mai tîrziu urechea lui a perceput fîşîitul unei greble : un flăcău lucra la aleea cu pietriş ; mişcările îi erau lente şi uniforme. Matthäi s-a oprit nehotărît. Nu ştia încotro să se-ndrepte ; o altă tăbliţă indicatoare nu exista.

— Puteţi să-mi spuneţi unde se află direcţiunea ? s-a adresat el tînărului.

Flăcăul nu i-a răspuns. Grebla mai departe, uniform, liniştit, ca o maşină, ca şi cînd nu i-ar fi vorbit nimeni, ca şi cînd n-ar fi fost nimeni de faţă. Chipul îi era lipsit de expresie ; şi cum activitatea lui era disproporţionată în raport cu forţa sa fizică mare, comisarul a avut impresia că-l ameninţa un pericol. Ca şi cînd tînărul l-ar fi putut lovi, dintr-o dată, cu grebla. Nu se simţea de loc în siguranţă. Şovăind, şi-a continuat drumul şi a pătruns într-o curte. Îndată după aceea a dat de o a doua, mai mare. De o parte şi de alta erau colonade, ca într-o mănăstire ; totuşi curtea se termina cu o clădire, care părea o casă de ţară. Nici aici nu era ţipenie de om ; de undeva însă, răzbătea un glas tînguitor, subţire, care implora, repetînd mereu acelaşi cuvînt, fără întrerupere, mereu acelaşi. Matthäi s-a oprit din nou, nehotărît. L-a copleşit o tristeţe inexplicabilă. Ca niciodată a simţit că-i lipseşte curajul. A apăsat pe clanţa unei porţi vechi, plină de încrestături şi crăpături adînci ; dar uşa nu s-a deschis. Nu se auzea decît glasul, mereu şi mereu glasul. A străbătut colonada, ca un somnambul. În vaze mari de piatră erau lalele roşii sau galbene. De data

aceasta a auzit paşi ; trecea prin curte un domn în vîrstă, înalt şi demn. Surprins, uşor mirat. Îl conducea o soră.

— Bună ziua, a spus comisarul, aş dori să merg la profesorul Locher.

— Sînteţi anunţat ? l-a întrebat sora.

— Sînt aşteptat.

— Duceţi-vă în salon, l-a îndemnat ea, indicînd o uşă cu două canaturi, are să vină cineva.

A pornit apoi mai departe, la braţ cu bătrînul care moţăia ; a descuiat o uşă şi a dispărut cu el. De undeva, glasul tot se mai auzea. Matthäi a intrat în salon. Era o încăpere spaţioasă, cu mobile vechi, cu fotolii şi o canapea uriaşă, deasupra căreia atîrna, într-o ramă aurită, portretul unui bărbat. Pesemne fondatorul spitalului. Pe pereţi atîrnau şi alte fotografii din regiuni tropicale, poate din Brazilia. Matthäi a avut impresia că recunoaşte hinterlandul oraşului Rio de Janeiro. S-a îndreptat spre uşa cu două canaturi : ducea spre o terasă ; pe balustrada de piatră erau cactuşi mari. Ceaţa se înteţise, acoperind vederea spre parc. Comisarul avea impresia c-ar mai exista o porţiune mai ridicată, cu vreun monument, poate un mormînt, şi ameninţător, ca o umbră, un plop argintiu. Matthäi şi-a pierdut răbdarea. Şi-a aprins o ţigară ; noua sa pasiune îl liniştea. S-a întors în cameră, spre sofa, în faţa căreia era o masă rotundă, veche, cu cărţi vechi : Gaston Bonnier, *Flore complète de France, Suisse et Belgique.* A răsfoit-o : planşe îngrijit desenate, cu flori, ierburi, desigur foarte frumoase, liniştitoare ;

dar comisarului nu-i erau de nici un folos. A mai fumat o țigară. În cele din urmă a venit o soră, o persoană mică, energică, cu ochelari fără ramă.

— Domnul Matthäi ? a întrebat ea.

— Chiar el.

Sora a privit în jur.

— N-aveți bagaj ?

Matthäi a dat din cap, uimit o clipă de întrebare.

— Aș dori doar cîteva informații de la domnul profesor, a răspuns el.

— Poftiți, i-a spus sora și l-a condus printr-o mică ușă.

A intrat într-o încăpere mică și, spre surprinderea lui, aproape sărăcăcioasă. Nimic nu arăta că e vorba de cabinetul unui medic. Pe pereți tablouri asemănătoare cu cele din salon, în plus, fotografii ale unor bărbați gravi, cu ochelari fără ramă, cu bărbi, chipuri hidoase. Evident predecesori. Biroul și scaunele erau încărcate cu cărți ; doar un jilț vechi de piele era liber. Medicul, în halat alb, ședea ascuns îndărătul vrafului de dosare. Era mic, slab, aducea cu o pasăre și purta ochelari fără ramă, la fel ca sora și ca bărboșii de pe perete. Ochelarii fără ramă păreau a fi aici obligatorii, poate ca o

caracteristică, ca un semn distinctiv al unui ordin, ca tonsura călugărilor, ce știa Matthäi ?

Sora s-a retras. Locher s-a ridicat și l-a salutat.

— Bine ai venit, i-a spus el oarecum jenat, fă-te comod. Cam sărăcăcios la noi. Sîntem o fundație, avem fonduri puține.

Matthäi s-a așezat în jilțul de piele. Medicul a aprins lampa de birou, într-atîta era de întuneric în cameră.

— Pot fuma ? a întrebat comisarul.

Locher a rămas uluit.

— Te rog, i-a răspuns el și l-a privit cu atenție pe deasupra ochelarilor prăfuiți. Înainte nu fumai, nu-i așa ?

— Nu, de loc.

Medicul a luat o coală și a început să mîzgălească, desigur, o însemnare oarecare.

Matthäi a așteptat.

— Te-ai născut la 11 noiembrie 1903, nu-i așa ? l-a întrebat medicul, în timp ce scria.

— Așa-i.

— Locuiești tot la „Hotel Urban" ?

— Acum stau la „Rex".

— Așa, la „Rex" ! În Weinbergstrasse. Deci, dragul meu Matthäi, trăiești tot în camere de hotel ?

— Te surprinde ?

Medicul și-a ridicat privirea de pe hîrtii.

— Măi, omule, i-a spus el, locuiești de aproape treizeci de ani la Zürich. Alții întemeiază familii, nasc urmași, dau avînt viitorului. Dum-

neata n-ai nici un fel de viață particulară ? Iartă-mă că te-ntreb.

— Înțeleg, i-a răspuns Matthäi, care dintr-o dată a priceput totul, precum și-ntrebarea sorei despre valize. Desigur că te-a informat comandantul.

Medicul și-a pus cu grijă tocul rezervor alături.

— Ce-nțelegi prin asta, stimabile ?

— Ai primit însărcinarea să mă consulți, i-a spus răspicat Matthäi, stingîndu-și țigara. Pentru că poliției cantonale nu-i par tocmai zdravăn la cap.

Au tăcut amîndoi. Afară, ceața stăruia chiar în fața ferestrei, monotonă, ca un amurg inform, tîrîndu-se sură prin camera plină de cărți și maldăre de dosare, la care se adăuga frigul, aerul mucegăit, amestecat cu miros de medicamente.

Matthäi s-a ridicat, îndreptîndu-se spre ușă și a deschis-o. Afară așteptau doi vlăjgani în halate albe, cu brațele încrucișate. Comisarul a închis ușa.

— Doi îngrijitori. Pentru cazul cînd aș face dificultăți.

Locher nu putea fi clintit din calmul său.

— Ascultă, Matthäi, i-a spus el. Acum vreau să-ți vorbesc ca medic.

— Cum dorești, a răspuns acesta și s-a așezat.

Fusese informat, a continuat Locher luînd iar stiloul în mînă, că Matthäi ar fi comis în ultima vreme acțiuni care nu mai puteau fi con-

siderate normale. De aceea un cuvînt sincer ar putea fi prețuit la adevărata lui valoare. Matthäi avea o meserie dură și era obligat să se poarte dur cu oamenii care ajungeau în sfera activității lui ; de aceea trebuia, pe bună dreptate, să-l scuze și pe el, pe medic, pentru că, datorită meseriei sale, era dur și spunea lucrurile pe șleau. Era și bănuitor. La urma urmelor, dacă stai și te gîndești, atitudinea lui Matthäi de a renunța în chip atît de neașteptat la un prilej ca acela de a pleca în Iordania i se părea ciudată ; la asta se mai adăuga ideea fixă de a voi să caute un asasin care a și fost găsit ; apoi hotărîrea bruscă de a fuma, tot atît de neobișnuită ca și înclinația spre beție — să bea patru pahare duble de coniac, după un litru de Réserve, măi, omule, măi, bărbate, asta seamănă al dracului cu manifestările versatile ale unei alterări de caracter ; aduce cu simptomele unei boli incipiente. Ar fi numai în interesul lui Matthäi să fie examinat temeinic, pentru a obține o imagine clară, atît din punct de vedere clinic, cît și psihologic, și de aceea îi propune să rămînă cîteva zile la Röthen.

Medicul a tăcut ; și-a făcut iar de lucru cu hîrtiile și a mîzgălit din nou ceva.

— Ai uneori temperatură ?

— Nu.

— Tulburări de vorbire ?

— Nici asta.

— Auzi voci ?

— Prostii !

— Transpiri ?

Matthäi a dat din cap. Amurgul și vorbăria medicului îl făceau să-și piardă răbdarea. S-a pipăit prin buzunare după țigări. În cele din urmă le-a găsit ; chibritul oferit de medic i-a tremurat în mînă de supărare. Situația era prea stupidă; ar fi trebuit s-o prevadă, să se ducă la alt psihiatru. Dar îl simpatiza pe acest medic, pe care-l chemau uneori în Kasernenstrasse, mai mult din amabilitate decît ca specialist ; avea încredere în el, pentru că ceilalți medici nu-l prețuiau, fiindcă trecea drept original și aiurit.

— Agitat, a constatat medicul aproape bucuros. Să chem sora ? Dacă vrei să mergi de pe acum în camera dumitale...

— Nici nu mă gîndesc, i-a răspuns Matthäi. Ai coniac ?

— Îți dau un calmant, i-a propus medicul și s-a ridicat.

— N-am nevoie de calmant, ci de coniac, l-a oprit grosolan comisarul.

Medicul apăsase pesemne pe un buton secret, pentru că ușa s-a deschis și a apărut un îngrijitor.

— Adu din locuința mea o sticlă de coniac și două pahare, i-a poruncit Locher, care și-a frecat apoi mîinile, din cauza frigului, fără îndoială. Dar repede.

Îngrijitorul a dispărut.

— Internarea dumitale, Matthäi, i-a declarat medicul, mi se pare într-adevăr de cea mai mare urgență. Altfel ne vom trezi în fața celei mai cumplite prăbușiri fizice și psihice. Vrem

să le evităm, nu-i așa ? Cu puțină energie, ar trebui să ne reușească.

Matthäi nu i-a răspuns. A tăcut și medicul. Telefonul n-a sunat decît o singură dată. Locher a luat receptorul :

— Nu pot vorbi acum.

Afară, în fața ferestrei, era acum aproape întuneric, atît de neagră se lăsase seara dintr-o dată.

— Să aprind plafoniera ? a întrebat medicul, doar pentru a spune ceva.

— Nu.

Matthäi își redobîndise acum liniștea. Cînd a sosit îngrijitorul cu coniac, și-a turnat, a băut și și-a umplut din nou paharul.

— Locher, a început el a vorbi, să lăsăm la o parte mofturile dumitale, cu măi, omule, măi, bărbate, repede, și așa mai departe. Ești medic. Nu ți s-a întîmplat în meseria dumitale să nu poți rezolva un caz ?

Medicul l-a privit cu uimire. Era surprins de această întrebare ; îl neliniștea ; nu știa ce se urmărește cu ea.

— Cele mai multe dintre cazurile mele nu pot fi soluționate, i-a replicat doctorul, în sfîrșit sincer, deși și-a dat seama în aceeași clipă că n-ar fi trebuit să răspundă niciodată în acest fel unui bolnav, cum îl socotea el și pe Matthäi.

— Îmi pot imagina, cînd e vorba de meseria dumitale, i-a zis Matthäi cu o ironie care l-a întristat pe medic.

— Ai venit aici numai pentru a-mi pune această întrebare ?

— Şi pentru asta.

— Dar, pentru Dumnezeu, ce e cu dumneata? Altminteri nu eşti omul nostru cel mai raţional? l-a întrebat medicul nedumerit.

— Nu ştiu, i-a răspuns cu oarecare nesiguranţă Matthäi — fetiţa omorîtă.

— Gritli Moser?

— Mereu îmi vine în minte fetiţa asta.

— Nu-ţi dă pace?

— Ai copii? l-a întrebat Matthäi.

— Nici eu nu sînt căsătorit, a spus medicul încet, stînjenit din nou.

— Deci, nici dumneata! Matthäi a tăcut posomorît. Vezi, Locher, i-a explicat apoi doctorului, eu m-am uitat drept la fetiţă, nu în altă parte, ca succesorul meu Henzi, cel normal: în frunziş zăcea un cadavru mutilat, numai obrazul era neatins, un chip de copil. Am rămas cu privirea pironită acolo; în tufiş mai zăceau o rochiţă roşie şi prăjituri. Dar nu asta a fost îngrozitor.

Matthäi s-a cufundat din nou în tăcere — ca speriat. Era un om care nu vorbea niciodată despre sine, acum fusese totuşi obligat s-o facă, pentru că avea nevoie de acest medic mărunţel, cu ochelari caraghioşi, cu mutră de pasăre, singurul care-l putea ajuta să meargă mai departe, în schimbul încrederii pe care trebuia să i-o acorde.

— Mai înainte te-ai mirat, pe bună dreptate, a continuat el în cele din urmă, că locuiesc tot la hotel. N-am vrut să înfrunt lumea, ci să o stăpînesc; ca om experimentat, n-am vrut să

sufăr împreună cu ea. Am vrut să-i rămîn superior, să nu-mi pierd capul și să o domin ca un tehnician. Am înfruntat imaginea fetiței, dar cînd am ajuns în fața părinților, dintr-o dată n-am mai rezistat, n-am mai dorit decît să mă depărtez de casa aceea blestemată din Moosbach, făgăduind, pe fericirea mea, să-l găsesc pe ucigaș, numai pentru a nu mai fi martor la suferința acestor părinți, neținînd seamă de faptul că nu-mi puteam împlini făgăduiala, deoarece trebuia să plec pe calea aerului în Iordania. Apoi, am lăsat să mă cuprindă iar vechea indiferență, Locher. Asta a fost nemaipomenit de monstruos. Nu am luptat împotriva celor ce s-au întîmplat cu negustorul ambulant. Am lăsat lucrurile baltă. Am redevenit figura impersonală pe care o întruchipam, „Matthäi în finală“, cum m-a poreclit lumea interlopă. M-am retras iar în calm, în superioritate, în formalism, în neomenie, pînă cînd am zărit copiii la aeroport.

Medicul a pus notițele la o parte.

— M-am întors. Ce a urmat, știi.

— Și acum ? l-a întrebat Locher.

— Și acum, sînt aici. Fiindcă nu cred în vinovăția negustorului ambulant și fiindcă trebuie să-mi țin făgăduiala.

Medicul s-a ridicat, îndreptîndu-se spre fereastră.

A apărut un îngrijitor și după el al doilea.

— Duceți-vă în clinică, le-a spus medicul, nu mai am nevoie de voi.

Matthäi și-a turnat coniac. A început să rîdă.

— Bun acest Remy Martin.

Medicul era tot la fereastră ; se uita țintă afară.

— Cum să-ți vin în ajutor ? l-a întrebat stingher pe Matthäi. Nu sînt criminalist. Apoi s-a întors spre comisar : De ce crezi în nevinovăția negustorului ambulant ?

— Uite aici !

Matthäi a pus pe masă o hîrtie pe care a despăturit-o cu grijă. Era un desen de copil. Jos, la dreapta, un scris stîngaci : „Gritli Moser". Desenul, făcut cu creioane colorate, reprezenta un bărbat. Era înalt, mai înalt decît brazii care-l înconjurau ca niște ierburi ciudate, desenat așa cum procedează copiii : un punct, încă un punct, o virgulă, o linie, un oval și gata fața. Purta o pălărie neagră, haine negre, iar din mîna dreaptă, închipuită ca un disc cu cinci linii, cădeau, peste o copilă micuță, mai mică decît brazii, cîteva discuri mici cu mulți perișori, asemenea unor steluțe. Sus de tot, de fapt în cer, era un automobil negru ; alături, un animal ciudat, cu coarne bizare.

— Acest desen e făcut de Gritli Moser, i-a explicat Matthäi. L-am luat din clasă.

— Ce vrea să reprezinte ? l-a întrebat medicul privind neajutorat desenul.

— Pe uriașul aricilor.

— Ce poate însemna asta ?

— Gritli a povestit că un uriaș i-a dăruit în pădure arici micuți. Desenul reprezintă această întîlnire, l-a lămurit Matthäi arătînd micile discuri.

— Atunci, crezi că...

— Bănuiala că Gritli Moser a desenat în uriașul aricilor pe asasinul ei nu e cu totul neîntemeiată.

— Prostii, Matthäi, l-a contrazis medicul indignat, desenul acesta nu e decît produsul fanteziei, nu-ți face iluzii.

— Probabil, a răspuns Matthäi, în schimb automobilul a fost foarte bine observat. Aș putea afirma chiar că e vorba de o mașină veche, americană, iar uriașul e desenat cu multă viață.

— Dar nu există uriași, și-a dat nerăbdător medicul părerea. Nu-mi spune povești.

— Un bărbat înalt, solid, ar putea fi ușor luat drept uriaș de către o fetiță.

Medicul l-a privit mirat pe Matthäi.

— Crezi că asasinul e un bărbat înalt ?

— Desigur că nu-i decît o vagă presupunere, a dat înapoi comisarul. Dacă se potrivește, în cazul acesta asasinul se plimbă într-o mașină veche, neagră, de fabricație americană.

Locher și-a ridicat ochelarii pe frunte. A luat desenul în mînă și l-a cercetat cu atenție.

— Eu ce pot face ? a întrebat apoi șovăind.

— Să presupunem că n-aș avea, în ce-l privește pe asasin, nimic altceva decît acest desen, i-a explicat Matthäi, că ar fi singurul indiciu pe care l-aș putea urmări. În acest caz aș fi ca un profan în fața unei radiografii. N-aș ști să interpretez desenul.

Medicul a clătinat din cap.

— Din acest desen de copil nu se poate trage nici o concluzie asupra asasinului, i-a răspuns el, punînd hîrtia iar pe birou. Totuşi se poate spune ceva despre fetiţa care l-a făcut. Gritli trebuie să fi fost un copil inteligent, dezgheţat şi vesel. Copiii nu desenează numai ceea ce văd, ci şi ceea ce simt în acel moment. Fantezia se amestecă deplin cu realitatea. Astfel, pe desenul acesta, unele lucruri sînt reale : bărbatul înalt, automobilul, fetiţa ; celelalte : aricii, animalul cu coarne mari, par nişte enigme. Iar dezlegarea lor, ei bine, pe asta a luat-o Gritli cu ea în mormînt. Eu sînt medic, nu necromant. Strînge-ţi desenul. E o prostie să continui a te ocupa de asta.

— Fiindcă dumneata n-ai îndrăzneala s-o faci.

— Urăsc să pierd vremea fără rost.

— Ceea ce numeşti dumneata pierdere de vreme nu e, poate, decît o metodă veche, i-a explicat Matthäi. Dumneata eşti un om de ştiinţă şi ştii ce înseamnă o ipoteză de lucru. Consideră ca atare presupunerea mea de a fi găsit în acest desen pe asasin. Acceptă această ficţiune şi să vedem ce va rezulta de aici.

Îngîndurat, Locher l-a privit timp de o clipă pe comisar, apoi a cercetat din nou desenul.

— De fapt negustorul ambulant cum arăta ? a întrebat el.

— Şters.

— Inteligent ?

— Nu prost, dar leneş.

— N-a mai fost condamnat pentru atentat la pudoare ?

— A avut o încurcătură cu o fată de paisprezece ani.

— Relații cu alte femei ?

— Ei, așa ca orice negustor ambulant. Vîna pe furiș prin țară, i-a răspuns Matthäi.

Pe Locher începuse să-l intereseze. Lucrurile nu i se păreau tocmai clare.

— Păcat că acest Don Juan și-a recunoscut crima și s-a sinucis, altminteri nu-mi face de loc impresia unuia care comite asasinate cu viol. Dar să ne oprim acum la ipoteza dumitale. După aspect, uriașul aricilor din desen ar putea fi socotit capabil de un asasinat cu viol. Pare înalt și solid. Majoritatea indivizilor care comit astfel de crime împotriva copiilor sînt primitivi, mai mult sau mai puțin cretini, imbecili și debili mintali, cum ne exprimăm noi, medicii, sînt robuști, predispuși la acte de violență, iar față de femei impotenți sau cu complexe de inferioritate.

S-a oprit, părînd a fi descoperit ceva.

— Ciudat, a spus el.

— Ce ?

— Data de pe desen.

— Ei ?

— O săptămînă și mai bine înainte de asasinat. Dacă ipoteza dumitale, Matthäi, ar fi justă, atunci Gritli și-a întîlnit asasinul înainte de crimă. Ar fi ciudat dacă și-ar fi mărturisit întîlnirea sub formă de poveste.

— Așa sînt copiii.

Locher a dat din cap.

— Nici copiii nu fac nimic fără motiv, a spus el. Probabil că bărbatul înalt, îmbrăcat în negru, i-a interzis lui Gritli să spună ceva despre întîlnirea lor misterioasă. Iar sărmana făptură l-a ascultat, născocind o poveste în loc să spună adevărul ; altfel, poate, ar fi trezit vreo bănuială și ar fi putut fi salvată. Recunosc, în cazul acesta toată istoria e diabolică. Fetița a fost siluită ?

— Nu, a răspuns Matthäi.

— La fel s-a petrecut și cu fetițele ucise cu ani în urmă în Sankt Gallen și în cantonul Schwyz ?

— La fel.

— Tot cu un brici ?

— Tot.

Medicul și-a turnat și el coniac.

— Aici nu e vorba de un asasinat cu viol, și-a dat el părerea, ci de un act de răzbunare ; prin aceste asasinate făptașul a vrut să se răzbune pe femei, indiferent dacă a fost negustorul ambulant sau uriașul aricilor, înfățișat de sărmana Gritli.

— O fetiță nu e o femeie.

Locher nu s-a lăsat influențat.

— Dar pentru indivizii bolnavi o fetiță poate trece drept o femeie, i-a explicat el. Fiindcă asasinul n-are curaj la femei, are curaj le fetițe. Le omoară în locul femeii. De aceea se va apropia numai de un anumit gen de fetițe. Cercetează toate victimele și vei găsi asemănări. Nu uita că e vorba de un primitiv, fie că e un

debil mintal congenital, fie că debilitatea mintală e rezultatul unei boli; asemenea indivizi n-au controlul instinctelor lor. Puterea de rezistență pe care o pot opune impulsurilor interioare este extrem de redusă. Omul n-are nevoie decît de foarte puțin, un metabolism întrucîtva schimbat, cîteva celule degenerate, pentru a deveni animal.

— Dar cauza răzbunării?

Medicul a chibzuit un răstimp.

— Poate nepotriviri sexuale, i-a explicat el apoi, sau poate că era asuprit de o femeie, ori exploatat. Poate că femeia era bogată și el sărac. Poate că ea deținea o poziție socială superioară lui.

— Toate astea nu se potrivesc cu negustorul ambulant, a constatat Matthäi.

Medicul a ridicat din umeri.

— Poate i se potrivește însă altceva. Între femeie și bărbat sînt cu putință cele mai absurde lucruri.

— Pericolul unor noi omoruri mai există în cazul că nu negustorul ambulant e ucigașul? a întrebat Matthäi.

— Cînd s-a săvîrșit asasinatul din cantonul Sankt Gallen?

— Acum cinci ani.

— Cel din cantonul Schwyz?

— Acum doi ani.

— Intervalele devin de la un caz la altul mai scurte, a constatat medicul. Asta ar putea indica o înrăutățire a bolii. Împotrivirea față de afecte trebuie să scadă în mod evident;

probabil că în cîteva luni, poate săptămîni, bolnavul va comite un nou omor dacă va avea prilejul.

— Comportarea lui în acest răstimp?

— Mai întîi bolnavul se va simţi ca uşurat, a spus oarecum şovăind medicul, dar ura se va acumula din nou, din nou se va naşte nevoia de răzbunare. La început va căuta prezenţa copiilor, poate în faţa şcolilor, sau în pieţele publice. Apoi, treptat, va porni iar cu maşina în căutarea unei noi victime; cînd va găsi o fetiţă, se va împrieteni cu ea pînă ce fapta s-ar repeta.

Locher a tăcut.

Matthäi a luat desenul, l-a împăturit şi l-a vîrît în buzunarul de la piept, rămînînd cu ochii ţintă la fereastra în care acum se înstăpînise noaptea.

— Locher, urează-mi noroc să-l găsesc pe uriaşul aricilor, a spus el.

Medicul, sesizînd dintr-o dată cum stau lucrurile, l-a privit consternat.

— Matthäi, nu-i aşa că uriaşul aricilor e pentru dumneata mai mult decît o simplă ipoteză de lucru? l-a întrebat.

Matthäi a confirmat.

— Pentru mine există. Nu mă îndoiesc nici o clipă că el e asasinul.

Necăjit că fusese înşelat şi nu întrevăzuse intenţia lui Matthäi, medicul i-a declarat că tot ce-i spusese nu era decît o speculaţie, un simplu joc al minţii, fără valoare ştiinţifică. El i-a indicat doar o posibilitate, dintr-o mie de alte

posibilităţi. Cu aceeaşi metodă se putea dovedi că oricine ar fi avut poftă ar fi putut fi asasinul, de ce nu ? În definitiv se putea imagina orice absurditate şi o puteai justifica din punct de vedere logic ; Matthäi cunoaşte toate astea, iar el, Locher, n-a acceptat ficţiunea lui decît din bunăvoinţă ; dar acum, comisarul să aibă curajul să vadă realitatea fără ipoteze, şi să nu se codească să accepte factorii care dovedesc limpede vinovăţia negustorului ambulant. Desenul de copil e un simplu produs al fanteziei, sau corespunde unei întîlniri a fetiţei cu un om care nu e şi nici n-ar putea fi ucigaşul.

— Cîtă verosimilitate se poate acorda spuselor dumitale lasă pe seama mea să judec, a spus Matthäi, dînd coniacul pe gît.

Medicul nu i-a răspuns imediat. Se aşezase din nou în dosul vechiului său birou, înconjurat de cărţile lui şi de procesele-verbale, un director al unei clinici de mult învechite, fără bani, zbătîndu-se în mari lipsuri şi în al cărei serviciu se istovea fără nici o nădejde.

— Matthäi, a încheiat medicul convorbirea cu glas amar şi stins, încerci ceva cu neputinţă de realizat. Nu vreau să devin patetic. Fiecare dintre noi avem voinţa, ambiţia, mîndria noastră, nu renunţi uşor la ele. Înţeleg, şi eu sînt la fel. Dar, dacă vrei să cauţi un asemenea ucigaş, care după toate aparenţele nu există şi pe care, chiar de-ar exista, n-ai să-l găseşti niciodată, fiindcă din categoria aceasta sînt prea mulţi şi numai întîmplător nu ucid, atunci cazul devine grav. Faptul că alegi sminteala drept

metodă ar putea fi o dovadă de curaj, asta sînt gata să recunosc, iar atitudinile extreme impun azi, dar dacă metoda asta nu va duce la țintă, mi-e teamă că într-o zi ai să rămîi numai cu nebunia dumitale.

— Cu bine, doctore Locher, i-a spus Matthäi.

Discuția mi-a fost raportată de Locher. Ca de obicei, scrisul său cu litere gotice mărunte, ca gravate, se putea doar cu greu citi. L-am chemat pe Henzi. Trebuia să studieze și el documentul. Sublocotenentul socotea că însuși medicul vorbea de ipoteze neîntemeiate. Eu nu eram atît de sigur ; mi se părea că lui Locher îi era teamă de propriul său curaj. Începusem să am și eu îndoieli. La drept vorbind, negustorul ambulant nu făcuse decît o mărturisire generală, nu una amănunțită, pe care s-o putem verifica. În afară de asta, arma ucigașă nu fusese găsită și nici unul dintre bricele existente în coș n-avea urme de sînge. Ceea ce m-a pus din nou pe gînduri. Prin aceasta von Gunten n-a fost mai tîrziu absolvit, elementele de suspiciune atîrnau încă grele, totuși eram neliniștit. Pe măsură ce-mi dădeam seama, procedeul lui Matthäi mă cîștiga mai mult decît voiam să recunosc. În ciuda procurorului, am mers atît de departe, încît am ordonat să fie din nou cercetată pădurea de lîngă Mägendorf, dar fără rezultat.

Arma ucigașă n-a putut fi găsită. Zăcea pesemne în Tobel, după cum credea Henzi.

— Acum, a spus Henzi, luînd din cutia lui una din țigările acelea îngrozitoare, parfumate, într-adevăr nu mai putem face nimic cu privire la acest caz. Ori Matthäi, ori noi sîntem nebuni. Trebuie să decidem.

I-am arătat fotografiile pe care le cerusem. Cele trei fetițe asasinate semănau una cu alta.

— Asta ne-ar conduce iar spre uriașul aricilor.

— Cum așa ? a întrebat Henzi cu sînge rece. Fetițele corespund genului preferat al negustorului ambulant. Apoi a rîs. Mă miră ce e în stare să întreprindă Matthäi. N-aș vrea să fiu în pielea lui.

— Nu-l subestima, am mormăit eu. E în stare de orice.

— Va fi oare în stare să găsească și un asasin inexistent, domnule comandant ?

— Se poate, i-am răspune punînd din nou la dosar cele trei fotografii. Știu doar atît, că Matthäi nu se va da bătut.

Întîmplător am avut dreptate. Primele informații le-am primit de la șeful poliției orășenești. După o ședință. Avusesem iar de rezolvat un caz privitor la competențe, după care, acest om imposibil, probabil pentru a mă supăra, la despărțire, a adus iar vorba de Matthäi. Am aflat că a fost văzut de mai multe ori în Grădina zoologică și că și-a cumpărat un Nash vechi de la un garaj din Escher-Wyss-Platz. La scurt timp după asta am mai primit o in-

formaţie. M-a zăpăcit cu totul. Era într-o sîmbătă, la „Kronenhalle", îmi aduc foarte bine aminte. În jurul meu se afla tot ce exista în Zürich mai de seamă ca celebritate şi poftă de mîncare ; printre clienţi, chelneriţe zeloase, căruciorul cu mîncăruri aburinde, iar dinspre stradă se auzea zgomotul circulaţiei. Eram tocmai la o supă cu găluşte de ficat — şedeam sub „Miró" — nu mă gîndeam la nimic rău, cînd reprezentantul unei mari firme de carburanţi mi s-a adresat. S-a aşezat la masa mea fără nici o introducere. Băutura i se urcase puţin la cap şi era vesel ; şi-a comandat o cafea şi mi-a povestit rîzînd, că fostul meu locotenent şi-ar fi schimbat meseria şi a preluat în Graubünden, în apropiere de Cuera, o staţie de benzină, pe care firma ar fi vrut s-o desfiinţeze deoarece nu era rentabilă.

La-nceput n-am vrut să dau crezare acestei ştiri. Mi s-a părut fără noimă, smintită, absurdă.

Reprezentantul a stăruit în spusele lui. L-a lăudat pe Matthäi că era la înălţimea aşteptărilor şi în noua meserie. Staţia de benzină prospera. Matthäi avea multă clientelă provenind aproape exclusiv dintre cei care, cîndva, într-un alt mod, avuseseră de-a face cu el. Se zvonise, fără îndoială, că „Matthäi în finală" a fost avansat la o pompă de benzină, aşa că „foştii" năpădeau cu autovehiculele lor, ca săgeţile, din toate părţile. Erau reprezentate toate tipurile de maşini, de la cele antediluviene pînă la cele mai scumpe Mercedesuri. Staţia de benzină a lui

Matthäi a devenit un fel de loc de pelerinaj pentru lumea interlopă a întregii Elveţii răsăritene. Vînzarea crescuse în chip vertiginos. Firma tocmai instalase şi a doua pompă, pentru Super. Era dispusă să-i construiască şi o clădire modernă, în locul casei vechi în care locuia. Matthäi a mulţumit, fără să primească şi a refuzat angajarea unui ajutor. Maşini şi motociclete aşteptau deseori într-o coloană şerpuitoare, dar nimeni nu-şi pierdea răbdarea. Cinstea de a fi servit de un fost locotenent al poliţiei cantonale era evident prea mare.

Nu ştiam ce să-i răspund. Reprezentantul firmei şi-a luat ziua bună şi cînd a sosit cărucioruI cu mîncăruri aburinde mie îmi pierise foamea ; totuşi am mîncat ceva şi am cerut bere. Mai tîrziu, a sosit, ca de obicei, Henzi, cu Hottinger a lui, posomorît, fiindcă nu-i ieşise ceva la socoteală ; a ascultat şi el noutăţile. După părerea lui, Matthäi şi-ar fi pierdut totuşi minţile, cum prevăzuse mai demult, apoi s-a înveselit dintr-o dată şi a mîncat două *steaks* [1]-uri, în timp ce nevastă-sa, născută Hottinger povestea fără întrerupere despre teatrul oraşului. Avea cîteva cunoştinţe acolo.

La cîteva zile după aceea a sunat telefonul. În timpul unei şedinţe. Bineînţeles, tot cu poliţia orăşenească. Era directoarea unui orfelinat. Bătrîna domnişoară mi-a povestit neliniştită că Matthäi ar fi apărut la ea îmbrăcat ca de săr-

[1] Fripturi (engl.).

bătoare, în negru tot, evident pentru a face impresie serioasă, şi ar fi întrebat-o dacă n-ar putea înfia o anumită fetiţă dintre pupilele ei, cum s-a exprimat dînsa. Numai această fetiţă intra în consideraţie ; era o dorinţă veche a lui să aibă un copil, iar acum, de cînd conducea pe seama lui un garaj în Graubünden, ar avea posibilitatea să-l crească. Se-nţelege, domnişoara directoare a respins politicos această cerere, invocînd statutele orfelinatului ; dar fostul meu locotenent i-a făcut o impresie atît de bizară, încît a socotit de datoria ei să mă informeze. A închis apoi telefonul. Era desigur ceva ciudat. Pufăiam uluit din „Bahiana" mea. Dar comportarea lui Matthäi ne-a devenit cu totul de nesuportat în Kasernenstrasse abia cu ocazia unei alte întîmplări. Citasem acolo o persoană foarte suspectă. Era vorba de un proxenet clandestin, şi oficial coafor de dame, care îşi aranjase într-o vilă impunătoare o locuinţă deosebit de confortabilă, într-un sat dincolo de lac — sat preferat de mulţi poeţi. În orice caz circulaţia taxiurilor şi a maşinilor particulare era acolo extrem de intensă. Abia îmi începusem interogatoriul că şi-a şi aruncat atuul. Radia de bucurie comunicîndu-ne cu titlul de imputare ştirea că Matthäi ar locui la staţia de benzină cu o oarecare Heller. Am telefonat îndată la Cuera, apoi la postul de poliţie de competenţa căruia era cazul ; ştirea se dovedea a fi exactă. Am amuţit ; confirmarea m-a făcut să-mi piară graiul. Coaforul şedea triumfător în faţa biroului meu şi mesteca *chewing-gum*. Am capitulat

și am dat ordin să fie eliberat acest bătrîn păcătos. Să-l lase în plata Domnului. Ne jucase un renghi.

Cazul era alarmant. Eu eram perplex, Henzi indignat, procurorul dezgustat, iar autoritățile cantonului, cărora le ajunsese la urechi, îl considerau o rușine. Acea Heller fusese cîndva clienta noastră în Kasernenstrasse. O colegă de-a ei — ei, da, tot o doamnă cunoscută în oraș — fusese asasinată ; bănuisem că Heller știa mai multe despre respectiva crimă, decît ne povestise nouă, iar mai tîrziu, fără multă vorbă, a fost poftită să plece din cantonul Zürich, deși, în afară de meseria ei, nu i se putea reproșa propriu-zis nimic. Dar în administrație există întotdeauna oameni cu prejudecăți. M-am hotărît să intervin, să mă duc la Matthäi. Simțeam că felul lui de a proceda era în legătură cu Gritli Moser, dar nu pricepeam în ce fel. Faptul că nu știam mă înfuria și-mi dădea un sentiment de nesiguranță. La asta se adăuga și curiozitatea de criminalist. Ca reprezentant al autorității voiam să știu ce se petrece acolo.

Am plecat la drum. Singur cu mașina mea. Era duminică, iar duminică, și am impresia — cînd privesc înapoi — că evenimentele importante s-au petrecut în povestea asta mai ales duminica. Pretutindeni dangăt de clopote, întreaga

țară părea să răsune de dangătul lor ; în afară de asta, în cantonul Schwyz am dat și de o procesiune. Pe șosea, mașini una după alta, la radio predici una după alta. Mai apoi, în fiecare sat, șuierături, uruituri și pocnete la locurile de tragere la țintă. Totul era cuprins de o neliniște monstruoasă, absurdă ; toată partea de răsărit a Elveției părea să fie în mișcare ; undeva se desfășura o cursă de automobile, spre care se îndrepta o mulțime de mașini din Elveția apuseană ; familii cu toate rubedeniile veneau spre noi ; cînd am ajuns la stația de benzină pe care o cunoști și dumneata, eram istovit de toată larma păcii divine. Am privit în jur. Pe atunci stația de benzină nu făcea impresia că-i părăginită, ca azi. Era mai degrabă prietenoasă, curată, cu mușcate la fereastră. Cîrciuma nu se înființase încă. Totul avea o înfățișare serioasă, mic-burgheză. La asta se adăuga faptul că peste tot, lîngă șosea, erau presărate obiecte care indicau existența unui copil ; un leagăn, pe o bancă o casă mare de păpuși, un cărucior de păpuși, un cal de lemn pe care te dădeai huța. Cînd am coborît din Opelul meu, Matthäi tocmai servea un client care a pornit imediat, în viteză, cu Volkswagenul lui. Lîngă Matthäi stătea o fetiță de șapte-opt ani, cu o păpușă în brațe. Avea codițe blonde și o rochiță roșie. Copilul mi s-a părut cunoscut, fără să-mi dau seama de ce ; cu Heller, de fapt, nu semăna de loc.

— Asta era Meier roşcovanul, pus în libertate abia de un an, am spus eu, arătînd spre maşina care se îndepărta.

— Benzină ? m-a întrebat nepăsător Matthäi.

Purta o salopetă albastră de mecanic.

— Super.

Matthäi a umplut coloana, a şters geamul.

— Paişpe şi treizeci.

I-am intins cincisprezece.

— E în regulă, am spus cînd a vrut să-mi dea restul, dar imediat după aceea m-am roşit. Iartă-mă, Matthäi, mi-a scăpat fără voie.

— Dar vă rog, a răspuns el şi a vîrît banii în buzunar, sînt obişnuit.

Eram încurcat ; m-am uitat din nou la fetiţă şi am spus :

— E drăguţă, puştanca !

Matthäi mi-a deschis portiera maşinii.

— Vă doresc drum bun.

— Ei, da, am mormăit eu, de fapt am vrut să stau odată cu dumneata de vorbă, Matthäi. Ce dracu înseamnă toate astea ?

— V-am promis, domnule comandant, să nu vă mai plictisesc cu cazul lui Gritli Moser. Vă rog să nu mă plictisiţi nici dumneavoastră pe mine, mi-a răspuns el şi mi-a întors spatele.

— Matthäi, am stăruit eu, să lăsăm copilăriile.

A tăcut. Deodată s-au auzit şuierături şi pocnete. Pesemne că prin apropiere se afla un loc de tragere la ţintă. Era pe la unsprezece. Am privit cum a servit un Alfa Romeo.

— Şi ăsta a stat trei ani şi jumătate, am remarcat eu, cînd s-a îndepărtat maşina. Nu vrei să intrăm ? Împuşcăturile mă enervează. Nu le pot suferi.

M-a condus în casă. Pe coridor am întîlnit-o pe Heller, venea cu cartofi din pivniţă. Era încă o femeie frumoasă, iar eu, ca funcţionar de poliţie, mă simţeam cu conştiinţa încărcată şi cam stingherit. Ne-a privit întrebător, neliniştită o clipă, după cît mi s-a părut, apoi m-a salutat prietenos ; în general făcea impresie bună.

— Copilul e al ei ? am întrebat după ce femeia a intrat în bucătărie.

Matthäi a dat din cap.

— Unde ai descoperit-o ? l-am întrebat.

— Prin apropiere. Lucra la fabrica de cărămidă.

— Şi ce caută aici ?

— Ei, mi-a răspuns Matthäi, am nevoie de cineva pentru gospodărie !

Am clătinat din cap.

— Aş vrea să stăm de vorbă între patru ochi, am spus.

— Annemarie, du-te la bucătărie, i-a poruncit Matthäi.

Fetiţa a plecat.

Camera era sărăcăcioasă, dar curată. Ne-am aşezat la o masă, lîngă fereastră. De afară se auzeau pocnituri straşnice. Salvă după salvă.

— Matthäi, l-am întrebat din nou, ce-nseamnă toate astea ?

— E simplu, domnule comandant, pescuiesc, mi-a replicat fostul meu subaltern.

— Ce vrei să spui ?
— Muncă de poliţist, domnule comandant.
Mi-am aprins o „Bahiană“, necăjit.
— Deşi nu sînt începător, nu pricep nimic.
— Oferiţi-mi şi mie una.
— Te rog, am spus şi i-am întins cutia.
Matthäi a adus rachiu de cireşe. Şedeam în soare ; fereastra era pe jumătate deschisă ; afară, în faţa muşcatelor, vreme blîndă de iunie şi pocnete. Apropiindu-se timpul prînzului, maşinile se mai răriseră ; cînd apărea cîte una, servea Heller.
— Locher v-a informat, desigur, despre discuţia noastră, mi-a spus Matthäi după ce şi-a aprins cu grijă „Bahiana“.
— Asta nu ne-a făcut să avansăm cu nimic.
— Pe mine, da.
— În ce măsură ? am întrebat.
— Desenul de copil corespunde realităţii.
— Aşa ! Dar aricii ce înseamnă ?
— Asta încă n-o ştiu, mi-a răspuns Matthäi, dar am aflat ce reprezintă animalul cu coarnele bizare.
— Şi anume ?
— E un ţap sălbatic, mi-a spus el tacticos, trăgînd din ţigară şi pufăind fumul prin odaie.
— De aceea ai vizitat Grădina zoologică ?
— Zile de-a rîndul, a replicat el. Am pus copiii să-mi deseneze ţapi sălbatici. Ceea ce desenau semăna cu animalul lui Gritli Moser.
Am înţeles.
— Ţapul sălbatic este animalul de pe stema cantonului Graubünden, am spus eu. E stema

acestei regiuni. Matthäi mi-a confirmat din cap. Lui Gritli i-a bătut la ochi stema de pe tăbliţa cu numărul maşinii. Dezlegarea era simplă. La asta puteam să ne gîndim imediat, am mormăit eu.

Matthäi îşi privea ţigara, scrumul tot mai gros, fumul diafan.

— Greşeala pe care am făcut-o, mi-a spus el calm, dumneavoastră, Henzi şi cu mine, a fost presupunerea că asasinul acţiona din Zürich. De fapt el e din Graubünden. Am cercetat locurile unde s-au petrecut celelalte crime. Toate sînt pe distanţa Graubünden-Zürich.

Am chibzuit asupra acestui fapt.

— Matthäi, aici e un sîmbure de adevăr, a trebuit să recunosc.

— Dar asta nu e totul.

— Ei ?

— M-am întîlnit cu băieţi pescari.

— Băieţi pescari ?

— Ei, da, mai precis, copii care pescuiesc.

L-am privit cu mirare.

— Să vedeţi, mi-a povestit el, după descoperirea făcută, m-am dus întîi în cantonul Graubünden. Era logic. Dar în curînd mi-am dat seama de absurditatea procedeului meu. Cantonul Graubünden e atît de mare, încît e foarte greu să găseşti acolo un om despre care nu ştii nimic, decît că e înalt şi că se plimbă într-o maşină americană neagră, veche. Peste şapte mii de kilometri patraţi, peste o sută treizeci de mii de locuitori, răspîndiţi într-o mulţime de văi — un lucru cu neputinţă de realizat. Într-o

zi friguroasă, m-am așezat pe marginea Innului, în Engadin, și priveam la băieții care-și făceau de lucru pe malul rîului. Tocmai voiam să plec, cînd am băgat de seamă că se uitau atenți la mine. Păreau speriați și cătau în jur cu teamă. Unul avea o undiță de fabricație proprie. „Continuă-ți pescuitul", l-am îndemnat. Băieții mă priveau neîncrezători. „Sînteți de la poliție ?" m-a întrebat unul cu părul roșu, un băiat de vreo doisprezece ani, cu pistrui pe obraz. „Așa mă arată mutra ?" l-am întrebat. „Nu știu", mi-a răspuns băiatul. „Nu sînt de la poliție", l-am lămurit eu. I-am privit apoi cum aruncau nada în apă. Cinci băieți, toți adînciți în ocupația lor. „Nu trage nici unul", a spus, după un timp, resemnat, pistruiatul, s-a urcat pe mal și a venit la mine. „N-aveți cumva o țigară ?" m-a întrebat. „Se poate, la vîrsta ta ?" i-am replicat. „Nu arătați ca un om care m-ar refuza", mi-a declarat el. „Atunci trebuie să-ți dau una", i-am răspuns și i-am întins pachetul cu „Parisiennes". „Mulțumesc, foc am", mi-a zis pistruiatul. Apoi a suflat fumul pe nas. „Face bine, după ce am dat chix cu pescuitul", s-a fălit el. „Ei, prietenii tăi par a avea mai multă răbdare decît tine. Uite-i, continuă să pescuiască și cu siguranță vor prinde ceva." „N-or să prindă, poate cel mult un lipan." „Tu ai vrea, probabil, să prinzi o știucă ?" l-am tachinat eu. „Știucile nu mă interesează, mi-a răspuns băiatul. Păstrăvii. Asta e o afacere." „Cum așa ? m-am minunat eu. Cînd eram copil îi prindem cu mîna." A dat din cap disprețuitor. „Aceia

erau păstrăvi mici. Da ia încearcă să prinzi cu mîna un răpitor adult. Păstrăvii, ca şi ştiucile, sînt peşti răpitori, dar mai greu de prins. Apoi, mai trebuie şi un permis şi ăsta costă bani", a adăugat băiatul. „La drept vorbind, voi o faceţi şi fără bani", am remarcat eu rîzînd. „Partea rea, mi-a declarat el, e că n-ajungem la locurile bune. Acolo sînt cei cu permisele." „Ce înţelegi tu prin loc bun ?" „Se vede că nu vă pricepeţi de loc la pescuit", a constatat băiatul. „Recunosc", i-am replicat. Ne-am aşezat amîndoi pe rîpa malului. „Credeţi că undiţa trebuie aruncată în apă pur şi simplu la întîmplare ?" m-a iscodit el. Surprins, l-am întrebat de ce n-ar fi bine aşa. „Asta e caracteristic începătorilor, mi-a răspuns pistruiatul, dînd iarăşi fumul pe nas. La pescuit, înainte de toate, trebuie să cunoşti două lucruri : locul şi momeala. Îl ascultam cu luare-aminte. Să presupunem, a urmat băiatul, că vreţi să prindeţi un păstrăv, un răpitor adult. Întîi trebuie să chibzuiţi unde-i place peştelui să zăbovească. Se-nţelege, un loc unde e ferit de curent şi, în al doilea rînd, unde e curentul mai mare, fiindcă aici vin înot mai multe vietăţi, deci pe rîu mai la vale, după pietroi, sau, şi mai bine, în josul rîului, după un pilon de pod. Bineînţeles, asemenea locuri sînt ocupate de cei cu permis." „Trebuie întrerupt curentul", am spus eu. „Aţi băgat la cutiuţă", a constatat el cu mîndrie. „Şi momeala ?" l-am întrebat. „Asta depinde de ce vrei să prinzi, un peşte răpitor, ori poate un lipan sau un ţipar, care sînt vegetarieni, mi-a răspuns

băiatul. Un țipar, de pildă, poate fi prins cu o cireașă. Dar un pește răpitor, deci un păstrăv, sau un costreș, trebuie prins cu ceva viu. Cu o muscă, cu un vierme sau cu un peștișor." „Cu ceva viu", mi-am repetat îngîndurat și m-am ridicat. „Ține, i-am zis băiatului, întinzîndu-i întregul pachet de «Parisiennes». Le meriți. Acum știu cum să-mi prind peștele. Trebuie să caut întîi locul și apoi momeala."

Matthäi a tăcut. Un timp ne-am cufundat amîndoi în gînduri; mi-am băut rachiul, privind țintă la vremea frumoasă de afară — era începutul verii și se auzeau pocnituri dinaintea ferestrei. Apoi mi-am aprins iar țigara stinsă.

— Matthäi, am reluat eu într-un tîrziu, acum înțeleg ce-ai vrut să spui mai înainte, cu pescuitul. Stația asta de benzină e locul favorabil, iar șoseaua este rîul, nu-i așa?

Matthäi nici n-a clipit măcar.

— Cine vrea să ajungă din Graubünden la Zürich trebuie s-o folosească, dacă nu vrea să ocolească peste trecătoarea Oberalp, mi-a răspuns el calm.

— Iar fetița e momeala, am rostit speriat.

— O cheamă Annemarie, mi-a răspuns Matthäi.

— Acum știu și cu cine seamănă, am afirmat eu. Cu Gritli Moser.

Am tăcut din nou amîndoi. Afară se mai încălzise, munții sclipeau în aburi, pocnetele continuau: fără îndoială o serbare a pușcașilor.

— Nu e diabolic ceea ce faci? l-am întrebat în cele din urmă ezitînd.

— Se prea poate, a zis el.

L-am întrebat îngrijorat :

— Vrei să aştepţi pînă ce va trece ucigaşul pe aici, o va vedea pe Annemarie şi va cădea în cursa pe care i-ai întins-o ?

— Ucigaşul *trebuie* să treacă pe aici, mi-a spus el.

— Perfect, am cumpănit eu, să presupunem că ai avea dreptate. Că ar exista acest ucigaş. Nu este exclus să fie aşa. În meseria noastră totul e cu putinţă. Nu crezi însă că metoda dumitale e prea riscantă ?

— O altă metodă nu există, mi-a declarat el şi a aruncat mucul de ţigară pe fereastră. Nu ştiu nimic despre ucigaş. Nu-l pot căuta. Deci trebuie să caut o viitoare victimă, o fetiţă, şi să expun copilul ca momeală.

— Bine, i-am spus, dar ţi-ai luat metoda din practica pescuitului. Una nu corespunde pe deplin cu cealaltă. Pe o fetiţă n-o poţi ţine mereu în apropierea şoselei, ca pe o momeală, o să trebuiască să se ducă la şcoală, o să vrea să se îndepărteze de lîngă afurisita asta de şosea.

— În curînd începe vacanţa mare, mi-a răspuns cu încăpăţînare Matthäi.

Am dat din cap.

— Mi-e teamă că stărui zadarnic, în ideea asta, i-am răspuns. N-ai să poţi sta aici pînă ce se va întîmpla ceea ce ar putea să nu se întîmple niciodată. Să admitem probabilitatea că ucigaşul va trece pe aici, asta încă nu înseamnă neapărat că va trage la momeală, ca să ne folo-

sim de această comparaţie. Şi atunci, aştepţi şi iar aştepţi...

— Şi la pescuit trebuie să aştepţi, a replicat îndărătnic Matthäi.

Pîndeam de la fereastră, vedeam femeia servindu-l pe Oberholzer. În total şase ani petrecuţi la Regensdorf.

— Matthäi, Heller ştie de ce eşti aici ?

— Nu, mi-a răspuns el. I-am spus că am nevoie de o menajeră.

Nu mă simţeam în largul meu. Omul, ce-i drept, îmi impunea, metoda lui era neobişnuită, avea în ea ceva măreţ. Dintr-o dată m-a cuprins admiraţia pentru Matthäi, i-am urat succes, poate numai pentru a-l umili pe teribilul Henzi ; totuşi ceea ce întreprinsese mi se părea fără perspectivă, prea mici sorţii de izbîndă, faţă de riscul atît de mare.

— Matthäi, am încercat eu să-l fac să înţeleagă, mai ai încă timp să iei în primire postul din Iordania, altfel cei de la Berna îl vor trimite pe Schafroth.

— N-are decît să se ducă.

Am stăruit din nou.

— N-ai fi dispus să revii la noi ?

— Nu.

— Te-am folosi la început în serviciul interior, în vechile condiţii.

— N-am poftă.

— Dacă vrei, poţi trece la poliţia orăşenească. Ar trebui să te gîndeşti la asta, fie şi numai din consideraţii de ordin financiar.

— Aici, la staţia de benzină, cîştig aproape

mai mult decît în serviciul statului, mi-a răspuns Matthäi.

— Uite, vine un client și doamna Heller o fi ocupată cu friptura de porc.

S-a ridicat și a părăsit încăperea. Îndată după aceea a trebuit să servească un alt client. Pe frumosul Leo. Cînd a terminat, eu mă urcasem în mașină.

— Matthäi, i-am zis luîndu-mi rămas bun, dumitale n-am cum să-ți ajut.

— Într-adevăr, mi-a răspuns și mi-a făcut semn că șoseaua e liberă.

Lîngă el se afla fetița cu rochița roșie, iar în ușă Heller, încinsă cu șorțul și, după cît am putut constata, cu o căutătură plină iarăși de neîncredere. Am făcut cale-ntoarsă.

Așadar a așteptat. Necruțător, îndărătnic, pasionat. Își servea clienții, își îndeplinea obligațiile, punea benzină, ulei, apă, ștergea geamurile, mereu aceeași activitate mecanică. După ce se întorcea de la școală, cu pași mărunți. săltînd, mirîndu-se, vorbind singură, fetița se așeza lîngă el, sau mai departe, lîngă căsuța păpușilor, ori cînta în leagăn, cu codițele în vînt, într-o rochiță roșie. Matthäi aștepta, aștepta într-una. Treceau pe lîngă el mașini de toate culorile, din toate tipurile de comandă, mașini vechi, mașini noi. El aștepta. Își nota

mașinile din cantonul Graubünden, căuta în liste pe proprietarii lor, lua informații telefonice despre ei la primării. Femeia lucra la o făbricuță din sat, așezată înspre munți; se întorcea abia către seară, peste delușorul din spatele casei, cu geanta de cumpărături și cu plasa plină cu pîine; nopțile se auzea uneori cîte un fluierat ușor și pași ce se furișau în jurul casei, dar femeia nu deschidea. A sosit vara, fierbinte, nesfîrșită, sclipitoare, apăsătoare, adesea cu uriașe descărcări electrice, și o dată cu ea — vacanța mare. Prilejul așteptat de Matthäi se ivise. Annemarie stătea acum într-una cu el, la marginea șoselei, în văzul oricărui trecător. Aștepta, aștepta într-una. Se juca mereu cu fetița, îi spunea povești, toate poveștile lui Andersen și Grimm, *O mie și una de nopți*, ba a născocit și el cîteva, disperat, făcea tot ce se putea ca fetița să nu se dezlipească de el, de șosea, unde trebuia să fie văzută. Annemarie stătea acolo mulțumită că i se spun povești și basme. Automobiliștii se uitau mirați ori înduioșați la această pereche, ca la o idilă între tată și copil, dăruiau fetiței ciocolată, îi vorbeau, pîndiți de Matthäi. Nu cumva bărbatul acesta înalt, greoi, e autorul asasinatului cu viol? Mașina era din Graubünden. Ori celălalt, înalt, deșirat, care vorbea acum cu fetița? După cum aflase mai demult, era proprietarul unei cofetării din Disentis. „Am pus destul ulei?“ „Vă rog, mai turnați o jumătate de litru.“ „Douăzeci și trei și zece.“ „Drum bun, domnule.“ Și iar aștepta, aștepta într-una. Annemarie îl

iubea, era mulțumită ; Matthäi nu se gîndea decît la ivirea asasinului. Pentru el nu mai exista altceva decît această credință în apariția lui, nimic decît această nădejde, numai această dorință, doar această împlinire. Își imagina sosirea unui flăcău uriaș, stîngaci, copilăros, familiar și plin de pofta de a ucide ; cum revenea apoi mereu la stația de benzină, rînjind prietenos și îmbrăcat cu haine de sărbătoare, sau poate un pensionar de la căile ferate, ori un funcționar vamal la pensie ; cum s-ar lăsa fata, cu timpul, ademenită, cum i-ar urmări neobservat în pădurea din spatele stației de benzină, ghemuit, tiptil, cum s-ar repezi asupra criminalului în momentul hotărîtor, cum s-ar ajunge la o luptă sălbatică, sîngeroasă, corp la corp, decisivă, care ar rezolva totul, cum ar zăcea ucigașul zdrobit în fața lui, scîncind, recunoscîndu-și fapta. Dar iarăși trebuia să-și spună, că toate astea nu erau cu putință, deoarece fetița era supravegheată prea vizibil, că ar trebui să-i dea mai multă libertate, dacă voia să ajungă la un rezultat. O lăsa deci să hoinărească de-a lungul șoselei, dar se lua pe furiș după ea, părăsind stația de benzină în fața căreia mașinile claxonau cu mînie. Annemarie pornea țopăind spre sat, cale de o jumătate de ceas, se juca deseori cu copiii în fața caselor țărănești sau la marginea pădurii, dar se întorcea repede. Era timidă, obișnuită cu singurătatea. Și apoi și ceilalți copii o ocoleau. Atunci Matthäi a schimbat iar tactica, a născocit jocuri

noi, povești noi, o ținea pe Annemarie iar lîngă el. Și iar aștepta, aștepta într-una. Neîndu-plecat, neabătut. Fără să dea vreo lămurire. Căci pe mama fetiței o izbise încă de mult atenția pe care Matthäi o acorda copilei. Era convinsă că fostul comisar n-o angajase ca menajeră exclusiv din bunătate. Simțea că intenționa ceva, totuși, avea impresia, poate pentru prima oară în viață, că e la adăpost, așa că nu și-a mai frămîntat mintea ; poate că-și făcea și speranțe, cine poate ști ce se petrecea în mintea unei biete femei. În orice caz, interesul pe care-l arăta Matthäi lui Annemarie l-a pus cu timpul pe seama unei adevărate afecțiuni, chiar dacă se trezea uneori în ea vechea neîncredere și simțul ei de altă dată de a vedea adevărata față a lucrurilor.

— Domnule Matthäi, i-a spus o dată, de fapt nu mă privește, dar comandantul poliției cantonale a venit aici din cauza mea ?

— Firește că nu, i-a răspuns Matthäi, de ce ar fi venit pentru dumneata ?

— Oamenii din sat ne vorbesc.

— Asta n-are nici o importanță.

— Dar, domnule Matthäi, a început iar femeia, șederea dumitale aici are cumva o legătură cu Annemarie ?

— Ce prostii ! a rîs el. Mi-e dragă fetița, doamnă Heller, asta-i totul.

— Sînteți bun cu mine și cu Annemarie, numai de-aș ști din ce motiv, i-a răspuns ea.

Vacanța mare s-a sfîrșit și ea ; sosise toamna ; ca sub o imensă lupă, peisajul roșu și galben

arăta acest lucru cît se poate de limpede. Matthäi a fost cuprins de simțămîntul că a pierdut un prilej unic, totuși a continuat să aștepte Neclintit și dîrz. Fetița se ducea pe jos la școală ; la prînz și seara, el o întîmpina, de cele mai multe ori, aducînd-o cu mașina acasă. Planul lui era din ce în ce mai absurd, mai greu de realizat ; prilejul de-a izbîndi tot mai mic, o știa cu certitudine ; de cîte ori n-o fi trecut asasinul pe la stația de benzină, se gîndea el, poate zilnic, cu siguranță în fiecare săptămînă, totuși nu se-ntîmplase nimic, orbecăia încă în întuneric, nu se ivise nici un punct de reper, nici o urmă care să dea de bănuit, doar automobiliștii care veneau și plecau, sporovăind cîteodată cu fata, nevinovat, întîmplător, de nepătruns. Care putea fi cel căutat, dar, mai ales, era vreunul ? Poate că numai de aceea nu izbutea, fiindcă vechea lui meserie le era prea multora cunoscută ; dar n-o putuse ascunde și nici nu ținuse seama de ea. Totuși rămase pe loc ; aștepta, aștepta într-una. Nu mai putea da înapoi ; așteptarea era singura metodă, chiar dacă îl istovea, chiar dacă uneori era pe punctul de a-și face geamantanul, de-a pleca, de-a fugi, fie și în Iordania ; chiar dacă uneori îi era teamă să nu-și piardă mințile. Apoi au venit ore, zile, cînd, așezat pe banca din fața stației de benzină, dînd pe gît rachiul, pahar după pahar, împresurat de mucuri de țigări, privea în gol, nepăsător, apatic, cinic, lăsînd lucrurile să-și urmeze cursul. Apoi se smulgea din gînduri, dar pentru a se prăbuși tot mai mult în starea lui de indi-

ferență, își amețea zilele, săptămînile, într-o așteptare absurdă, nemiloasă. Pierdut, chinuit, fără nădejde și totuși plin de nădejde. Într-o zi însă, cum stătea acolo, nebărbierit, obosit, murdar de ulei, a fost cuprins de spaimă. Deodată și-a dat seama că Annemarie nu se întorsese încă de la școală. A pornit-o pe jos. Șoseaua colbuită, neasfaltată, urca ușor, în spatele casei, apoi cobora ; ducea peste o luncă stearpă, străbătea apoi pădurea din marginea căreia se zărea de departe satul, cu case vechi, grămădite în jurul unei biserici, și fumul albăstriu al hornurilor. Drumul pe unde trebuia să se întoarcă Annemarie se vedea și el, dar fetița nu era nicăieri. Dintr-o dată încordat, treaz de-a binelea, Matthäi s-a îndreptat iar spre pădure ; brazi pitici, tufișuri, pe jos foșnet de frunze cafenii și roșii, undeva, mai departe. ciocănitul gheonoaiei, acolo unde se înălțau spre cer brazi mai înalți, printre care soarele răzbătea în raze piezișe. Matthäi a părăsit drumul, strecurîndu-se printre spini și tufișuri ; crengile îi plesneau obrazul. A ajuns într-un luminiș și a privit uimit în jur, căci nu-l observase pînă acum. De cealaltă parte a pădurii se termina aici un drum lat de țară, pe care sătenii desigur își aduceau gunoaiele, de vreme ce în luminiș era un munte de cenușă. Pe marginile lui zăceau cutii de conserve, sîrmă ruginită și tot soiul de lucruri, o grămadă de resturi netrebuincioase, care se întindeau pînă la un pîrîu ce susura prin mijlocul luminișului. Abia atunci a descoperit-o pe fetiță. Ședea la mar-

ginea pîrîiaşului argintiu, cu păpuşa şi ghiozdanul alături.

— Annemarie ! a strigat Matthäi.

— Vin îndată, i-a răspuns ea, dar a rămas locului.

Matthäi s-a căţărat cu grijă peste movila de gunoi şi în cele din urmă a ajuns lîngă ea.

— Ce faci aici ? a întrebat-o.

— Aştept.

— Pe cine ?

— Pe vrăjitor.

Copila n-avea în minte decît basme ; uneori aştepta o zînă, alteori un vrăjitor ; era ca o batjocură a propriei sale aşteptări. L-a copleşit iar deznădejdea, înţelegînd inutilitatea acţiunii sale, dar şi conştiinţa paralizantă că totuşi trebuie să aştepte, fiindcă nu i-a mai rămas altceva de făcut decît să aştepte, să aştepte şi iar să aştepte.

— Hai, vino, i-a spus el nepăsător ; a luat copilul de mînă, a străbătut pădurea şi s-a aşezat iar pe banca lui, privind iarăşi ţintă înainte.

L-a învăluit înserarea, apoi noaptea ; nu-l mai interesa nimic ; şedea şi fuma, aştepta, aştepta într-una în chip mecanic, încăpăţînat, neînduplecat, rostind doar din cînd în cînd ca o invocare, în neştire :

— Vino odată, vino, vino, vino !

Stînd nemişcat în lumina albă a lunii, a adormit deodată şi s-a trezit ţeapăn de frig, în zori, după care s-a vîrît în pat.

A doua zi însă, contrar obiceiului, Annemarie a venit ceva mai devreme de la şcoală. Mat-

thäi tocmai se ridicase de pe bancă să pornească în întîmpinarea ei, cînd a văzut-o sosind cu ghiozdanul pe spate, îngînînd un cîntec și săltînd de pe un picior pe altul. În mînă îi atîrna păpușa, ale cărei piciorușe se tîrau pe jos.

— Ai lecții de făcut ? a întrebat-o el.

Annemarie a dat din cap, îngînîndu-și mai departe cîntecul : *Maria ședea pe-o piatră*, și a intrat apoi în casă. Matthäi a lăsat-o să plece, era prea deznădăjduit, prea nedumerit, prea obosit, pentru a-i istorisi alte basme, pentru a o atrage cu noi jocuri.

Cînd s-a întors însă Heller acasă l-a întrebat :

— Annemarie a fost cuminte ?

— A fost doar la școală, i-a răspuns Matthäi.

Femeia l-a privit mirată.

— La școală ? a întrebat ea. Azi a avut liber, era o conferință a învățătorilor, sau așa ceva.

Matthäi a luat aminte. Dezamăgirea ultimei săptămîni s-a risipit dintr-o dată. A presimțit că împlinirea nădejdii, a așteptării lui absurde era aproape. S-a stăpînit cu greu. N-a mai întrebat-o nimic pe Heller. Nici pe Annemarie n-a mai îmboldit-o. A doua zi după-masă s-a dus însă în sat. lăsîndu-și mașina pe o uliță lăturalnică. Voia să observe fetița pe ascuns. Se apropia ora patru. Prin ferestre răzbăteau cîntece, strigăte ; școlarii au ieșit făcînd o larmă asurzitoare, băieții se înghionteau, se băteau cu pietre ; fetițele mergeau braț la braț ; Annemarie nu era printre ele. Învățătoarea a venit spre Matthäi, rezervată, privindu-l cu severi-

tate. I-a spus că Annemarie n-a fost la școală și nu fusese nici alaltăieri după-masă ; o fi fost poate bolnavă, dar n-a prezentat dovada din partea părinților. Matthäi a confirmat că într-adevăr copilul era bolnav, a salutat și s-a îndreptat cu mașina spre pădure, ca un smintit. S-a năpustit în luminiș, dar n-a găsit-o pe fetiță. Istovit, gîfîind, sîngerînd de zgîrieturile spinilor, s-a înapoiat la mașină și a pornit spre stația de benzină, dar, înainte de a ajunge, a văzut-o pe Annemarie țopăind pe șosea. S-a oprit.

— Urcă, Annemarie, i-a spus el prietenos, după ce a deschis portiera.

I-a întins mîna și copila s-a urcat în mașină. A rămas uluit. Mînuța fetei era lipicioasă. A privit-o pe a lui ; avea urme de ciocolată.

— Cine ți-a dat ciocolată ? a întrebat-o.

— O fetiță, i-a răspuns Annemarie.

— La școală ?

Annemarie a dat din cap. Matthäi n-a scos o vorbă. A oprit mașina în fața casei. Annemarie a coborît și s-a așezat pe banca de lîngă stația de benzină. Matthäi se uita pe furiș la ea. Fetița vîrîse ceva în gură și începuse să mestece. Atunci s-a apropiat de copilă.

— Ia să văd, i-a spus, deschizîndu-i ușor mînuța făcută pumn.

Avea un bulzișor de ciocolată cu țepi din care mușcase. O trufă.

— Mai ai ? a întrebat-o Matthäi.

Fetița a dat din cap.

Comisarul a scotocit în buzunarul rochiei, i-a scos batista, a desfăcut-o ; erau încă două trufe în ea.

Copila a tăcut.

Nici comisarul n-a spus nimic. Parcă l-ar fi năpădit un noroc nemaipomenit. S-a așezat apoi pe bancă lîngă fetiță.

— Annemarie, a întrebat-o în cele din urmă, cu glas tremurător, în timp ce ținea cu grijă în mînă cei doi bulzi de ciocolată cu țepi, ți i-a dat vrăjitorul ?

Fetița n-a răspuns.

— Te-a oprit să vorbești despre voi ? a întrebat-o Matthäi.

Nici un răspuns.

— Nici să n-o faci, i-a spus Matthäi prietenos. E un vrăjitor bun. Să te duci și mîine la el.

Chipul fetiței s-a luminat deodată ca de o bucurie puternică, însuflețită de fericire l-a îmbrățișat pe Matthäi, apoi a dat fuga în camera ei.

În dimineața următoare, pe la orele opt, tocmai sosisem la birou, cînd, abia salutîndu-mă de agitat ce era, Matthäi mi-a pus trufele pe birou. Era în vechiul său costum, fără cravată

și nebărbierit. Și-a luat o țigară din cutia pe care i-am întins-o și a început să pufăie.

— Ce să fac cu ciocolata asta ? l-am întrebat neajutorat.

— Aricii, mi-a răspuns Matthäi.

L-am privit surprins, sucind încoace și încolo bulzișorii de ciocolată.

— Cum asta ?

— Simplu de tot, mi-a explicat el, asasinul i-a dat lui Gritli Moser trufe și fetița a făcut din ele arici. Am dezlegat enigma desenului.

— Cum vrei să demonstrezi asta ? i-am spus rîzînd.

— Păi același lucru s-a petrecut cu Annemarie, mi-a răspuns Matthäi, și mi-a relatat totul.

M-a convins pe loc. L-am chemat pe Henzi, pe Feller și încă patru polițiști, le-am dat indicații, informîndu-l în același timp pe procuror. Apoi am pornit cu mașina. Stația de benzină era pustie. Doamna Heller însoțise fetița la școală și plecase apoi la fabrică.

— Heller știe ce s-a întîmplat ? l-am întrebat eu.

Matthäi a dat din cap.

— Habar n-are.

Ne-am dus în luminiș. L-am cercetat cu atenție, dar n-am găsit nimic. Apoi ne-am împrăștiat. Era aproape amiază ; Matthäi s-a întors la stația de benzină, pentru a nu trezi bănuieli. Era o zi favorabilă, o joi, copilul n-avea școală după-masă ; mi-a trecut prin minte că Gritli

Moser a fost omorîtă tot într-o joi. Era o zi luminoasă de toamnă, caldă, uscată, pretutindeni răsuna zumzet de albine, de viespi și alte gîngănii, țipete ascuțite de păsări și, foarte departe, lovituri de secure. Ora două. clopotele din sat se auzeau limpede. pînă în pădure, apoi a apărut Annemarie, țîșnind din tufiș. în fața mea, țopăind neobosită, a alergat la pîrîiaș cu păpușa, s-a așezat, privind neîncetat spre pădure, atentă, încordată, cu ochi strălucitori, părînd a aștepta pe cineva. Pe noi totuși nu ne putea vedea. Ne ascunsesem îndărătul copacilor și tufișurilor. Apoi s-a înapoiat Matthäi, s-a rezemat în apropierea mea de trunchiul unui copac — cum făcusem de altfel și eu.

— Cred că va apărea într-o jumătate de oră, a șoptit el.

Am dat din cap.

Totul era organizat cu meticulozitate. Intrarea din șoseaua principală spre pădure era supravegheată, aveam cu noi chiar și un aparat de radio emisie. Toți eram înarmați cu revolvere. Fetița ședea pe marginea pîrîului, ba în soare, ba în umbra unui brad întunecat. într-o minunată așteptare, aproape nemișcată, mirată, temătoare, cu spatele la grămada de gunoi ; nu se auzea decît zumzăitul gîzelor și trilul păsărilor ; doar la răstimpuri, fetița îngîna cu glasul ei subțire : *Maria ședea pe-o piatră*, mereu și mereu, aceleași cuvinte și versuri ; iar în jurul pietrei pe care ședea, mormane de cutii

de conserve ruginite, canistre și sîrme ; din cînd în cînd, se simțeau peste luminiș adieri răzlețe de vînt, frunzele jucau și foșneau, apoi se așternea iar liniștea. Noi așteptam. În ce ne privea, întreaga lume se reducea la această pădure pe care toamna parcă o făcea fermecată, cu fetița în rochie roșie, care sta în luminiș. Așteptam pe asasin, hotărîți, însetați de dreptate, de răfuială, de pedeapsă. Prima jumătate de oră trecuse demult ; propriu-zis, trecuseră două. Așteptam, așteptam într-una, așteptam și noi cum așteptase Matthäi, săptămîni, luni. S-a făcut ora cinci : primele umbre, apoi înserarea, toate culorile strălucitoare păleau, se pierdeau. Fata a plecat țopăind. Nici unul dintre noi n-a scos o vorbă, nici chiar Henzi.

— Mîine venim din nou, am hotărît eu, peste noapte rămînem la Cuera. La „Steinbock".

Am așteptat în felul acesta și vineri, și sîmbătă. De fapt, ar fi trebuit să anunț poliția din Graubünden. Era însă o chestiune care ne privea pe noi. Nu voiam să dau explicații, nu doream amestec străin. Procurorul ne-a chemat încă de joi seara, voia să ne lăsăm păgubași, ne-a cerut să ne întoarcem, a protestat, s-a înfuriat, ne-a amenințat, numind totul o absurditate. Am rămas neînduplecat, reușind să prelungesc șederea noastră și am trimis îndărăt doar pe unul dintre polițiști. Așteptam, așteptam într-una. Acum nu ne mai interesa copilul, nici asasinul, era vorba de Matthäi, omul tre-

buia să aibă dreptate, să-şi ajungă scopul urmărit, altfel se întîmpla o nenorocire : toţi eram conştienţi de asta, chiar şi Henzi, care se convinsese, declarase vineri seara că asasinul necunoscut se va ivi sîmbătă, căci aveam doar aricii, dovada categorică, iar fetiţa continua să vină mereu, să stea nemişcată în acelaşi loc şi era vădit că aştepta pe cineva. În felul acesta am adăstat în ascunzişurile noastre, dinapoia copacilor şi tufişurilor, înţepeniţi, ceasuri de-a rîndul, privind fix la copil, la cutiile de conserve, la sîrma încîlcită, la grămada de cenuşă, fumînd în tăcere, fără să vorbim între noi, fără să schiţăm un gest, ascultînd mereu acelaşi cîntec : *Maria şedea pe-o piatră*. Duminică a fost ceva mai greu. Datorită timpului frumos, pădurea a fost dintr-o dată năpădită de oameni veniţi la plimbare ; membrii unui cor mixt, împreună cu dirijorul, au năvălit în luminiş, gălăgioşi, asudaţi, fără haină şi s-au pus pe cîntat. Au zbierat de răsuna pădurea : *Drumeţia e-a morarului bucurie, drumeţia*. Noroc că pîndeam în spatele arborilor şi tufişurilor îmbrăcaţi în civil. Apoi au cîntat : *Cerurile proslăvesc gloria Celui veşnic... ;... dar nouă ne merge tot mai rău, cu cît durează mai mult ;* mai tîrziu a venit o pereche de îndrăgostiţi şi s-a comportat fără jenă, cu toată prezenţa fetiţei care şedea acolo de patru după-amiezi, cu o răbdare de neînţeles, într-o aşteptare de nepriceput. Noi aşteptam, aşteptam într-una. Trei dintre

polițiști, luînd cu ei și aparatul de radioemisie, plecaseră ; nu mai eram acum decît patru, Matthäi, Henzi, Feller și cu mine, cu toate că, de fapt, nici această prezență nu era justificată, dar făcînd exact socoteala, nu puteau fi luate în considerare decît trei după-amieze în care așteptaserăm, deoarece duminica trebuia exclusă, terenul fiind prea primejduit pentru asasin ; în privința asta, Henzi avea dreptate, și astfel am stat la pîndă și luni. Marți dimineață s-a înapoiat și Henzi la Zürich. Cineva trebuia să fie și în Kasernenstrasse, pentru a vedea de treburi. La plecare, Henzi era convins încă de reușita noastră. Așteptam, așteptam și iar așteptam, pîndeam și iar pîndeam, fiecare de unul singur, fiind prea puțini pentru o rețea reglementară. Feller se postase în apropierea drumului din pădure, îndărătul unui tufiș, la umbră, moțăind în arșița ca de vară a zilei de toamnă ; ba, o dată, a sforăit atît de puternic, încît vîntul a adus horcăitul peste luminiș, pînă la noi. Asta s-a întîmplat miercuri. Matthäi stătea în partea luminișului care dădea spre stația de benzină, iar eu, în fața lui, controlam din cealaltă parte. În felul acesta pîndeam și iar pîndeam, așteptam pe asasin. pe uriașul aricilor, tresăream la fiecare zgomot de mașină care se auzea trecînd pe șosea, fetița între noi, șezînd în fiecare după-amiază în luminiș, la pîrîu, și cîntînd : *Maria ședea pe-o piatră*, stă-

tînd cu glas firav : *Maria ședea pe-o piatră ;* de mult nu mai puteam să ascult cîntecul ăsta, de mult nu mai puteam s-o sufăr pe copila cu gura știrbă, îngrozitoare, cu codițele subțiri, cu rochița roșie lipsită de gust ; mi se părea acum respingătoare, comună, ordinară, proastă, aș fi putut s-o sugrum, s-o ucid, s-o sfîșii, numai pentru a nu mai auzi cîntecul acela stupid : *Maria ședea pe-o piatră.* Să-ți pierzi mințile, nu alta ! Totul era neschimbat, cum fusese și pînă acum, stupid, absurd, fără speranță, doar frunzișul se îngrămădea din ce în ce mai mult, poate se-nteţise și vîntul, iar soarele bătea și mai auriu peste acea idioată grămadă de gunoi ; nu se mai putea îndura ; atunci procurorul a țîșnit — ca o eliberare — doborînd tufișuri, mergînd drept spre Annemarie, nepăsător că pantofii i se afundau cu totul în cenușă, iar cînd l-am văzut că se îndreaptă spre copil, am ieșit și noi la iveală ; de data asta trebuia să se sfîrșească.

— Pe cine aștepți ? a strigat procurorul la fetița care-l privea speriată, încremenită pe piatră, strîngînd păpușa la piept. Pe cine aștepți, afurisito, nu vrei să ne răspunzi ?

Am ajuns cu toții lîngă Annemarie, am înconjurat-o, în timp ce ea ne țintuia cu privirea, plină de groază, de spaimă, nepricepînd nimic.

— Annemarie, i-am spus, cu glasul tremurînd de mînie, acum o săptămînă ai primit ciocolată. Amintește-ți bine ! O ciocolată ca niște arici mici. Ciocolata asta ți-a dat-o un bărbat în haine negre ?

Fata n-a răspuns, m-a privit doar, cu lacrimi în ochi.

Matthäi a îngenuncheat în fața ei, cuprinzîndu-i umerii mici și explicîndu-i :

— Ascultă, Annemarie, trebuie să ne spui cine ți-a dat ciocolata. Trebuie să ne povestești cu de-amănuntul cum arăta omul acela. Am cunoscut odată o fetiță, a urmat el stăruitor, acum cînd totul era în joc, o fetiță care purta, tot ca tine, o rochiță roșie și căreia i-a dat ciocolată un bărbat înalt, îmbrăcat în negru. Erau aceiași bulzișori mici, țepoși, cum ai mîncat și tu. Și pe urmă fetița aceea s-a dus cu bărbatul cel înalt în pădure și bărbatul înalt a omorît-o cu un brici.

Matthäi a tăcut. Fata tot n-a răspuns nimic, ci, fără să scoată un cuvînt, căta țintă la el cu ochii căscați.

— Annemarie ! i-a strigat Matthäi, trebuie să-mi spui adevărul ! Nu vreau decît să nu ți se întîmple vreun rău.

— Minți ! i-a răspuns încet fata. Minți !

Atunci procurorul și-a pierdut pentru a doua oară răbdarea.

— Proasto, i-a strigat el, apucînd-o de braț și zgîlțîind-o, nu vrei să spui ce știi ? !

Strigam și noi o dată cu el, fără rost, fiindcă nu mai eram stăpîni pe nervii noștri ; o zgîlțîiam și noi, am început s-o lovim, să dăm sistematic în trupșorul care zăcea întins printre cutii de conserve, în cenușă și frunziș roșu ; zbieram cu cruzime, furioși.

Fetița a așteptat mută să se reverse asupra ei furia noastră, ce părea să țină de-o veșnicie, deși nu trecuseră, bineînțeles, decît vreo cîteva secunde, ca dintr-o dată să ne încremenească cu țipătul ei fioros, neomenesc :

— Minți, minți, minți !

Îngroziți, i-am dat drumul, venindu-ne în fire la țipetele ei, înspăimîntați și rușinați de felul cum ne purtaserăm.

— Sîntem niște fiare, sîntem niște fiare ! am spus gîfîind.

Fetița a luat-o la fugă, prin luminiș, spre marginea pădurii.

— Minți, minți, minți ! a strigat ea din nou, atît de înspăimîntător, încît credeam că a înnebunit, dar a nimerit drept în brațele lui Heller, care s-a ivit și ea atunci în luminiș, pentru a face parcă și mai deplină nenorocirea.

Numai ea ne lipsea. Era informată despre toate ; învățătoarea nu putuse să-și țină gura cînd o văzuse trecînd prin fața școlii ; mi-am dat seama fără s-o mai întreb. Și acum nenorocita sta aici cu fetița care își vîrîse capul în poala ei și suspina. Heller ne-a privit țintă cu aceeași căutătură pe care o avusese mai înainte și Annemarie. Ne cunoștea, firește, pe fiecare : pe Feller, pe Henzi și, din nefericire și pe procuror ; situația era penibilă și grotescă, toți ne simțeam stînjeniți și ridicoli ; totul părea o mizerabilă comedie josnică și ticăloasă.

— Minte, minte, minte ! a continuat fetița să strige ca ieșită din minți. Minte, minte, minte !

Atunci Matthäi s-a îndreptat, resemnat, descumpănit, spre cele două ființe.

— Doamnă Heler, i-a spus el politicos, aproape smerit — purtare cu totul absurdă, pentru că în clipa aceea nu mai era nimic de făcut, decît să se pună capăt întregii povești, să se pună capăt, capăt pentru totdeauna, să se lichideze cazul, să se termine cu toate combinațiile, indiferent că asasinul exista sau nu — doamnă Heller, i-a spus el, am constatat că Annemarie primea ciocolată de la o persoană necunoscută. Bănuiam că e vorba de aceeași persoană care, cu cîteva săptămîni în urmă, a ademenit în pădure, cu ciocolată, o fetiță și a ucis-o.

Vorbea calculat, cu un ton atît de oficial, încît îmi venea să izbucnesc în rîs. Femeia îl privea calmă în față. Apoi a vorbit tot atît de politicos și formal ca și Matthäi.

— Domnule doctor Matthäi, l-a întrebat ea încet, ne-ai adus la stația de benzină, pe mine și pe Annemarie, numai ca să descoperi această persoană ?

— N-am avut altă posibilitate, doamnă Heller, i-a răspuns comisarul.

— Ești un porc ! i-a spus calm femeia, fără să clipească, și-a luat copilul și a pornit prin pădure, spre stația de benzină.

Noi am rămas în luminișul acum pe jumătate învăluit în umbră, împresurați de cutii vechi,

de conserve și lațuri de sîrmă, cu picioarele în cenușă și frunziș. Totul se sfîrșise, întreaga acțiune devenise absurdă, ridicolă. O prăbușire, o catastrofă. Doar Matthäi și-a venit în fire. Era de-a dreptul ceremonios și plin de demnitate în salopeta lui albastră de mecanic. S-a înclinat în fața procurorului — nu-mi venea să dau crezare ochilor și urechilor — și a spus :

— Domnule doctor Burkhard, nu ne rămîne decît să așteptăm mai departe. N-avem altă soluție. Să așteptăm, să așteptăm și iar să așteptăm. Dacă mi-ați mai putea da șase oameni și aparatul de radioemisie, ar fi de ajuns.

Procurorul l-a privit speriat pe fostul meu subaltern. La orice se aștepta, numai la asta nu. Tocmai luase hotărîrea să ne spună tuturor care e părerea lui ; după intervenția lui Matthäi a înghițit în sec de cîteva ori, și-a trecut mîna pe frunte, apoi s-a întors brusc, a pornit spre pădure tropăind prin frunziș, împreună cu Henzi, și a dispărut. La un semn de-al meu a plecat și Feller.

Am rămas numai cu Matthäi.

— De data asta ascultă-mă, i-am zbierat, hotărît să-l fac pe comisar să-și vîre mințile-n cap. Eram furios că am sprijinit, că am mijlocit eu însumi o absurditate. Toată acțiunea a eșuat, trebuie să recunoaștem ; am așteptat mai bine de o săptămînă fără să vină cineva.

Matthäi nu mi-a răspuns. A privit doar împrejur, atent, pîndind. S-a dus apoi pînă la mar-

ginea pădurii, a dat ocol luminișului și s-a întors iar. Eu mă aflam tot pe grămada de gunoi, în cenușă pînă la glezne.

— Fetița l-a așteptat, a zis el.

Am făcut semn din cap, contrazicîndu-l

— Annemarie a venit pentru că voia să fie singură, să zăbovească pe malul pîrîiașului, să viseze cu păpușa și să cînte *Maria ședea pe-o piatră*. Că aștepta pe cineva este interpretarea dată de noi acestei întîmplări.

Matthäi m-a ascultat cu luare-aminte.

— Annemarie a primit arici, a spus el cu încăpățînare, stăruind în convingerea sa.

— Că Annemarie a primit de la cineva ciocolată e adevărat, am răspuns eu. Oricine poate dărui unui copil ciocolată ! Că trufele ar reprezenta însă aricii din desen asta e tot numai interpretarea dumitale, Matthäi, nimic nu dovedește că e întemeiată.

Matthäi a tăcut iar. S-a dus din nou la marginea pădurii, a mai dat o dată ocol luminișului, căutînd ceva într-un loc, unde era o îngrămădire de frunziș, apoi a renunțat și s-a întors la mine.

— Asta-i un loc potrivit pentru omor, se simte, a spus el, și voi continua să aștept.

— Dar e absurd, i-am răspuns, cuprins dintr-o dată de groază, de scîrbă, tremurînd de frig și oboseală.

— Are să vină aici, a zis Matthäi.

I-am strigat ca ieșit din minți :

— Vorbe, nerozie, idioțenie !

Părea că nici nu mă ascultă.

— Să ne întoarcem la stația de benzină, a spus el.

Eram fericit că pot părăsi, în sfîrșit, locul acela blestemat. Soarele coborîse jos de tot. umbrele erau imens de lungi, valea largă strălucea ca aurul masiv, cerul deasupra ei era de un albastru pur ; dar uram totul, aveam impresia că sînt exilat într-o imensă carte poștală ilustrată de prost-gust. Apoi a apărut șoseaua cantonală, automobile care alunecau, mașini cu capota deschisă, cu oameni îmbrăcați în haine în culori vii ; belșug adus de șuvoi încoace și împins vîjîind mai departe. Era absurd. Am ajuns la stația de benzină. Pe jumătate adormit iarăși, Feller mă aștepta în mașina mea, lîngă pompele de benzină. Annemarie se dădea în leagăn și cînta din nou cu glas strident, ca după plîns, *Maria ședea pe-o piatră*, iar de usciorul ușii se rezema un vlăjgan — probabil un muncitor de la fabrica de cărămidă — care rînjea cu țigara în colțul gurii, lăsînd să i se vadă pe sub cămașa descheiată pieptul păros. Matthäi nu l-a luat în seamă. A intrat în odăiță, s-a îndreptat spre masa la care mai șezusem și altă dată. M-am luat în neștire după el. A adus rachiu și-și turna într-una. Eu nu puteam bea. într-atîta eram de scîrbit de toate. Heller nu se vedea nicăieri.

— Va fi greu s-o scot la capăt, a zis el, dar luminișul nu e departe, sau credeți că e mai bine să aștept aici, la stația de benzină ?

Nu i-am răspuns. Matthäi se plimba în sus şi în jos şi bea, fără să se sinchisească de tăcerea mea.

— Inconvenientul e că Annemarie şi Heller ştiu acum despre ce e vorba, a urmat el, dar asta se va aranja.

De afară răzbăteau larma de pe şosea, glasul fetiţei care zbiera *Maria şedea pe-o piatră.*

— Matthäi, eu plec, i-am spus.

Omul continua să ducă paharul la gură, fără să mă privească.

— O parte din timp am să stau aici, o parte am să aştept în luminiş, a hotărît el.

— Cu bine, i-am spus, l-am salutat şi am ieşit din încăpere în aer liber ; trecînd pe lîngă vlăjgan, pe lîngă fetiţă, i-am făcut semn lui Feller, care s-a trezit speriat din moţăială, grăbindu-se să-mi deschidă portiera maşinii.

— În Kasernenstrasse, i-am ordonat.

Asta-i povestea, în măsura în care sărmanul meu Matthäi deţine în ea rolul principal, şi-a urmat fostul comandant al poliţiei cantonale istorisirea. (Este momentul să amintesc aici, pe de o parte, că bătrînul şi cu mine parcursesem de mult drumul de la Cuera la Zürich, şi şedeam acum în des amintitul şi lăudatul restaurant „Kronenhalle", serviţi bineînţeles de

Emma, sub tabloul lui Gubler — care-l înlocuise pe cel al lui Miró — așa cum stătea în obiceiul bătrînului ; pe de altă parte că mîncasem, servindu-ne *ab voiture*, un *bollito milanese*[1] ; și acesta era unul dintre obiceiurile sale cunoscute, de ce să nu particip și eu la ele ? — da, ceasul era aproape patru și după „Cafea Partagas", cum își botezase comandantul pasiunea sa de a fuma o havană la cafeaua *espresso*, mă îmbie cu o a doua șarlotă la următoarea sticlă de Réserve du Patron. Deosebit de asta ar mai fi de adăugat, dintr-un spirit de onestitate scriitoricească și de dragul meseriei, că, firește, n-am redat întotdeauna aidoma cum mi-a fost relatată, istorisirea guralivului bătrîn ; asta nu se referă la faptul că, de bună seamă, vorbeam în germana elvețiană, cît la acea parte a relatării lui pe care n-a redat-o din punctul său propriu de vedere, pe care n-a trăit-o direct, ci a povestit-o ca pe o acțiune, în mod obiectiv, ca de pildă scena în care Matthäi a făcut acea făgăduială. În asemenea episoade a trebuit să intervin, să modelez, să dau o formă nouă, cu toate că m-am străduit mereu să nu falsific întîmplările, ci doar să prelucrez după anumite legi ale scrisului materialul furnizat de bătrîn și să-l pregătesc de tipar.)

Bineînțeles, a continuat comandantul, m-am mai întors de cîteva ori la Matthäi, tot mai convins că n-avusese dreptate să creadă în nevino-

[1] Ciorbă milaneză.

vâţia negustorului ambulant, deoarece nici în lunile şi nici în anii următori nu s-a mai săvîrşit un nou omor.

Dar nu e nevoie să intru în amănunte ; omul a decăzut, a devenit un beţiv, s-a îndobitocit ; şi nu mai putea fi ajutat ori schimbat cu nimic ; vlăjganii nu mai dădeau zadarnic tîrcoale noaptea, fluierînd, în jurul staţiei de benzină ; s-au petrecut acolo lucruri urîte şi poliţia federală a făcut cîteva razii. A trebuit să le istorisesc tot adevărul colegilor din Cuera, pentru a-i îndupleca să închidă un ochi, ba chiar pe amîndoi. Cei de acolo au fost întotdeauna mai înţelegători decît ai noştri. Aşa că lucrurile şi-au urmat cursul, cum era fatal să se întîmple, iar rezultatul l-ai văzut şi dumneata în timpul călătoriei noastre. E destul de trist, mai ales că şi micuţa, Annemarie, a apucat pe căi greştie. Poate numai din pricină că au început imediat să se agite diferite organizaţii pentru a o salva. Copilul a fost pus la adăpost, dar fugea, întorcîndu-se mereu la staţia de benzină, unde acum doi ani Heller a deschis cîrciuma aceea amărîtă ; dracu ştie prin ce tertipuri o fi obţinut autorizaţia ; în orice caz, pentru micuţă asta a fost hotărîtor. Participa şi ea. În toate privinţele. Şi ca să fiu sincer, acum patru luni a ieşit dintr-o casă de corecţie, după ce a stat un an acolo. Dar fata n-a tras nici o învăţătură. Cred că ţi-ai dat seama, aşa că să nu mai vorbim despre asta. Totuşi te vei fi între-

bat de mult, ce legătură are povestea mea cu critica pe care ţi-am făcut-o, vorbind despre conferinţa dumitale, şi de ce l-am numit pe Matthäi un geniu. E firesc. Poate vei obiecta, şi pe drept cuvînt, că o idee ciudată nu înseamnă nici pe departe că e justă sau chiar genială. Şi asta e exact. Ba îmi închipui şi ce se petrece în mintea dumitale de scriitor. Ţi-ai putea spune, cu perfidie, că n-ar mai trebui decît să-l lăsăm pe Matthäi să aibă dreptate şi să-l prindem pe asasin. În felul ăsta s-ar realiza unul dintre cele mai frumoase romane sau scenarii de film, căci, la urma urmei, menirea scriitorului este aceea de a face ca, printr-un anume truc, lucrurile să devină transparente, astfel ca îndărătul lor să răzbată ideea superioară, să poată fi presimţită, da, printr-un asemenea truc, deci prin victoria lui Matthäi, detectivul meu decăzut n-ar deveni numai interesant, ci de-a dreptul o figură biblică, întruchipînd speranţa şi credinţa, un fel de Avram modern, iar povestea absurdă, despre unul care crede în nevinovăţia unui vinovat, urmărind un asasin inexistent, ar deveni o poveste plină de tîlc ; în sferele superioare ale poeziei negustorul ambulant vinovat ar deveni nevinovat, iar ucigaşul inexistent ar deveni existent şi dintr-o întîmplare care tinde să persifleze puterea credinţei omeneşti şi judecata omenească, ar deveni o întîmplare care ar preamări aceste forţe ; dacă lucrurile se vor fi petrecut aşa, n-are impor-

tanță ; lucrul cel mai de seamă e, în definitiv, ca și versiunea aceasta a celor întîmplate să pară la fel de verosimilă. Cel puțin, cam așa îmi închipui că gîndești și chiar aș putea prezice că această variantă a povestirii mele e atît de înălțătoare și pozitivă, încît pur și simplu ar trebui să apară în curînd sub formă de roman, sau film. Vei istorisi totul pe larg, așa cum am încercat eu, dar, firește, mai bine. În definitiv, e specialitatea dumitale ; asasinul va apărea abia la sfîrșit, speranța se va împlini, credința va triumfa, astfel că povestirea poate fi acceptată și de lumea creștină. Se pot imagina și alte atenuări. Propun, de pildă, ca Matthäi, îndată ce-a descoperit trufele și a luat cunoștință de pericolul în care se află Annemarie, să nu mai fie în stare să-și continue planul de a folosi fetița drept momeală, fie din spirit de profundă umanitate, fie din dragoste părintească pentru copil, și s-o pună la adăpost împreună cu mama ei ; în locul copilei ar putea să așeze la pîrîu o păpușă mare. Asasinul ar veni, uriaș și solemn, din pădure, îndreptîndu-se, în lumina amurgului, spre presupusul copil, vrăjitorul lui Annemarie, împins de pofta de a mai putea folosi încă o dată briciul ; cînd și-ar da seama că a căzut într-o capcană diabolică, s-ar înfuria, ar avea o criză de nebunie, ar lupta cu Matthäi și cu poliția, iar apoi, poate la sfîrșit — trebuie să-mi ierți poetizarea — ar avea loc o discuție înduioșătoare între comisarul rănit și

fetiță, o discuție nu prea lungă, cîteva frînturi de frază ; fetița ar fi fugit pur și simplu de la maică-sa — de ce nu ? — pentru a se întîlni cu vrăjitorul iubit, ar fi alergat în întîmpinarea nemaipomenitului ei noroc, și după toată grozăvia, ar mai fi cu putință și licărirea de speranță, plină de umanitate blîndă, de poezie plină de renunțare, ca în basme ; sau ar fi cu putință să fabrici și altceva ; acum te cunosc întrucîtva, cu toate că, sincer vorbind, Max Frisch mi-e mai apropiat sufletește ; tocmai absurditatea te va atrage, faptul că există cineva care crede în nevinovăția unui vinovat, căutînd un asasin care nu poate exista, după cum am definit destul de bine împrejurarea ; dar de data asta vei deveni, din pură delectare, mai neîndurător decît realitatea, pentru a ne ridiculiza cu totul pe noi, cei de la poliție : Matthäi ar găsi cu adevărat un asasin, în vreun sfînt comic de-al vostru, eventual un predicator sectar inimos, care, firește, în realitate n-ar fi vinovat și n-ar fi în stare să facă nici un rău, dar tocmai datorită uneia dintre ideile dumitale răutăcioase, ar întruni toate elementele de suspiciune. Pe smintitul acela l-ar ucide Matthäi, toate dovezile ar corespunde, iar norocosul detectiv ar fi proslăvit și sărbătorit ca un geniu și reprimit în serviciul nostru. Se poate imagina și asta. Vezi, ți-am dibuit trucurile. Sper să nu pui toată vorbăria mea doar în cîrca vinului — recunosc, sîntem la al doilea litru din Réserve

du Patron — dar îți dai desigur seama că mai trebuie să-ți istorisesc sfîrșitul acestei întîmplări, deși o fac în silă, căci nu-ți pot ascunde că povestea asta mai are și o poantă, și că această poantă, poate ai presimțit-o, e cît se poate de mizerabilă, că pur și simplu nu poate fi folosită în nici un roman sau film mai cuviincios. E atît de ridicolă, de stupidă și trivială, că ar trebui să trecem fără multă vorbă peste ea, dacă istorisirea ar urma să vadă lumina tiparului. Dar pentru a fi cinstit trebuie să adaug că poanta e în primul rînd în favoarea lui Matthäi, punîndu-l în adevărata lumină, făcîndu-l să devină un geniu, un om care a presimțit factorii realității ascunși nouă, într-atît de departe încît a străpuns ipotezele și presupunerile de care sîntem înconjurați ; și a pătruns în apropierea acelor legi, la care altminteri n-am ajunge niciodată, acelea care mențin progresul lumii. Bineînțeles, s-a apropiat numai de ele. Deoarece, tocmai prin faptul că, din păcate, această poantă groaznică există, neprevăzută, întîmplătoare, dacă vrei, genialitatea, planurile și acțiunile lui au fost împinse ulterior încă și mai dureros pînă *ad absurdum*, decît s-a petrecut mai înainte, fiindcă, după părerea celor din Kasernentrasse, el greșea : nimic nu e mai îngrozitor decît ca un geniu să se poticnească din pricina unei idioțenii. Într-o asemenea împrejurare, totul depinde de comportarea geniului în fața ridicolului de care s-a izbit, dacă îl

poate accepta sau nu. Matthäi nu l-a putut accepta. El a vrut ca toate calculele lui să corespundă realității. De aceea a trebuit să respingă realitatea și să nimerească în gol. În felul acesta, istorisirea mea se sfîrșește într-un chip deosebit de trist, căci, de fapt, a intervenit cea mai banală dintre toate „soluțiile“ cu putință. Ce să-i faci, uneori se întîmplă și asta ! Uneori survine și cea mai rea dintre soluții. Sîntem bărbați, trebuie să ne așteptăm la asta, să ne înarmăm, dar mai ales să ne fie clar faptul că în fața absurdului, care în mod inevitabil se ivește tot mai lămurit și mai puternic, numai atunci nu vom naufragia și ne vom putea acomoda într-o oarecare măsură vieții pe acest pămînt, cînd vom ține seama cu smerenie de el în gîndirea noastră. Rațiunea noastră abia, abia dacă luminează lumea. În zona crepusculară a granițelor ei sălășluiesc toate paradoxurile. Să ne ferim de a considera aceste fantasme „ca atare“, ca și cînd ele ar sălășlui în afara spiritului omenesc, ba, și mai rău : să nu facem eroarea de a le considera greșeli de evitat, eroare care ne-ar putea ademeni ca, dintr-o morală dîrză, să condamnăm lumea, să încercăm a făuri o plăsmuire rațională perfectă ; căci tocmai această desăvîrșire, această perfecțiune ar însemna minciuna care ar ucide-o, semnul celei mai îngrozitoare orbiri. Te rog să mă ierți că am așezat acest comentariu tocmai la mijlocul frumoasei mele istorisiri, și nu cum s-ar fi

cuvenit din punct de vedere logic, o știu, dar unui om în vîrstă, cum sînt eu, trebuie să-i îngădui să mediteze asupra celor trăite, oricît de superficial ar face-o, pentru că, în fapt, strădania mea, cu toate că provin din poliție, este să fiu un om și nu o vită.

Ei, și anul trecut, și, firește, tot într-o duminică, am fost invitat de un preot catolic să fac o vizită la spitalul cantonal. Asta s-a întîmplat cu puțin înainte de pensionare, în ultimele zile ale activității mele profesionale, cînd succesorul meu își și ocupase postul ; nu Henzi, care din fericire n-a reușit, deși e căsătorit cu o Hottinger, ci un om cu prestigiu și de cuvînt, înzestrat cu multă omenie, foarte potrivit pentru această funcție. Eram acasă cînd am primit invitația. Am acceptat-o numai pentru că era vorba de ceva important, o destăinuire pe care voia să mi-o facă o muribundă, ceea ce se mai întîmplă din cînd în cînd. Era o zi de decembrie, friguroasă, dar însorită. Totul era golaș, trist, melancolic. În asemenea momente, îți vine să urli în orașul nostru. Astfel că vizitarea unei muribunde însemna un dublu efort. De aceea m-am plimbat posomorît de cîteva ori prin parc în jurul *Harpei* lui Aeschbacher, în

cele din urmă însă tot am intrat în clădire. Doamna Schrott, clinica medicală, secția particulară. Camera bolnavei dădea spre parc. Era plină de flori, trandafiri, gladiole. Perdelele erau pe jumătate trase în lături. Pe podea, cădeau pieziș raze de soare. Lîngă fereastră ședea un preot masiv, cu o față roșcovană, aspră și cu o barbă sură, neîngrijită ; în pat era culcată o bătrînică, avea o față plină de zbîrcituri delicate, cu păr rar și alb ca neaua ; era neobișnuit de blîndă și pesemne putred de bogată, după cît cheltuia. Lîngă pat se afla un aparat complicat, un fel de agregat medical, la care duceau diferite tuburi, ieșind la iveală de sub cuvertură. Aparatul trebuia să fie mereu controlat de o soră. Aceasta intra în cameră la răstimpuri anumite, tăcută și grijulie, fapt care ne întrerupea la intervale aproape egale discuția — asta pentru a-ți indica de la început împrejurările în care s-a desfășurat.

Am salutat. Bătrîna doamnă m-a privit atentă și deosebit de liniștită. Chipul ca de ceară părea ireal și totuși plin de o ciudată vioiciune.

În mîinile ei palide, zbîrcite, ținea o cărțulie mică, neagră, cu muchii aurite, fără îndoială o carte de rugăciuni ; totuși degaja atîta energie și neînfrîntă vitalitate, încît abia puteai crede că această femeie se afla pe pragul morții, în ciuda tuturor tuburilor care ieșeau de sub cuvertură. Preotul a continuat să șadă. Mi-a arătat cu un gest, pe cît de maiestuos pe atît de stîngaci, scaunul de lîngă pat.

— Luați loc, m-a poftit, și, după ce m-am așezat, i-am auzit din nou glasul adînc venind de la fereastra în fața căreia se înălța trupul lui masiv. Povestiți-i domnului comandant ce aveți de spus, doamnă Schrott. La ora unsprezece trebuie să facem ultima miruire.

Doamna Schrott a zîmbit. Regretă, mi-a spus ea, că-mi pricinuiește necazuri. Se exprima încîntător, și cu toate că glasul îi era firav, vorbea deosebit de clar, aproape cu vioiciune.

Am mințit-o, spunîndu-i că n-are nici o importanță, convins că bătrînica îmi va anunța vreo donație pentru polițiștii săraci, sau ceva asemănător.

Ceea ce avea să-mi aducă la cunoștință era o poveste în sine neînsemnată, inofensivă, a urmat bătrîna, un caz care se petrecea probabil în toate familiile, o dată, sau de mai multe ori, de aceea îl și uitase. Totuși, deoarece se apropia veșnicia și, așa cum se cuvenea, se spovedise îndelung, și-l amintise, dar numai din întîmplare, fiindcă înainte fusese s-o vadă nepoata singurului ei fin, care venise cu flori și purta o rochiță roșie. Părintele Beck fusese foarte surescitat de cele mărturisite, îndemnînd-o să-mi povestească și mie, nu știa de ce, fiindcă toate astea se petrecuseră demult, dar dacă sfinția-sa era de părere...

— Povestiți, doamnă Schrott, s-a auzit glasul profund de la fereastră, povestiți.

Prin dangătul lor înăbușit și îndepărtat clopotele din oraș începuseră să vestească terminarea liturghiei.

Are să încerce așadar, a reluat bătrîna firul vorbei cu nou avînt, și a început să turuie. De mult n-a mai spus povești, de cînd trăia Emil, fiul avut cu primul bărbat, dar Emil murise de tuberculoză, nu se mai putuse face nimic. Dacă ar trăi, ar fi de vîrsta mea sau mai curînd a părintelui Beck ; de aceea voia să-și închipuie că eu aș fi fiul ei și părintele Beck la fel, deoarece îndată după Emil îl născuse pe Markus, dar acesta a murit după trei zile — naștere prematură — se născuse la șase luni, iar doctorul Hobler a fost de părere că era lucrul cel mai bun pentru sărmana făptură. Vorbăria ei confuză se desfășură vreme îndelungată în felul acesta.

— Povestiți, doamnă Schrott, povestiți, a îndemnat-o părintele cu vocea lui de bas, în timp ce ședea nemișcat în fața ferestrei, mîngîindu-și doar din cînd în cînd cu dreapta, ca Moise, barba încîlcită și sură, și răspîndind în valuri domoale un iz neîndoielnic de usturoi. În curînd trebuie să trecem la ultima miruire.

Bătrîna a luat dintr-o dată o înfățișare mîndră, aproape aristrocratică, ba chiar și-a înălțat puțin căpșorul și ochișorii îi străluceau. Era din familia Stänzli, mi-a spus ea, bunicusău a fost colonelul Stänzli care, în războiul civil, a condus retragerea spre Escholzmatt[1],

[1] Localitate în cantonul Lucerna. Războiul civil despre care se vorbește a avut loc între 1847—1848.

iar sora ei s-a căsătorit, în timpul primului război mondial, cu colonelul de stat-major Stüssi, din Zürich, care a fost prietenul intim al generalului Ulrich Wille și l-a cunoscut personal pe împăratul Wilhelm [1], ceea ce desigur că știam.

— Firește, i-am răspuns plictisit, bineînțeles. „Ce-mi pasă mie de bătrînul Wille și de împăratul Wilhelm, îmi spuneam eu ; hai, bătrîno, comunică-mi donația." Dacă aș fi putut fuma, o mică țigară „Suerdieck" ar fi fost tocmai ce-mi trebuia ; să trag în piept puțină boare de pădure seculară în atmosfera asta de spital și de iz de usturoi. Stăruitor, neobosit, părintele repeta într-una :

— Povestește, doamnă Schrott, povestește.

Trebuie să știu, mi-a spus în continuare bătrîna doamnă, și fața ei a luat o înfățișare ciudat de îndîrjită, aproape plină de ură, că toată vina o poartă sora ei și colonelul Stüssi. Aceasta era mai mare decît ea cu zece ani : avea acum nouăzeci și nouă de ani și era văduvă de aproape patruzeci ; avea o vilă pe Zürichberg, acțiuni la „Brown Bovery" și jumătate din Bahnhofstrasse. Apoi din gura măicuței muribunde s-a revărsat un șuvoi tulbure, sau mai bine zis o cascadă murdară de înjurături, pe care nici nu mă încumet să le redau. Între timp a mai prins puțină vlagă, iar căpșorul ei de bătrînă cu părul ca neaua se clătina vesel încoace și încolo, ca

[1] Se referă la Wilhelm al II-lea, ultimul împărat al Germaniei (1918) .

nebun de bucurie și plăcere de pe urma furiosei izbucniri. În cele din urmă s-a liniștit iar, fiindcă, din fericire, a apărut sora.

— Încetișor, doamnă Schrott, nu vă enervați, stați liniștită.

Bătrîna i-a dat ascultare și cînd am rămas singuri, a făcut un gest slab cu mîna. Florile acestea toate, a spus, i-au fost trimise de sora ei, numai pentru a o necăji, fiindcă știa că nu-i plac și că era împotriva cheltuielilor fără rost ; dar de certat nu s-au certat niciodată, cum, desigur, mi-aș putea închipui ; au fost totdeauna drăguțe și iubitoare una față de cealaltă, firește numai din răutate ; toți cei din familia Stänzli aveau această trăsătură : erau politicoși unul cu altul, chiar dacă nu se puteau suferi, iar politețea lor nu era decît o metodă de a se chinui și tortura sîngeros ; din fericire, lucrurile stăteau așa, căci dacă n-ar fi fost o familie atît de disciplinată, s-ar fi dezlănțuit iadul.

— Povestește, doamnă Schrott, povestește, a îndemnat-o iar preotul, pentru a schimba vorba, ne așteaptă ultima miruire.

Eu începusem să doresc, în locul țigării „Suerdieck“, una din „Bahianele“ mele mari.

În anul '95 s-a căsătorit cu scumpul ei răposat Galuser, a trăncănit bătrîna mai departe, ca un șuvoi nesfîrșit, un medic din Cuera. Soră-sa și colonelul ei n-au găsit căsătoria destul de potrivită, destul de nobilă, lucru de care și-a dat foarte deslușit seama. Iar cînd colonelul s-a

prăpădit de gripă, îndată după primul război mondial, soră-sa a devenit și mai nesuferită și a pus la cale un adevărat cult pentru militaristul ei.

— Povestește, doamnă Schrott, povestește, îi spunea preotul, ținînd-o din scurt, fără a fi însă nerăbdător ; cel mult lăsa să se simtă o ușoară tristețe față de atîta încîlceală, în timp ce eu moțăiam și mă trezeam uneori speriat, ca din somn. Gîndește-te la ultima miruire, povestește, povestește, o îndemna el.

Dar nu era nimic de făcut, bătrînica trăncănea neobosită pe patul de moarte, dovedea, în ciuda glasului pițigăiat și a tuburilor de sub cuvertură, o putere de vorbă nemaipomenită, sărind de la una la alta.

În măsura în care mai eram în stare să gîndesc, așteptam vag o poveste insignifiantă, despre un polițist serviabil, apoi avea să mi se anunțe donația de cîteva mii de franci, pentru a o necăji pe sora cea de nouăzeci și nouă de ani ; îmi pregăteam în minte mulțumirile călduroase și, înfrîngîndu-mi cu hotărîre dorința de nerealizat de a fuma, jinduiam, pentru a nu deznădăjdui cu totul, la obișnuitul meu aperitiv și tradiționala masă duminicală pe care o luam, împreună cu soția și fiica mea, la „Kronenhalle".

Bătrînica și-a continuat între timp vorbăria. Imediat după moartea soțului, răposatul Galuser, mi-a spus ea, s-a căsătorit a doua oară, cu Schrott, de asemeni răposat, fost la ei un fel de

şofer şi grădinar, făcînd toate treburile care, într-o casă mare, veche, sînt mai bine împlinite de către bărbaţi, cum ar fi încălzirea, reparatul obloanelor şi aşa mai departe, iar dacă sora ei n-a obiectat nimic, ba chiar a participat la nuntă, la Cuera, totuşi căsătoria asta a supărat-o, o ştie foarte bine, deşi tot numai pentru a o necăji soră-sa n-a lăsat să se remarce nimic. Şi astfel a devenit doamna Schrott.

Bătrînica a oftat. Undeva, afară, pe coridor, surorile de caritate cîntau. Cîntece de Crăciun.

— Cu scumpul meu răposat am dus o viaţă conjugală foarte armonioasă, a urmat doamna Schrott, după ce a ascultat şi ea cîteva măsuri de cîntec, chiar dacă o fi fost mai greu pentru el decît pot să-mi închipui. Răposatul Albertchen avea douăzeci şi trei de ani cînd ne-am căsătorit — s-a născut chiar în 1900 — iar eu, cincizeci şi cinci. Pentru el a fost totuşi lucrul cel mai bun, căci era orfan ; maică-sa, nici nu vreau să vă spun ce-a fost, iar despre taică-său n-a auzit nimeni, nici măcar numele nu i se ştia. Primul meu soţ l-a angajat pe vremea cînd avea şaisprezce ani, la şcoală şchiopăta rău de tot, întotdeauna s-a chinuit cu scrisul şi cititul. Căsătoria a fost soluţia cea mai potrivită, ca văduvă intri uşor în gura lumii, cu toate că n-am avut niciodată de-a face cu răposatul Albertchen, nici măcar după căsătorie, asta se-nţelege de la sine, din cauza diferenţei de vîrstă ; dar n-aveam avere multă şi trebuia să

mă descurc în gospodărie cu chiriile pe care le încasam de la casele mele din Zürich și Cuera. Ce s-ar fi făcut răposatul Albertchen cu puțintica lui minte, în lupta grea pentru existență ? Ar fi fost pierdut, și ca bun creștin ai obligații. Astfel am trăit onorabil împreună ; trebăluia prin casă, prin grădină, un bărbat chipeș, pot să-l laud, mare și puternic, totdeauna plin de demnitate și îmbrăcat ca de sărbătoare ; nu-mi era rușine cu el, chiar dacă nu scotea o vorbă, în afară de „da, mami, bineînțeles, mami", și era ascultător, și măsurat la băutură, îi plăcea în schimb să mănînce, mai ales tăiței, și în general făinoase și ciocolată. Asta era patima lui. Altfel, a fost un om cumsecade și așa a rămas toată viața, mult mai drăguț și mai ascultător decît șoferul cu care s-a căsătorit patru ani mai tîrziu sora mea, cu toate că fusese măritată cu un colonel, și șoferul avea și el numai treizeci de ani.

— Povestește, doamnă Schrott, povestește, rostea dinspre fereastră, cu apatică neîndurare, preotul, cînd vedea că bătrînica se oprește ceva mai mult, puțin cam istovită, în timp ce eu mai așteptam încrezător donația pentru polițiștii săraci.

Doamna Schrott a dat din cap.

— Dar să vedeți, domnule comandant, a urmat ea, pe la patruzeci de ani, răposatului Albertchen a început să-i meargă tot mai rău cu sănătatea, la drept vorbind, nu știam ce-i lip-

sește, dar, pesemne, i se stricase ceva la căpățînă ; se tîmpea, era tot mai tăcut, privea țintă în față și zile întregi nu scotea o vorbă ; treaba și-o făcea cum se cuvine, așa că nu eram obligată să-l ocărăsc de ceva anume, dar se plimba ceasuri în șir pe bicicleta lui ; poate l-o fi tulburat războiul, sau împrejurarea că nu-l luaseră la militărie ; ce știm noi ce se petrece în mintea unui bărbat ?! Pe lîngă asta, devenise tot mai mîncăcios ; din fericire aveam crescătoria noastră de găini și iepuri de casă. Atunci, spre sfîrșitul războiului, s-a petrecut cu răposatul Albertchen, pentru întîia oară, ceea ce urmează să vă povestesc acum.

Bătrîna a tăcut din nou, fiindcă iar a intrat în cameră sora cu un medic, făcîndu-și de lucru, atît în spatele aparatelor, cît și cu bolnava. Doctorul era un neamț, blond, ca din cărțile cu poze, vesel, viguros, în vizita obișnuită de medic de gardă, duminica — cum merge, doamnă Schrott, tot curajoasă, avem rezultate minunate, mă surprind, mă surprind, numai să nu vă pierdeți curajul — apoi a ieșit urmat de soră, iar preotul i-a amintit :

— Povestește, doamnă Schrott, povestește, la ora unsprezece vă facem ultima miruire, perspectivă care nu părea s-o neliniștească de loc pe bătrînică.

— Trebuia să ducă în fiecare săptămînă ouă la Zürich, surorii mele, militarista, a reluat bătrîna, ca de la început ; răposatul Albertchen,

sărmanul, lega atunci coşul la spatele bicicletei şi se-ntorcea spre seară, fiindcă pleca devreme, pe la şase sau cinci, întotdeauna îmbrăcat în negru, ca de sărbătoare şi cu o pălărie tare pe cap. Toţi îl salutau prietenos cînd pedala prin Cuera şi ieşea din orăşel, fluierînd cîntecul său preferat : *Sînt un băiat elveţian şi patria mi-o iubesc.* De data asta era o zi cu arşiţă, în plină vară, la două zile după Sărbătoarea Confederaţiei, şi trecuse de miezul nopţii cînd a sosit acasă. L-am auzit făcîndu-şi mult de lucru şi spălîndu-se în baie, am intrat şi am văzut că răposatul Albertchen era plin de sînge, la fel şi hainele. „Doamne, Albertchen, l-am întrebat, ce-ai păţit ?!" El a holbat doar ochii şi mi-a spus apoi : „Accident, mami, trece, du-te la culcare, mami". M-am dus la culcare, deşi eram mirată că n-avea nici o rană. Dar dimineaţa, în timp ce şedeam la masă şi el îşi mînca ouăle — întotdeauna cîte patru — şi tartinele cu marmeladă, am citit în ziar că în Sankt Gallen a fost ucisă o fetiţă, probabil cu un brici, şi atunci mi-am adus aminte că peste noapte, în baie, îşi curăţa briciul, cu toate că se bărbierea întotdeauna dimineaţa, şi parcă străfulgerată m-am lămurit şi i-am spus răposatului Albertchen cu toată seriozitatea : „Albertchen, nu-i aşa că tu ai omorît fetiţa în cantonul Sankt Gallen ?" El a încetat să înfulece ouă, pîine cu marmeladă şi castraveţi muraţi, şi mi-a răspuns : „Da, mami, a trebuit să se în-

tîmple, a fost un glas din cer“, apoi și-a văzut mai departe de mîncare. Am fost foarte tulburată că era atît de bolnav ; îmi părea rău de fetiță ; mă gîndeam să-l chem pe doctorul Sichler, nu pe cel bătrîn, ci pe fiul lui, care e și el foarte capabil și înțelegător ; dar am renunțat, amintindu-mi că sora mea s-ar fi bucurat, ar fi fost cea mai frumoasă zi din viața ei, și astfel m-am arătat foarte categorică și aspră cu răposatul meu Albertchen, spunîndu-i răspicat că așa ceva nu trebuie să se mai întîmple niciodată, niciodată, niciodată, iar el a zis : „Bine, mami“. L-am întrebat cum s-a întîmplat. „Mami, a spus el, cînd mergeam peste Wattwil spre Zürich, întîlneam mereu o fetiță în rochiță roșie, cu codițe blonde, era un înconjur mare, dar de cînd am cunoscut fetița, în apropierea unei pădurici, a trebuit să fac mereu acest ocol, glasul din cer, mami, glasul mi-a poruncit să mă joc cu copilul, și apoi glasul din cer mi-a poruncit să-i dau din ciocolata mea, iar apoi a trebuit să omor fetița, tot la porunca glasului din cer, mami, și apoi m-am dus în pădurea învecinată, m-am lungit sub un tufiș pînă a înnoptat, și apoi m-am întors la tine, mami.“ „Albertchen, i-am spus eu, n-ai să mai pleci cu bicicleta la sora mea, trimitem ouăle prin poștă.“ „Bine, mami“, mi-a răspuns el, și-a mai uns o bucată de pîine cu marmeladă, după care a ieșit în curte. Trebuie să mă duc totuși la părintele Beck, m-am gîndit, să-l dojenească foarte aspru pe răposatul Albertchen dar cînd

am privit pe fereastră și l-am văzut pe răposatul Albertchen în soare, cît se poate de liniștit și puțin trist, cum își făcea cu credință datoria, cum repara cotețul iepurilor, cum lucea de curățenie curtea, mi-am zis, ce-a fost, a fost, Albertchen e un om cumsecade, bun la inimă, și cu siguranță că altă dată n-are să se mai întîmple.

Sora a intrat iar în cameră, a cercetat aparatele și a aranjat tuburile ; bătrînica dintre perne părea din nou istovită. Eu abia îndrăzneam să respir, sudoarea mi se prelingea pe obraz. dar nu luam seama la asta ; dintr-o dată mi s-a făcut frig și mi se părea de două ori pe-atît de ridicol, cînd mă gîndeam că așteptasem de la bătrînă o donație, și cînd priveam mulțimea asta de flori, toți acei trandafiri albi și roșii. gladiolele înflăcărate, buchetele de ochiul boului, cinerariile, garoafele, Dumnezeu știe de unde aduse, o vază întreagă plină cu orhidee ; era absurd, era o sfidare, soarele dincolo de perdele, preotul masiv, nemișcat, mirosul de usturoi ; aș fi vrut brusc să urlu, să arestez femeia, dar toate astea nu mai aveau nici un sens, urma să aibă loc ultima miruire, iar eu ședeam solemn și inutil în hainele mele de sărbătoare.

— Povestiți mai departe, doamnă Schrott, o îndemna cu răbdare preotul, povestiți mai departe.

Iar ea și-a continuat povestea.

— Într-adevăr, răposatului Albertchen a început să-i meargă mai bine cu sănătatea, mi-a mărturisit ea cu glasul liniștit, blînd, ca și cînd povestea în față a doi copii un basm, în care răul ori absurdul erau deopotrivă de miraculoase ca și binele. Nu mai pleca la Zürich, dar cînd s-a terminat al doilea război mondial, ne-am putut folosi din nou de mașina noastră, pe care o cumpărasem în '38, deoarece mașina răposatului Galuser era într-adevăr cam demodată, și așa s-a întîmplat că răposatul Albertchen a început să mă plimbe din nou cu Buickul. Am făcut chiar o plimbare pînă la Ascona[1], peste Tamaro, și văzînd cît de mult îi plăcea să se plimbe, m-am gîndit să-l las să meargă iar la Zürich, cu Buickul n-ar fi atît de periculos, căci trebuind să conducă atent n-ar mai putea auzi nici un glas din cer, așa că, devotat și cumsecade cum era, l-am lăsat să plece din nou cu ouă la sora mea și, uneori, și cu cîte un iepure de casă. Dar o dată, din nefericire, s-a întors iar după miezul nopții. M-am dus imediat în garaj; am presimțit de îndată că s-a întîmplat ceva, fiindcă, pe neașteptate, în ultima vreme începuse să ia mereu trufe din bombonieră, și într-adevăr l-am găsit pe răposatul Albertchen spălînd interiorul mașinii, mînjit tot de sînge. „Albertchen, i-am spus cu

[1] Localitate climaterică elvețiană pe malul lui Lago Maggiore.

toată gravitatea, ai omorît iar o fată." „Mami, mi-a răspuns el, liniștește-te, nu în cantonul Sankt Gallen, ci în cantonul Schwyz, așa a vrut glasul din cer, fetița era îmbrăcată tot în rochiță roșie și avea codițe blonde." Dar eu nu m-am liniștit ; am fost mai aspră cu el decît prima oară ; am devenit aproape furioasă. Timp de o săptămînă nu l-am mai lăsat să ia Buickul și m-am gîndit să mă duc și la sfinția-sa preotul Beck, eram hotărîtă ; dar sora mea s-ar fi bucurat prea mult, n-o puteam face, așa că l-am supravegheat pe răposatul Albertchen și mai de aproape și timp de doi ani a mers foarte bine, pînă ce a făcut-o din nou, fiindcă trebuia să asculte de glasul din cer ; răposatul Albertchen era zdrobit și a plîns, iar eu mi-am dat seama îndată, după lipsa trufelor din bombonieră. Fetița era din cantonul Zürich, tot cu rochiță roșie și codițe blonde, de necrezut cu cîtă lipsă de prevedere își îmbracă mamele copiii.

— N-o chema Gritli Moser pe fetiță ?

— O chema Gritli, iar pe cele dinaintea ei, Sonia și Eveli, mi-a răspuns bătrîna doamnă. Le-am reținut numele ; dar lui Albertchen i-a mers tot mai rău cu sănătatea, începuse să devină tot mai neglijent, trebuia să-i repet de cîte zece ori un lucru, trebuia să-l ocărăsc ziua-ntreagă, ca pe un băiețaș, și prin anul '49 sau '50, nu-mi amintesc bine, la cîteva luni după întîmplarea cu Gritli, a început iar să fie neliniștit și împrăștiat ; nici cotețul găinilor

nu-l mai ținea curat, găinile cotcodăceau ca sălbatice, fiindcă nu le mai pregătea mîncarea cum trebuia și pleca mereu la drum cu Buickul nostru, după-amieze întregi, spunea că se duce doar să hoinărească, dar, dintr-o dată, am observat că iarăși lipsesc trufe din bomboniera. Atunci l-am pîndit, și cînd s-a strecurat în odaia de zi, l-am văzut pe răposatul Albertchen cum și-a vîrît briciul în buzunar, ca pe un toc rezervor, drept care m-am dus la el și i-am spus: „Albertchen, ai găsit iar o fetiță". „Glasul din cer, mami, lasă-mă te rog, numai de data asta, porunca din cer e poruncă, și fetița poartă rochiță roșie și are codițe blonde." „Nu te pot lăsa, Albertchen, i-am spus eu severă, unde e fetița?" „Nu e departe de aici, la o stație de benzină, mi-a răspuns răposatul Albertchen, te rog, te rog, mami, lasă-mă să ascult îndemnul glasului." I-am spus energic: „Albertchen, nu se poate, mi-ai făgăduit, du-te imediat și curăță coteţul găinilor și dă-le să mănînce cum se cuvine". Atunci răposatul Albertchen s-a înfuriat, pentru întîia oară în căsnicia noastră, altminteri atît de armonioasă, mi-a strigat că nu e decît servitorul meu — atît de bolnav era — și a pornit în goană cu trufele și cu briciul spre Buick, iar la un sfert de oră după aceea mi s-a telefonat că s-a izbit de un camion și că a murit; a venit sfinția-sa preotul Beck și sergentul Bühler, acesta, mai cu seamă, a fost foarte delicat, drept care am lăsat moștenire poliției din Cuera cinci mii de

franci, iar alte cinci mii poliției din Zürich, pentru că am acolo casa, pe Freiestrasse ; și bineînțeles, a venit și sora mea cu șoferul ei, pentru a mă supăra — mi-au stricat toată înmormîntarea.

Mă uitam țintă la bătrînă. Din fericire primisem și donația pe care o tot așteptasem. Se părea că trebuia să fiu batjocorit în chip cu totul deosebit.

Dar în cele din urmă a sosit profesorul, cu un medic și două surori ; am fost rugați să ieșim și mi-am luat rămas bun de la doamna Schrott.

— Rămîneți cu bine, i-am spus stingherit și fără să mă gîndesc, mînat doar de dorința de a pleca de acolo cît mai repede cu putință.

Doamna Schrott a început să chicotească, iar profesorul m-a măsurat într-un mod ciudat ; scena era penibilă ; am ajuns pe coridor, fericit să părăsesc în sfîrșit pe bătrînă, pe preot, întreaga companie.

Pretutindeni apăruseră vizitatori cu pachete și flori și mirosea a spital. Am pornit în grabă mare. Ieșirea era prin apropiere, doream să ajung cît mai repede în parc. Dar iată, un bărbat impozant, cu pălărie tare, cu obraz rotofei de copil, îmbrăcat în costum de sărbătoare, de culoare închisă, împingea într-un cărucior o femeie zbîrcită, ce tremura. Bătrîna seculară, în haină de nurci, avea flori în brațe, buchete uriașe. Era, poate, sora de nouăzeci și nouă de ani, cu șoferul ei, ce știam eu ? I-am urmărit cu o privire înspăimîntată, pînă ce au dispărut în

clinica particulară ; apoi aproape că am început să alerg, m-am năpustit afară și apoi prin parc, pe lîngă bolnavi în scaune cu rotile, convalescenți, vizitatori și mi-am revenit într-o oarecare măsură abia la „Kronenhalle“. La supa cu găluști de ficat.

De la „Kronenhalle“ am plecat imediat la Cuera. Din nefericire a trebuit să-mi iau cu mine soția și fiica, era duminică, le făgăduisem să petrec cu ele după-amiaza și nu voiam să dau explicații. Mergeam cu viteză nereglementară, fără să scot un cuvînt — poate că mai izbuteam să salvez ceva. Totuși familia mea, în mașină, în fața stației de benzină, n-a trebuit să aștepte prea mult. În cîrciumă era o vînzoleală nebună. Annemarie tocmai se întorsese de la casa de corecție; mișuna de indivizi dubioși ; deși era frig, Matthäi ședea pe banca lui, îmbrăcat în salopeta de mecanic, fuma un chiștoc de țigară și duhnea a absint. M-am așezat alături, relatîndu-i totul în cîteva cuvinte. Nu mai era nimic de făcut. Părea că nici nu mă ascultă ; am rămas o clipă nehotărît, apoi m-am urcat în Opel-Kapitänul meu și m-am îndreptat spre Cuera ; familia era nerăbdătoare, flămîndă.

— Nu era Matthäi ? m-a întrebat soția care, ca de obicei, habar n-avea de nimic.

— Ba da.

— Credeam că-i în Iordania, mi-a spus.

— N-a plecat, draga mea.

La Cuera ne-a fost greu să parcăm. Cofetăria era arhiplină, numai lume din Zürich, care-și umplea aici stomacul, transpira, apoi copii care strigau ; am găsit totuși loc și am comandat ceai și prăjituri. Dar soția mea a chemat înapoi fata care ne servea.

— Domnișoară, te rog și două sute de grame de trufe.

Și s-a mirat apoi văzînd că nu vreau să gust din ele. Pentru nimic în lume.

Și acum, domnul meu, poți să faci ce dorești cu relatarea asta. Emma, te rog, plata.

CUPRINS

